Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur

URBAN KANNIBALISM

relationen mellan människa och produktionslandskap

URBAN CANNIBALISM
the relation between people and the production landscape

Björk, L. & Milton, J.

Examensarbete i landskapsplanering, 30 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Alnarp 2013

Urban kannibalism - relationen mellan människa och produktionslandskap

Urban Cannibalism - the relation between people and the production landscape

Lisa Björk & Jonna Milton

Handledare: Anna Peterson & Anders Larsson, SLU, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Ingrid Sarlöv Herlin, SLU, institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: A2E
Kurstitel: Examensarbete i landskapsplanering
Kurskod: EX0735
Program: Landskapsarkitektprogrammet
Ämne: Landskapsplanering
Utgivningsort: Alnarp
Utgivning: februari 2013
Omslagsbild: Björk, L. & Milton, J.
Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten
Elektronisk publicering: http://stud.epsilon.slu.se

Nyckelord: Produktionslandskap, urban kannibalism, relation, jordbrukslandskap, jordbruk, markanvändningsplanering, mat, livsmedelsystem, Eslövs kommun, människans landskapssyn.

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

"The nation that destroys its soil, destroys itself"
(Roosevelt i Steel, 2009 s. 37)

SAMMANDRAG

Björk, L. & Milton, J., 2013
Urban kannibalism - Relationen mellan människa och produktionslandskap. Examensarbete.

Samtidens jordbruk står inför stora utmaningar för att kunna tillgodose världens befolkning med mat. Varje hektar odlingsbar mark kan därför komma att spela en viktig roll i framtiden. Studien visar att dagens relation mellan människa och produktionslandskapet är svag. Detta får konsekvenser för allt ifrån hur vi hanterar det produktiva landskapet i dagens planering till konsumtionsmönster på individnivå. I förlängningen innebär detta att vi äventyrar vårt produktionslandskap som en viktig resurs för framtida matförsörjning.

Idag försvinner Skånes åkrar med en rasande fart och exploateringstakten på den bördiga myllan har ökat drastiskt under de senaste åren. Lösningen på en sådan problematik kan ta sig många uttryck, där en stärkt relation mellan människa och produktionslandskap är en väg att gå. En stärkt relation bidrar till en större kunskap om och förståelse för produktionslandskapets värde för människans fortlevnad.

Studiens mål är att föreslå medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap, liksom att kartlägga hur relationen mellan människa och produktionslandskap ser ut samt varför den ser ut som den gör. Studiens utredningsområde förhåller sig till två skalor: dels en nationell skala som har utnyttjats för att iaktta generella mönster inom ämnet, dels en mindre skala (Eslövs kommun i Skåne) vilken har utnyttjats till att undersöka ämnet mer djupgående.

I uppsatsen analyseras drivkrafter och motkrafter för vad som påverkar relationen mellan människa och produktionslandskap. Uppsatsen undersöker hur relationen har förändrats över tid genom att studera människans relation till produktionslandskapet förr liksom idag. Vidare diskuteras vilken betydelse samtidens relation människa-produktionslandskap har för framtidens livsmedelsförsörjning samt ekologisk hållbarhet.

Undersökningen baseras på litteraturstudier, enkätstudier utförda i Eslövs kommun, intervjuer av yrkesverksamma planerare i Eslövs kommun, liksom egna reflektioner och intryck. Med grund i studiens upptäckter presenteras slutligen ett antal förslag vilka kan nyttjas som medel för att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap.

Nyckelord: *Produktionslandskap, urban kannibalism, relation, jordbrukslandskap, jordbruk, markanvändningsplanering, mat, livsmedelsystem, Eslövs kommun, människans landskapssyn.*

ABSTRACT

Björk, L. & Milton, J., 2013
Urban Cannibalism - The relation between people and the production landscape. Master Thesis.

The earth's rapidly growing population puts today's agriculture under pressure concerning food-supplies. Therefore every inch of fertile soil could be of importance for the future. This study shows that the relationship between the production landscape and human beings can be considered as weak. This has consequences in several fields; from how we approach planning of such landscapes to the consumption behavior of people. In the long run, this jeopardizes the production landscapes essential role as a food supplier for future generations.

Scanias agricultural fields are diminishing with a high pace. The amount of fertile soil is vanishing with an increasing speed every year, for the advantage of urban development. The solution for ensuring the food supply in the future is to be found in many different fields, where one could be a stronger relationship between people and the production landscape. This would increase the knowledge about, and encourage the understanding of the value of the production landscape, which is essential for the continuous survival of human beings.

The goal of this study is to give suggestions of what means that could strengthen the relation between humans and the production landscape as well as examine the current and historical relation. This study also explains on what grounds and why the relation between humans and the production landscape appears to be weak. The study has been executed on two different levels; a national level which is used to identify general patterns in a larger context where a municipality level has been used to examine the topic more thoroughly.

This essay analyses the patterns of the driving forces within the relation between people and the production landscape. Furthermore the relation during history has been examined and aspects that have an influence on the relation are identified. Following essay especially investigates what consequences the contemporary relation between humans and the production landscape have for future generation's food resources.

This research is based upon a survey, literature and interviews as well as general personal reflections and impressions. Finally suggestions for how the relationship between people and the production landscape can be strengthened are presented, based upon the findings of the study.

Key words: *Production landscape, urban cannibalism, relation, agricultural landscapes, agriculture, land use planning, food systems, the municipality of Eslöv, people's landscape view.*

FÖRORD

Först och främst vill vi sända ett stort tack till ett strålande handledarteam som inte bara har gett snabba och matnyttiga svar i diskussioner, utan också livat upp tillvaron med kryddiga inslag som filmen om Darth Vader i skeppets kantin, festliga huvudbonadsuppvisningar liksom förslag om picknic-utflykter för att stärka uppsatsens diskussionsdel.

Vi vill också rikta ett varmt tack till Eric Michelman, som sägs vara mannen som står bakom den briljanta uppfinningen datormusens scroll-funktion. Utan denna hade du som läsare förmodligen fortfarande inte hållit uppsatsen i din hand. Michelmans uppfinning har fungerat som ett utmärkt navigationsverktyg på vår resa genom över 200 sidors examensarbete. Tack också till skaparen av ”Dumb Ways To Die” (http://www.youtube.com/watch?v=IJNR2EpS0jw), vars film har fungerat som ett ständigt upplyftande soundtrack genom uppsatsens framväxt. Den har fått oss att återfinna vårt stundvis borttappade goda humör och påmint oss om att det finns flera dumma sätt att dö på, både genom att bränna ut sig på grund av digert uppsatsskrivande liksom att inte tillvarata våra livsmedelsproducerande landskap.

Vi är evigt tacksamma för den tid mamma Katarina har lagt ner på att hjälpa till vid arbetet med följande uppsats. Dina knivskarpa kommentarer och givande diskussioner har varit otroligt värdefulla. Supporten från vår kära bonde Jonas har även den varit ovärderlig. När du inte har parkerat mitt på E4:an för att knäppa en bild för urbana kannibalisters räkning har du alltid har funnits där när våra jordbrukskunskaper har saknats. Tack!

Vi vill rikta ett stort tack till föreningen Den Goda Jorden, liksom till deras projekt Stad och Land-Hand i Hand. Tack framförallt till Torsten Winther och Hans Andersson för ett gott samarbete och för att vi har fått ta del av ert brinnande engagemang och arbete för att beskydda vårt produktiva landskap.

Vi vill även uttrycka vår uppskattning för samarbetet med Eslövs kommun. Tack för den tid ni har avsatt för vårt projekt, både i from av intervjuer, enkätpublikation och kontakförmedling.

Slutligen vill vi framföra våra förhoppningar om att fler människor blir intresserade av receptet som följande uppsats bygger på och att vi tillsammans i framtiden får möjlighet att avnjuta resultatet.

Björk, Lisa

Milton, Jonna

Meny à la urban kannibalism

Uppsatsen ni har i Er hand, följer samma struktur som en sedvanlig middagsbjudning. För att orientera er mellan de olika rätter som kommer att serveras följer nedan en beskrivning om arbetets strukturella disposition.

Förrätt - Introduktion

Arbetets inledande kapitel (kap. 1) placerar studien i ett sammanhang och fungerar som startblock för ämnet som studien behandlar.

Huvudrätt - Teoretiskt ramverk & praktiska studier

Efter förrätten påbörjas redovisning av uppsatsens huvudstudie (kap. 2 & 3). Initialt behandlas studieämnet i bred bemärkelse där globala och nationella perspektiv inkluderas. Vidare smalnar kapitlets fokus av för att beröra ett mer lokalt perspektiv genom information som framförallt omfattar Eslövs kommun men som även är tänkt att vara applicerbart på andra kommuner.

Huvudrätten innehåller uppsatens teoretiska ramverk samt resultatredovisning av de praktiska studier som genomförts i uppsatsen. Huvudrätten fungerar således som en informationsbank för att svara på uppsatsens frågeställningar. I kapitlets inledande del presenteras information som insamlats genom litteraturstudier. Efterföljande kapitel bjuder på data som införskaffats genom praktiska studier såsom enkätstudier, intervjuer och workshops. För att snabbt ta del av middagens godbitar erbjuds genvägar i form av en sammanfattning eller en reflektion av kapitlets viktigaste delar. Genvägar återfinns efter kap 2.1, 2.2 , 2.3 samt kapitel 3.

Efterrätt - Avslutning

Uppsatsen avslutas med en diskussion samt slutsats (kap. 4). Här ges möjlighet att smälta huvudrättens informationsutbud i form av konkreta besvaranden på uppsatsens frågeställningar. Dessutom erbjuds läsaren att avnjuta sötman av studiens upptäckter i bilaga 6. - Tio sätt att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap.

Avslutningsvis presenteras en källförteckning och bilagor.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BILAGOR

Bilaga 1 - *Artiklar*
1. Artikel skriven av Lisa Björk & Jonna Milton för Landskapsobservatorium
2. Artikel i Mellanskåne om workshop 1 som genomförts på Östra skolan i Eslöv
3. Artikel i Skånska Dagbladet om workshop 1 som genomförts på Östra skolan i Eslöv

Bilaga 2 - *Enkät*
Fullständig redovisning av enkätsvar samt råmaterial

Bilaga 3 - *Skåneinventeringen*

Bilaga 4 - *Reflektion över arbetsfördelning*

Bilaga 5 - *Mejl-korrespondens med politiker på Eslövs kommun*

Bilaga 6 - *Tio medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap*
Leaflet med förslag till medel.

ORDLISTA

Produktionslandskap - De landskap som nyttjas för att producera mat eller andra livsnödvändiga produkter i människans vardag. Detta landskap kan även kallas för åkerlandskap eller jordbrukslandskap men för att understryka landskapets produktiva förmåga har vi valt att i denna uppsats kalla det för produktionslandskap.

Hållbarhet - Används i samma bemärkelse som den definition stiftad i det som i folkmun kallas för Brundtlandrapporten; ”Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov” (WCDE, 1987).

Urban Kannibalism* - Detta uttryck är unikt för denna studie och ämnar beskriva vår syn på dagens hantering och hushållning med resursen jord. Utrycket refererar till hur produktiv åkermark tas i anspråk i rasande takt utan att långsiktigt planera för framtidens livsmedelsförsörjning. Då människor konsumerar landskapen som förser henne med mat, jord som hon behöver för att överleva, innebär det i förlängningen att människan konsumerar sig själv.

Relation - Uttrycker förhållandet mellan två parter, ofta genom en känslomässig koppling (NE, 2012d) vilket i uppsatsen syftar på människan och produktionslandskapet.

BILDMATERIAL

Om inget annat anges är samtligt bildmaterial i examensarbetet skapat alternativt fotograferat av författarna. För icke eget skapat bildmaterial har tillåtelse om användning godkänts från upphovsmakaren.

---

* Begreppet *” Urban Kannibalism”* är författarnas egna och gäller således enbart inom denna studie.

inledning →

1 INTRODUKTION

I följande kapitel beskrivs den kontext som studien vuxit fram ur och viktiga aspekter som har präglat dess genomförande. Dessutom beskrivs studiens mål, frågeställningar, syften samt avgränsningar.

1.1 Personliga bakgrundsbeskrivningar

Följande uppsats är resultatet av en undersökning som utförts av två studenter. För att på ett tidigt stadie klargöra vår egen personliga relation till det studerade ämnet följer nedan en kort presentation av oss själva. Presentationen ämnar stärka uppsatsens trovärdighet och pålitlighet genom att ge läsaren möjligheten att skapa sig en uppfattning om vilka av våra personliga influenser som kan ha färgat och påverkat studien under dess gång.

Vår relation med produktionslandskapet
Staden är det landskap som vi båda idag är bosatta och lever större delen av våra liv i. De agrara omgivningar som vi kommer i kontakt med sker genom att vi uppehåller oss på ett lantbruksuniversitet beläget i direkt anslutning till Sveriges och kanske Europas bästa jordbruksmark. Vår kontakt med jorden präglas idag också av att en av oss lever tillsammans med en bonde och den andra spenderar lata sommardagar i ett hus på landet. Emellertid har vi båda uppmärksammat vårt beroende av jordbrukslandskapet; utan mat kan vi inte leva. Sammanfattningsvis kan sägas att vi båda har en fot i staden och en fot på landet.

En av oss har spenderat nästan halva levnadstiden på landet, med odling, djur till egen matförsörjning och tilltalande skog. På senare tid har dessa element bytts ut mot arkitektur, mataffärer och komplex stadsbebyggelse. Det sägs att barndomen präglar tankesättet för resten av livet, och intresset för matproduktion och landskap försvinner således inte i första taget. Känslan, som inte riktigt går att beskriva på något annat sätt än just en känsla, av att äta upp en gris som jag själv fött upp och betraktat dess livscykel eller att ha känt jordens kyla mot fingertopparna vid sådd, är för mig viktig. Den vittnar om ursprung, livets grundstenar och respekt för liv. Det är svårt att inte sakna, och det är svårt att låta bli att bära med sig in i ett urbant liv.

Den andra av oss är uppvuxen på gränsen mellan stad och land utan att för den sakens skull ha reflekterat på djupet över kopplingen dem emellan. Största delen av barndomen spenderades i stallet med hästarna och från hästryggen kom jag således ofta i kontakt med det omkringliggande åkerlandskapet. Jag benämner det just så: ”åkerlandskapet”, därför att jag som barn aldrig beaktade detta landskaps produktiva värden. På mina ridturer längst med åkrarnas utkanter fantiserade jag snarare om möjligheterna att omvandla det till synes outnyttjade landskapet till ett attraktivt bostadsområde. Trots att jag flera gånger deltog då halm och hö hämtades in direkt från fältet till stallets loft eller höjde blodsockret genom att gnaga på en sockerbeta tjuvad direkt från åkerjorden, var kopplingen mellan mig själv (genom maten) och detta landskap för mig osynlig. Då föreslagen bebyggelse hotade den allra mest närliggande åkermarken gick mina oroande tankar främst till en eventuell förlust av våra ridstigar, och omfattade inte tankar om reducerade produktionsmöjligheter. Först på senare år har, den numera, uppenbara kopplingen mellan mat och landskap uppdagats för mig, genom mitt förhållande med en bonde. Då jag själv har fått ta del av livsmedelsproduktionen, fått ökad kunskap om jordens fantastiska möjliget att förse mig med mat har min personliga relation till produktionslandskapet förändrats: från möjlig exploateringsmark till en viktig resurs för matframställning.

Stadslivet har många fördelar; möten med människor, samverkan och närheten till en rad funktioner. Kontrasten har skapat ett intresse av att dela känslan, att uppmärksamma betydelsen av respekten för det liv, landskapet kan föda. Vi har ett engagemang, intresse och nyfikenhet kring hur relationen mellan människa och det produktiva landskapet ser ut, och vad det har för konsekvenser för jordens befolkning. Våra personliga bakgrunder har således haft en stor påverkan på oss idag. En av oss bär med sig en stark koppling sedan barndomen, medan den andra har genom kunskapsförvärv och närhet till matproduktion upprättat en stark koppling. Vi delar idag till mångt och mycket samma uppfattningar om matens ursprung, vilket har gjort oss nyfikna: hur ser egentligen andra människor på relationen mellan dem och det landskap som föder dem?

1.2 Bakgrund

Svenska akademins ordbok definierar begreppet livsmedel som *”näringsmedel”* eller *”(vad någon behöver för sitt) livsuppehälle”* (SAOB, 2010). Med utgångspunkt i begreppets direkta innebörd, är även det landskap som förser oss med livsmedel, i den här bemärkelsen produktionslandskapet, direkt anknutet till människans livsuppehälle.

Människor har genom industrialisering och urbanisering kommit allt längre från det landskap som föder oss. I begynnelsen rörde sig människorna i det svenska landskapet utefter var det fanns tillgång på mat. Med tiden lärde vi oss att tämja landskapet och genom att bruka jorden kunde vi maximera landskapets förutsättningar för matproduktion (Emanuelsson, 2009). Fram till industrialiseringen i slutet av 1800-talet, arbetade mer än hälften av Sveriges befolkning i verksamhet med direkt anknytning till jordbruket. År 2001 hade andelen krympt till föga 1,5 % (Länsstyrelsen i Skåne, 2001). Idag är hälften av jordens befolkning bosatta i städer, en andel som ständigt ökar (Frenning & Ståhl, 2011). Likaså är hälften av den mat vi idag konsumerar i Sverige importerad från andra delar av världen (Tienfensee, 2012). Kan detta ses som en indikator på att människan inte bara geografiskt utan även mentalt har distanserat sig från det landskap som förser oss med mat? Något som i så fall även kan speglas i den det stundande ljumma intresset för utbildningar som är kopplade till jordbruk (Isaksson, 2012a), att den genomsnittliga Svensken idag lägger en mindre andel av sin inkomst på mat än förr (Jordbruksverket, 2010) och att Sveriges åkerarealer som i rasande takt omvandlas till nya villamattor eller stadsdelar runt om i landet (Länsstyrelsen i Skåne län, u.å.).

Ett svenskt hushåll lägger idag i genomsnitt 13,2 % av inkomsten på livsmedel (SCB, 2009), vilket kan jämföras med hushållens högre ekonomiska poster som utgörs av bostadskostnader (29,5 %), transporter (14,5 %) eller Fritid & Kultur som inkluderar exempelvis telefoni, resor, radio & TV och fritidsbostäder (17,8 %) (ibid). Det vi idag spenderar på mat kan även ställas i relation till hur stor del av inkomsten som förr lades på livsmedel. Siffror från äldre statistikredovisningar visar att kostnaden för livsmedel* i genomsnitt utgjorde 33 % av hushållets inkomst år 1955 (Jordbruksverket, 2010). Allt sedan dess har livsmedelsutgifternas andel av hushållskassan sjunkit. År 1965 var motsvarande siffra 29 %, år 1975 drygt 25 % och år 1980 20 %.

En viktig faktor bakom produktionslandskapets utveckling är politiska riktlinjer och de aktörer som arbetar med att implementera lagar och policys på det kommunala planet (SCB, et al., 2012). Yrket landskapsarkitekt innefattar en rad olika arbetsuppgifter i ett brett arbetsfält varav en möjlig arbetsuppgift är att planera den kommunala markanvändningen. Vad som anses särskilt unikt för landskapsarkitekter är deras funktion att skapa helhetslösningar som involverar flera aspekter och tillfredsställer flera, ofta motstridiga, intressen. Det innebär särskilt att tillgodose *”ekologiska”* samt *”naturresursbevarande”* aspekter (Sveriges Arkitekter, 2008). Sett till majoriteten av Skånes översiktsplaner *(se bilaga 3)*, ligger ofta arbetets fokus övervägande på städer och urbana miljöer, med undantag för områden utanför staden som är öronmärkta för rekreation, motion samt bevarande av den biologiska mångfalden. Vedertagna begreppsförmuleringar som **stads**planering samt **stads**arkitekt speglar uppfattningen av vad som inryms i landskapsarkitekter och landskapsplanerares arbetsfält, liksom den kommunala planeringens fokus på staden.

Strävan att skapa ett hållbart samhälle präglar samtidens planeringsideal i stort och begreppet hållbarhet är något som vi landskapsarkitektstudenter ofta kommer i kontakt med. Konceptet hållbar utveckling fick internationell spridning i samband med att WCDE (World Commission on Environment and development) (1987) publicerade en rapport: ”Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future” den i folkmun så kallade Brundtlandrapporten. Där definieras begreppet hållbarhet enligt följande:

*“Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.” (*WCDE,

* Historiens statistiska värden inkluderar även det som konsumerades utanför hushållet, bortsett från siffran från 1980 (Jordbruksverket, 2010). Motsvarande post ”utemåltider” motsvarar 3,5 % av hushållens inkomst år 2009 (SCB, 2009)

1987).

Fritt översatt betyder ovanstående att hållbar utveckling innebär en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Tillfredställelse av behov innebär bland annat livsmedel, vilka produceras i jordbrukslandskapet. Ur en landskapsarkitekts perspektiv, med utgångspunkt i hållbar utveckling, ter det sig därför naturligt att hantera och inrymma även de livsmedelsproducerande landskapen i dagens planering.

Landskapen är ett resultat av vad vi använder dem till och landskapet kan förändras och få nya förutsättningar utifrån människans beteenden (Herlin & Tellström, u.å.). Följande examensarbete studerar kopplingen mellan människa och produktionslandskap med utgångspunkt i att vår relation till produktionslandskapet har en stor betydelse för framtidens livsmedelsförsörjning och vårt samhälles ekologiska hållbarhet.

Uppsatsen vänder sig främst till yrkesverksamma inom planering, landskapsarkitektur samt politiker som har ett inflytande på landskapets utnyttjande. Vidare är uppsatsens innehåll relevant för alla som har ett framtida behov av mat; hungrig som mätt i läsandets stund.

1.3 Problemformulering

Följande kapitel beskriver de problem som iakttagits inom fältet för det studerande ämnet. Problemen utgör grunden för denna studies genomförande och kan kopplas till olika nivåer av samhället: globalt, nationellt och kommunalt.

Människan är beroende av mat för att överleva. Således innehar det landskap som förser människan med mat, produktionslandskapet, en central roll för vår fortlevnad. Trots detta tyder mycket på att människan överlag inte betraktar jordbrukslandskapet som en värdefull resurs. Varje år ökar jordens population med 60-80 miljoner människor vilket ökar kraven på vår matproduktion (Thiel, 2009).

Majoriteten av Sveriges befolkning har under loppet av ett sekel förflyttat sig från landsbygden och sin sysselsättning inom jordbruket, till städer där livsmedelsförsörjningen idag till stor del tryggas via import (Emanuelsson et al, 2002; Tienfensee, 2012). Sverige är idag ett av de länder som har lägst självförsörjningsgrad i Europa (Tienfensee, 2012). Mattransporter rullar in till städerna från fjärran länder, eller från avlägsna delar av vårt land. Människan har vant sig att kunna äta mat från hela jorden, när som helst på året. Samtidigt spenderar vi en allt mindre andel av vår inkomst på livsmedel (Jordbruksverket, 2010). Denna utveckling har bland annat möjliggjorts på grund av det senaste seklets rikliga utnyttjande av fossila bränslen och fosfor (Tiefensee, 2012; Schultz, von, 2012). Oljan har möjliggjort transporter av livsmedel och råvaror över hela jorden (Steel 2009) och gödsling med bl.a. fosfor har spelat en viktig roll för att höja jordbrukets produktivitet (SCB et al., 2012). Med en förutspådd *"peak oil"** och med en ständigt stigande världsbefolkning som argument, påstår en del forskare att varenda hektar av odlingsbar jord kommer att spela en viktig roll i framtiden (Westholm, 2008; Steel, 2009). Livsmedelförsörjningen står inför en *"peak everyting"* (Jonsson, 2012 s. 73), där de resurser som vi förlitat oss på och byggt upp vårt livsmedelssystem kring, inte längre kan bära framtidens livsmedelsförsörjning. Det kan tyckas att dagens internationella syn på livsmedel borde ha satt sin prägel även på vårt sätt att betrakta Sveriges inhemska åkrar som en väsentlig resurs i en global kontext, men så är inte fallet. Medan vi äter globalt, planeras landskapets användande på lokal nivå (Larsson, 2004), utan någon instans som övervakar hushållandet av jordbruksmark ur ens ett nationellt perspektiv (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006).

Planeringsansvaret för dagens markanvändning vilar på kommunal nivå genom kommunernas planmonopol. En stor andel av kommunernas exploatering har under de senaste åren ägt rum på vår allra mest bördiga åkerjordar (Bågenholm & Svensson, 2001). I en kartläggning av Skånes

* *Peak Oil* är tidpunkten när utvinningen av olja från jordens kända resurser når sin topp, fritt översatt från Steel (2009).

kommuners planerade exploateringsområden som genomfördes av Länsstyrelsen i Skåne län 2006, framgår att de flesta skånska kommuners planerade exploateringsområden utgörs till mer än hälften av åkermark. Jordbruksmark sägs visserligen ha ett visst skydd av miljöbalkens riktlinjer som lyder:

"Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhälls-intressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk."
(Sveriges Riksdag 1998, miljöbalken 3 kap 4§)

Med hänsyn till den stora andel exploatering som ännu sker på jordbruksmarken, är miljöbalkens skydd för jordbruksmarken i realiteten svagt (Larsson & Germundsson, 2012). Att jordbruksmarken saknar skydd i praktiken liksom att ingen instans bevakar tillgången på jordbruksmark ur ett nationellt perspektiv är allvarliga problem med hänsyn till de förutspådda utmaningar som jordbruket står inför. I dagsläget är det okänt hur stora areal som kommer att behövas för att försörja jordens befolkning med mat i framtiden. Att regleringen och planeringen av produktionslandskapet tar slut vid kommunens gränser upplevs vara motsägelsefullt i förhållande till dagens allt mer globaliserade samhälle.

Idag bor runt 75 % av Europas invånare i städer, vilket beräknas uppgå till 80 % till 2020 (EU, 2012). Kanske är det därför som flertalet kommuner, framförallt i Skåne, fokuserar på urbana miljöer i sina översiktsplaner (en iakttagelse som gjorts under Skåneinventeringen, se bilaga 3). Carolyn Steel (2009) hävdar i sin bok *"Hungry City"* att relationen mellan städer och dess omgivande landsbygd är av vikt för vår mänskliga överlevnad. Staden är beroende av landsbygden, eftersom landsbygden förser staden med livsnödvändiga produkter såsom mat, energi och byggmaterial (ibid). Städerna i sig, liksom maten (som i huvudsak produceras utanför stadens gränser) är två viktiga element för människans överlevnad (ibid).

Isaksson (2012a) menar att trots att jordbrukssektorn och livsmedesproduktionen finns med på den politiska agendan så är det verkliga intresset för frågorna i princip obefintligt både inom politikerkretsar och bland väljare. År 2010 genomförde Dagens Nyheter tillsammans med opinionsföretaget Synnovate en undersökning som listade valdeltagarnas intresse för en rad sakpolitiska frågor (ibid). Resultatet visar att de politiska frågor som väljarna ansåg viktigast var arbetslöshet/sysselsättning, sjukvård och utbildning/skola (ibid). Listan saknade enskilda kategorier för jordbruk eller livsmedelsproduktion. Däremot hamnade den breda kategorin landsbygdsfrågor i listans absoluta botten, tillsammans med frågor angående solidaritet (ibid).

Statistiska Centralbyrån har genomfört en liknande studie, där väljarnas viktigaste valfrågor under perioden 1979-2010 har sammanställts. Även denna studie understryker det svala intresset för jordbruks- och livsmedelsrelaterade frågor. Enbart 1 % av valdeltagarna ansåg att jordbruk hör till de viktigaste politiska frågorna (SCB i Isaksson, 2012a). Båda studierna målar upp en entydig bild där jordbruket inte verkar utgöra en viktig fråga för människor i dagens Sverige. Steel (2009) delar denna uppfattning. Hon anser att människor sällan reflekterar över var maten vi äter egentligen kommer ifrån. En oförståelse för relationen mellan mat och det landskap där den produceras pekar hon ut som ett problem. Steel (2009) framhäver att oförståelsen innebär en ökad risk för att inte värdesätta tillgången på produktiv jord tillräckligt högt, och i förlängningen att denna resurs missbrukas.

Framtidens utsikter tyder på att antalet sysselsatta inom livsmedelsnäringen kommer att minska ytterligare och således även kunskapen om produktionen. Allt färre unga lockas av utbildningar som berör jordbruk och livsmedel. Dagens stora klyftor i samhället mellan stad och land, producenter och konsumenter påverkar människors konsumtionsmönster samt skapar en splittrad förståelse för livsmedel och livsstil (Isaksson, 2012a).

Det finns motstridiga företeelser i vårt svenska samhälles sätt att se på mat. Vi alla måste äta, men intresset för det landskap som förser oss med mat är svalt. Det finns en brist på kunskap genom att människor av idag saknar förståelse för hela kedjan från jord till bord. Vi bebygger våra bördiga jordar och planerar framtiden innanför våra kommungränser och utifrån ett kortsiktigt och ovisst framtidsperspektiv.

1.4 Mål & Syfte

Studiens mål & syfte skildrar arbetets ledstjärna och grundläggande orsak till studiens genomförande. I detta kapitel presenteras arbetets övergripande mål och syfte (huvudmål och huvudsyfte) och därefter delmål och deras bakomliggande syfte. Delmålen kan ses som riktlinjer (siktlinjer) under arbetets gång för att kunna uppnå studiens huvudmål.

Huvudmål: Att studera hur relationen mellan människa och produktionslandskap ser ut och varför den ser ut som den gör liksom att studera varför relationen bör stärkas. Vidare är målet att förmedla införskaffad kunskap för att skapa en förståelse om varför relationen bör stärkas. Slutligen är målet att föreslå medel som kan bidra till en starkare relation mellan människa och produktionslandskap.

Huvudsyfte: För människans fortlevnad.
Syftet med ovanstående mål är att öka förståelsen för produktionslandskapets värde hos gemene man och således uppmana till förändring. Syftet är vidare att synliggöra vilka konsekvenser dagens relation mellan människa och produktionslandskap har för framtidens jordbrukslandskap och således också för framtidens generationer.

Enligt Lundström (u.å.) är en välfungerande stad beroende av en välfungerande rural omgivning vilket motiverar till att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. En starkare relation mellan människa och produktionslandskap är ett steg mot att skapa ett hållbart samhälle genom ett hushållande med vårt produktiva landskap. Varför? För att bidra till att skapa goda levnadsförhållanden i framtiden för alla på vår jord.

Delmål: Att *Undersöka* relationen mellan människa och produktionslandskap.
Syfte: Att använda historiens samt dagens bild av situationen som en kunskapsbas för framtida förändringar.
För att kunna reflektera över den stundande relationen mellan människa och produktionslandskap krävs en förståelse för vilken koppling människan hade till produktionslandskapet i historien, liksom för dåtidens politiska syn på jordbruksproduktionen och dess landskap. Studien kommer att klarlägga vilka konsekvenser människans förhållningssätt till produktionslandskapet har på vår levnadsmiljö i historien och idag. Som objekt att undersöka ämnet på en djupare nivå har kommunen Eslöv i Skåne använts, men arbetet kan även appliceras på andra geografiska platser. Syftet med att undersöka är att vi som skriver liksom läsaren ska få tillräckligt med kunskap för att i nästa steg ha möjligheten att *undervisa*. Syftet är även att få en förståelse för vilka bakomliggande faktorer som påverkar dagens människas relation till produktionslandskapet. Detta är ett väsentligt led i att vidare kunna *inspirera* till åtgärder för förändring.

Delmål: Att *Undervisa* om relationen mellan människa och produktionslandskap.
Syfte: Förmedla kunskap om varför vår relation till produktionslandskapet behöver förändras.
Syftet med att undervisa om relationen mellan människa och produktionslandskap är att skapa en förståelse för varför en förändrad relation behövs. Syftet med att undervisa är också att sprida den kunskap som inhämtas för att denna ska nå så många människor som möjligt. Kunskapen refererar främst till den betydelse produktionslandskapen har för människan ur ett livsmedelsförsörjningsperspektiv. Betydelsen av jordbruksmarkens livsmedelsproduktion ökar i takt med att produktionslandskapen i framtiden tvingas försörja en ökande befolkning.

Delmål: Att *Inspirera* till en stärkt relation mellan människa och produktionslandskap.
Syfte: Väcka uppmärksamhet och diskussion kring produktionslandskapets betydelse för människan.
Syftet med att inspirera är att bidra till att skapa en större medvetenhet hos människor om produktionslandskapets värden, väcka en diskussion samt att belysa och medvetandegöra dagens ovarsamma hantering av resursen jord. Inspirera handlar om att visa medel som stärker relationen mellan människa - produktionslandskap och tillgängliggöra dessa för andra att använda. Även om arbetet utförs utifrån en lokal kontext *(se kap. 1.7 avgränsning)* är syftet att inspirationen skall få slagkraft som sträcker sig över studiens geografiska avgränsningar.

1.5 Frågeställningar

Vår utgångspunkt/hypotes är att den rådande relationen mellan människa och produktionslandskap är svag. Vår utgångspunkt/hypotes är också att en starkare relation mellan människa och produktionslandskap kan leda till att dagens ovarsamma hantering och planering av resursen jord förändras i framtiden. En starkare relation skulle öka ansvarsfullheten kring matproduktionen och leda till ett ökat intresse för ämnet. En komplett bild av vilka konsekvenser som följer de beslut som rör produktionslandskapet kan förändra diskussionen kring hanterandet av jordbruksmark. Det kan också öka intresset för, och ge en högre värdesättning av, den lokala marknaden.

Alla människor behöver äta, men planeringen för det landskap som föder oss är bristfällig och utgår inte från nationella eller globala förutsättningar. Med detta som startblock undersöker följande uppsats vilken betydelse människans relation till produktionslandskapet har för framtiden, med fokus på just matförsörjning samt en ekologisk hållbarhet. För att kunna genomföra en sådan studie krävs att olika aspekter av frågan utreds. Först och främst behövs en kartläggning av hur relationen mellan människa och produktionslandskap ser ut och varför. Att utgångspunkten/hypotesen är att relationen är svag uppmanar till att undersöka vilka anledningar som finns för att stärka den. Genom svaret på dessa frågor är det också intressant att vidare diskutera vilka medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. Frågeställningarna som ligger som grund för studien kan således sammanfattas i:

- Hur ser relationen mellan människa och produktionslandskap ut och varför? (Mål: *Undersöka*)
- Varför bör relationen mellan människa och produktionslandskap stärkas? (Mål: *Undervisa* samt *inspirera*)
- Vilka medel kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap? (Mål: *Inspirera*)

1.6 Perspektiv

Vårt perspektiv kan förklaras genom att berätta var vi som studenter står i förhållande till det studerade ämnet. Detta kapitel avser klargöra våra egna ståndpunkter inom denna studie för att ge en transparens åt uppsaten. Vi kommer därför att beskriva vårt perspektiv på ämnet eller den *”lins”* igenom vilken vi studerar föremålet för undersökningen. En sådan lins formas av tidigare erfarenheter samt kulturell och emotionell bakgrund (Jacobs, 2006). Dessa faktorer kommer ofrivilligt att ha en inverkan på hur vi analyserar och tolkar insamlad data och därefter hur vi uppfattar och drar slutsatser av analysernas resultat. Givetvis eftersträvar vi ett objektivt förhållningsätt men vi är medvetna om att vår studie kommer att präglas av vår personliga lins. För att ge läsaren ytterligare en uppfattning om hur vi kan ha influerat studien se *Kap. 1.1 Personliga bakgrundsbeskrivningar s. 14*.

Vi anser att det ansvarsområde som ligger på en planerares eller landskapsarkitekts bord är att planera staden såväl som annan mark. På liten såväl som stor skala är det därför även vår uppgift att i framtiden planera för att tillgodose människans behov av produktiv mark.

En av våra ståndpunkter i sammanhanget är att vi aktivt väljer att inta en roll som Creswell (2009) beskriver som ”förespråkande”. Vi inleder undersökningen med att presentera vår övertygelse om att en starkare relation mellan staden och produktionslandskapet är att eftersträva. Liksom titeln på examensarbetet avslöjar, är vi av uppfattningen att det generellt saknas en ömsesidig respekt mellan människa och produktionslandskap i dagens samhälle (här åsyftas främst Sverige). För att kunna stärka relationen mellan människor och vårt produktiva landskap, är vi övertygade om att just människor, i form av kommunens invånare, måste involveras i projektet. Deras tankar, åsikter och erfarenheter ser vi som väsentliga byggstenar i studien. Således intar vi ur den aspekten även en ståndpunkt som bygger på brukarmedverkan (Creswell, 2009). Vi ser alltså vår roll som studenter som förespråkare för en stärkt relation mellan människor och produktionslandskapet samt som medlare för en möjlig lösning.

"Förespråkande forskning erbjuder en röst för deltagare, höjer deras medvetenhet eller främjar en agenda för förändring för att förbättra deras vardag". (Fritt översatt, Creswell, 2009, s. 9.)

Vi ämnar ge läsaren av denna studie ny kunskap genom att förmedla vårt budskap och berätta en historia. Detta hoppas vi ska bidra till en ökad medvetenhet hos människor om produktionslandskapets värde. Ur det hänseendet tar vi som studenter även en *"berättade"* eller narrativ roll i denna uppsats (Blerck, 2012, [muntlig]).

Genom att nämna vår ambition om att arbeta för att stärka relationen mellan människa och det produktiva landskapet, ger vi denna studie ett tydligt mål som framträder långt före en riktig problemställning har grundats. Ett spirituellt förhållande till landskapet *"The spiritual landscape approach"* (Crewe & Forsyth, 2009)" beskriver just en sådan kreativ process där idéer och koncept formas före en fullständig problemanalys är genomförd. Med detta förhållningssätt finns det dock en risk att bortse eller ignorera faktorer som egentligen kan vara värdefulla för studien (ibid). Detta är viktigt att vara medveten om och ta hänsyn till under arbetets gång. För vidare information se *kap. 1.11*.

Slutligen präglas vår roll som undersökare av vår systematiska världssyn. I enlighet med systematikeras världsuppfattning har vi en holistisk syn på världen. Vi tror att de olika faktorer och beståndsdelar som vår värld består av är integrerade med, och är beroende av varandra (McLoughlin, 1970). Denna världsbild utgör grunden till vårt val av ämne liksom studiens mål.

1.7 Avgränsning

Studien kommer att behandla dels ett nationellt perspektiv där svensk historia samt svensk politik tas upp. I detta kapitel används västerländsk litteratur, som stundtalts innehåller influenser som sträcker sig utanför Sveriges gränser. Intervjuer och majoriteten av enkät-svaren är begränsade till kommunen Eslöv i Skåne *(se motivering i kap. 1.8)*.

Samtliga frågeställningar besvaras med utgångspunkt i ett svenskt sammanhang, men jämförande material med ursprung utanför Sveriges gränser återfinns både i uppsatsens teoretiska ramverk samt i uppsatsens avslutning.

En tydlig avgränsning är också vår användning av termen produktionslandskap som beskriver en geografisk och teoretisk avgränsning. Den landskapstyp som vi har valt att avgränsa oss till är jordbruksmark vilket innebär att mat blir ett naturligt fokus. Vi kommer inte nämnvärt att behandla biobränsleproduktion eller annan typ av produktion än mat. Anledningen till att vi inte fokuserar på exempelvis skog som också skulle kunna ses som ett produktivt landskap är framförallt tiden som vi har att tillgå för studien (sex månader). Vidare har människan redan etablerade uppfattningar om skogen, vilken oftast handlar om sociala och rekreativa värden (SR, 2012, [radioprogram]) som inte är lika erkända för jordbruksmarken. Dessutom har följdprodukten av jordbrukslandskapet (maten) en tydlig koppling till människan.

1.8 Förstudie: den skånska inventeringen

1.8.1 Introduktion

För att nå uppsatsens övergripande mål *(se s. 18)* har studien dels fokuserat på relationen mellan människa och produktionslandskap på en kommunal nivå. Därför krävs en förstudie som förklarar urvalsprocessen bakom vald kommun. Urvalsprocessen har vi valt att kalla för den *"Skånska inventeringen."*

Detta kapitel ämnar ge en tydlig bild över hur vi har gått till väga för att välja en kommun som lämpar sig för studiens ämne. Slutligen presenteras resultat av förstudien. Enbart kommuner i Skåne har varit föremål för undersökning och en förklaring till detta följer nedan.

1.8.2 Område

Varför Skåne?

Att urvalsprocessen utgick från Skåne föll sig naturligt då (a) Skåne är landets mest betydande jordbruksregion (Länsstyrelsen Skåne län, u.å.) samt (b) Skåne är en region som vi som undersökare har närhet till i vårt arbete som utgår från Alnarp. Skåne är också (c) en tätbefolkad region jämfört med resterande Sverige och landskapet domineras till stor del av jordbruk och har en relativt låg andel allmänrättslig mark. Landskapet som finns i Skåne är därför (d) jämförbart med Nordeuropas landskap och är således ett lämpligt val för en studie som ämnar inspirera även utanför studiens gränser.

1.8.3 Genomförande

Urvalsprocessen har delats upp i två steg: *Urval 1* och *Urval 2*.

Urval 1

I det första urvalet användes kriterier som direkt relaterar till studiens ämne för att hitta en lämplig kommun. Dessa kriterier domineras av geografiska faktorer. En första inventering av Skånes alla kommuner (33 stycken) utfördes således enligt följande kriterier:

→ *Andelen jordbruksmark i kommunen*
(Att kommunen är en utpräglad jordbrukskommun).
Varför: För att relationen mellan invånare och produktionslandskapet skall kunna studeras krävs att kommunen innehåller produktionslandskap, gärna med stor marginal. Människors möjlighet till fysisk kontakt med produktionslandskapet tror vi kan vara en fördel i strävan att stärka kontakten mellan stadens invånare och produktionslandskapet.
Hur: Faktorer som har studerats under denna kategori är den procentuella andelen jordbruksmark i kommunen. Vi har valt att utesluta de kommuner som har mindre än 50 % jordbruksmark. Fakta om detta har hämtats från Statistiska centralbyrån*.

→ *Centralortens placering i landskapet.*
(Att kommunens centralort har en fysisk relation till jordbrukslandskapet.)
Varför: Denna punkt har mycket gemensamt med den förstnämnda kategorin. Människors möjlighet till fysisk kontakt med produktionslandskapet tror vi kan vara en fördel i strävan mot att stärka kontakten mellan stadens invånare och produktionslandskapet. Centralortens placering i förhållande till jordbrukslandskapet har en påverkan i detta avseende och påverkar möjligheterna för en fysisk kontakt.
Hur: Här har centralortens placering i landskapet samt i kommunen studerats utifrån markanvändningskartor och vanliga navigeringskartor. Föredragsvis är centralorten placerad mitt i jordbrukslandskapet utan allt för stora inslag av andra landskapskaraktärer i omgivningen. Sådana landskapskaraktärer kan vara kust, skogar och annan mark som lämpar sig för friluftsaktiviteter och kan således betraktas konkurrera med en fysisk kontakt till produktionslandskapet. De kommuner som har en hög andel av sådan mark har nämligen visat sig mer benägna att marknadsföra sig som tex. kustkommun, vilket ger jordbrukslandskapet en sekundär roll i dessa kommuner.

→ *Kommunens förhållningssätt till det studerande ämnet*
(Att kommunen påvisar ett positivt och öppet förhållningssätt gentemot invånarnas relation till det agrara landskapet.)

---

* Statistikdatabas där kommunernas totala landareal jämförs med kommunens registrerade jordbruksmark (SCB, 2007).

Varför: Chansen för att eventuella åtgärdsförslag implementeras eller sprids till andra kommuner tros vara större om kommunen redan är intresserade av ämnet. Dessutom kan ett öppet förhållningsätt underlätta vårt samarbete med kommunen.
Hur: I denna fråga har främst kommunernas översiktsplaner studerats. Faktorer som undersökts är kommunens strategier för det agrara landskapet, markexploateringsplaner, restriktioner samt riktlinjer som rör jordbrukslandskapet, samt eventuella rekreativa planer med anknytning till jordbrukslandskapet. Dessutom har till viss del de slogans som kommunerna använder i marknadsföringssyfte iaktagits. Detta har gjorts för att få en snabb uppfattning om kommunernas fokus och prioriteringar. Under undersökningen av denna kategori har vår möjliga subjektiva påverkan ägnats extra fokus, då våra olika personligheter skulle kunna ha medfört att vi reagerat olika på översiktsplanernas budskap. För att minimera graden av subjektivitet granskades samtlig data av oss båda.

Efter insamlingen av behövlig data gjordes en utvärdering av varje kommun utifrån de förutbestämda kriterier som nämns ovan. För kompletta uppgifter om varje kommun se: Bilaga 3 - *Skåneinventeringen.* Urvalsprocessen genomfördes enligt följande: (a) kommuner med mindre andel än 50% jordbruksmark av total kommunyta valdes bort. (b) Genom en översiktlig granskning av de resterander kommunernas översiktsplaner sorterades de kommuner som hade vaga riktlinjer och till synes ett lågt intresse för frågan bort. (c) Sedan studerades kommunens invånarantal och kommuner med fler än 50 000 invånare ansågs olämpliga för studien. (d) Slutligen studerades huvudortens placering i landskapet. Kommuner vars huvudort med placering mitt i ett jordbrukslandskap utan allt för stora inslag av andra landskapskaraktärer var att föredra. Resultatet av detta första urval blev sju kommuner: Eslöv, Staffanstorp, Vellinge, Bjuv, Svedala, Sjöbo och Tomelilla.

Urval 2
Ett alternativ hade varit att kontakta samtliga sju kommuner som förstudien hittills genererat, men för att snäva av urvalet ytterligare har ett andra urval utförs. Syftet med detta var att öka generaliserbarheten av studien genom arbeta med en kommun med varierade demografiska förutsättningar och politiska åsikter. Ambitionen var att den valda kommunen skall vara representativ i en svensk kontext och motsvara "den genomsnittliga svenska kommunen" i så stor utsträckning som möjligt. Detta för att studien skall vara applicerbar i andra sammanhang. För att garantera att detta uppfylls, har ytterligare kriterier satts upp för att välja en kommun som liknar andra kommuner gällande invånare. I urval 2 har **befolkningsfördelning** och **valresultat i förhållande till riket** tagits in i beräkningen. Detta innebär en variation på invånarna vilket är viktigt för att inte riskera att styra undersökningen i en eventuellt på förhand bestämd riktning (Creswell 2009). Slutligen har **andelen barn** i kommunen varit en faktor som har tagits i beaktande då barn lättare tar till sig ny kunskap och spridningen av informationen blir bredare (barn tar med sig nya insikter till sina föräldrar samt har större sannolikhet att bära med sig den längre fram i livet) (Larsson, 2012 [muntligt]). För en mer utförlig beskrivning av kriterierna, se nedan.

→ *Befolkningsfördelning*
(En liknande fördelning av åldersgrupper samt kön jämfört med riket är att föredra.)
Varför: Uppsatsen strävar efter att kunna appliceras även utanför den kommun vi kommer att arbeta i. Detta nås delvis genom att välja en kommun som är så lik genomsnittet för riket som möjligt, vilket innebär en heterogen befolkning med en jämn spridning över åldersgrupperna. Kommunernas befolkningsfördelning har därför studerats i förhållande till rikets. De fem kommuner som varit mest lika riket har tagits fram. Även fem kommuner har tagits ut utifrån de andra kategorierna för jämförelse, se nedan.
Hur: Data om befolkningsmängd har insamlats för varje kommun liksom för riket. Rikets procentuella andelar av män, kvinnor och olika åldersgrupper har räknats ut och jämförts med samma statistik i kommunen. Samtliga kategorier förutom 0-6 år och 7-17 (se förklaring i nedanstående kriterier *"andel barn"*) har jämförts med rikets för att hitta den kommun med minst sammanlagda skillnader i förhållande till det svenska genomsnittet.

→ *Kommunalt valresultat*
(Ett inte allt för olikt valresultat jämfört med riket är att föredra.)
Varför: Som tidigare nämnts ämnar uppsatsen vara applicerbar även utanför den kommun vi arbetar i. Detta nås delvis genom att välja en kommun som är så lik genomsnittet för riket som möjligt, vilket också garanterar en heterogen befolkning. Vi har tittat på valresultat i förhållande till riket.
Hur: Data om valresultat har insamlas för varje kommun liksom för riket.

Kommunernas procentuella fördelning i valresultat har jämförts med nationens. Fakta om valresultat har hämtats från valmyndighetens databas för valresultat (se Valmyndigheten, 2010).

→ *Andel barn*
(En kommun med en hög andel barn är önskvärt.)
Varför: En hög andel barn kan vara mer fördelaktiga att använda för implementering av ny kunskap. Barn tar lättare till sig ny kunskap och för den vidare (Larsson 2012 [muntligt]), vilket kan innebära att studien ges större möjlighet att påverka invånarna. För att inte ge sken av att besitta en övertro på uppsatens möjlighet till inflytande, bör här även nämnas att vi givetvis är medvetna om att studien långt ifrån kommer att kunna nå ut till samtliga barn i kommunen.
Hur: Statistiken för åldersgrupperna 0-6 och 7-17 har jämförts med rikets.

Vellinge, Bjuv, Tomelilla, Eslöv, Staffanstorp, Svedala och Svalöv undersöktes enligt tidigare beskrivna kriterier. De kommuner som var bland de fem lämpligaste angående befolkningsstatistik och valresultat samt hade en högre andel barn än genomsnittet för riket är: Eslöv, Staffanstorp och Svedala. (För detaljerade resultat, se *bilaga 3: Skåneinventeringen*) Detta är de kommuner vi anser lämpliga att arbeta med. Det som slutligen har varit viktigt är intresset från kommunernas håll. Därför har ett mejl utformats och skickats samtliga tre kommuner. Intresset från deras sida har bedömts efter svarstid och utefter innehållet i deras svar.

På nästa sida återfinns en illustration över hela Skåneinventeringens genomförande.

1.8.4 Resultat

Tre kommuner motsvarade samtliga krav som ställts enligt tidigare återgivna process. Dessa var Staffanstorp, Eslöv samt Svedala kommun. För att finna en lämplig kommun att arbeta med ansågs intresse från kommunens håll viktigt, varefter alla tre kommuner kontaktades. Kontakt togs via mejl som utformades på samma vis för samtliga kommuner. Mejlet skickades till ansvarig enheten för samhällsbyggnad inom respektive kommun. Den kommun som svarade snabbast och därigenom visade störst intresse var Eslövs kommun. Varken Staffanstorp eller Svedala kommun besvarade mejl överhuvudtaget. Samhällsbyggnadsenheten på Eslövs kommun svarade snabbt och med visat intresse, vilket lade grunden för ett vidare samarbete med Eslövs kommun.

1.8.5 Metodkritik

Tillgången på rekreativ mark en faktor som uteslutits ur sållningsprocessen, då det är för komplext att inom denna studie bedöma detta på ett rättvist och objektivt sätt. Syftet att göra studien mer generaliserbar genom ett andra urval hade krävt en djupare och mer genomgående undersökning och ambitionen kan således betraktas ha varit för stor i förhållande till studiens omfattning.

Vidare kan kritik riktas mot att det i slutändan fanns andra faktorer som kan ha haft en större påverkan på studiens resultat än själva valet av kommun. Det gedigna arbetet som ligger bakom Skåneinventeringen kan i den bemärkelsen betraktas som något överflödigt.

SKÅNEINVENTERINGENS URVALSPROCESS

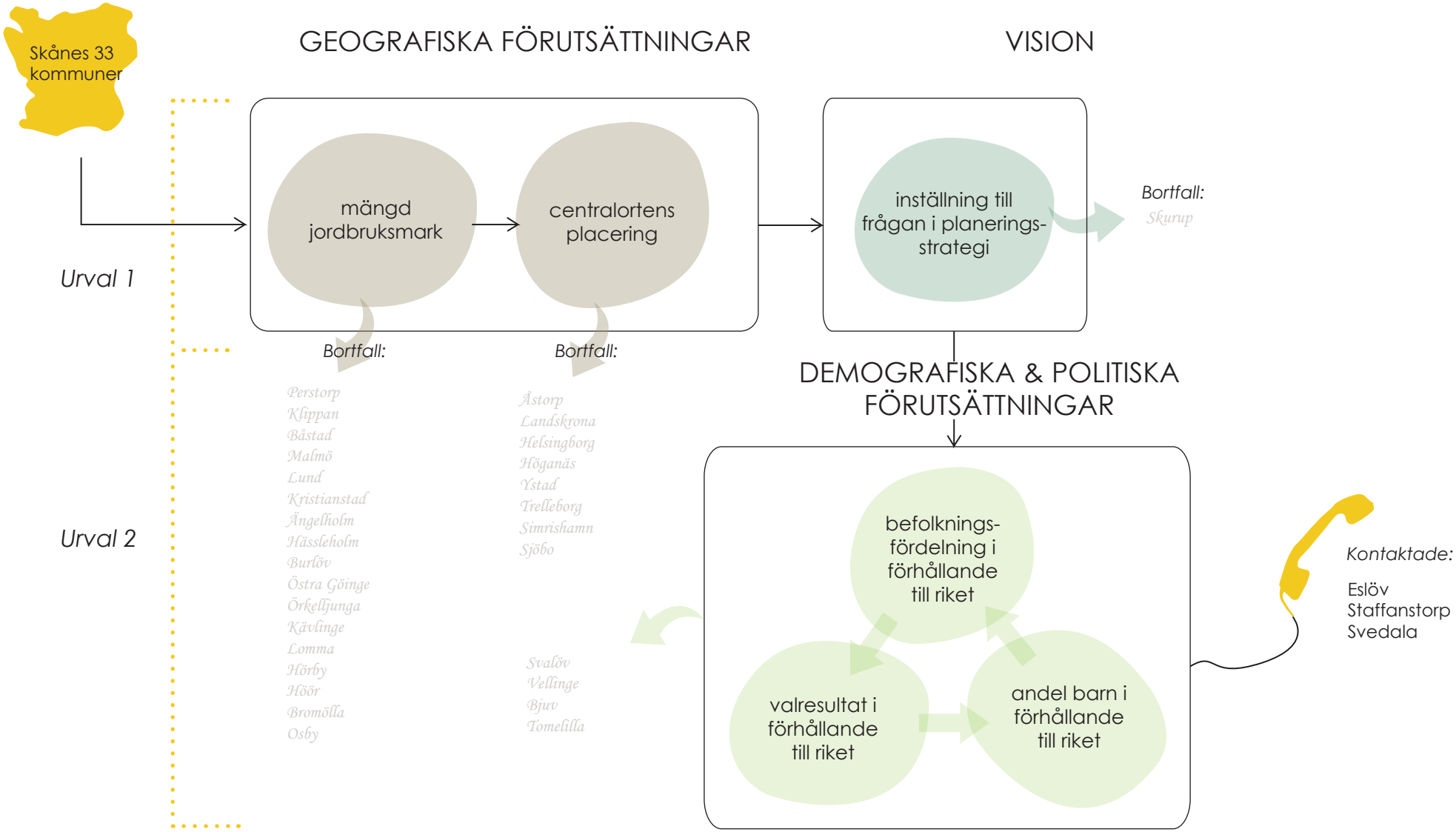

Illustrationen ger en bild av urvalsprocessen för Skåneinventeringen.

1.9 Metod

1.9.1 Genomförande

I detta stycke återges hela studiens bakomliggande process. En fascination och ett inneboende intresse för relationen mellan människor och produktionslandskap, lade grunden för studiens uppkomst.

För att skapa en överblick över befintligt informationsutbud som berör studieämnet inleddes studien genom en kort inventering av fakta (benämnt som *"lilla inventeringen"* i nästa sidas illustration över studiens genomförande). Denna inventering fick även utgöra grunden för studiens avgränsning samt ursprungliga genomförandeplan. Fakta insamlades från ett fritt sökande i ett brett utbud av medier, från tillgänglig tryckt litteratur, internetbaserade artiklar, information från myndigheter och organisationers hemsidor, tidningsartiklar och information från radio och TV.

Därefter genomfördes en förstudie där Skånes samtliga kommuner granskades utifrån diverse uppställda punkter *(se kapitel 1.8 samt bilaga 3)*. Detta för att välja en lämplig kommun som studieobjekt för uppsatsens ämne, mål och syfte.

Då en kommun utvalts var nästa steg i processen att insamla och sammanställa data. Information insamlades inledningsvis med fokus på en övergripande skala för att sedan beröra en kommunal nivå (Eslövs kommun). Datainsamlingens upplägg kan liknas vid en tratt (se nästa sida), vilken speglas i uppsatsens presentation av den insamlade informationen *(Kap. 2.1)*. Inledningsvis insamlades data i bred bemärkelse som berörde studieämnet på en global, nationell och regional nivå, för att sedan smalnas av genom att fokusera på Eslövs kommunala skala. Upptäkter som har påträffats genom datainsamlingen på den övergripande nivån kan ses som mer generell information. Studiens strukturella upplägg gällande datainsamling har möjliggjort att den övergripande skalans upptäkter har kunnat (a) studerats mer ingående, liksom (b) jämföras med den mer specifika situationen i en kommunal kontext. Studiens datainsamling har indelats i två block: ett teoretiskt och ett praktiskt (se illustration över hela studieprocessen på nästa sida). I det teoretiska blocket har tillgänglig information om studieämnet studerats och sammanställts, främst rörande det övergripande perspektivet, men även fakta om Eslöv. I det praktiska blocket har ny information tillgängliggjorts genom intervjuer, enkätstudier och workshops.

Efter datainsamlingen och dess sammanställning i uppsatsen, följde en diskussion och reflektion där den information som insamlats fått utgöra grunden för att besvara studiens frågeställningar. En specifik del av processen som ägnats åt reflektion och diskussion är givetvis svår att definiera tidsmässigt. Det kapitel i uppsatsen som titulerats "Diskussion" *(kap. 4.1)* innehåller bland annat reflektioner, diskussioner och sambandsiakttagelser som uppkommit under i princip hela studiens process. Uppsatsarbetets egen blogg (*www.urban.kannibalism.blogg.se*) har varit ett viktigt verktyg för att kontinuerligt diskutera studiens upptäckter och förvalta intressanta iakttagelser som har gjorts längts vägen.

Den kunskap som förvärvats under studiens teoretiska och praktiska block utgör en bas för ytterligare en del av processen: det kreativa blocket. Utfallet av det praktiska och teoretiska blocket har fungerat som vägvisare för den kreativa process som ämnar ge konkreta förslag på medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap *(se bilaga 6)*.

1.9.2 Insamling och hantering av data

Följande avsnitt beskriver de strategier, metoder och tekniker som ligger som grund för hur vi har samlat in och hanterat data under studiens gång. Texten bygger till stor del på litteratur där begreppen *"strategies"*, *"methods"* samt *"techniques"* (Deming & Swaffield, 2011; Creswell, 2009) används för att beskriva studiens olika hierarkiska nivåer av informationshantering. Här har begreppen fritt översatts till svenskans *strategier*, *metoder* och *tekniker*.

Datainsamlingens *strategier* speglar studiens övergripande förhållningssätt till hur data har insamlats och bearbetats i relation till det studerade ämnet. Begreppet *metod* speglar vilken typ av data som insamlats medan studiens *tekniker* förklarar mer i detalj vilka verktyg som använts för att extrahera relevant data för att kunna besvara studiens frågeställningar.

ILLUSTRATION ÖVER STUDIENS GENOMFÖRANDEPROCESS

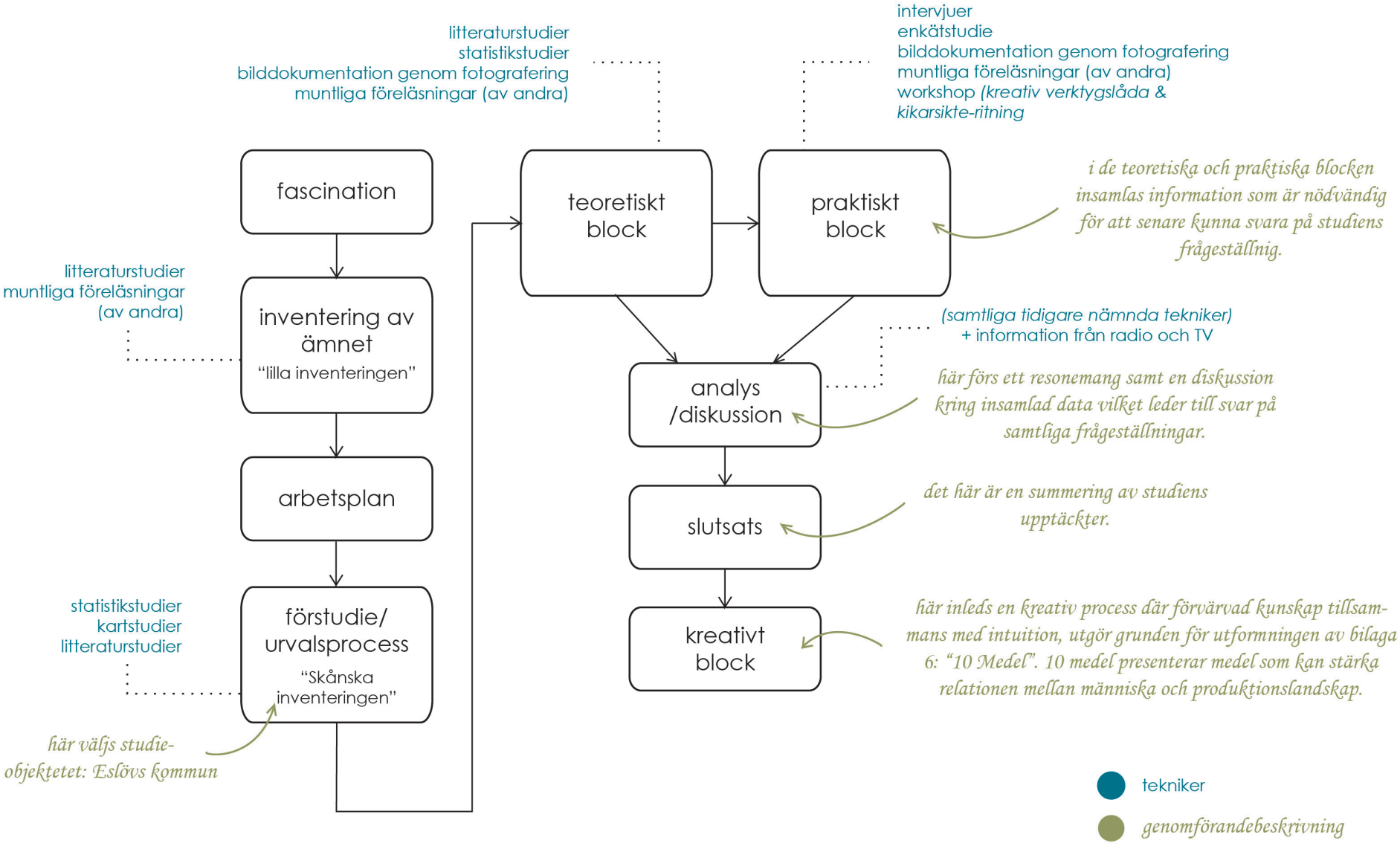

Flödesschemat ovan beskriver hur studien har genomförts och vilka tekniker som har använts i processens olika delar.

Frågeställningarna kommer att undersökas och diskuteras både på en övergripande nivå (främst nationell men även global) samt i en lokal kontext (Eslövs kommun) *(se illustration till höger)*. Anledningen till användandet av två skalor är för att få möjlighet att studera ämnet på både ett generellt plan och en mer djupgående nivå i en lokal kontext. Genom att använda en kommun kan vi exemplifiera medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap samt diskutera platsspecifika situationer som påverkar relationen mellan människa och produktionslandskap just i Eslövs kommun.

Strategier

I detta stycke presenteras övergripande strategier som har präglat studiens insamling och bearbetning av data och hur denna sedan använts för att uppnå studiens mål och syften. I stycket lånas begrepp från olika litterära verk för att förtydliga datainsamlingens bakomliggande strategier.

→ *Deskriptiv strategi och Interpretativ strategi*

Framförallt två strategier har använts för att frambringa den data som presenteras i uppsatsen. Dessa är *Deskriptiv strategi* och *Interpretativ strategi**. Den deskriptiva strategin innefattar metoder där kunskap har organiserats i form av ord som exempelvis vid insamling av data från intervjuer, exempelstudier och litteraturstudier (Deming & Swaffield, 2011). Denna strategi är särskilt användbar då nya studieområden skall adresseras och där tidigare kunskap inom ämnet är bristande (ibid). Tidigare studier inom framförallt ämnet som berör relationen mellan människa och produktionslandskapet i Eslöv är få. Således har den deskriptiva strategin använts inom detta (ännu) relativt outforskade område.

Det är viktigt att komma ihåg att ord saknar förmågan att beskriva exakta mått, till skillnad från siffror, och kan enbart ge indikativa värden (Deming & Swaffield 2011). Den deskriptiva strategin kräver därför alltid att fakta tolkas. För detta, används den interpretativa strategin. För att minimera risken för feltolkning kommer dessutom data från den deskriptiva strategin att jämföras med kvantitativ data (i så stor utsträckning som möjligt) vilket

Illustrationen ger en schematisk bild av datainsamlingens strategiska genomförande. Initialt har data av global, nationell och regional relevans insamlats för att senare fokusera på den mindre skalnivån som omfattas av Eslövs kommun.

* Begreppen *"Deskriptiv strategi"* samt *"Interpretativ strategi"* är hämtade och fritt översatta från utländsk litteratur författad av Deming och Swaffield (2011). Här har begreppen översätts till svenskans *Beskrivande strategi* samt *Tolkande strategi.*

även rekommenderas av Deming och Swaffield (2011).

Den interpretativa strategin ämnar ge innebörd åt hur människor upplever landskapet (Deming & Swaffield 2011) vilket går i linje med ämnet för uppsatsen. Denna strategi är lämplig att använda när människor och sociala strukturer står i fokus vilket innebär att insamlad data kräver tolkning (ibid). Strategin har i denna studie haft ett brett användningsområde i form av behandling av i princip all data, både då litteratur tolkats, intervjumaterial sammanställts, slutsatser dragits utifrån enkätsvar samt då genomförda workshops har återberättats.
Generellt kan sägas att den deskriptiva strategin har använts för att insamla data, vilken därefter har tolkats genom utnyttjandet av en interpretativ strategi. Konkreta metoder för att följa den interpretativa strategin har framförallt utgjorts av ett ständigt kritiskt förhållningssätt till hur studiens data har behandlats. Ambitionen har hela tiden varit att bearbeta och återberätta data så sakligt som möjligt. Detta fenomen kallar Deming och Swaffield (2011) för kritisk reflektion. Då vi är två studenter som har genomfört studien har vi även haft förmånen att kritiskt kunna granska varandras arbete med att hantera och bearbeta data. Detta har varit en steg i att återge data på ett så objektivt sätt som möjligt i samband med att den interpretativa strategin har använts.

→ *Associationsmodellen*

Den kunskap som förvärvats genom användandet av ovanstående strategier har indikerat en riktning för studiens efterföljande kreativa process. I den kreativa processen har förvärvad kunskap omformats till konkreta förslag som kan utgöra medel för att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. Utöver faktabaserad kunskap kommer den kreativa processen även att inkludera intuition. Under den kreativa processen har därför en strategi som kan benämnas *Associationsmodellen* använts (Milburn & Brown, 2003).

Associationsmodellen innebär att källan till idéer och koncept tillåts vara omedvetna (Milburn & Brown, 2003). Den kunskap och de erfarenheter som ligger till grund för goda resultat anses enligt denna strategi inte alltid vara de mest medvetna faktorerna.

Vad som är viktigt att uppmärksamma i detta sammanhang är vikten av att utvärdera kreativa förslag. Normalt sett ingår inte utvärdering i associationsmodellen men detta har inkluderats i examensarbetet, då det är en vetenskaplig studie. Kreativa förslag utan uppföljning och utvärdering kan vara svåra att försvara i en vetenskaplig kontext. Kreativitet har i studien används för att exemplifiera olika typer av medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap.
Inom ramarna för vår studie är svagheter i användandet av associationsmodellen att flertalet av de föreslagna medel som presenteras i uppsatsen förhåller sig till en konceptuell nivå och genomförs aldrig i praktiken. Därför är flera av studiens kreativa förslag omöjliga att utvärdera fullständigt. Gällande de förlag som bygger på land-art presenteras information om hur liknande realiserade land-art projekt har mottagits av människor. Dessutom anges fakta om vilken påverkan fenomenet konst och land-art generellt kan ha på människor. Detta kan ses som en typ av utvärdering, om än bara på en generell nivå. Några av studiens föreslagna medel för att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap har dock genomförts under studiens gång, och därför utvärderats i så stor utsträckning som möjligt.

Metoder

Enligt Creswell (2009) kan datainsamling vara baserad på en *”kombinerad metod”** vilken enligt honom innefattar både kvalitativa och kvantitativa metoder för datainsamling. Emellertid hävdar Åsberg (2001) i sin artikel *”Det finns inga kvalitativa metoder – och inga kvantitativa heller för den delen”,* liksom titeln avslöjar, att det inte finns några kvalitativa eller kvantitativa metoder. Han menar istället att *”Kvantitativ och kvalitativ hänvisar till de egenskaper hos de fenomen vi söker kunskap om”*. Egenskaperna skildras sedan i studier genom att presentera data som härstammar från dessa fenomen (Åsberg, 2001). Data kan enligt Åsberg (2001) vara både kvalitativ (beskriven i ord) och kvantitativ (beskriven i siffror). Så vad kan denna studie då egentligen sägas

* Detta begrepp är hämtat och fritt översatt från ett utländskt verk (Creswell, 2009). I originalitteraturen som är skriven på engelska beskrivs möjliga metoder vara: *”qualitative”*, *”quantitative”* och *”mixed methods”*. Här har begreppen fritt översatts till *”kvalitativ”*, *”kvantitativ”* och *”kombinerad metod”*.

vara baserad på?

Det är egentligen ganska enkelt. Miles & Huberman (1994 i Åsberg 2001) understryker att både ord och siffror är nödvändigt för att få en förståelse för världen. Åsberg (2001) framför sin åsikt att diskussionen kring huruvida en metod är kvantitativ eller kvalitativ saknar betydelse i vetenskapliga arbeten. Vad som däremot är viktigt att klarlägga i studiens metodkapitel är att studier av olika fenomen har genomförts, där fenomenens egenskaper är av kvalitativ eller kvantitativ karaktär. Egenskaperna är sedan återgivna just med ord eller siffor, eller bådadera för att skapa en förståelse för helheten. Denna studie är tvärvetenskaplig, vilket gör att data av olika karaktär (kvalitativ & kvantitativ eller både och) är lämplig (Kok 2012 [muntlig]). Huruvida metoder är kvalitativa, kvantitativa eller ingetdera är som sagt en omdebatterad fråga bland de lärda och är således irrelevant att presentera i en studie med en omfattning som denna.

Tekniker

I detta stycke presenteras de tekniker som har använts för datainsamling under studiens gång. Åsberg (2001) menar i sin artikel att begreppet *"metod"* istället bör användas som benämning för detta, vilket skulle kunna vara ett alternativ. Emellertid har begreppet *"tekniker"* (från Creswell, 2009) här ändå valts, då författarna bakom denna uppsats menar att detta begrepp ger en klarare bild av det som presenteras i stycket. Inledningsvis presenteras en lista i punktform över samtliga tekniker som har använts i studien. Vidare beskrivs ett urval av de teknikerna närmare (de sex först nämnda nedan), för de sex fall där ett förtydligande om teknikens relevans och användande har ansetts nödvändigt. Dessa är:

- Litteraturstudier
- Statistikstudier
- Enkätstudie
- Intervjuer
- Kikarsikte-ritning
- Kreativ verktygslåda
- Kartstudier av aktuella och historiska kartor över Eslöv
- Muntligt presenterade föreläsningar (som hållits av andra)
- Bilddokumentation genom fotografering
- Information från radio & TV

→ *Litteraturstudier*

Tekniken litteraturstudier har använts genomgående i studien, i den inledande inventeringen, förstudien samt under det teoretiska och praktiska blocket *(se illustration över studiens genomförandeprocess s. 26)*. Litterturen har utgjorts av både tryckta samt elektroniska källor, i form av böcker, vetenskapliga artiklar, journalistiska artiklar, doktorsavhandlingar, lagskrifter, rapporter, politiska skrifter, översiktsplaner, övriga kommunala dokument, broschyrer samt hemsidor. Utnyttjandet av förstahands källor har prioriterats, men användande av andrahandskällor och tredjehands källor förekommer då första-handskällor inte har varit tillgängliga eller för att berika uppsatsen genom ett bredare källunderlag. Genom att även involvera källor av mer populärvetenskaplig karaktär kan flera synsätt på det berörda ämnet inkluderas i studien, liksom spegla data av sådan karaktär som ofta når ut till gemeneman.

Litteraturen som använts är författad på svenska, engelska och holländska och huvudsakligen av författare med en västerländsk bakgrund. Detta för att studien främst fokuserar på relationen mellan människa och produktionslandskap i en svensk kontext. Litteraturens innehåll berör dock även delar av världen som ligger utanför det västerländska samhället.

→ *Statistikstudier*

Insamling av statistik har förekommit framförallt under arbetet med förstudien *(se bilaga 3)*, men även i delar som återfinns i det teoretiska ramverket. Statistik har utnyttjats framförallt för att beskriva nutidens kontext och då har den mest aktuella statistiken som funnits tillgänglig på Statistiska Centralbyråns *"statistikdatabas"* använts.

→ *Enkätstudie*

En enkätstudie har utnyttjats som teknik för att söka svar på hur människan upplever sin egen relation till produktionslandskapet *(se bilaga 2)*.

Enkäten har utformats med en variation mellan förutbestämda svarsalternativ och öppna svar. Studiens målgrupp liksom deltagare har främst utgjorts av Eslövsbor, men då enkäterna bland annat har gjort tillgängliga via internet, har det varit omöjligt att helt utesluta respondenter från andra delar av Sverige. Enkäterna har publicerats på sidor med en tydlig anknytning till Eslöv, såsom Eslövs kommuns hemsida samt den

Goda Jordens hemsida.

Ambitionen har varit att undvika att enkäten besvarandes av en homogen grupp personer, då detta skulle kunna innebära att resultatet skulle kunna gå i en särskild, eventuellt förutbestämd riktning (Creswell, 2009). En homogen urvalsgrupp kan också försvåra eller näst intill omöjliggöra generaliserbarheten av studien (ibid). För att nå en så heterogen urvalsgrupp som möjligt kontaktades deltagare genom flera kommunikationskanaler. Enkäten publicerades på Eslövs kommuns hemsida, på Den Goda Jordens hemsida samt på uppsatsens blogg. Dessutom har enkäten delats ut i pappersform under studiens två workshops, samt under en eftermiddag till slumpvis utvalda deltagare i centrala Eslöv.

Den ursprunglig önskan om antal besvarade enkäter var 100 stycken. Detta för att med god marginal kunna rättfärdiga de slutsatser som dras utifrån insamlad data. Den slutgiltiga summan av besvarade enkäter uppgick till 92 stycken.

→ *Intervjuer*

Intervjuer har utnyttjats för att undersöka hur de personer som arbetar med planeringsfrågor på Eslövs kommun ser på jordbrukslandskapet. Intervjuerna har genomförts genom tillvägagångssättet *"Face-to-Face"* (Creswell, 2003, s. 179), vilket har inneburit att intervjuerna har skett under personliga möten med de intervjuade personerna. Intervjuernas utformning har inneburit ett mellanting mellan en strukturerad intervju och ett öppet upplägg (Kvale, 1997) där frågor och teman har varit förutbestämda men strukturen har tillåtit spontana följdfrågor eller frågor för förtydligande.

Intervjuer är en lämplig teknik att för att studera upplevelsen av landskapet både i ett historiskt- och nutida sammanhang (Martin & Hanington 2012). Detta eftersom intervjuer erbjuder ett effektivt tillvägagångssätt för att ta del av människors åsikter och attityder (ibid). Av den anledningen har intervjuer lämpat sig som teknik för denna studie.
Samtliga intervjuer har genomförts under en och samma eftermiddag och under så lika omständigheter som möjligt. Detta för att undvika att insamlade data färgats av temporala eller andra externa omständigheter. Samtliga deltagare har innan intervjun informerats om studiens övergripande mål, syfte och om deras roll i sammanhanget. Frågorna har formulerats som *öppna frågor* (Häger, 2001) för att undvika kortfattade svar bestående av *"ja"* eller *"nej"*. Under intervjutillfället har anteckningar förts och hela intervjun har också spelats in med hjälp av en diktafon, för att garantera att båda studenterna i efterhand tolkat informationen på samma sätt. Informationen som uppkom genom intervjuerna har sammanställts utifrån ett så objektivt förhållningssätt som möjligt.

En viktig aspekt som togs i beaktande då intervjumaterialet bearbetades var att studien liksom denna teknik utförs av två skilda studenter. För att undvika att data skulle influeras av våra två skilda personligheter vilket kan ha en påverkan hur information tolkas, har Gibbs (2007, i Creswell 2009) rekommendationer följts, vilket innebär att informationen granskas av flera undersökare. Båda studenterna har således varit involverade i processen med att granska data.

→ *Kikarsikte-ritning*

Kikarsikte-ritningen är en övning som har genomförts under de två workshops som hållits under studien. Denna teknik är inte hämtad från någon litteratur utan är helt konstruerad av uppsatsens författare.

Övningen användes i studien för att undersöka hur människors mentala bild av Eslövs kommun ser ut, samt vilka landskapselement som associeras till Eslöv. Tekniken utnyttjades under de två genomförda workshopsen, och målgrupperna för tekniken kom således att utgöras av mellanstadieelever (årskurs 5) samt jordbrukare. Deltagarna fick ett A3-papper med ett kikarsikte och blev ombedda att föreställa sig att de stod på en utkiksplats någonstans med god utblick över Eslövs kommun. Det som de såg då de tittade genom sin imaginära kikare, ombads de måla av.

Vid analys av materialet från kikarsikte-ritningarna grupperades bilderna utifrån teckningarnas motiv. Främst analyserades huruvida teckningarna skildrade urbana eller rurala miljöer. Skillnader i teckningarnas detaljrikedom i form av olika skalor noterades också. Teckningarna analyserades således genom att söka efter vad som låg i fokus: urbana miljöer med stadsmässiga inslag eller rurala miljöer med inslag såsom byar eller jordbruk. Vidare eftersöktes också typiska element för Eslövs kommun och vilket utrymme de fick ta i förhållande till produktionslandskapet.

→ *Kreativ verktygslåda*

För att uppnå studiens mål, krävs en förståelse av hur människor upplever sin egen relation till det produktiva landskapet samt deras bild av hur relationen skulle kunna stärkas.

Tekniken som här benämns som *"kreativ verktygslåda"** innebär att deltagarna ges ett mångfaldigt utbud av verktyg för att utrycka sina idéer (Martin & Hanington, 2012). Exempel på möjliga verktyg kan exempelvis vara lera, lego, papper och pennor och material för att kunna skapa kollage.

Den kreativa verktygslådan är en särskilt effektiv teknik vid arbete med barn, för att kommunicera tankar och skapa en gemensam förståelse (Martin & Hanington, 2012). Användande av ett fritt utbud av kreativa verktyg kan underlätta att uttrycka tankar som kan vara svåra att kommunicera med hjälp av traditionella metoder. Ett bredare utbud av möjliga verktyg bidrar ofta till ett mer nyanserat resultat och bredare kunskap, eftersom varje deltagare har sina egna preferenser om hur denne bäst utrycker sig (ibid).

Kreativ verktygslåda har i denna studie framförallt använts för att få inspiration till hur relationen mellan stad och land skulle kunna stärkas. Den kreativa verktygslådan har använts vid de två workshopstillfällena, för att erbjuda deltagarna verktyg att utrycka hur relationen mellan människa och produktionslandskap skulle kunna stärkas.
Materialet som den kreativa verktygslådan har resulterat i, har grupperats utefter om materialet var lösningsorienterat eller problemorienterat. De lösningsorienterade förslagen har använts som inspiration för hur relationen mellan människa och produktionslandskap kan stärkas medan de problemorienterade diskussionerna har setts som ett tecken på att budskapet har nått fram. Framtidsperspektivet i de olika förslagen samt tidshorisonten är också en faktor som iakttagits, då det är viktigt i förhållande till målet för denna studie.

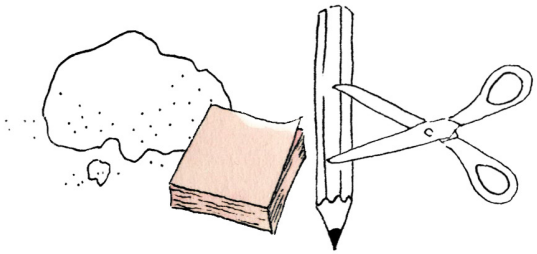

Illustrationen ovan visar möjligt material som kan ingå i en kreativ verktygslåda.

1.9.3 Genomförandekritik

Faktorer som eventuellt kan ha påverkat studiens datainsamling, bearbetning och slutgiltiga resultat presenteras genom hela arbetet i anslutning till relevant stycke. Detta för att bibehålla studiens transparens, och inte särskilja genomförandets svaga punkter från de uppgifter som eventuellt kan ha influerat presenterad data. Som tidigare nämnts är innebörden av begreppet "*metod*" en omtvistad fråga. Därför har detta stycke här (och enbart här) rubricerats som *genomförandekritik*. Vidare i uppsatsen presenteras eventuella svagheter i hanterandet och bearbetandet av data under den sedvanliga rubriksättningsformuleringen: metodkritik.

1.10 Etiska ställningstaganden

Vid utförandet av en studie är det viktigt att ta hänsyn till och förutse de etiska angelägenheterna som kan uppkomma under olika stadier av studien (Hesse-Bieber & Leavey, 2006 i Creswell 2009). Studien som utförts har fokuserat på mänskliga relationer, vilket innebär insamling av data bestående av mänskliga uppfattningar och åsikter. Därför är en medvetenhet om möjliga etiska problem viktigt att förbereda sig på (Gatrell, 2005). Följande avsnitt ämnar behandla och adressera de etiska angelägenheter som vi

* Denna teknik är hämtad från litteratur (Martin & Hanington 2012) och dess benämning i orginalverket på engelska lyder "Creative toolkit". Här har begreppet direkt översatts till "kreativ verktygslåda")

anser viktiga att uppmärksamma i studien.

Under arbetet med att undersöka utvald kommun, har etiska aspekter främst uppkommit under intervjuer, formulär och olika workshops med deltagarna. För en ömsesidig respekt har det varit viktigt att vi som utfört studien har skapat en relation med brukarna som har baserat sig på pålitlighet och respekt (Creswell, 2009). För att garantera att detta har uppnåtts har en kontroll av att deltagarna har förstått problemet och syftet med undersökningen utförts samt att vi tydligt har förklarat deras roll såväl som vår roll (ibid). Det sammanställda materialet från intervjuerna som använts i uppsatsen har delgetts deltagarna innan publikation för att godkännas. Detta för att kontrollera att materialet som sammanställts stämmer överens med deltagarnas uppfattning om vad de uttryckte under intervjun.

Etiska problem har också uppkommit i fasen när vi analyserat och sammanställt data. Vi har här har varit extra uppmärksamma på att vara så objektiva vi har kunnat samtidigt som vi också har strävat efter att vara transparenta för att visa hur och varför vilka val är gjorda.

Slutligen så har etiska angelägenheter berört den del av texten där studierna är beskrivna. För att undvika att texten blir normativ, har vi strävat efter att inte använda värdeladdade ord som kan uppfattas som stötande.

1.11 Trovärdighet, pålitlighet, validitet & generaliserbarhet

En självklar strävan för vår studie är att uppsatsen ska vara pålitlig, trovärdig, vara validerbar samt möjligt att applicera i ett större sammanhang. För att utföra en studie som uppfyller detta krävs att eventuella hot mot studiens trovärdighet, pålitlighet, validitet och generaliserbarhet identifieras liksom diskuteras i förebyggande syfte (Creswell, 2009). Följande avsnitt beskriver hur vi har hanterat eventuella faktorer som skulle kunna underminera studiens trovärdighet, pålitlighet, validitet och generaliserbarhet. Dessutom presenterar avsnittet åtgärder som använts för att stärka trovärdigheten, pålitligheten, validiteten och generaliserbarheten hos studien. En medvetenhet om dessa faktorer ämnas dessutom speglas i alla uppsatsens delar. Liksom Creswell (2009) föreslår har flera olika strategier för att stärka studiens validitet utnyttjats. På nästa sida listas de som främst kommit till användning i studien för att förstärka trovärdigheten, pålitligheten, validiteten samt generaliserbarheten.

→ *Trianguleringsstrategi*
En ”trianguleringsstrategi” (Fritt översatt, Creswell, 2009 s. 192) har använts genom hela studien. Denna strategi innebär användandet av flera källor med jämförbar data. Trianguleringstrategin har framförallt används vid litteraturstudier, intervjuer, enkätstudier mm. Trianguleringsstrategin har varit som svagast vid insamling av statistisk data, då källorna för dessa uppgifter är få.

→ *Deltagarkontroll*
”Deltagarkontroll” (Fritt översatt Creswell, 2009 s. 191) har framförallt ingått i intervjuarbetet. Detta innebar att deltagarna gavs möjlighet att kommentera det sammanställda intervjumaterialet.

→ *Synliggöra inställning hos författarna*
Kapitlet *1.6* (*Perspektiv*) ämnar synliggöra våra tankar och eventuella fördomar inför studien. Detta för att skapa en transparens och förklara hur vi som individer kan ha påverkat studien. Vår bakgrund, kön, kultur, socio-ekonomiska förhållanden och vår personliga inställning till världen kommer oundvikligt att påverka vår studie (Creswell, 2009).

teoretiskt ramverk

2 TEORETISKT RAMVERK

Likt beskrivet i kapitel *Metod (kap. 1.9)* undersöks det studerade ämnet i två olika sammanhang: en övergripande skala som omfattar relationen mellan människa och produktionslandskap i främst en nationell kontext, och en mindre skala som studerar ämnet på en kommunal nivå i Eslövs kommun i Skåne. Det teoretiska ramverket inleds genom att, med stöd från litteraturen, beskriva relationen mellan människa och produktionslandskap på en övergripande nivå *(kap. 2.1)*. Vidare följer en beskrivning av situationen i den lilla skalan: Eslövs kommun *(kap. 2.2)*. *Kap. 2.3* innefattar observationer, genom litteratur samt platsbesök, av medel som kan göra människan uppmärksam på och lägga märke till landskapet.

2.1 Den övergripande skalan

Följande kapitel presenterar studiens utredning om relationen mellan människa och produktionslandskap på en övergripande skala, med fokus på nationell nivå. Aspekter som rör det regionala planet, i form av Skåne län, inkluderas även i denna skalnivå.

I kapitel *2.1.1*, skildras människans relation till produktionslandskapet i en historisk kontext, både utifrån *produktionslandskapets utnyttjande historiskt (2.1.1.1)*, liksom *historiska styrmedel* som har präglat jordbruket *(2.1.1.2)*.

I kapitel *2.1.2* skildras människans relation till produktionslandskapet i dagens sammanhang, utifrån följande faktorer: *Produktionslandskapets utnyttjande idag (2.1.2.1)*, *Samtidens styrmedel* som rör produktionslandskapet *(2.1.2.2)*, *Dagens människas attityder gentemot produktionslandskapet (2.1.2.3)*, liksom *Olika sätt att se på landskapet (2.1.2.4)*.

Kapitel *2.1.3* tar upp framtida hot och utmaningar för jordbruket.

2.1.1 Människa - Produktionslandskap i historien

Dagens system för matförsörjning bygger på en mångårig utveckling av jordbrukslandskapet. Den relation som människan har med produktionslandskapet idag är en följd av den kultur, de ideal och de traditioner som har rått under historien. För att förklara dagens relation mellan människa och produktionslandskap följer därför nedan en historisk genomgång *(kap. 2.1.1.1)* om hur människan har utnyttjat produktionslandskapet i historien samt vilka politiska ideal som har präglat dåtidens jordbruksproduktion och landskapet, liksom människans syn på dessa *(kap. 2.1.2.2 samt kap. 2.1.2.4)*.

2.1.1.1 Produktionslandskapets utnyttjande historiskt

För att förenkla historien om produktionslandskapet utnyttjande, används människans metoder för att införskaffa föda som utgångspunkt i kapitlet. Likt Emanuelsson et al. (2002) i boken *"Det skånska kulturlandskapet"* delas processen här in i olika tidsepoker utifrån vilka metoder som människan använt för att bruka jorden för att nyttja dess resurser. Nedanstående beskrivning av jordbrukslandskapets utveckling och vilken roll produktionslandskapet har haft för den historiska människan, följer främst Emanuelssons et al. (2002) kronologiska uppdelning. Beskrivningen av utvecklingen mellan människan och produktionslandskapet tar avstamp i jägarstenåldern som i Skåne inleddes ca. 10 000 f. kr. (Emanuelsson et al., 2002). Det är från denna tid som de första spåren från människor i Sverige har daterats (ibid). Innan dess var Skåne täckt av den senaste istidens tjocka islager, vilket har undanröjt alla spår av eventuellt tidigare bosättningar (Emanuelsson et al., 2002).

Vad som bör nämnas innan den Skånska jägarstenålderns berättelse tar vid, är att andra delar av världen under denna tid var långt mer civiliserade än Skåne. På kontinenten kring floddalarna vid Nilen, Eufrat och Indus hade människorna redan bedrivit jordbruk i ca. 2000 år (Blennow, 2002). 12 000 f. Kr. ses som jordbrukets begynnelse (ibid).

Jägarstenåldern (ca. 10 000 - 4100 f. Kr.)

De första fynden från människor i Sverige hittades i Skåne ca. 10 000 år f. Kr. (Emanuelsson et al., 2002). De första människorna som kom till Sverige var jägare och samlare (Boverket, 1996). Jakt, fiske och insamling av växter var de metoder som användes för att införskaffa föda (Emanuelsson, 2009). Människor anpassade sig efter naturen och tillgången på mat i landskapet var det viktigaste styrmedlet för var människor bosatte sig. Människor förflyttade sig utefter var maten fanns och befann sig därför på varierande

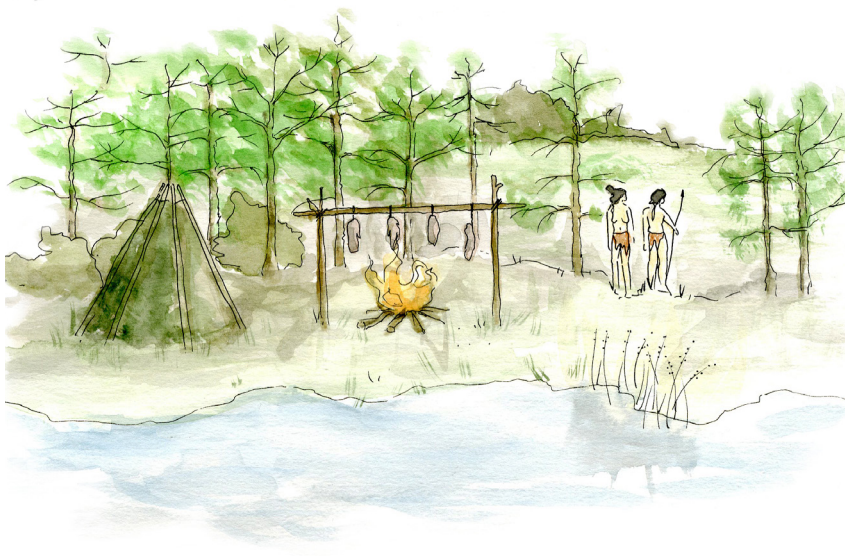

Under jägarstenåldern levde människan helt utifrån naturens premisser och förflyttade sig efter tillgången på mat.

platser under året (Emanuelsson et al., 2002). Under sommarperioderna uppehöll sig människor framförallt vid inlandets sjöar och vattendrag och under vintern bosatte sig människor sig längs med kusterna (ibid).

Bondestenålder eller den yngre stenåldern (ca. 4100 - 1700 f. Kr.)
Ny kunskap om odling och boskapshållning nådde norden runt 4200 f. Kr. och ledde till en övergång mot en ny tidsepok i människans historia (Emanuelsson, et al., 2002). Människorna i Skåne började sakta övergå från att jaga och samla föda, till att odla, vilket innebar en säkrare tillgång på mat. Jakt, fiske och växtdelsinsamling fortsatte dock vara en viktig del för matförsörjningen men fasades så småningom helt ut på grund av jordbrukets ökande försörjningsförmåga (Emanuelsson et al., 2002; Emanuelsson, 2009).

Etableringen av jordbruksområden i Skåne skedde till en början i back- och sjölandskap där jordbruket bedrevs genom svedjebruk (Emanuelsson et al., 2002). Skogen röjdes undan genom eld eller ringbarkning vilket gav jorden en tillfällig näringstillförsel (Ekstam & Forshed, 2000). I de undanröjda ljusa gläntorna kunde sädesodling bedrivas under ett par år tills jordens näringsinnehåll hade utarmats (ibid). Därefter kunde områdena utnyttjas för bete under ytterligare ett antal år (ibid). Platser med goda betingelser för jordbruk blev nu ett viktigt styrmedel för val av boplats (Emanuelsson et al., 2002). Jordbruket resulterade i en ökad bofasthet där människorna uppehöll sig på samma plats under svedjebrukets produktiva år (ibid).

Odling innebar även större mänskliga ingrepp i landskapet. Runt 2800 f. Kr. hade människan tagit större områden i anspråk för matproduktion och det tidigare skogsbeklädda skånska landskapet gick mot ett öppet beteslandskap. Kring 2200 f. Kr. tros de första bybildningarna ha börjat i Skåne. (Emanuelsson et al., 2002).

Bronsålder (ca. 1700 - 500 f. Kr.)
Kring 1800 f. Kr förändrades klimatet vilket försvårade matförsörjning till djuren under vintertid. Jordbrukets utbredning fortsatte samtidigt och ytterligare land togs i anspråk för odling och boskapsskötsel (Emanuelsson et al., 2002). Efterhand brukades så stora områden att landskapet blev utnyttjat på ett sätt som inte var långsiktligt fungerande för brukning genom svedjebruk (ibid). På grund av det hårda klimatet blev hushållningen av mat nu viktig eftersom tillgängligheten på mat kunde variera kraftigt. Människan utvecklade vid den här tiden ett *”hushållningstänk”* (Emanuelsson, 2009, s. 211) vilket innebar att mat lagrades till förtäring under årets karga årstider (Emanuelsson et al., 2002). Jordbruket samt förrådshushållningen innebar att det fanns mat till fler människor och folkmängden ökade (ibid; McNeill, 2003).

Järnålder (ca. 500 f. Kr. - 1050 e. Kr.)
De allt större områdena som tagits i anspråk för odling stimulerade utvecklingen av förändrade tekniker inom jordbruket. Nya jordbruksredskap, såsom lien och bättre plöjningsredskap, utvecklades och lade grunden för en ny historisk tidsepok: järnåldern (Emanuelsson et al., 2002; NE, 2012c).

Liens intåg, vilket gjorde det möjligt att slå gräs för vinterförvaring, i kombination med det allt kallare klimatet ledde till att man nu började hålla boskap inomhus under vintern (Emanuelsson et al., 2002). Den ständigt ökade befolkningen ställde krav på högre matproduktivitet vilket i sin tur sporrade jordbrukets utveckling (ibid).

Under 500-700 e. Kr. började odlingsmarker stängslas in permanent (Emanuelsson et al., 2002). Människorna var nu starkt knutna till en och samma geografiska plats vilket ledde till varaktiga bosättningar. En permanent bofasthet möjliggjordes genom att matförsörjningen nu kunde säkras på en och samma plats. (Emanuelsson et al., 2002; Welinder et al., 1999). Till skillnad från svedjebruket som ständigt förflyttades till näringsrika icke uppodlade arealer, krävde de permanenta åkrarna en kontinuerlig tillförsel av näring (Welinder et al., 1999). Genom att djuren samlades under vintern kunde spillning lättare insamlas och denna började användas för att gödsla åkrarna för att på så sätt förlänga odlingsmarkens produktivitet (Emanuelsson et al., 2002). Trädestiden minskade och utnyttjandet av gödsel innebar en revolution för jordbruksmarkens produktionsförmåga (ibid). Jordbrukets bedrevs under denna tid utifrån det lokala landskapets förutsättningar, där åkern liksom djuruppfödningen frambringade föda, medan de omkringliggande betesmarkerna genererade näring som tillfördes åkrarna i form av djurens gödsel (Boverket, 1996). Jordbrukets förlopp kan liknas vid ett ”näringsflyttande” eller ett slutet kretslopp, där äng- och betesmark matade åkern med näring. Det är ifrån detta jordbrukssystem som uttrycket *”äng är åkers moder”* härstammar (Boverket, 1996, s. 26).

Efter de fasta bosättningarna följde uppkomsten av handelsplatser, och vikingaskeppets intåg lade grund för transporten av varor, bland annat av mat (Emanuelsson et al., 2002). Istället för att människan rörde sig dit maten fanns, började istället mat att transporteras dit människan var bosatt. Denna typ av system, dominerar idag på många platser runt om världen. Kring 1100-talet tid började kloster anläggas runt om i Sverige och deras uppkomst innebar en annorlunda syn på matförsörjning (Emanuelsson et al., 2002). Klosteranläggningarna var helt självförsörjande och producerade det de behövde för att överleva i anslutning till klostret (ibid).

Bylandskapets tid (ca. 1050-1800 e. Kr.)*

Bildandet av byar inleddes under järnåldern och fortsatte under medeltiden i takt med att jordbruket och således också mattillgången blev allt mer platsanknutet. I de äldsta bysamhällena (från början av 1000-talet) var energiåtgången mycket låg och kom direkt från människans handkraft eller från dragdjur (Emanuelsson et al., 2002). Större delen av landsbygdsbefolkningen bodde i byar i anslutning till produktionslandskapet som brukades på olika vis (ibid). Skattefördelar fanns i början av bylandskapets tid för de som bodde och arbetade i samma socken (ibid), vilket kan antas ha stärkt den lokala förankringen.

Ute i Europa hade människornas inflyttande till städer gått så långt att det omgivande landskapet inte längre klarade av att föda stadens invånare. Detta gav upphov till en av historiens viktigaste agrara förändringar: livsmedelsförsörjning genom import och transport. De allra första tecknen på import av livsmedel har spårats tillbaka till norra Italien och delar av dagens Belgien till tiden strax innan år 1300 (Emanuelsson, 2009). Importtillskottet gav ekonomiska möjligheter genom handel i staden och de ekonomiska tillskotten användes för att förbättra det lokala jordbruket för en bättre försörjning (ibid).

Runt 1350 tog urbaniseringen i Europa fart. Centralisering av makt i städer gynnade uppkomsten av andra städer med syfte att kontrollera de stora delarna land som ansågs ha en instabil maktsituation. Maktförflyttningen innebar att det rurala fick en annorlunda roll, då stadens villkor i stor utsträckning påverkade produktionslandskapet. Det urbana fick således en maktposition gentemot landsbygden. (ESPON, 2006).

Under bylandskapets tid fortsatte bybildningen i Skåne till följd av att det platsanknutna jordbruket blev allt mer utbrett. Runt 1650 bodde cirka sex av sju skånska landsbygdsinvånare i byar. Människan bodde nära det landskap som födde henne och upplevde med olika sinnen dess influenser såsom lukten av gödsel, ljud till följd av jordbrukets aktiviteter och visuella intryck av produktionslandskapet dagligen. I 1800-talets byar användes ett horn för att signalera att boskapet skulle ut på respektive in från bete. Denna ljudliga signal fungerade som en påminnelse för byborna om boskapens, och således även matens närvaro. (Emanuelsson, et al., 2002).

---

* Begreppet *”bylandskapets tid”* är ursprungligen hämtat ur litteratur av Emanuelsson, et al. (2002) vilka utnyttjar begreppet för att beskriva tiden 1000-1800 e. Kr. I bylandskapets tid ingår således även medeltidel (1050-1550 enl. historiska muséet). Uppsatsens övriga historiska epoker följer Historiska muséets tidsindelning. För att “Bylandskapets tid” här skall korrespondera med de övriga historiska tidsepokerna, omfattar bylandskapets tid här perioden mellan 1050-1800 e. Kr.

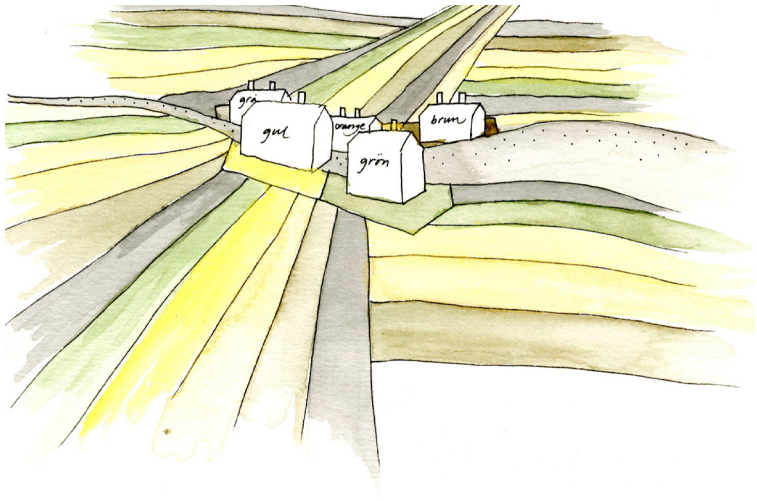

En konceptuell bild över jordbrukslandskapets utseende under tiden före 1700 och1800- talets skiftesreformer. De olika färgerna visar på jordens ägandestruktur i det rådande tegbruket.

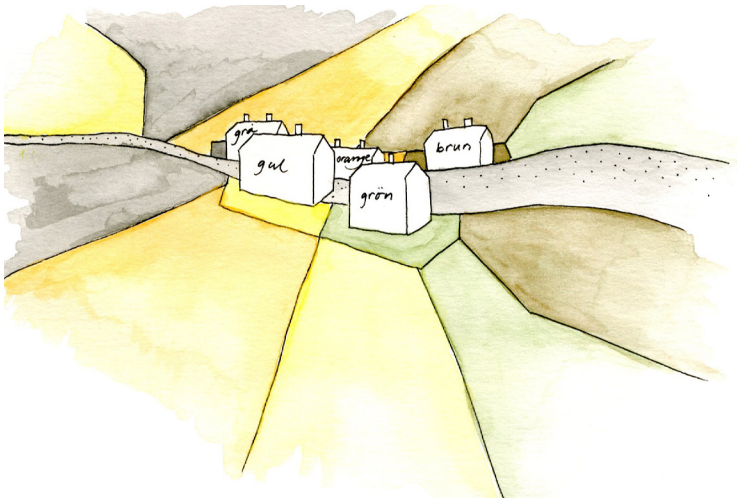

Under storskiftet och enskiftet effektiviserades jordbruksproduktionen genom allt större och sammanhängande odlingsenheter. Landskapet skiftades och flera byar splittrades men många byar tilläts ännu behålla sin tidigare struktur.

Under 1700-talets tidiga år var stora områden av Sveriges landskap ännu inte nyttjade för odling och i landet fanns enbart ett fåtal städer av liten storlek (Gadd, 2000). En ständigt ökande befolkning ledde till högre krav på produktiviteten i jordbruket och framstegen inom jordbrukstekniken hade ökat människans förmåga att bruka allt större odlingsarealer (Gadd, 2000). Behov av en effektivare jordbruksproduktion och mer produktiv åkermark hade uppmärksammats i hela landet (ibid). För att rationalisera produktionen genomfördes därför ett antal skiftesreformer som syftade till att omfördela ägostrukturen i jordbruket för att skapa större och sammanhängande brukningsenheter (ibid). De jordskiften som följde var även ett led av dåtidens ekonomiska strävan i efter att göra landet självförsörjande, och oberoende av import (Emanuelsson et al., 2002).

Skiftesreformerna inleddes under andra halvan av 1700-talet och initiativet kom från en nationell nivå (Emanuelsson et al., 2002). Strukturen på jordbrukslandskapet ändrades nu radikalt i och med de skiften som skedde (Boverket, 1996). Tre skiftesreformer kan urskiljas: storskiftet, enskiftet och laga skifte (Gadd, 2000). Storskiftet genomfördes under andra halvan av 1700-talet i byar där markägare önskade att det skulle ske (Hoppe, 1997). ”Tegar” (långsmala partier av odlingsmark) sammanslogs då till större enheter (ibid). Dock gav det jordbrukarna möjlighet att bosätta sig på jordbruksmarken då ägorna nu var mer sammanslagna (Hoppe, 1997). Bystrukturen i sin helhet kvarstod dock då enbart ett fåtal gårdar flyttades från byns centrum (Gadd, 2000). En utveckling av storskiftet var enskiftet vars huvudsakliga mål var att bönderna skulle bruka ett sammanhängande odlingsområde och gården skulle vara placerad i anslutning till ägorna (ibid). Enskiftet föregicks av det minskade behovet av en bystruktur för jordbrukets funktion (ibid). Rutger MackLean i skånska Skurup var i spetsen för enskiftet och var först i Sverige att enskifta sin mark (Hoppe, 1997; Gadd, 2000). MackLean ägde stora områden mark och var föregångarna till omvandlingen från mindre jordbruk till storskaligt kapitalistiskt bruk med flertalet anställda (Hoppe, 1997; Emanuelsson et al., 2002). Enskiftet innebar en splittring av de tidigare byarnas strukturer (Gadd, 2000). Bönderna, liksom jordbruksproduktionen, flyttades från byn till ett centralt läge i förhållande till odlingsenheterna (Boverket, 1996). I Skåne spred sig enskiftesreformen fort (Gadd, 2000), och under förloppet av endast ett antal decennier kom landskapsbilden att drastiskt förändras (Boverket, 1996). För att enskiftet skulle genomföras i en by krävdes att byborna var överens (Gadd, 2000). Storskiftet och enskiftesreformen, löpte delvis parallellt och kom att få olika stort inflytande beroende på geografiskt läge (ibid; Hoppe, 1997). Båda ersattes senare av *laga skifte* (Se nästa avsnitt: *1800-talet*) (Gadd, 2000; Hoppe, 1997).

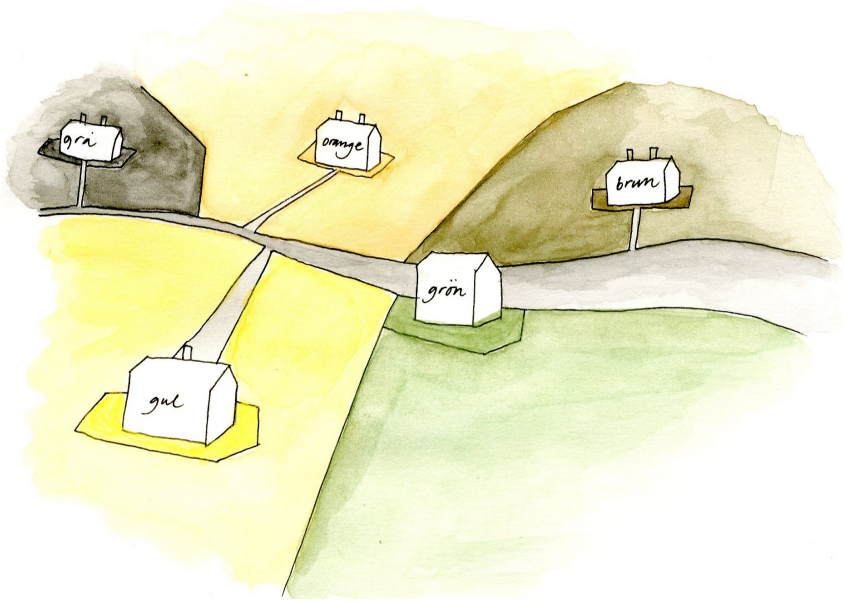

I och med Laga skifte blev odlingsenheterna ytterligare större. Samtidigt skärptes "utflyttningstvånget" och flera byar upplöstes då gårdarna flyttades ut i anslutning till tillhörande ägor. Bildens färger visar på en principiell ägostruktur.

1800 -talet

På grund av att de tidigare skiftena inte fick tillräcklig genomslagskraft ersattes de av laga skifte (Gadd, 2000). Laga skifte tog sin början 1827 (Hoppe, 1997) med en ny lag som i större utsträckning tvingade jordbrukssamhällen att skiftas (Gadd, 2000). Till skillnad från de två tidigare skiftesreformerna vilka hade tolkats och implementerats olika beroende på region, gällde nu samma skiftesreform för hela riket (Gadd, 2000). Laga skifte genomfördes i en by om enbart en av markägarna så önskade (ibid), vilket ledde till skifte och ett mer rationellt jordbruk i princip i samtliga skånska byar (Emanuelson et al., 2002).

"Det var under 1800-talet som Skåne blev åker"
(Emanuelsson et al., 2002, s. 137)

En växande befolkning orsakade att mer mark togs i anspråk för odling (däribland betesmark), vilket förde med sig en minskning av kreatur och därmed mindre gödsel (Emanuelsson et al., 2002). I början av 1800-talets förnyades det tidigare jordbrukssystemet med införandet av vallväxter och ärtväxter (ibid). Balj- samt ärtväxter binder kväve i marken, vilket ledde till att människan kunde bruka jorden större delar av året: trädestiden minskade och jorden kunde utnyttjas till en högre produktion (Fogelfors, 1997).

Under 1800-talet fördubblades åkerarealen i Skåne och andelen mark som togs i anspråk för matproduktion ökade mot slutet av 1800-talet, då våtmarker och sjöar torrlades för att omvandlas till nya åkerarealer (Emanuelsson et al., 2002). Befolkningsökningen samt teknikutvecklingen var två av orsakerna till en ökad produktivitet i jordbruket (NE, 2012a).

Den industriella revolutionen föregicks av en rationalisering inom jordbrukssektorn, då en stor andel arbetskraft frigjordes. Tittar man på samhällen i Europa som inte har genomgått en rationalisering av jordbruket, så finns runt 80 % av samhällets arbetskraft kvar inom jordbrukssektorn. I samhällen där jordbruket blev rationaliserat såsom Sverige, är andelen arbetskraft inom jordbrukssektorn betydligt lägre. (Emanuelsson, 2009).

Den industriella revolutionen kan ses som jordbrukets absolut största historiska omvandling då samhället gick från att domineras av agrara krafter till ett mer industrialiserat samhälle (NE, 2012a). I det agrara samhället hade en majoritet av invånarna i Sverige anknytning till landsbygden eller jordbruket (Larsson, 2004). Framställning av varor på landsbygden gagnade landsbygdsinvånarna samtidigt som stadens invånare var lika beroende av jordbruket (ibid).

Omvandlingen av jordbruket startade i England under början av 1800-talet och spred sig till Sverige under andra halvan av 1800-talet (NE, 2012a). Mekaniseringen av jordbruket inleddes runt år 1830 i USA (McNeill, 2003). Traktorer, skördetröskor och andra maskiner lämpade sig bäst på större ytor samtidigt som maskinerna ofta var anpassade till en enda gröda (ibid). Utvecklingen gick mot större odlingsenheter med enskilda grödor vilket ökade jordbrukets produktion (ibid). Mekaniseringen betydde en lägre personalkostnad, då färre personer behövdes för att få ut samma avkastning (ibid). Denna typ av jordbruk konkurrerade ut det småskaliga jordbruket allt mer på grund av högre produktivitet samt en högre ekonomisk vinning, men använde dock mer fossilt bränsle samt satte färre personer i arbete inom jordbrukssektorn (ibid). Förändringarna innebar således att en mindre

andel av befolkningen var kopplad till jordbruket (Emanuelsson, 2009). De utmarker (till exempel betesmarker, och skogsmark (NE, 2012b) som tidigare ingick i ett kretslopp med produktionen var med den nya tekniken inte längre nödvändiga och allt mer mark odlades upp (Emanuelsson, 2009).

Omvandlingen av jordbruk skedde i förhållande till platsspecifika förutsättningar. Ett system där jordbrukare hyrde marken, arrendejordbruk, var mer öppet för den kapitalistiska syn på produktionslandskapet, vilket underlättade en förändring och en högre produktion. I länder som tillexempel Frankrike var det under 1800-talet inte aktuellt med export och storskalig produktion, då jordbruksmarken var uppdelad i mindre produktionsenheter som ägdes av jordbrukarna själva. (Emanuelsson, 2009).

Förkrigstid och krigsåren (1900-1945)

Rationaliseringen av jordbruket skedde efter hand i Skåne; under första halvan av 1900-talet gick allt fler jordbruk mot att effektiviseras. De tekniska lösningarna utvecklades och jordbruket gick mot att vara beroende av fossila bränslen istället för handkraft (Morell, 2001). Omvandlingen innebar en process som var både energi- och kunskapskrävande (McNeill, 2003). De nya systemen orsakade en minskning av de sociala nätverk som jordbruket tidigare hade skapat (ibid). De nya systemen innehöll en växande grad av kemiska bekämpningsmedel, konstgödsel samt fossila bränslen som konkurrerade ut det äldre, traditionella jordbruket (ibid). Tidigare hade växelbruk och organisk gödsel från närområdet används för att bruka jorden (ibid).

Möjligheten att transportera kol och andra produkter såsom mat gav städerna makt över landsbygden, då de inte längre var direkt beroende av det lokala jordbruket (McNeill, 2003). Under 1900-talet blev det vedertaget att städer förbrukade råvaror från areal belägna allt längre från staden, vilket gav effekter på markanvändningen (ibid). Samtidigt blev relationen mellan stad och land allt mer komplex (ESPON, 2006). Arbetsmöjligheterna i jordbrukssektorn blev allt färre och fler flyttade in till städerna. Exempelvis på gården Charlottenlund utanför Ystad, arbetade år 1950 48 stycken personer året runt och upp till 100 personer vid behov, vilket under 1980-talet hade sjunkit till sex personer plus ytterligare ett par när arbetsbelastningen var som störst (Emanuelsson et al., 2002). Urbaniseringen som skedde under 1900-talet bidrog kraftigt till att ändra rollen av landsbygden: från att ha varit en boplats till att vara en enhet som försörjde städerna (McNeill, 2003).

Under det tidiga 1900-talet uppmärksammades produktionslandskapet som en nödvändighet för matproduktion. Vissa delar av landskapet avvarades samtidigt för rekreations- och andra upplevelsebaserade behov, vilket sågs som separat från de landskap som producerade mat. Detta resonemang liknande till mångt och mycket det som tidigare använts av adeln, till exempel att avvara exempelvis en veteåker till förmån för jakt. Likheten mellan 1900-talets och den tidigare adelns lanskapssyn lade grunden för en misstänksamhet mot naturvård hos arbetarklassen, som länge hade kämpat emot adeln och emot deras idéer. (Emanuelsson et al., 2002).

Efterkrigstiden (1945 -)

Efter kriget har landskapen framförallt karakteriserats av *"förenkling"* och *"specialisering"* (Emanuelsson et al., 2001, s. 181). Det tidigare expansiva anspråktagandet av nya odlingsmarker runt om i världen avstannade under omkring 1900-talets mitt och mänsklighetens ständiga strävan efter att livnära sig ökade istället jordbrukets kapacitet genom införandet av konstgödsel och bevattningssystem (McNeill, 2003). På grund av dessa båda nyinrättningar behövde Europa inte utvidga sina odlingsbara arealer efter 1920-talet (ibid). Jordbruket kom även att öka sin produktiva förmåga genom användandet av bekämpningsmedel, ny mekanik och växtförädling (ibid). Världens jordbruk fick uppleva dramatiska förändringar framförallt efter år 1945, även om rörelsen mot ett mer produktivt brukande av jorden inleddes långt tidigare än så (ibid).

Under 1950-talet dominerades slätten i ökande grad av ensidigt jordbruk med grödor såsom vete, korn, raps och sockerbetor (Emanuelsson et al., 2002). Spår i landskapet efter den tidigare jordbruksdriften sågs nu som hinder för det rationella och maskinellt dominerade jordbruket och många odlingshinder undanröjdes därför (ibid). Införandet av konstgödsel gjorde jordbruket oberoende av stallgödsel; växtodling och animalieproduktion kom allt längre ifrån varandra (Stenseke, 1997). Även rekreativt attraktiva element såsom djurlivet minskade i och med landskapsförändringen (Emanuelsson et al., 2002; Stenseke, 1997). Den varierade landskapsbilden

som rådde i bondesamhället utgjordes nu av stadsbebyggelse, infrastruktur samt åker och skog (Emanuelsson, 2009).

Under andra halvan av 1900-talet uppkom debatten om naturskydd, vilket från början kom från mindre grupper, i de flesta fall med en akademisk anknytning (Emanuelsson, et al., 2002). Debatten startade under 1960-talet vilket var tidpunkten när miljöproblem började bli synliga och omöjliga att negligera. Det var dock inte förrän på 1980-talet som åtgärder verkligen sattes in *(se mer på sida 44)* (Päivö, 2008).

McNeill understryker också att relationen mellan människan och miljö började belysas och diskuteras under andra halvan av 1900-talet (McNeill, 2003). Under 1970 började särskilda grupper uppmärksamma förändringar i naturen orsakade av människan, men grupperna var få och det var en minoritet i samhället som intresserade sig för den här problematiken (ibid). Frågan om livsmedelsproduktion uppmärksammades genom en motion där odlad mark föreslogs skyddas till förmån för matproduktion (Länsstyrelsen i Skåne, 2001). Detta ställdes också i relation till befolkningstillväxten som sågs som en anledning till att inte bebygga den mark som producerade mat (ibid). Trots detta skedde rivningar i de centrala delarna av många städer och ny bebyggelse anlades i utkanten, ofta på brukbar åkermark (ibid). Ett internationellt exempel på detta är Kina, där städerna tog 6% av odlingsmark i landet i anspråk mellan åren 1972 och 1989 (McNeill, 2003).

Infrastrukturen utvecklades ytterligare under andra halvan av 1900-talet. Det var billigt och gick snabbt att transportera livsmedel och detta gjorde det möjligt att äta vad som helst, när som helst (McNeill, 2003). Järnvägar och lastbilar ledde till att miljöeffekter spred sig över landsbygden där vägar och järnvägar var dragna (ibid). För att ta ett skånskt exempel har öppnandet av järnvägen mellan Lund och Malmö haft en stor inverkan på landskapets utseende (Emanuelsson et al., 2002). Järnvägen fungerade både som länk mellan städer, men också som ett hinder för annan markanvändning (ibid).

2.1.1.2 Historiska styrmedel

Jordbrukslandskapet omedelbara koppling till produktion av energi och livsmedel ger detta landskap en essentiell roll för samhällets överlevnad och har medfört att de agrara näringarna i princip genom alla tider har reglerats av lagar och politiska program (Kommunal, 2010). Förutom för livsmedelsproduktion är jordbrukslandskapet värdefullt ur andra aspekter såsom för boende, arbete, rekreation, biologisk mångfald liksom för produktion av livsmedel och energi (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006). Följande avsnitts syfte är att beskriva de lagar, policys och politiska åtgärder som genom historien har haft en påverkan på vårt produktiva landskap. Styrmedel har genom historien haft en stor inverkan på produktionslandskapet och olika strategier har fokuserat på det agrara landskapets olika värden och funktioner. När relationen mellan människa och produktionslandskapet undersöks, spelar därför de bakomliggande drivkrafter som har fört jordbrukets utveckling i olika riktningar en viktig roll i hur gemene man upplever och ser på dagens jordbrukslandskap.

Kapitlet följer en kronologisk ordning, och tar avstamp i 1800-talets agrara revolution. Tiden före denna period beskrivs inledningsvis väldigt kortfattat, eftersom jordbrukslandskapets i princip inte omfattades av nationella styrmedel före den agrara revolutionen*.

Jordbruket innan den agrara revolutionen

Den tidiga historiens småskaliga produktion ställde främst krav på att jordbruket skulle förmå försörja den egna familjen (Stenseke, 1997). Fram till och med 1700-talet präglades jordbruket av det lokala landskapets förutsättningar där grundläggande förnödenheter såsom kläder, mat, redskap och byggnadsmaterial frambringades av det omkringliggande landskapet (Stenseke, 1997). Under 1700-talet ökade Sveriges folkmängd och fler människor behövde mättas (ibid). Dåvarande politiska åtgärder syftade till att höja produktionsförmågan i jordbruket genom en rad olika skiftesreformer *(se mer s. 37-38)* (ibid). Skiftena och den bysplittring som följde, var ett första steg i den överordnade statens ingripande i jordbruksproduktionen (Larsson, 2004). Tidigare hade jordbruket främst

* Larsson (2004) menar att skiftena och påföljande byupplösning under 1700-talet var inledningen till statens ingripande i jordbruksproduktionen.

En traditionell höhässja på tillfälligt besök i dagens jordbrukslandskap, här i undervisningssammanhang om en sedan länge svunnen jordbruksdrift.

kontrollerats av regionala och lokala beslutsorgan, såsom byaråd, adel och präster (Larsson, 2004; Stenseke, 1997).

1800-talet och den agrara revolutionen

1880-talets Sverige var en utpräglad jordbruksnation där jordbruket utgjorde landets främsta näringsgren (Myrdal, 1991). I Sveriges tvåkammarriksdag, som realiserades 1866, var det bönderna som hade störst inflytande i den andra kammaren (första kammaren bestod av höginkomsttagare såsom adelsmän) och jordbruket hade under denna tid sin politiska storhetstid (Morell, 2001). 1800-talets agrara revolution förde med sig nya tekniska lösningar som ledde till ytterligare produktivitet inom jordbruket (Myrdal, u.å.). Modern teknik kunde nu avlasta människan i hennes arbete vilket resulterade i ett minskat behov av anställda inom jordbrukssektorn (Adamson, u.å.). Istället behövdes en allt större arbetskraft inom industrin och landsbygdens arbetslösa vallfärdade nu till städerna för arbete (Myrdal, 1991). Som tidigare nämnts innebar industrisamhällets nya transportmedel såsom järnvägen och ångbåten, nya möjligheter att transportera varor längre sträckor än tidigare (ibid). Det lokala jordbruket började nu förlora sin tidigare ståndpunkt. Världen hade började krympa och förändras till en allt mer globalt omfattande marknad där en hård internationell konkurrens började ta fart (ibid.). Under slutet av 1800-talet kom således jordbruket att förlora sin position som landets främsta ekonomiska näringsgren och bönderna miste därmed en del av sitt forna politiska inflytande (Morell, 2001). Istället var det de växande industrierna som kom att få allt större utrymme på den svenska politiska agendan, vilket kanske inte var så konstigt då industrisektorn sysselsatte en allt större andel av befolkningen (ibid). Samtidigt blev jordbrukssektors sysselsatta allt färre (ibid). Under 1800-talet genomgick Sverige en radikal omvandling, från att ha varit ett självförsörjande (på familjenivå) bondesamhälle till att bära rollen som en konkurranskraftig industrination (ibid).

Det tidiga 1900-talets småjordbruk

Strax före sekelskiftet mellan 1800- och 1900-tal började urbaniseringens negativa följder att uppmärksammas i politikernas sammanträdesrum. Sveriges städer hade blivit trångbodda och urbaniseringen hade därtill orsakat ett underskott av arbetskraft på landsbygden. Från den glesbebodda landsbygdens storjordbrukare kom nu klagorop och uppmaningar om politiska åtgärder för att åter locka människor till glesbygden. Egnahemslagen, som instiftades 1904, blev lösningen på problemet och gav möjlighet för *"mindre bemedlade människor"* (Morell, 2001, s. 132) att låna pengar för att bilda småjordbruk eller skaffa sig en bostad på landsbygden. Förhoppningen var att de förmånliga egnahemslånen skulle främja småjordbruk, skapa sysselsättning åt de arbetslösa och ge arbetskraft åt storjordbruken. Samtidigt hoppades det bidra till att det hårda befolkningstrycket som uppstått i städerna skulle minska. Småjordbruken hyllades av politiker och sades kunna bistå jordbruksnäringen positivt genom sitt effektiva nyttjande av jorden. Lånen marknadsfördes genom romantiserande beskrivningar av livet på landet, vilket gick hem hos befolkningen. Utbetalningarna nådde toppen mellan 1925 och 1936. (Morell, 2001).

Effekterna av egnahemslånen blev bland annat att fler människor höll sig sysselsatta under de karga krigsåren. Särskilt i Skåne innebar den lönsamma sockerbetsproduktionen att flera minde gårdar kunde försörja sig på sitt jordbruk. Egnahemslånen kom också att förändra landskapsbilden, främst i Skåne, där de tidigare storskaliga jordbruksenheterna nu blandades upp med nystyckade mindre småjordbruk. (Morell, 2001).

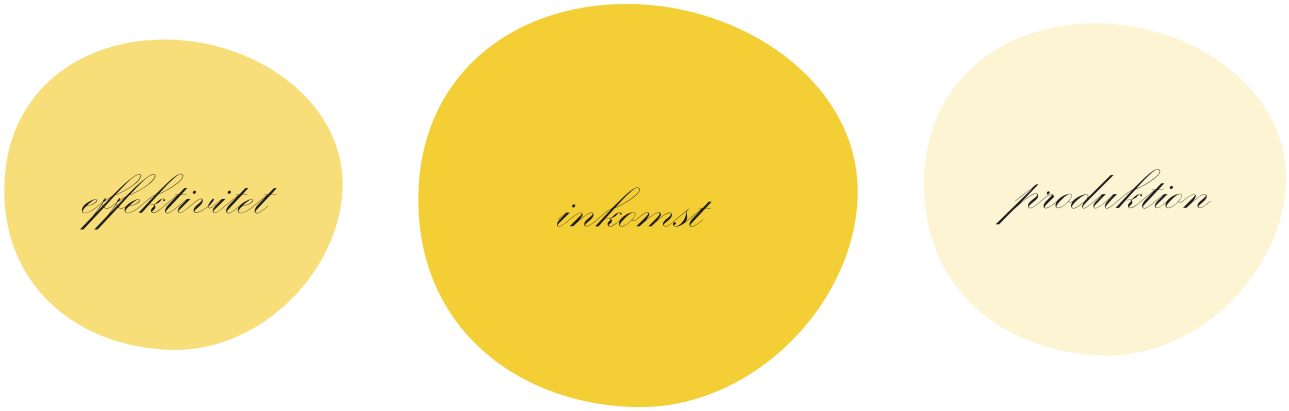

Ovan skildras grundstenarna för svensk jordbrukspolitik under perioden 1947-1990 som även har satt sin prägel på dagens jordbruk. Målen infördes 1947 då störst vikt lades på inkomstmålet. Inkomstmålet ämnade stödja producenterna, medan effektivitetsmålet gynnade konsumenterna. Produktionsmålet innefattade ett självförsörjande Sverige.

Samtidigt som egnahemslånen blev en strategi för att upprätthålla Sveriges jordbruk under början av 1900-talet, riktades även andra politiska åtgärder mot att skydda den inhemska produktionen från internationell konkurrens. Det tidiga 1900-talets jordbrukspolitik präglades av ett protektionistiskt förhållningssätt där importtullar och avgifter ämnade skydda Sveriges livsmedelsproducenter från omvärldens rasande priser (Larsson, 2004; Lindberg, 2008). 1920-talets världsomfattande ekonomiska kris hade nämligen resulterat i ett kraftigt prisfall på livsmedelsprodukter (Lindberg, 2008).

En långlivad jordbrukspolitik tar form

På 1930-talet infördes prisreglerande åtgärder i form av statlig subvention för inhemska jordbruksprodukter. Detta hoppades kunna rädda den svenska jordbruksnäringen från en hårt konkurrensutsatt global marknad (Larsson, 2004). Nu förändrades politikens syn på den tidigare nästintill idylliska skildring av småjordbruken. Styckandet av jord för egnahem ansågs ha gått för långt och politikerna förhöll sig nu alltmer kritiska till småjordbrukens förmåga att bruka jorden rationellt (Morell, 2001). Egnahemspolitiken syfte hade varit att främja småbrukare, men lånen hade oväntat nog även fått konsekvenser som snarare gynnade det rationella stordriftsjordbruket. Genom egnahemslånen hade de stora godsen kunnat sälja av delar av sina minst lönsamma jordbitar och dessutom fått mycket bättre betalt för dessa än vad de annars hade fått (ibid). Storgodsen använde de nyförvärvade ekonomiska medlen åt att rusta upp sina gårdar med modern teknik och nya redskap som effektiviserade produktionen. Således hade egnahemslånen fått en omvänd effekt än det som ursprungligen var syftet (ibid). Samtidigt hade Sverige nu fått en överproduktion av jordbruksprodukter, vilket blev en av anledningarna till att egnahemslånen avvecklades år 1940. Den nya politiska fokusen riktades istället mot jordsammanslagningar och rationellt brukade familjejordbruk (ibid).

De jordbrukspolitiska regleringar som ägt rum under 1900-talets första decennier hade genomförts utan större inflytande från jordbrukets intresseorganisationer (Lindberg, 2008). För att ge bönderna mer inflytande i beslutsapparaten anstiftades år 1942 en jordbrukskommitté bestående av representanter och byråkrater från jordbruket (ibid). Denna jordbrukskommitté arbetade fram ett betänkande som kom att prägla jordbrukspolitiken under i princip resten av 1900-talet (ibid). Det var jordbrukskommitténs betänkande som lade grunden till de nya jordbrukspolitiska riktlinjer som instiftades år 1947 (ibid). De politiska vindarna blåste nu i en helt ny riktning: bort från 1930-talets socialpolitiska småbrukarpolitik mot större enheter och välmående bönder (Flygare

& Isacson, 2003). Den nya jordbrukspolitiken sammanfattades i tre övergripande mål: *inkomstmålet*, *effektivitetsmålet* och *produktionsmålet* vilka hade som syfte att säkra jordbrukarnas inkomst, effektivisera produktionen och garantera ett självförsörjande Sverige (Larsson, 2004; Flygare & Isacson, 2003). Målen kom att bilda jordbrukspolitikens tre grundstenar ända fram till 1980-talet (Lindberg, 2008) även om målens inbördes prioritet har varierat under åren (Larsson, 2004).

Vid målens införande 1947 lades fokus framförallt på inkomstmålet. Detta handlade mer specifikt om att upprätthålla livsmedelsprodukternas priser så att jordbrukssektorn kunde erhålla en ekonomisk standard likvärdig med samhällets övriga grupper (Lindberg, 2008; Flygare & Isacson, 2003). Jordbrukspolitiken, precis som andra områden i samhället, styrdes mot det överordnade politiska målet: att rusta Sverige till ett välfärdssamhälle (Flygare & Isacson, 2003). De politiska verktyg som användes i målarbetet var främst prisregleringar och fortsatta gränsskydd, men även statliga lån, subventioner och rådgivning (ibid).

Efter krigsslutet 1945, var det storskaligheten som satte prägel på samhällets utveckling och som formade människors tänkande (Flygare & Isacson, 2003). Detsamma gällde för jordbrukssektorn, där jordbruket kom att omfattas av allt större *"volymer"* och *"enheter"* (Flygare & Isacson, 2003, s. 228). Genom regionala lantbruksnämnder kontrollerades det praktiska genomförandet av de statligt instiftade målen (Flygare & Isacson, 2003). Misskötta gårdar köptes upp med hjälp av lantbruksnämndes förköpsrätt, styckades eller såldes hela till den bäst lämpade enligt *"jordförvärvslagen"**. Allt för att uppnå ett så rationellt jordbruk som möjligt, för att bygga ett långsiktigt väl fungerande samhälle där det effektiva jordbruket sågs som ett av samhällets fundament (ibid). Till en början ansågs gårdar om 10-20 hektar vara idealet, men stoleken trappades upp med åren. Vid slutet av 50-talet ansågs jordbruksenheter om 20-30 hektar istället vara det eftersträvansvärda (ibid).

Under 1960-talet tonades inkomstmålet ner och politikens intresse omflyttades istället helt till effektivitetsmålet (Lindberg, 2008). 1967-års instiftade politik prioriterade ekonomisk lönsamhet och effektivitet vilket skulle främja konsumenterna (Lindberg, 2008; Flygare & Isacson, 2003). Mindre gårdar skulle nu läggas ner om de inte gav en lönsam avkastning (Flygare & Isacson, 2003). Istället specialiserade jordbruksföretag, vilket skulle leda till att effektivitetsmålet uppnåddes (ibid). Den nya politiken ledde till en massiv nedläggning av gårdar (ibid). Resultatet blev djupt missnöjda bönder (ibid). Dessa upplevde att de blev åsidosatta i samhället och flera tidigare heltidssysselsatta jordbrukare tvingades nu söka dagtidsarbete arbete utanför jordbrukssektorn. Gårdens sysslor bedrevs då istället under kvällar och helger (ibid).

Samtidigt som sjuttiotalets gröna våg drog in över Sverige, vände den politiska kajutan åter kurs: nu tillbaka mot inkomstmålet (Lindberg, 2008; Flygare & Isacson, 2003). Familjejordbruket värdesattes ånyo och den tidigare strävan att rationalisera och att slå samman brukningsenheter tonades ner (Lindberg, 2008). Regeringens dilemma var nu att vända den nedgående ekonomiska bärigheten i ett hårt pressat jordbruk och samtidigt tillmötesgå konsumenternas krav om prissänkningar (Flygare & Isacson, 2003). Efter en rad häftiga demonstrationer fick bönderna riksdagens prioritet och livsmedelspriserna höjdes (ibid). Detta blev dock inte långvarigt, då regeringen möttes av massiv kritik, särskilt bland låginkomsttagande konsumenter (ibid). Problemet löstes med prissubventioner på baslivsmedel, en lösning som gynnade både bönderna och konsumenterna (ibid).

1980-talets jordbrukspolitik byggde på samma grunder som efterkrigstidens tidigare år; inkomstmålet och effektivitetsmålet i politiskt fokus (Flygare & Isacson, 2003). Böndernas goda år under 1970-talet belastade stadskassan i form livsmedelssubventioner av dyra exportkostnader av varor som överproducerats (ibid). Debatten om *köttberg* och *mjölkhav* (ett överskott av livsmedelsprodukter som inte kunde konsumeras av den inhemska befolkningen) genomsyrade 1980-talets jordbruk (Flygare & Isacson, 2003 s. 247; 249). En livsmedelskommitté tillsattes år 1983 med syfte

* År 1945 antog riksdagen för första gången en jordförvärvslag. Lagens grundläggande syfte var att möjliggöra att jordbruksmark förvärvades av de som brukade jorden för att motverka att jordbruksenheter upphandlades för t.ex. kapitalplacering. I samband med den jordbrukspolitik som lanserades år 1947 blev jordförvärvslagen även ett medel för att uppnå rationalisering inom jordbruket. 1955 år jordförvärvslag utökades ytterligare för att inkluderade en förköpsrätt som gav kronan företräde att förvärva gårdar. Detta för att undvika 'olämpliga förvärv' (SOU, 2001).

Ett exempel på den tidigare historiens bonuslandskap: hagmark betad av får.

att sätta in jordbrukspolitiken i en större kontext och på så sätt få bukt på den rådande överproduktionen (Flygare & Isacson, 2003). Resultatet ledde till påtryckningarna på bönderna att reducera sin produktion och spannmålsåkrar togs ur bruk i framförallt mellersta och södra Sverige (ibid). Några år in på 1980-talet kom livsmedelssubventionerna i princip helt att avskaffas och mot slutet av 1980-talet gjordes en kraftansträngning att minska överproduktionen genom att erbjuda bidrag för att trädlägga åkermark (ibid). Riksdagen klubbade igenom ett nytt förslag 1985 som fastställde jordbrukets önskvärda kapacitet (Larsson, 2004). Målsättningen var att jordbruket skulle förmå försörja Sverige med livsmedel under fredstid liksom under kriser; Sverige skulle varken producera mer eller mindre (ibid). Nya metoder för att reducera den pågående överproduktionen formulerades i *"Omställning 90"*; ett program som sträckte sig över tre år och hade som mål att minska produktionen av främst spannmål, oljeväxter, sockerbetor och potatis (Flygare & Isacson, 2003).

Nytänkande och spårbyte

Jordbrukspolitiken som föddes under krigsåren hade lappats och lagats under flera decennier (Flygare & Isacson, 2003). Fortfarande lydde jordbruket under ett hårt reglerat regelverk som nu blivit svåröverskådligt och trassligt (ibid). Vid 1980-talets slut började den rådande jordbrukspolitiken bli ifrågasatt i grunden (ibid). Vem gynnades egentligen av det hårt reglerade jordbruket? Kritikerna hävdade bland annat att den förda jordbrukspolitiken drevs på bekostnad av skattebetalarna och främst gagnade de aktörer som stod bakom den svåröverskådliga politiken (Lindberg, 2008). Jordbrukspolitiken och dess regelverk beskrevs vara så komplext att endast ett fåtal personer begrep den jordbrukspolitiska aparaten och övriga saknade således möjlighet att kritisera den rådande situationen (ibid).

Politiska kraftansträngningar som riktats mot att rationalisera jordbruksdriften och reducera överskottsproduktionen hade präglat jordbruket sedan 1930-talet samt lämnat tydliga spår i landskapet (Flygare & Isacson, 2003). Landsbygden hade tömts på människor (Päiviö, 2008), flera mindre gårdar hade övergivits och det småskaliga blandjordbruket baserat på både djurhållning och växtodling hade blivit allt mer sällsynta (Stenseke, 1997). I jordbrukslandskapet frodades nu istället ogräsen på de trädeslagda åkrarna och på sina ställen hade grödor bytts ut mot granplantering (Flygare & Isacson, 2003).

Den äldre småskaliga jordbruksdriften hade bidragit till ett landskap med kultur och naturvärden som nu gick förlorade på grund av modern teknik och kemiska bekämpningsmedel (Larsson, 2004). Den jordbrukspolitiska debatten kom allt oftare att beröra jordbrukets roll i att upprätthålla de historiska och artrika landskapsvärdena (Flygare & Isacson, 2003). År 1986 slog riksdagens klubba för första gången ett slag för landskapsvård i jordbrukslandskapet (Päiviö, 2008). Bönderna kunde nu få ekonomiskt stöd för sitt arbete med att upprätthålla den historiska jordbuksdriftens bonusvärden genom programmet NOLA, - *naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet* (Larsson, 2004). Det nya politiska miljöintresset ledde till att Sverige för första gången fick två principiellt paradoxala jordbrukspolitiska grenar (ibid). En, där ett rationellt och nationellt självförsörjande jordbruk fortfarande stod i fokus, och en andra som ämnade reducera de negativa miljökonsekvenser som den första grenen orsakade (ibid).

1700 och 1800-talets skiftesreformer och agrara revolution gör sig ännu påminda i dagens storskaliga odlingslandskap genom de ofta förekommande storskaliga odlingsenheterna.

Mot 1980-talets slutskede präglades jordbrukspolitikens framtidsplaner av ett allt mer radikalt nytänkande (Flygare & Isacson, 2003). Det gamla regelverket upplevdes som dammigt och jordbrukssektorn ansågs behövas befrias från statliga regleringar och istället ge plats för marknadens krafter (ibid). År 1991 lanserades en ny livsmedelspolitik som innebar att jordbruket skulle likställas samhällets andra näringsgrenar och produktionen skulle således underkastas marknaders konkurrens och konsumenternas efterfrågan (Flygare & Isacson, 2003). En så radikal omställning som 1991 års jordbrukspolitiska reform, innebar en ovanlig politisk företeelse (Lindberg, 2008). Anledningen bakom förändringen kan förklaras i att flera utvecklade industriländer utsatte jordbrukspolitiken för hårda påtryckningar under 1980-talet, men det vara bara i två länder (Sverige samt Nya Zeeland) som påtryckningarna fick reell genomslagskraft (ibid). De bakomliggande orsakerna till de jordbrukspolitiska omställningarna i Sverige sägs vara flera. Dels att finansdepartementet fick en stärkt roll under 1980-talet, dels att centerpartiet förlorade politisk mark och därmed försvagades intresset för jordbruk och dels att den rådande regeringen (socialdemokraterna) valde att tillmötesgå LO samt TCOs intressen (alltså konsumenternas) snarare än att samarbete med LRF (Lantbrukarnas Riksförbund) och Centerpartiet (ibid).

De drastiska jordbrukspolitiska förändringarna befarades ske på bekostnad av jordbrukslandskapets biologiska och historiska värden, varav NOLA, som en förebyggande åtgärd, kompletterades med LOLA – *landskapsvård i odlingslandskap* och KOLA-*vård av fornlämningar och kulturlandskap* (Päiviö, 2008).

Svenskt jordbruk under 1990-talet, som förr fast i ett större sammanhang

Regelverkets nedrustning påbörjades men fick aldrig någon vidare genomslag eftersom Sverige 1994 röstade jakande för att ansluta sig till EU (Flygare & Isacson, 2003). När Sverige trädde in i EU år 1995 kom den Svenska jordbrukspolitiken att omfattas av Europas gemensamma regelverk: GJP (EU:s gemensamma jordbrukspolitik) eller CAP (Common Agricultural Policy), som är den kanske mest förekommande internationella benämningen (Päiviö, 2008). CAP bygger på ökad produktivitet, stabil marknad, tryggad livsmedelsförsörjning, rimlig levnadsstandard åt jordbrukarna samt konsumentförsäkran gällande skäliga livsmedelspriser (Flygare & Isacson, 2003). Likheterna mellan CAPs målpunkter och den jordbrukspolitik (inkomstmålet, effektivitetsmålet och produktionsmålet), som präglat Svenskt jordbruk under i princip hela 1900-talet är flera (ibid). Svensk jordbruk kom alltså åter att lyda under en protektionistisk politik, där

skillnaden mest handlade om att politiken nu ämnade stödja produktionen inom hela Europeiska unionen och inte bara inom nationen (Flygare & Isacson, 2003; Päiviö, 2008). Dessutom hade maktens klubba nu förflyttats från Stockholm till Bryssel (ibid). Nytt sedan EU-inträdet blev att Sverige inte längre hade ett självförsörjningsmål (det tidigare produktionsmålet) (Isaksson, 2012b).

Flera bönder menar att medlemskapet i EU blev räddningen för Svenskt Jordbruk och framförallt jordbrukarna i mellersta och Södra Sverige visade sig positiva till CAP enligt en undersökning som gjordes i början på 2000-talet (Flygare & Isacson, 2003). Flygare & Isacson (2003) påvisar dock i sin bok *"Jordbruket i välfärdssamhället"* en mer skeptisk inställning till CAP. Nya medlemsländers omoderna jordbruk, CAPs nuvarande höga budgetposter och annalkande miljöproblem är några faktorer som beskrivs som hot och utmaningar för unionens jordbruk i framtiden (ibid). Ytterligare jordbrukspolitiska omställningar är på gång, menar Flygare & Isacson (2003). Huruvida dessa kommer att påverka Svenskt jordbruk återstår att se. Sveriges aktiva aktörer inom jordbruket minskar fortfarande för varje år (Flygare & Isacson, 2003). Detta menar Flygare och Isacson (2003), är oroande för Sveriges möjlighet att i framtiden kunna påverka jordbruket, då den Europeiska politiska arenan inrymmer allt fler aktörer där Sveriges sinande representanter riskerar att bli överröstade (ibid).

2.1.2 Människa - Produktionslandskap idag

Hur ser relationen mellan människa och produktionslandskap ut idag på en övergripande nivå? För att finna svar på denna fråga har främst litteratur samt statistik data fått tjänstgöra som underlag. Följande kapitel beskriver studiens sammanställda information kring dagens relation mellan människa – produktionslandskap utifrån områdena: *Produktionslandskapets utnyttjande idag (2.1.2.1)*, *Samtidens styrmedel* som rör produktionslandskapet *(2.1.2.2)*, *Dagens människas attityder gentemot produktionslandskapet (2.1.2.3)*, liksom *Olika sätt att se på landskapet (2.1.2.4)*. Den sistnämnda *(2.1.2.4)* presenterar en rad olika teorier om hur människan uppfattar sin omgivning, vilket är en viktig faktor för att kunna förklara dagens människas syn på produktionslandskapet.

2.1.2.1 Produktionslandskapets utnyttjande idag

Idag arbetar 1,5 % av Sveriges sysselsatta befolkning inom jordbrukssektorn och i Sverige finns drygt 72 000 lantbruk (Jordbruksverket, 2012a). Lantbrukens numeriska antal är litet sett till att det år 1970 fanns mer än dubbelt så många jordbruksföretag i Sverige som det finns idag (ibid). Dagens utveckling går mot att gårdarna blir allt färre, medan varje produktionsenhet samtidigt blir större i genomsnitt (ibid). Den genomsnittliga svenska gården innehar idag cirka 36 hektar åker, vilket är nära det dubbla än motsvarande siffra för 40 år sedan (ibid). Produktionen har sedan dess effektiviserats och en hektar mark avkastar avsevärt mycket mer än förr (ibid). Trots det har den svenska livsmedelsproduktionen överlag minskat med en tredjedel under de senaste årtionden (Tienfensee, 2012).

Dagens rationella jordbruksproduktion har påverkat det agrara landskapets utseende. Spår av det småskaliga historiska jordbruket i landskapet har idag kommit att utgöra hinder för de moderna maskinernas framkomst. Diken, stengärdsgårdar samt liknande element har undanröjts till förmån för en effektivare produktion. Detta har lett till ett fattigare växt och djurliv i dagens produktionslandskap. (Emanuelsson, 2009).

Jordbrukets produktion kan idag övergripande indelas i två grenar utifrån verksamhetens produktionsinriktning: vegetabilieproduktion och animalieproduktion. Samtidens jordbruksföretag faller ofta under enbart en av dessa två kategorier, genom en specialisering av verksamheten inom antingen växtodling eller djurhållning. Till skillnad från historiens jordbruksdrift där en och samma gård ofta bedrev både vegetabilie- och animalieproduktion, hör det idag till ovanligheterna att ett jordbruksföretag producerar till exempel både ägg, spannmål, mjölk, kött och djurfoder. (Kommunal, 2010).

Vilken produktionsinriktning som antas styrs idag oftast efter vad som ger högst ekonomisk lönsamhet, vilket i sin tur regleras av gårdens platsspecifika förutsättningar såsom klimat, landskapskaraktär liksom jordens bördighet (Kommunal, 2010). Jordbrukens specialisering kan av den anledningen knytas till olika geografiska delar av landet; foderproduktion av vall och säd i norr, grönsaker i bördiga och milda söder, medan växtodling av oljeväxter, vete, råg, korn och havre är koncentrerade till landets södra och mellersta

slättbygdsområden (ibid). I de delar av landet där jorden är magrare och därför inte kan bedriva en lönsam växtodling, har jordbruksproduktionen istället specialiserats på djurhållning (ibid). Utnyttjandet av handelsgödsel och fossila drivmedel i den moderna produktionen har varit en avgörande faktor bakom jordbrukens snäva produktionsinriktning liksom dess geografiska utbredning (Emanuelsson, 2009).

Som tidigare nämnts *(i kap 2.1.1.1)*, baserades den historiska jordbruksproduktionen på ett kretslopp av näringsämnen där djurens spillning utnyttjades för att gödsla gårdens åkerjordar (Boverket, 1996). Idag kompenseras huvuddelen av jordbrukets näringsförluster istället genom av konstgödsel (även kallat handelsgödsel) vilket tillgodoses via import (Emanuelsson, 2009; SCB et al., 2012). Dagens jordbruksproduktion är beroende av import av handelsgödsel liksom import av foder till djuren (SCB et al., 2012). I förlängningen resulterar detta även i ett beroende av drivmedel som en konsekvens av de långa sträckor som jordbrukets insatsvaror idag transporteras (Isaksson, 2012b). Genom dagens beroende av konstgödsel bidrar jordbruket till att jordens ändliga tillgångar i form av både råfosfat och energi (för)brukas (SCB et al., 2012). Även en allt större mängd livsmedel importeras idag till Sverige (Jordbruksverket, 2012b). Hälften av det livsmedel som konsumeras i Sverige idag utgörs av importerade produkter (Isaksson, 2012b). Andelen ökar fortfarande och under 2012 kunde en markant ökning noteras av importerade produkter såsom, kött, frukt och köksväxter, mjölk och mejerivaror, spannmål samt fisk (Jordbruksverket, 2012b).

I Skåne finns Sveriges bästa odlingsjord (dvs. klass 8-10) men här, som på många andra ställen i Sverige, råder konflikter mellan livsmedelsproduktionen och exploatering (Länsstyrelsen i Skåne, 2001).

I modern tid (1900-talet fram till nu) har förhållandet mellan bebyggelse och jordbruksmark förändrats kraftigt i Skåne: från byar som låg likt öar i jordbrukslandskapet till att jordbruksmarken idag är omringad av städer, framförallt i Malmö-Lund trakten (Emanuelsson et al., 2002). Samma tendenser kan utläsas i ett globalt perspektiv utifrån att över hälften av jordbens befolkning är bosatta i städer samtidigt som den siffran stiger (Frenning & Ståhl, 2011).

2.1.2.2 Styrmedel idag

Jordbrukspolitiken och marknaden är de två drivande krafter som har starkast inverkan på dagens svenska jordbruksproduktion (SCB et al., 2012), och således jordbrukslandskapet. Fokus för följande avsnitt vilar på att undersöka vilka av jordbrukslandskapets värden som framställs viktiga i dagens politiska sammanhang. Vidare övergår avsnittet till att presentera hur jordbrukslandskapets produktiva värden behandlas i dagens jordbrukspolitik.

Det Europeiska överhuvudet

Sverige lyder sedan 1995 under EU:s gemensamma jordbrukspolitik: CAP (Common Agricultural Policy) (Päiviö, 2008). Den gemensamma jordbrukspolitiken formuleras på EU-nivå av medlemsländernas olika regeringar och flyttas därefter över på nationell nivå till de olika medlemsländerna, där den nationella politiken formuleras utifrån den övergripande Europeiska politiken (Europeiska kommissionen, 2012).

Under rubriken *”Inte bara jordbruk”* på den Svenska versionen av EU:s officiella hemsida, utrycks målen för den gemensamma jordbrukspolitiken. CAP beskrivs där sträva efter att:

”EU:s matproduktion går hand i hand med en ekonomiskt livskraftig landsbygd och miljöåtgärder för klimat, vattenresurser, bioenergi och biologisk mångfald.” (EU, u.å.).

På samma hemsida beskrivs den svenska historiska stödpolitiken som ämnade gynna livsmedelsproducenterna och säkra de inhemska livsmedelstillgångarna höra *”till det förflutna”* (EU, u.å.). Istället är CAPs nya strävan främst inriktad på att främja konsumenterna, miljö och ekonomisk tillväxt (ibid). Målen innefattar produktion av säkra livsmedel av en tillfredsställande kvantitet för EU:s konsumenter, en breddad ekonomi, förbättrad miljö, samt att Europeiska livsmedelsprodukter är internationellt konkurrenskraftiga (ibid). Politiken ger i viss utsträckning fortfarande stöd till jordbrukarna, men stöden delas ut mer selektivt än tidigare (ibid). Politiken orienteras allt mer mot att skapa en *rättvis konkurrens* på den globala marknaden, där unionens exportsubventioner och importtullar förväntas vara helt avvecklade till år 2013 (ibid). EU är världens största livsmedelsimportör, som främst bedriver import av mat från utvecklingsländer (Europeiska kommissionen, 2012).

Det går att skönja att den Europeiska jordbrukspolitiken går mot att produktionen skall styras av konsumenternas efterfrågan (Europeiska kommissionen, 2012; EU, u.å.). Något som återspeglas i det svenska styrmedel *Gårdsstödet* som infördes i Sverige år 2005 (SCB et al., 2012). Just nu pågår arbetet med att reformera CAP till en ny jordbrukspolitik som skall ta vid efter 2013 (ibid). Ambitionen för den nya politiken sägs vara att omformulera CAP för att bättre kunna möta framtidens prövningar i form av *ekonomiska*, *territoriella* och *ekologiska utmaningar* (SCB et al., 2012, s. 11).

Sveriges jordbrukspolitik

Dagens jordbrukspolitik i Sverige innefattar en rad olika styrmedel vilka ämnar leda jordbruket i de riktlinjer som bestämts av den gemensamma EU-politiken: CAP. Myndigheternas arbete utgår främst från Sveriges miljömål och lagstiftningar, såsom miljöbalken, landsbygdsprogrammet samt olika miljöbidrag och miljöskatter. Generellt kan jordbrukspolitiken betraktas utgöra ett instrument som kompletterar marknadens fria prissättning av varor och som reglerar och utjämnar skiljaktigheter i produktionsförutsättningarna mellan länder eller regioner. (SCB et al., 2012).

Sveriges övergripande mål för livsmedelspolitiken uttrycks vara:

"En ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar livsmedelsproduktion som speglar konsumenternas efterfrågan" (SCB et al., 2012 s. 10).

I följande text beskrivs de nationella och kommunala styrmedel som identifierats som de mest omfattande i arbetet mot att genomföra CAPs övergripande mål i Sverige. De nationella kan ses som *Landsbygdsprogrammet*, *Miljöbalken* och *Sveriges miljömål*. *Kommunernas planmonopol* är också en viktig del i det politiska spelet, som har stor betydelse för jordbrukslandskapets hanterande.

→ *Landsbygdsprogrammet*

År 2006 klubbades ett nytt landsbygdsprogram igenom av regeringen (SCB et al., 2012). Det nya programmet sträcker sig över perioden 2007-2013 (Jordbruksverket, 2011) och vi befinner oss alltså just nu (sen höst 2012) i programmets slutskede. Ett nytt landsbygdsprogram är under arbete och kommer att ta vid år 2014 (SCB et al., 2012).

Landsbygdsprogrammets övergripande ambition är att bidra till en positiv landsbygdsutveckling *"av landsbygden som helhet"* (SCB et al., 2012, s. 12). Målet för programarbetet är att bidra till en hållbar utveckling, ur ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt perspektiv (Jordbruksverket, 2011b). Stort fokus riktas mot att lösa jordbrukets miljöfrågor samt att bidra till att stimulera landsbygdens ekonomiska lönsamhet genom bidrag till småföretagande, ökad sysselsättning och entreprenörskap (SCB et al., 2012; Jordbruksverket, 2011b). Det nuvarande sjuåriga landsbygdsprogrammet har en budget på ca. 35 miljarder svenska kronor, vilket till hälften bekostas av EU-medel och till hälften av Jordbruksverket, d.v.s. statliga medel (Jordbruksverket, 2011b).

Landsbygdsprogrammet består av fyra olika "axlar" eller områden som behandlar programmets olika mål: *"1). förbättra jord- och skogsbrukets konkurrenskraft, 2). förbättra miljön och landskapet, 3). förbättra livskvaliteten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdens ekonomi"* (Jordbruksverket, 2011b) Den fjärde axeln utgörs av *Leader*, vilket är en metod baserad på främst på nationell finansiering och lokalt initiativtagande för att uppfylla programmets andra axlar (ibid).

Sett till Landsbygdsprogrammet budgetfördelning kan miljöfrågorna betraktas vara programmets huvudsakliga fokusområde: av landsbygdsprogrammets fyra axlar upptas 70 % av programmets totala budget av axel 2 som inbegriper miljö och landskapsvård (se ovan). (Jordbruksverket, 2011b).

→ *Miljöbalken*

Miljöbalken är Sveriges miljölagstiftning sedan 1:a januari 1999 då den trädde i laga kraft och ersatte tidigare miljölagar (Naturvårdsverket, 2012a). Balken har som övergripande mål att främja en hållbar utveckling för att säkerställa en hälsosam och god miljö för dagens generation samt nästkommande generationer (Sveriges Riksdag, 1998).

Miljöbalken behandlar jordbrukslandskapet i balkens tredje kapitel: *"Grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden"* (§ 4), där jordbrukslandskapets produktiva värden uppmanas skyddas gentemot annan markanvändning:

"Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhälls-intressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk." (Sveriges Riksdag, 1998).

Miljöbalken definierar även områden som uppfattas vara så intressanta att de pekats ut som riksintresse. Ett riksintresse är ett geografiskt område som anses betydelsefullt i ett nationellt perspektiv genom att vara värdefulla för en rad olika funktioner. Det är riksdagen som i grova drag anger vilka områden som utgör underlag för att betraktas som riksintressen. Vidare bär kommunerna ansvar att mer precist utmarkera riksintressanta områden i de kommunala översiktsplanerna. Klassificeringen riksintresse ger områden ett starkt skydd för markanvändningsförändringar som skulle kunna äventyra den funktion som ligger som grund för områdets riksintresseklassificering. (Boverket, 2012).

Trots Miljöbalkens framställande av jordbruksmarkens värde i nationellt perspektiv bär inte ens Sveriges mest bördiga jordbruksmarker klassificeringen riksintresse (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006). Andra landskapsvärden som betraktas som riksintressanta eller värdefulla för naturvård, har således lagligt företräde framför det skydd som ges jordbruksmarken (Larsson & Germundsson, 2012). Miljöbalkens direktiv om skyddet för jordbruksmarkens produktiva värden, beskrivs i praktiken vara svaga (ibid).

På uppdrag av regeringen har en utredning gjorts om huruvida jordbruksmark bör klassificeras som riksintresse. I Miljödepartementets slutbetänkande från 2009, presenteras en diskussion angående frågan. Senaste årens kraftiga reducering av Skånes bördiga jordbruksmark utpekas som en anledning att upphöja Sveriges mest produktiva jordar till status för riksintresse. I betänkandet beskrivs exploatering av tätorter vara det största föreliggande hotet mot jordbruksmarken. Just exploatering av jordbruksmark förklaras innebära en irreversibel markomvandling och utgör därigenom ett hot mot en hållbar utveckling. Med en klassificering som riksintresse skulle jordbruksmarken ges ett stärkt skydd mot exploatering, menar en del av betänkandets debattörer. Frågan har trots betänkandets uttalanden inte fått något konkret genomslag i svensk politik och lagstiftning. Miljöbalkens definition av jordbruket som en nationell betydelse betraktas vara ett fullgott skydd för jordbruksmarken. Kommunerna som är planeringsansvariga för markanvändningsfrågor genom sitt planmonopol, skall se till att miljöbalkens bestämmelser beaktas i samband med lovgivning av ny bebyggelse. (Miljödepartementet, 2009).

→ *Sveriges Miljömål*

Som föregående stycke beskriver, omfattar Miljöbalken lagstiftningar som rör Sveriges miljö. Regeringens ambition är att Sverige skall vara ett föregångsland gällande miljöarbete och Sverige skall ligga i framkant beträffande hållbar utveckling även på det internationella planet (Miljödepartementet, 2010). För att underlätta förståelsen för hur miljöbalkens riktlinjer mer konkret skall tillämpats, har en rad Miljömål formulerats (ibid). Sveriges Miljömål kan ses som vägledande för hur Miljöbalkens bestämmelser skall omsättas i praktiken (ibid). Målen innefattar ett övergripande generationsmål, sexton miljökvalitetsmål samt ett antal etappmål (Regeringskansliet, 2004). Generationsmålet skall ge vägledning om vad Sveriges miljöpolitik bör innefatta samt vilka samhällsomställningar som måste ske inom en generation, för att de underliggande miljökvalitetsmålen skall kunna uppfyllas (ibid). Generationsmålet skall utpeka en riktning för miljöarbetets utveckling och målet eftersträvar att nästkommande generation överlämnas ett samhälle där dagens miljöproblematik är löst innan år 2020 (Regeringskansliet 2004; Naturvårdsverket, 2012b). Lösningen på problematiken får dock inte innebära att problemen överförs till andra delar av världen (Regeringskanslitet, 2004).

Regeringens bedömning av miljöpolitikens inriktning är följande övergripande mål skall uppfyllas innan nästa generation (2020):

- *"Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.*
- *Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.*
- *Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.*
- *Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.*
- *En god hushållning sker med naturresurserna.*

Stadens villamattor kantar jordbrukslandskapet i Eslöv och skildrar den senaste tidens drastiska bebyggelse av Skånes goda jordar.

- *Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.*
- *Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt."*

(Miljömålsportalen, 2012b; Miljödepartementet, 2010 s. 21).

Av de sexton upprättade miljökvalitetsmål som ger en mer definierad beskrivning av hur det övergripande generationsmålet skall uppnås, är framförallt två relevanta att beakta i ett sammanhang som rör planering av produktionslandskapet. Dessa är målet om *"ett rikt odlingslandskap"* samt målet om *"god bebyggd miljö"*, då båda miljömålen uttrycker betydelsen av att hushålla med jordbruksmarken som en produktionsresurs (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006).

Arbetet mot målet om *"ett rikt odlingslandskap"* ansvarar Jordbruksverket för. Målet beskrivs av riksdagen som:

"Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks." (Miljömålsportalen, 2012a).

Ansvaret för målet *"en god bebyggd miljö"* vilar på Boverkets axlar. Riksdagens definition för målet lyder:

"Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas." (Miljömålsportalen, 2012c).

Ett aktivt och livskraftigt jordbruk är avgörande för att målet om ett rikt odlingslandskap skall kunna uppnås (Miljömålsportalen, 2011a). Sveriges areal jordbruksmark (som kan ses som en indikator på jordbrukets omfattning), minskar ständigt till förmån för annan markanvändning (Miljömålsportalen, 2011a; Larsson & Germundsson, 2012). Totalt 2607 hektar odlingsmark togs i anspråk för olika former av bebyggelse och infrastruktur mellan åren 2006 och 2012 i Sverige (Jordbruksverket, 2013). Motsvarande yta skulle kunna föda 78210 personer med mat - d.v.s. en hel stad motsvarande drygt Gävles storlek (Uträkning baserad på att 1km2 (100ha) kan ge mat åt ca. 3000 peroner med utgångspunkt i att födan huvudsakligen är vegetarisk (Emanuelsson, 2009). Motsvarande siffra med dagens höga konsumtion av kött är 15642 personer (SCB, 2012). Arbetet

mot att uppfylla miljömålet *"ett rikt odlingslandskap"* tycks således till stor del påverkas av omständigheter som rör samhällsutvecklingen på andra plan. På miljömålens hemsida understryks därför att även åtgärder som inte direkt kan kopplas till jordbruksproduktionen är väsentliga för att uppnå målet för ett rikt odlingslandskap (Miljömålsportalen, 2011).

→ *Kommunernas planmonopol*
Planering för hushållande av jordbruksmarken vilar på kommunernas ansvar och ingen central myndighet övervakar tillgången på produktiv mark (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006; Jordbruksverket, 2013). Kommunerna spelar en väsentlig roll i planeringsfrågor eftersom det kommunala planmonopolet innebär att varje kommun ensamt bär rätten att avgöra hur kommunens mark skall användas (SKL, 2009). Genom den fysiska planeringen av mark och vatten har kommunerna stora möjligheter att påverka utvecklingen mot att uppnå miljömålens övergripande generationsmål samt kontrollera att miljöbalkens bestämmelser tillmötesgås (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006; Miljömålsportalen, 2012d)

Anders Larsson från SLU och Lisa Germundsson från LRF, har genom en studie granskat hur Sveriges kommuner behandlar jordbruksmarken i sin fysiska planering. Av studiens enkätundersökning framgår att enbart ca 20 % av Sveriges kommuner har en policy för skydd av jordbruksmark. Det framgår inte heller ett tydligt geografisk samband mellan Sveriges mest bördiga områden och de kommuner som säger sig ha en policy för hushållning av jordbruksmark. Flera kommuner som innehar bördiga områden saknar alltså riktlinjer för hushållning av jordbruksmark. (Larsson & Germundsson, 2012).

Länsstyrelsen i Skåne läns rapport (2006), understryker det kommunala planarbetets svaga hänsynstagande till miljöbalkens bestämmelser gällande jordbrukslandskapets markanvändningsdirektiv. I rapporten framgår att 44 % av den mark som pekats ut som utbyggnadsområden i de skånska kommunernas översiktsplaner är förlagda på jordbruksmark.

Det är även på den kommunala nivån som miljömålen framförallt kan omsättas till verklighet, genom att de nationella och regionala miljömålen översätts till lokala åtgärder (Miljömålsportalen, 2012d). I en färsk rapport från regeringen där miljömålen preciseras, framgår att ett flertal remissinstanser har åberopat problemet i att oåterkallelig markanvändningsförändring sker på befintlig jordbruksmark (Regeringskansliet, 2012). Sveriges Lantbruksuniversitet anges där ha betraktat detta problem som en nationell angelägenhet snarare än en regional eller lokal, med hänseende till de effekter som förändrad markanvändning av jordbrukslandskapet orsakar (ibid). Malmö kommun påpekar att markens förmåga att producera är en viktig fråga som rör *"uthållig resursanvändning"* och *"hållbar utveckling"* i stort, och är alltså inte enbart ett ärende som berör miljökvalitetsfrågor (ibid).

2.1.2.3 Dagens människas attityder gentemot produktionslandskapet

I strävan efter att kartlägga dagens relation mellan människa och produktionslandskap har olika faktorer som kan ge en bild av människans syn på produktionslandskapet sammanställts. Följande kapitel presenterar, med stöd från litteraturen, en rad aspekter som indikerar **hur** människan idag ser på produktionslandskapet liksom bakomliggande orsaker som kan förklara **varför** dagens relation mellan människa och produktionslandskap ser ut som den gör.

Modern teknik och en global marknad
Uddenberg (2001b) menar att dagens människas syn på landskapet föddes för cirka 160 år sedan (författarnas anm., utifrån källans datering), i samband med den industriella revolutionens intåg. Samhället omvandlades och landskap, natur och traditionella näringar blev alla påverkade av den moderna tekniken. Jordbruket industrialiserades och människor flyttade till städer. Livsmedelsproduktionen blev effektivare och medförde en säkrare tillgång på föda. Människan blev mäktigare och naturens krafter såg inte längre ut att vara oövervinnerliga. (Uddenberg, 2001b).

I historien bedrevs jordbruket genom handkraft och Sveriges livsmedelsförsörjning baserades på självhushållning där i princip hela befolkningen på ett eller annat sätt var knutna till produktionslandskapet (Larsson, 2004; Stenseke, 1997). Enligt Stenseke (1997) har människor idag kommit längre och längre ifrån naturen och dess förutsättningar i den delen av världen som är industrialiserad. Hon påpekar att när det fysiska avståndet var mindre mellan människa och produktionslandskap och transportmöjligheterna få, var den lokala omgivningen av större betydelse. Teknikutvecklingen, infrastrukturens utveckling och en hög tillgång på energi är enligt henne orsaken till den geografiska distanseringen mellan

människa och produktionslandskap. Detta har lett till en känsla av att vi människor är oberoende av naturen och landskapets lokala förutsättningar vilket leder till en blindhet inför de konsekvenser på naturen som vårt handlade orsakar (Stenseke, 1997).

ESPON:s rapport (2006) pekar också på att industrialiseringen tillsammans med modernisering av jordbruket har lett till att den agrikulturella sektorn har särskilt sig från den traditionella uppfattningen om relationen mellan det urbana och rurala. Den traditionella uppfattningen är att landsbygden producerar mat och andra produkter som sedan blir föremål för handel i staden. Idag hittar maten hem till oss via ett mer komplicerat system där produktion och marknadsföring är en del av den globala ekonomin. Vi går mot ett allt större globalt ekonomiskt fokus samtidigt som de lokala sammanhangen får mindre betydelse. (ESPON, 2006).

Intresse för jordbruk bland politiker och gemene man

I artikeln *"Varför bli bonde när man kan bli stjärnkock?"*, diskuterar Christer Isaksson (2012a) samhällets syn på dagens livsmedelsproducenter utifrån framförallt det politiska intresset för jordbruksfrågor. Trots att jordbrukssektorn och livsmedelsproduktionen ofta framställs som livsnödvändiga frågor bland politiker menar Isaksson att det verkliga intresset för frågorna i princip är obefintliga både inom politikerkretsar liksom bland väljare. År 2010 genomförde Dagens Nyheter tillsammans med opinionsföretaget Synnovate en undersökning som listade valdeltagares intresse för en rad sakpolitiska frågor. Resultatet visar att de politiska frågor som väljarna ansåg viktigast handlade om arbetslöshet/sysselsättning, sjukvård och utbildning/skola. Listan saknade enskilda kategorier för jordbruk eller livsmedelsproduktion. Däremot hamnade den breda kategorin landsbygdsfrågor i listans absoluta botten, tillsammans med frågor angående solidaritet. (Isaksson, 2010a).

SCB har genomfört en liknande studie, där väljarnas viktigaste valfrågor under perioden 1979-2010 har sammanställts (Isaksson, 2012a). Även denna studie visar att intresset för jordbruks- och livsmedelsrelaterade frågor är mycket svalt (ibid). Enligt studien anser enbart 1 % av valdeltagarana att jordbruksrelaterade frågor är politikens viktigaste ärende (SCB i Isaksson, 2012a). Båda studierna målar upp en entydig bild där jordbruket inte längre verkar utgöra en viktig fråga för människor (ibid). Trenden under de senaste seklerna visar att även jordbrukets aktörer blir färre och färre (Länsstyrelsen i Skåne, 2001). Isaksson (2012a) pekar på att den låga andel av Sveriges befolkning som idag är sysselsatta inom jordbrukssektorn kan vara en av orsakerna till att det idag är så tyst i samhällsdebatten kring jordbruk och livsmedelsproduktion:

"En gång var vi alla bönder och livsmedelsproducenter, idag talas det inte ofta jordbruk och matframställning på verkstadsgolvet och fotbollsläktaren, vid köksbordet eller på torget. " (Isaksson, 2012a s. 51)

Isaksson (2012a) menar även att det faktum att jordbrukspolitiken idag är centralt styrd på EU-nivå bidrar till ett lågt intresse för jordbruk. Idag sker Sveriges beslutsfattande dessutom i urbana miljöer, oftast i Stockholm, vilket kan vara en förklaring till varför landsbygden ofta nedprioriteras (ibid).

Tillgången på mat i Sverige

Isaksson (2012a) menar att dagens goda tillgång på mat i Sverige bidrar till att jordbruk och livsmedelsproduktion ägnas liten uppmärksamhet från svenskar i allmänhet. Vår historiska vandring från fattiga förhållanden till fullkomlig rikedom, från ett torftigt matbord till överfyllda hyllor i matvarubutikerna, har bidragit till att vi har förlorat kontaken med de svenska jordbruket samt livsmedelsframställningen (ibid). Isaksson (2012a) menar att mat idag är en självklarhet i vår del av världen, och att frågan om jordbruk därför har mist sin dignitet i samhällsdebatten. En annan aspekt som har inflytande på vår relation till jordbruket är den svårbegripliga globala helhetsbilden (ibid). Jordens resurser är långt ifrån rättvist fördelade. I denna del av världen där maten är billig och svälten sällsynt är kan det vara svårt att förstå att vår jordbruksmark är väsentlig i ett större sammanhang (ibid).

Att tillgången på mat tas för givet idag speglas även i dagens politiska engagemang rörande produktionen. Genom historien har Sverige haft en uttalad strategi för att kunna vara självförsörjning gällande livsmedel under kriser och krigssituationer (Isaksson, 2012b). Idag finns inga strategier för en tryggad inhemsk produktion (EU, u.å.). Idag är Sverige tillsammans med Norge det land i Europa som har lägst självförsörjningsgrad (Tienfensee, 2012). Jonsson (2012) menar att frågan om en tryggad

inhemsk livsmedelsproduktion idag är tabubelagd i Sverige, till skillnad från många andra länder där frågan ses som en självklarhet. Vi lever i tron om att import kan förse oss med livsmedelstrygghet, även om det inte är en direkt uttalad strategi (ibid). Dagens syn på livsmedelstillgången och den låga självförsörjningsgraden menar Jonsson (2012) bland annat kan bero på Sveriges unika situation genom att landet inte har varit krigsdrabbat på över 200 år.

En faktor som Isaksson (2012a) nämner som en aspekt av människans konsumtionsmönster, är att vi idag i Sverige kastar mer än en tredjedel av den mat vi inhandlar. Detta ger en illusion av att mat finns att tillgå i överflöd, vilket gör världens svält till ett avlägset problem (ibid).

Informations- och mediesamhälle

Att Sverige är ett land som vurmar om mat och matlagning är det mycket som tyder på (Isaksson, 2012a). Inte minst det nuvarande rika TV-utbudet av matlagningsprogram, den växande tillställningen ”årets kock” eller den politiska visionen ”Sverige det nya matlandet” (ibid). Detta kan ställas i relation till de fåtal procent av den sysselsatta befolkningen som faktiskt möjliggör att vi varje dag kan fylla våra kylar och skafferier med råvaror (ibid). Förklaringen bakom detta till synes paradoxala fenomen, menar Isaksson (2012a), kan härledas till det informations- och mediepräglade samhälle som är karakteristiskt för Sverige år 2012. Samhällets fokus vilar idag på att framhäva sig själv, glänsa och visa upp snarare än att utföra det bakomliggande arbetet (ibid):

”Arbetet vid spisens snabbplattor kommer före harvandet på ängen, marken och jorden. Varför bli bonde när man kan bli stjärnkock med alla blickar och allt ljus på sig.” (Isaksson, 2012a, s. 59).

Människans kunskap om jordbruk

Människor bär fortfarande med sig utdaterad fakta som påverkar våra konsumtionsvanor och upplevelser om jordbrukets behov (Isaksson 2012a). Isaksson (2012a) pekar på hur just bristande kunskap präglar människors uppfattning om jordbruk. Emanuelsson et al. (2002) menar att kunskapen om den växande befolkningens konsekvenser är låg inom resurshushållningsarbete. Många lever fortfarande i tron om att världens befolkning uppgår i 4 miljarder människor och att jordbrukets kapacitet

Restaurangbesök i skärgården eller quinoaskörd en myggtät sommardag, vad hade du valt? Kopplingen mellan maten vi äter och dess ursprung är för många idag låg.

är tillräcklig för att mätta alla munnar (Isaksson, 2012a). Sextiotalets ännu kvarlevande propageranden för livsmedelssubstitut i pillerformat, är ytterligare ett exempel på utdaterad fakta (ibid).

Framtidens utsikter tyder på att antalet sysselsatta inom livsmedelsnäringen kommer att minska ytterligare, och således även kunskapen om jordbruk. Allt färre unga lockas av utbildningar som berör jordbruk och livsmedel. Dagens stora klyftor i samhället mellan stad och land, producenter och konsumenter, bidrar till dagens konsumtionsmönster och låga kunskap för livsmedel. (Isaksson, 2012a).

2.1.2.4 Olika sätt att se på landskapet

Detta kapitel behandlar en rad olika teorier som beskriver hur människan generellt uppfattar sin omgivning. Dessa teorier kan utgöra ytterligare underlag till **varför** dagens människa relaterar till produktionslandskapet som hon gör *(Se kap. 2.1.2.3)*. Vad som är viktigt att poängtera är att följande kapitel enbart innehåller ett axplock teorier om vad som påverkar människans syn på sin omgivning. Teorierna är utvalda utifrån det litterära material som har påträffats under studiens gång. Detta utesluter inte att det finns andra förklaringar om vad som kan påverka människans syn på landskapet.

Bildlandskap, upplevelselandskap eller identitetslandskap

Gustafsson (1991, i Stenseke, 1997) menar att den mänskliga relationen till ett landskap avgörs utifrån variabler som till exempel tid, taktil kontakt, associationer och tidigare erfarenheter. Gustafsson har skapat tre kategorier som kan beskriva olika mentala intryck av landskap. Dessa tre kategorier är:

Bildlandskapet (Gustafsson, 1991 i Stenseke,1997, s. 37): ger framförallt ett visuellt intryck av ett landskap som skapats genom betraktelse under en begränsad tidsperiod. Det är i synnerhet tillfälliga besökare som etablerar landskapsrelationer som kan räknas till bildlandskap.

Upplevelselandskapet (Gustafsson, 1991 i Stenseke,1997, s. 37): innebär en mer intensiv upplevelse av landskapet än bildlandskapet. Upplevelselandskapet innebär en djupare och långvarig kontakt med landskapet där upplevelserna insamlas av samtliga sinnen.

Identitetslandskapet (Gustafsson, 1991 i Stenseke, 1997, s. 38): beskriver den mentala uppfattningen av ett landskap som präglas både av landskapets fysiska närvaro samt människans mentala tolkningar och värderingar som kontakten medför. Identitetslandskapet utgörs av platser vilka betraktaren kommer i kontakt med under längre tidsperioder. Landskapets identitet karakteriseras av minnen som skapas genom tidigare kontakter med detta landskap. Det är ofta det landskap som människan är bosatt i som utgör identitetslandskapet.

I avhandlingen *"Bonden och Landskapet"* (1997) utnyttjar Stenseke ovanstående kategorier för att beskriva hur människans ser på produktionslandskapet idag. *Identitetslandskapet* (Gustafsson 1991 i Stenseke, 1991 s. 38) utgörs idag för en stor mängd människor av staden, menar Stenseke. Jordbrukslandskapet faller för en stor andel människor istället under *"upplevelselandskapet"* eller *"bildlandskapet"* (ibid, s. 37).

Funktionella och strukturella faktorer

I en rapport (*"Urban-rural relations in Europé"*) från ESPON (2006) utnyttjas begreppen funktionella och strukturella faktorer för att beskriva dagens förhållande mellan stad och land.

Strukturella faktorer bestäms av sättet den fysiska miljön är utnyttjad och vilka mönster som uppstått i landskapet. Strukturella faktorer är ofta bestående över tid och kan till exempel vara markanvändningssystem eller bosättningsstrukturer. Funktionella faktorer, å anda sidan, utgörs av vad som pågår i landskapet. Funktionella faktorer är mer föränderliga och utgörs av den faktiska användningen av landskapet som till exempel produktion av en viss gröda eller viss typ av markanvändning. För att ytterligare beskriva skillnaderna mellan de två typerna av faktorer, kan ett hus tas som ett exempel. I ett hus motsvarar de strukturella faktorerna saker som väggar, golv och tak medan de funktionella faktorerna är alla aktiviteter som kan utföras i huset. (ESPON, 2006).

ESPONs rapport från 2006 beskriver att relationen mellan stad och land har genomgått en tydlig omställning i och med den industriella revolutionen. Detta försöker rapporten förtydliga genom att analysera strukturer och funktioner i stad och land före samt efter 1800-talets industriella revolution. Traditionellt (före den industriella revolutionen) har

stad och land varit distinkt särskilda genom att innehålla olika strukturer och funktioner. Historiskt strukturella skiljaktigheter mellan stad och land görs tydlig vid betraktandet av exempelvis byar i Toscana i Italien. Byarnas urbana miljö omges av en tydlig stadsgräns i form av en mur. Innanför muren finns karakteristiska stadsstrukturer såsom hårdgjorda ytor, hus och gator. Utanför muren tar naturen, jordbrukslandskapet och växtligheten vid, som har ett helt annat strukturellt utryck än den urbana miljön. Rapporten menar även att historiens urbana och rurala miljöer var tydligt identifierbara genom sina olika funktioner. Staden försåg människan med boende, trygghet och handelsmöjligheter, medan landsbygden gav mat och andra livsnödvändiga råvaror. (ESPON, 2006).

Under den industriella revolutionen började gränsen mellan stad och land att sakteligen suddas ut. I samband med en kraftig urbanisering och en ökad import av varor, förlorade stad och land sin tidigare distinkta uppdelning. Dagens städer har vuxit i storlek och har i flera fall tagit tidigare rural mark i anspråk. Idag är det sällan städernas omgivande landsbygd som förser stadens människor med mat. Det rurala landskapet fick således nya funktioner, vilket resulterade i att andra intressen än mat- och-råvaruproduktion började vägas in i nyttjandet av landsbygden. Samtidigt har jordbruksproduktionen blivit allt mer industriell, vilket rapporten menar har förändrat den traditionella bilden av rurala områden. Enligt ESPON (2006) har detta bidragit till att människan har omprioriterat värdet av produktionslandskapet. (ESPON, 2006).

"Ett cirkulärt system"*

I boken *"Någonting är nytt under solen: nittonhundratalets miljöhistoria"* beskriver författaren McNeill (2003) hur människan genom historien har påverkat sin omgivning, miljön, naturen och livet, utifrån olika tidsenliga ideologiska uppfattningar. Han beskriver att människans omgivning är påverkad av människors beteende, vilket i sin tur kan betraktas vara en naturlig följd av våra tankar och värderingar (McNeill, 2003). I nästa led kan dessa förändringar i vår omgivning ha en inverkan på våra tankar och värderingar. Förändringar i den mänskliga omgivningen som förorsakats av våra tankar

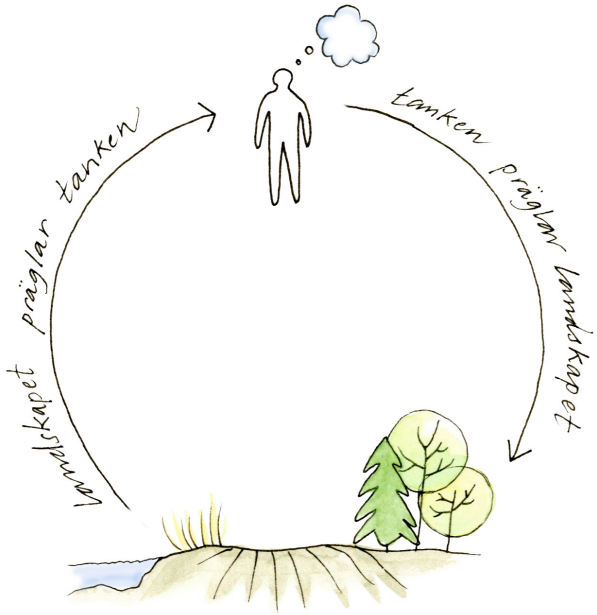

Människans tankar och värderingar präglar landskapet. Landskapet påverkar i sin tur människans tankar och värderingar. Bilden ämnar illustrera McNeills (2003) beskrivning av förhållandet människa - landskap.

och handlingar kan således reflekteras tillbaka och influera våra framtida tankar och värderingar (ibid). Flödet kan ses som ett cirkulärt system, likt illustrationen ovan t.h.

Antropocentriskt eller ekocentriskt synsätt

Munthe (2001) diskuterar människans syn på sin omgivning genom användandet av miljöpsykologiska termer. I sin artikel reflekterar han över olika sätt att betrakta naturen såsom det vilda, det orörda eller natur som påverkats av människor.

Om människan kunde höra naturens röst med egna öron skulle budskapet tolkas på olika vis, menar Munthe (2011). Hur detta budskap tolkas beror

* Benämning " Ett cirkulärt system" används inte i den litterära källan (McNeill) utan är en egen tolkning av ett fenomen som beskrivs i hans verk.

på vilken relation människan har till naturen. Somliga hör bevara, andra nyskapa och en annan återställ. En del människor ser på naturen utifrån ett människocentrerat perspektiv; ett så kallat antropocentriskt synsätt. Där präglas upplevelserna och hur vi värdesätter landskapet utifrån hur människan gagnas eller missgynnas av naturen. Andra människors syn på naturen kan även inkludera andra aspekter som inte direkt rör människans välfärd, såsom biologisk mångfald, bevarande av arter, landskapstyper m.m. Detta synsätt definierar miljöpsykologin som *"ekocentrism"*, eller *"biocentrism"*. (Munthe, 2001).

Ekonomi

McNeill (2003) pekar ut de ekonomiska idéerna som kom att prägla världen efter 1930-talet, som den omedelbart viktigaste faktorn bakom dagens förhållande mellan människa och natur. En jaktlystenhet efter ekonomisk tillväxt fick genomslag efter den stora depressionen under 1930-talet och kom på sikt att influera världens politik, makthavare, lärosäten, medier och människor. (McNeill, 2003).

Det var främst brittiska och amerikanska nationalekonomer som förespråkade och spred den höga tilltron på den ekonomiska tillväxtens möjligheter. Den amerikanska ekonomin förklarades vara den bidragande faktorn till slutet på den stora depressionen liksom anledningen till segern av andra väldskriget. USAs högt uppsatta internationella ställning gav nationalekonomerna och deras ideologi makt och trovärdighet. Mellan åren 1935 och 1970 fanns en stor tilltro till deras förmåga att säkra en ekonomisk tillväxt, och på så vis undvika arbetslöshet och lågkonjunktur. De ekonomiska idéerna var välanpassade för dåtidens sociala och politiska förhållanden och fick således ett starkt fäste som den "rätta läran" runt om i världen. För den tidigare generationens nationalekonomer (som var verksamma under 1700-talets andra hälft och 1800-talet) hade naturen varit en viktig komponent. Under början av 1900-talet fick naturen dock allt mindre betydelse inom nationalekonomin till följd av en ökad "*urbanisering*" och "*industrialisering*" (McNeill, 2003, s. 371) liksom ett uppsving inom servicesektorn. (McNeill, 2003).

"…*detta fick betydelse därför att ekonomerna efter sekelskiftet* (1800-1900 författarnas. anm.) *tänkte, skrev och ordinerade som om naturen saknade all betydelse"* (McNeill, 2003, s. 371).

De tidiga nationalekonomernas värderingar följde inte med till nästa generation, förutom bilden av naturen som ett förråd; resurserna som fanns i naturen bara väntade på att bli utnyttjade. Till följd av detta ignorerades i början av 1900-talet en stor andel miljöaspekter, särskilt inom nationalekonomin. (McNeill, 2003).

Erfarenhet, inneboende värderingar och mänskliga behov

Uddenberg (2001b) utreder hur människans inneboende värderingar har en påverkan på hur vi uppfattar landskapet som omger oss. Hans resonemang är baserat på en rad psykologiska undersökningar som har genomförts i olika länder, där människans syn på landskap har studerats. Studierna har främst genomförts i västvärldens länder, men ett antal av tredje världens länder finns även representerade i studien. Resultatet visar att människor uppfattar landskap olika baserat på erfarenheter, behov i sin stundande livssituation och utifrån hennes inneboende biologiska arv. Uddenberg menar att det biologiska arvet har frambringats genom historiens naturliga selektion, där de överlevande individerna har ärvt värderingar som skall vara vägledande för att överleva. En svulten och fattig människa från Botswana, ser exempelvis inte samma landskap som en välbärgad Europé. Den förstnämnda noterar troligen landskapets matresurser och eventuella hot, medan den senare snarare uppfattar landskapets estetiska värden. Vad som är gemensamt för dem båda värdesätter inslag av vatten, halvöppna landskap samt grönska, som kan ses som viktiga element för vårt välbefinnande. (Uddeberg, 2001b).

Genom citatet nedan förtydligar Uddenberg (2001a) ytterligare hur människans behov, inneboende värderingar och erfarenhet påverkar upplevelsen av landskapet och dess inslag:

"På Gotland såg jag en gång en skylt som hänvisade till en odling av utrotningshotade åkergräs. Jag följde anvisningarna och kom snart fram till en stenig teg där klätt, blåklint och andra botaniska rariteter prunkade mellan glesa sädesax. Samtidigt som jag beundrade skönheten rörde sig en massa tankar i mitt huvud. 'Kan ogräs verkligen vara utrotningshotade? Ligger det tvärtom inte i deras natur att breda ut sig? Och varför slår man vakt om dessa förfäders plågoris, som man med andra medel så effektivt har jagat på flykten? Svaret är naturligtvis att de är vackra och utgör en del av vårt lands odlingshistoria. Men en bonde vid mitten av 1800-talet skulle knappast ha delat min förtjusning. Han hade nog snarare bekymrat sig över om det skulle finnas tillräckligt

med bröd i huset." (Uddenberg 2001a, s.13)

Människans relation till naturen
I västvärlden har den västerländska humanismen, rationalismen och vetenskapliga revolutionen påverkat vår relation till produktionslandskapet eftersom detta tog bort bilden av naturen som något heligt (McNeill, 2003). Denna inställning har med stor genomslagskraft spridit sig och påverkat vårt utnyttjande av naturen, liksom människans uppfattning om landskapet överlag menar McNeill (2003).

2.1.3 Framtida hot, utmaningar & behov

Jordbruket står inför flera stora utmaningar inför framtiden. Nedan beskrivs, med stöd från litteraturen, en rad faktorer som kan betraktas som hot för framtidens matproduktion. Faktorerna kan även ses som utmaningar och behov som måste tas i beaktande för en hållbar utveckling av jordbruket.

Ohållbar hantering av resursen jord
Dagens effektiva jordbruksproduktion har föranletts av jordbrukets mekanisering och utnyttjandet av allt större maskiner. Med användandet av tunga maskiner som vid till exempel plöjning, tröskning eller betesupptagning höjs risken för packningsskador i marken. Packskador påverkar jordens produktionsförmåga negativt genom en försämrad fysikalisk markstruktur, vilket reducerar växternas förmåga att ta upp vatten och näring, hämmar jordens mikrobiella liv och ökar risken för ytavrinning och erosion. Framförallt utgör tunga maskiner ett långsiktigt hot mot jordbrukets produktivitet genom att skada jordens icke synliga lager (alven). Packskador av sådan dignitet kan medföra irreversibla skador. Packningsskador av jordens övre lager (matjorden) utgör inget ekonomiskt hot ur ett kortsiktigt perspektiv. Jordens avkastar dock sämre om matjorden är utsatt för packningsskador, men dessa skador kan åtgärdas genom jordbearbetning vilket dock innebär en ökad energikonsumtion. (SCB et al, 2012).

Under 2006-2010 har exploateringstakten på åkermark ökat (Jordbruksverket, 2013). Dessutom är andelen exploaterad åkermark som högst i de regioner som har allra bördigast jordar (ibid). Idag förbrukas en högre andel åkermark än vad som återställs (ibid). Detta menar Jordbruksverket (2013) är ett globalt problem då efterfrågan på

Ovan skildras en aktion genomförd av en bonde utanför Norrköping. På detta sätt har han gett sin kommentar om hanterandet av produktiv jord.

livsmedel, energi och vatten med all säkerhet kommer att öka i framtiden, vilket kommer att resultera i ett stort behov av tillgänglig mark. Andelen odlingsbar mark reduceras även på grund av erosion och klimatförändringar (Jordbruksverket, 2012c).

En ständigt ökande befolkning
Jordens befolkning ökar ständigt (Jordbruksverket, 2012c). År 2050 beräknas jordens folkmängd uppgå till nio miljarder människor vilket ställer höga krav på jordbrukets produktionsförmåga (Tienfensee, 2012). Tienfensee (2012) menar att för att klara detta krävs en ökning med 70 % inom matproduktionen och en omställning till en mer hållbar produktion. Jordbruksverket (2012c) hävdar att det långsiktligt inte ens teoretiskt sett är säkert att det kommer finnas mat till alla.

Båge (2012) understryker att jordbruket står inför ett antal stora utmaningar under de kommande årtionden, vilket han menar kräver insatser på bred front. Jordbrukets kapacitet måste öka för att föda en växande befolkning, och det på redan befintliga jordbruksarealer (ibid). Erik Westholm (2008),

forskare på institutet för framtidsstudier, skildrar i sin text *"När hektaren inte räcker till"* framtidens jordbruk. Han menar att jordens naturresurser inte kommer att räcka till i framtiden, vilket kommer sätta svenskt jordbruk i en ny situation där varenda hektar av världens brukbara mark kommer att behövas i en hård konkurrens om markanvändning. Samtidigt hävdar Jordbruksverket (2012) att det inte finns ny odlingsbar mark att ta i anspråk utan att detta skulle medför grava konsekvenser för miljön. Utmaningen för framtiden, menar jordbruksverket (2012c), ligger i att fortsätta utveckla jordbrukets tekniker, liksom att öka kunskapsspridningen.

Konsumtionsval

Johansson (2012) menar att ansvaret för framtidens livsmedelsförsörjning inte enbart ligger på producenter och politiker, utan framförallt på den enskilda individen. Konsumenter prioriterar ofta låga matkostnader till priset av de billigaste varornas ofta efterföljande konsekvenser såsom dåliga arbetsförhållanden och miljöförstöring (ibid). Johansson (2012) menar att utmaningen ligger i att utbilda konsumenten så att denne kan göra val som bidrar till en mer hållbar livsmedelsproduktion. Connell (2010) påpekar att det dock finns vissa hinder för konsumenten att praktisera ett miljömedvetet beteende, som är livsnödvändigt för framtidens människor. Dessa hinder är kunskap om vilka val som är mest miljövänliga, tillgången på miljövänliga produkter, ekonomiska tillgångar och/eller sociala strukturer (ibid).

Sveriges befolkning beräknas uppgå till ca 10,5 miljon invånare år 2025 (SCB, 2012). Med dagens konsumtion som innehåller en hög andel kött, ger 1 hektar mat till ca 6 personer (ibid). Idag är vi 9,5 miljoner människor i Sverige (SCB, 2012) som alla behöver mat för att leva. Om vi fortsätter konsumera på samma sätt behövs år 2025 ytterligare ca 165 000 hektar för att föda en befolkning på 10,5 miljoner. Detta kan ställas i relation till dagens ringa tillgång på odlingsbar mark (Jordbruksverket, 2012c). Idag finns totalt 2 608 274 hektar åkermark i Sverige som utnyttjas till att föda både människor och djur, samt att frambringa värme och drivmedel (Jordbruksverket, 2012e).

Människor med goda ekonomiska tillgångar tenderar att konsumera produkter som är mer resurskrävande, såsom kött och ost. Då världsbefolkningen bara blir rikare, menar Jordbruksverket att efterfrågan på mat kommer att stiga i framtiden. (Jordbruksverket, 2012c).

Nordqvist (2012) ser allvarligt på dagens köttkonsumtion i Sverige och pekar på att den stiger. Han likställer grisar, höns och kycklingar med *"spannmålsomvandlare"* (s. 197) eftersom 80 % av Sveriges spannmåls-skördar går till utfodring av djur (ibid). Således menar Nordquist (2012) att djuren konkurrerar med människans föda. Idag importeras dessutom en stor del av djurfoder från andra länder liksom kött, vilket bidrar till miljökonsekvenser i andra delar av världen som exempelvis skövlade regnskogar som omvandlas till betesmark (ibid). Nordqvist (2012) ser även allvarligt på västvärldens konsumtionsmönster och stigande köttkonsumtion ur aspekten att vi utgör en idealbild för världens utvecklingsländer. Han menar därför att vårt sätt att konsumera innebär ett hot mot hungersituationen i världen. Nordqvist ställer sig frågan huruvida beräkningar om jordbrukets framtida produktionsbehov bygger på dagens ohållbara konsumtionsvanor i västvärlden: *"Det kan ju inte vara en naturlag att köttkonsumtionen måste öka såsom den hittills gjort"* (Nordqvist, 2012, s. 199)

Det finns en växande önskan hos konsumenter om mat av hög kvalitet och en växande respekt och intresse för matens ursprung (ESPON, 2006). Säkerhetsriskerna kring mat har blivit allt mer närvarande och leder till en efterfrågan av mer transparens inom matkedjan och ett ökat intresse för hur mat produceras; vilka metoder som används, ursprung mm. (ESPON, 2006; Food. Inc., 2008 [film]). I en rapport av ESPON (2006) efterfrågas en agrikulturell omställning till en mer lokalt förankrad produkten som ett led i en stärkt kontakt med jordbruket:

"Utmaningen är att återinrätta kontakten mellan jordbruket och det urbana samt rurala, vilket innebär att matkedjan måste bli mer lokal och anpassad till urbana samt rurala förhållanden" (Fritt översatt, ESPON, 2006, s. 80)

En undersökning som har genomförts på uppdrag av Naturvårdsverket visar att en ökad kunskap och förståelse om produkter och dess möjliga miljöpåverkan kan påverka människors konsumtionsbeteenden (ARS – Research AB, 2008). Dessutom har insatser i den fysiska utemiljön som tydliggör kopplingen mellan människa och landskapet visat sig fungera för att förändra tankesätt, värderingar och konsumtionsmönster (Falkheden, 2005). Då människan står inför ett val är det ofta rutin och vana som utgör de avgörande faktorerna (Garvill et al., 2001). Om aspekter såsom miljömässiga konsekvenser skall få inflytande på konsumtionsval menar

Garvill et al. (2001) att en medvetenhet om produktens miljöpåverkan måste vara närvarande vid inköpstillfället.

Marknadsstyre

Vi går mot ett allt större globalt ekonomiskt fokus samtidigt som de lokala sammanhangen får mindre betydelse (Larsson, 2004). Nordqvist (2012) omnämner konsumentens stora makt i en marknadsstyrd ekonomi och huruvida maten ska likställas med produktionen av andra varor. Han citerar i sin artikel *"Vårt sätt att bedriva jordbruk en del av problemet –och lösningen?"* Bill Clintons uttalande i ett tal till FN:s generalsförsamling:

"Vi hade fel när vi trodde att mat var precis som andra varor i världshandeln, och vi måste tillbaka till en mer hållbar och ansvarsfull form av jordbruk" (Clinton i Nordqvist, 2012, s. 198)

Båge (2012) menar vidare att om vi från ett politiskt håll fortsätter att överlämna ansvaret till enbart marknaden, så kommer vi inte att kunna föda framtidens generationer. Även Seabrook (u.å. i Kastner (red.) ,1998) ser också det marknadsstyrda samhället som ett allvarligt hot mot jordens välmående genom att utrycka:

"*If it had been the purpose of human activity on earth to bring the planet to the edge of ruin, no more efficient mechanism could have been invented than the market economy"* (s. 259)

Ändliga resurser

Dagens livsmedelssystem är helt beroende av ändliga resurser såsom olja och fosfor (Tiefensee, 2012). Oljan har gjort det möjligt att transportera mat över hela jorden (Steel, 2009) samtidigt som näringstillförsel med fosfor har inneburit en ökad avkasting av jordbruksproduktionen (SCB et al., 2012). Jordbrukets moderna maskiner är också helt beroende av olja. Idag står världen inför en annalkande "peak oil"* och många forskare menar att " peak fosfor"** redan har passerat.

Klimatförändringar

De klimatförändringar som jorden står inför kommer att påverka jordbruket och dess produktion (Bernes, 2007). Människans klimatpåverkan har effekter som sträcker sig över en lång tidshorisont och innebär allvarliga hot mot framtidens generationer (ibid). Båge (2012) understryker också vikten av att synen på jordbruket måste ställas i relation till annalkande klimathot, brist på vatten och de nuvarande små buffertlagren. Med framtidens ovissa klimatförändringar i åtanke, refererar Lena Smedsaas (2012) i sin artikel till ett uttalande av Göran Persson. Han menar att Sveriges jordbruksmark kan komma att bli väldigt värdefull i framtiden, med tanke på Sveriges fördel i att inte behöva konstbevattna till skillnad från länder som exempelvis Kina, Indien och USA (ibid).

Genväg

Sammanfattning av kapitel 2.1 *Den övergripande skalan*

Under den tidsperiod som kap 2.1 behandlar kan en radikal förändring inom Svenskt jordbruk samt människans syn på jordbruket skildras. Under människans utveckling har Sveriges invånare gått från att samla och jaga mat utifrån det som fanns i landskapet till att utveckla metoder för att bruka jorden och producera mat. Med människans större inverkan i landskapet har faktorer såsom ekonomi teknik och politik fått stort inflytande jämfört med naturens förutsättningar (Emanuelsson et. al., 2002). Sverige har under de senaste 300 åren gått från att ha varit ett utpräglat jordbruksland till att bli en industrination i en globaliserad värld (Flygare & Isacson, 2003). Under 1700-talet var i stort sett hela Sveriges befolkning involverade i jordbruket (Larsson, 2004), till skillnad från dagens samhälle där jordbruket endast engagerar ett fåtal (Flygare & Isacson, 2003).

1900-talets svenska jordbrukspolitiska historia präglas till stor del av rationalisering, med tyngdpunkt på de tre övergripande målen: effektivitet, produktion och inkomst (Larsson, 2004 s. 57). Politikens fokus har varierat genom åren: från att till en början domineras av att främja producenterna (genom inkomstmålet), till att mot slutet av 1900-talet allt mer inrikta sig

* Begreppet *Peak oil* syftar på tidpunkten då utvinningen av olja från jordens kända resurser når sin topp, fritt översatt Steel 2009
** *Peak fosfor* är tidpunkten då produktionen av fosfor når sin höjdpunkt, för att sedan obevekligt avta" (Schultz, von, 2012)

mot effektivitetsmålet, som var till konsumenternas fördel (Larsson, 2004; Flygare & Isacson, 2003).

Dagens jordbrukslandskaps påverkas av beslut och åtgärder som fattas på olika politiska nivåer. Styrmedlen har förändrats från att främst agera på en lokal nivå till att omfatta nationella politiska riktlinjer, till de senaste decenniernas gemensamma europeiska jordbrukspolitik (Morell, 2001; Flygare & Isacson, 2003). Europas gemensamma jordbrukspolitik och de övergripande politiska riktlinjer som ingår i CAP skapar ett ramverk för hur unionens jordbruksproduktion skall fortgå. Den övergripande riktlinjen som CAP ger, kan sammanfattas med att matproduktionen ska fungera sida vid sida med ekonomiskt värdefullhet samt miljöåtgärder för klimatfrågor, vatten, bioenergi och biologisk mångfald (EU, u.å.). CAP strävar också efter lika konkurrensvillkor genom målet att ta bort importtullar och införa exportsubventioner (ibid). Livsmedelsproduktionen ska styras av konsumenters efterfrågan enligt CAP (ibid). Sveriges Riksdag ansvarar för att CAPs mål och riktlinjer följs upp på det nationella planet vilket genomförs genom bland annat landsbygdsprogrammet, miljöbalken samt Sveriges miljömål. Miljöbalken innehåller bestämmelser som sägs skydda åkermarken från andra intressen än livsmedelsproduktion. Emellertid har en utredning genomförts där det föreslogs att jordbruksmarken behöver ytterligare skydd genom att klassas som riksintresse, men betänkandet bordlades (Miljödepartementet, 2009). Ingen övergripande instans finns för att övervaka exploateringen av jordbruksmark (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006; Jordbruksverket, 2013). Sveriges kommuner har planmonopol och kan således betraktas som ansvariga för hushållningen av rikets jordbruksmark (Länsstyrelsen Skåne län, 2006).

Människors upplevelser av jordbrukslandskapet är troligtvis lika många som det finns människor på jorden. Mc Neill (2003) beskriver att människans syn och beteende påverkar den fysiska omgivningen i stor utsträckning. Den fysiska omgivningen påverkar i sin tur människors värderingar och tankar och således beteendet (ibid). Munthe (2001) menar att två olika synsätt på naturen kan urskiljas hos människan, det antropocentriska och det ekocentriska.

Den mänskliga relationen till produktionslandskapet påverkas av faktorer såsom tid, taktil kontakt, associationer och tidigare intryck (Stenseke, 1997). Intryck av landskap kan enligt Gustavsson (i Stenseke, 1997) delas upp i bildlandskap som innebär en visuell kontakt med landskapet, upplevelselandskap, som innebär ett landskap upplevt med alla sinnen samt identitetslandskapet vilket innebär kontakt med alla sinnen under en längre tidsperiod. Jordbrukslandskapet innebär för många ett bildlandskap eller ett upplevelselandskap, vilket kan ses som en mer flyktig relation. (ibid).

Idag är det svårt att se de direkta konsekvenserna av människans beteende, då livsmedelskedjan är komplex (ESPON, 2006) och konsekvenserna av vårt beteende är spridda över långväga geografiska platser (Stenseke, 1997). Detta kan skapa en känsla av oberoende (ibid).

Ointresset för jordbruksfrågor ses tydligt i SCB:s undersökning om de viktigaste valfrågorna mellan 1979 och 2010, där enbart 1 % av valdeltagarna anser att jordbruksrelaterade frågor tillhör de viktigaste (Isaksson, 2012a). Dagens goda tillgång på mat skapar ett ointresse för matens geografiska ursprung (ibid). Uddenberg (2001b) har studerat hur olika människor betraktar landskapet och menar att erfarenhet, inneboende värderingar och mänskliga behov är parametrar som påverkar människans landskapsupplevelser (ibid).

Under 2006-2010 har exploateringstakten på åkermark ökat (Jordbruksverket, 2013). Detta kan ställas i relation till dagens ringa tillgång på odlingsbar mark, samtidigt som jordens befolkning, och således behovet av mat, ständigt ökar (Jordbruksverket, 2012c). År 2050 beräknas jordens folkmängd uppgå till nio miljarder människor vilket ställer höga krav på jordbrukets produktionsförmåga (Tienfensee, 2012). Konsumtionsmönster i västvärlden, som innefattar en stigande köttkonsumtion (Nordqvist, 2012) samt att matproduktionen till hälften utgörs av import (Tienfensee, 2012), utgör en idealbild för världens utvecklingsländer (Nordqvist, 2012). Nordqvist (2012) menar därför att vårt sätt att konsumera innebär ett hot mot hungersituationen i världen. Båge (2012) menar att om vi ifrån ett politiskt håll fortsätter att överlämna ansvaret till enbart marknaden, så kommer vi inte att kunna föda framtidens generationer. Dagens livsmedelssystem är helt beroende av ändliga resurser såsom olja och fosfor (Tiefensee, 2012) och klimatförändringar som jorden står inför kommer att påverka jordbruket och dess produktion (Bernes, 2007).

2.2 Den lilla skalan – Eslövs kommun

Följande kapitel tar upp aspekter som rör den lilla skalan: Eslövs kommun. Först ges en historisk tillbakablick *(2.2.1)* som presenterar specifika aspekter som rör relationen mellan människa och produktionslandskap genom Eslövs historia. Vidare följer av en generell presentation av dagens Eslövs kommun *(2.2.2)*. Avslutningsvis sammanfattas kapitlet i *2.2.3*.

2.2.1 Eslövs historia

Eslöv historia tar sin början i en liten bondby som under knappt ett sekel förvandlas till stad och Skånsk knutpunkt. Historien speglar en utveckling som inledningsvis skrider långsamt framåt, för att efter år 1850 genomgå en extrem tempoväxling. Eslövs utveckling är inte unik utan påminner till stora delar om flera andra svenska städers framväxt.

I boken *Fälad blev stad* (Sallius et al., 1961) återspeglas Eslövs resa från bondby till stad. Dikten som är skriven av Nils Ludvig Olsson inför Eslövsutställningen 1934 får här inleda genom att sammanfatta Eslövs historia i korta drag:

”På gränsen mellan skog och slätt låg här en stilla by
med tusenårig odlarrätt
och log mot sommarns sky.
Och då som nu strök vindens fläkt,
Sin låt på grödans strängar,
När gökens muntra sommarfläkt
Gol över Eslövs ängar.

Här löpte många sommar hän
i svunna tiders frid,
och över mosse och morän
drog fram en annan tid.
Den kom med häftighet i sinn
På främlingsstigar trånga
Och rusade i bygden in
Med kraft av järn och ånga.

En liten kyrkby som omges av Eslövs produktionslandskap.

Det som var fälad eller vång
Blev stentomt och fasad,
Och det som hette by en gång
Är nu en idog stad.
Där kärrets våta dimma låg,
Far gatans vind och torkar,
Och för det stolta flygets tåg
Förgäts forna storkar.”
(Sallius et al, 1961, s. 11-12)

Jägarstenåldern (ca. 10 000 - 4100 f. Kr)

Det område som idag utgör Eslövs kommun var befolkade redan under jägarstenålder. Precis som beskrivet i *kap 2.1.1.1*. livnärde sig människorna vid denna tid på jakt, fiske och det naturen kunde erbjuda i form av växter och bär. Människorna hade en mobil livsstil med anledning av tillgången på mat under året. Dåtidens Eslövsbor följde vattendragen i landskapet

Åkerlandskap i Eslövs kommun

En pilevall som skär igenom det storskaliga åkerlandskapet i Eslöv vittnar om landskapets historia.

och slog sig ned längst med åar och vid sjöarna Ringsjön och Vombsjön. Historiska spår från denna tid har främst återfunnits längst Kävlingeån och vid Rönneholms mosse. (Eslövs kommun, 2012g)

Bondestenålder (ca. 4100 - 1700 f. Kr.)
Under bondestenåldern kom människorna att bli allt mer bofasta, vilket föregicks av att man nu hade börjat att bruka jorden. Genom svedjebruk (se under *Bondestenålder eller den yngre stenåldern* s. 35) röjdes Skånes skogar undan för att lämna plats åt ett öppet landskap präglat av åkrar och betesmarker. (Eslövs kommun, 2012g).

Järnålder (ca. 500 f. Kr. - 1050 e. Kr.)
Under järnåldern tillfördes jordbruket en rad nya verktyg som bidrog till en allt mer intensiv jordbruksproduktion. Fasta bosättningar uppstod nu på Skånes bördiga slätter. Den gårdssamling som sägs vara grunden till Eslöv härstammar från denna tid. Likaså namnet Eslöv har sitt ursprung ifrån järnåldern. Namnets ändelse – löv, som betyder ”ärvegods” vittnar om en gammal historia. (Eslövs kommun, 2012g).

Bylandskapets tid (ca. 1050-1800 e. Kr.)
Under övergångstiden mellan järnålder och medeltid (medeltid avser tidsepoken 1050-1550 e. Kr.) fortsatte landskapet att fyllas med små jordbrukssamhällen. Ett öppet odlingslandskap med inslag av byar kom att prägla Eslövs landskapsbild från denna tid och ända fram till skiftesreformerna under 1800-talet. Medeltidens Eslöv bestod av en öppen jordbruksbygd i söder och av stora fäladsmarker i norr. Kommunens norra områden benämndes som risbygder, där invånarna främst livnärde sig på boskapsskötsel. I söder dominerades befolkningen av jordbrukare som själva ägde marken de brukade. Landskapet präglades här av en samlad bostadsbebyggelse och ett öppet landskap av åker och äng. (Eslövs kommun, 2012g).

En bit in på medeltiden på (kring 1100 till 1200) köptes de självägande böndernas mark upp av staten, kyrkan och adeln. Under denna tid var Skåne ännu danskt. I samband med Kalmarunionens fall och reformationens intåg under 1500-talet, skedde omvandlingar av jordbrukets ägostrukturer. Den danska kronan kom nu att dominera ägandet av Eslövs jordbruk. De självägande jordbruken blev därmed sällsynta. Under 1600-talet var endast

fyra gårdar självägda av de totalt de 750 gårdar som fanns i det område som idag utgörs av Eslövs kommun. Efterhand sålde den danska kronan av sina jordbruksenheter, då åter till adeln. På sina nya ägor lät adeln uppföra flertalet gods och slott, ofta placerade i gränslandet mellan odlingsmark och skog. Detta är tydligt än idag i Eslövs gods och slottsmiljöer där Trollenäs, Öretofta, Viderup är exempel på gods belägna på gränsen mellan skog och slätt. Flera av Eslövs gods och slottsmiljöer uppfördes alltså av den danska adeln under denna tid och dess placering har påverkat dagens byars placering. Ett exempel är Lödderups stationssamhälle som ursprungligen uppkommit kring Lödderups gods. (Eslövs kommun, 2012g).

Efter freden i Roskilde år 1658, förlorade Danmark Skåne och en lång tids oroligheter var nu över. (Eslövs kommun, 2012g).

1800-talet

Under 1800-talet skedde en rad omvälvande händelser som markant kom att förändra det skånska jordbrukslandskapet (Eslövs kommun, 2012g). En rad skiftesreformer (se ss. 37-38) kom att tydligt sätta sin prägel på landskapsbilden, vilket än idag gör sig påmint i Skånes storskaliga åkerlandskap (ibid). Nästintill hela det område som idag är Eslövs kommun skiftades under perioden mellan 1803 och 1860 (ibid). Samtidigt utökades Skånes odlingsareal genom att sjöar och våtmarker utdikades och omvandlades till odlingsmarker (ibid). Ännu var det samhälle som idag utgörs av Eslövs stad, enbart en liten by (Sandberg, 2011). Den saken kom drastiskt att förändras under slutet av 1800-talet då den nya stambanan drogs genom Eslöv år 1858 (Sallius et al., 1961). Ett landskap karakteriserat av *”torvmossar”* och *”fäladsmark”* var den syn som rallarna möttes av när järnvägsbygget nådde fram till Eslöv (Olsson et al., 1986, s. 189). Detta förvandlades snart till ett kraftigt expanderande stationssamhälle (Eslövs kommun, 2012g). Järnvägen bidrog till att Eslöv växte med en rasande fart (ibid). Från att ha varit en utpräglad lantbruksby bestående av 15 gårdar, blev Eslöv nu ett viktigt centra för handel och jordbruk (ibid). På torget i Eslövs bedrevs veckolig handel av ”livsförnödenheter” (Sallius et al., 1961 s. 103). Här möttes stadens konsumenter och landsbygdens livsmedelproducenter. Torget kallades i folkmun för *”kreaturstorget”* eller *”oxtorget”* och var förlagd i området som idag utgörs av stadsparken (Sallius et al., 1961). Senare kom verksamheten att flyttas till den plats som idag utgörs av Gröna torg (ibid). Torghandeln spelade under denna tid en viktig roll för jordbrukets ekonomi och gjorde så ända fram till andra världskrigets inledning. Då hade torghandelns tid nått sitt slut (ibid).

Järnvägen stimulerade även industrialiseringen i Eslöv och samhället fick nu tillskott i form av nya fabriker. Stora Eslövsbaserade företag såsom ”Åkermans” och ättiksfabriken ”Salubrin-Druvan” bildades under 1800-talet (Eslövs kommun, 2012g). År 1875 hade Eslöv vuxit sig så stor att samhället nu kunde titulera sig som köping (Sallius et al, 1961). Vid denna tid utgjordes Eslöv av en koncentrerad bebyggelse kring Stora torg och Storgatan (Olsson et al., 1986).

Förkrigstid och krigsåren (1900-1945)

År 1911, efter flera nya tillskott av järnvägsförbindelser, fick Eslöv stadsrättigheter, (Sallius et al, 1961). Eslöv var nu en viktig skånsk järnvägsknutpunkt, och allt fler människor från den omkringliggande bygden bosatte sig i staden (Eslövs kommun, 2012g). Sallius et al. beskriver Eslöv under denna tid:

”Den nyblivna staden hade vuxit upp på gammal fäladsmark mitt i ett rikt jordbruksdistrikt. Industrier och småföretag började grundas där och man hoppades kunna dra nytta av de goda järnvägsförbindelserna åt alla håll” (Sallius et al., 1961, s. 98).

Järnvägen kom att ha stort inflytande över uppkomsten av flera av dagens mindre samhällen i Eslövs kommun. Längs järnvägsspårens hållplatser bildades det nya samhällen. Det ökade invånarantalet ställde högre krav på bygdens livsmedelproduktion. Mer mark behövdes för att odla mat, vilket ledde till att sjöar, skogar, ängs- och våtmarker omvandlades till ny åkermark. (Elsövs kommun, 2012g).

Krigsåren och mellankrigsåren var hårda år för området som idag utgörs Eslövs kommun (Eslövs kommun, 2012g). Näringslivet drabbades av lågkonjunkturen och områdets befolkningsökning stagnerade under dessa år (ibid). De grundläggande bestämmelserna som kom att prägla Eslövs stadsbild stadgades under denna tid då Eslövs första stadsplan togs i bruk år 1913 (ibid; Sallius et al., 1961). Planen fastlade riktlinjer för hur staden skulle komma att utvecklas under de efterföljande årtionden (Sallius et al,. 1961). Eslöv ansågs vara en stad med rik tillgång på bebyggelsebar mark

Skildring av dagens storskaliga produktionslandskap i Eslövs kommun.

(ibid). Av den anledningen förhöll sig den nya stadsplanen direkt kritisk mot hög bebyggelse, istället framhölls det eftersträvansvärt att utveckla Eslöv till en trädgårdsstad (ibid; Eslövs kommun, 2012g;). Vid 1930-talet fick ambitionen att modernisera Eslövs stora torg genomslag (Sallius et al., 1961). Nu röjdes de sista spåren av torget som marknadsplats bort (ibid). Istället fick torget nya funktioner såsom parkeringsplats (ibid).

Efterkrigstiden (1945 -)

Efter krigsåren tog Eslövs befolkningstillväxt åter vid (Eslövs kommun, 2012g). Femtiotalet erbjöd goda år för Eslöv och under enbart ett decennium fördubblades invånarantalet (ibid).

Billström (2005) skildrar i sin bok *"Som jag minns det - att växa upp i Eslöv på 1940- och 1950-talet"* en jordnära barndom i småstaden Eslöv där anknytningen till livsmedelsframställningen tycks ha varit högst närvarande. Flera av hans barndomsminnen återger historier med starka kopplingar till Eslövs lokala livsmedelsproduktion för att bara ett drygt halvsekel sedan. Bland annat beskrivs trädgården till det hus där bokens författare växte upp innehålla ett hönshus och en svinstia. Hönsen försåg familjen med ägg och i svinstian bodde grisen som slaktades som julgris framåt vintern. Trädgårdens brygghus fick tjäna som slakthus och beredningsplats för julgrisen, liksom för slakt och plockning av familjens gäss (ibid). Vidare beskriver författaren Billström (2005) att hans familj arrenderade ett stycke åker av en bonde strax utanför Eslövs stad. På åkern odlades potatis, där hela familjen deltog i arbetet med att plöja jorden, sätta potatis, luka ogräs och skörda (ibid).

Svagdricka inhandlades direkt från svagdrickmejeriet och sill inhandlades efter säsong från sillhandlare Sjögren som cyklade omkring och levererade nyfångad sill (Billström, 2005). Grönsaker köptes även dem efter säsong utav trädgårdsmästaren som också cyklade omkring i staden och sålde färska egenodlade grönsaker från sin cykel (ibid). Billströms historier skildrar en naturlig och stark koppling mellan människor och lokalt producerade livsmedel under 40- och 50-talet i Eslöv.

Efterkrigstidens moderna teknik gav ett enormt uppsving för jordbrukets effektivitet. Traktorer ersattes nu av hästar vilket resulterade i att allt större landytor kunde brukas av ett mindre antal människor. Den effektivare jordbruksproduktionen bidrog positivt till Eslövs industriella utveckling och bland annat livsmedelsföretaget Felix utvecklades under den här tiden. År 1954 byter företaget AB P Håkanssons namn och bildar AB Felix. Till en början ägnade sig Felix åt att förädla och lägga in gurka som de lokala

bönderna producerade. (Eslövs kommun, 2012g).
Jordbrukets effektivisering gav större skördar, vilket resulterade i åkermark i överflöd kring Eslövs kommun. Flera mindre åkrar blev otillgängliga och otympliga att bruka med traktorer. Parallellt med att jordbrukets hjälpmedel blev allt mer avancerade, ställdes högre krav på landskapet som brukades. Landskapsbilden kring Eslöv kom under slutet av 1950-talet och början av 1960-talet att ta nya former. Dåtidens jordbrukslandskap, som härstammade från en mer småskalig produktion, sågs nu som hinder för den moderna och effektiva jordbruksdriften. Vattendrag rätades ut och kulverterades. Stenmurar, åkerholmar och märgelgravar röjdes undan och samtidigt togs stora odlingsarealer ur bruk. (Eslövs kommun, 2012g).

2.2.2 Eslöv idag

Följande avsnitt ger en bild av Eslöv idag genom en generell beskrivning av Eslövs kommun genom att presentera befolkningsmängd, landskapskaraktär, centralorters placering i landskapet, politik samt vägledande planeringsdokument. Informationen ämnar ge en inblick i Eslövs kommuns specifika förutsättningar för, liksom faktorer som påverkar, relationen mellan människa och produktionslandskap.

Generell beskrivning av Eslövs kommun

Eslöv ligger i Skånes inland, utan kust och sjöar, bortsett från de mindre delar av Vombsjön och Västra Ringsjön som ligger innanför kommunens gränsdragning. Inslag av vatten utgörs främst av fyra stora åar: Saxån, Rönneå, Bråån och Kävlingeån. Eslövs kommun är belägen i ett gränsland ur flera aspekter. I kommunen återfinns samtliga av Skånes tre naturgeografiska landskapszoner; *Sydvästra Skåne*, *Skånes sediment- och horstområden* och *Nordöstskånes skogslandskap*. (Eslövs kommun, 2002).

Kommunens sydvästra del utgörs av det sydväst-skånska landskapet där jorden är bördig och området rymmer stora gods och gårdar. Söder om Eslöv breder ett vidsträckt jordbrukslandskap ut sig som blir allt mer bördigt och öppet i närmandet av Kävlingeån. Kommunens sydliga delar är även de mest befolkade då området ingår i den expansiva Öresundsregionen. I nordost präglas landskapet av en mer bruten karaktär i övergångszonen mellan skog- och slättlandskap. Området utgör en del av den så kallade *"risbygden"* där jordarna är magrare och mer svårbrukade (Eslövs kommun, 2002). De nordliga delarna av kommunen är till största

Stadens utkanter möter jordbrukslandskapet. Eslövs rådande översiktsplan skildrar planer om att bostäder och annan verksamhet kommer att expandera på åkermark, samtidigt som planen menar att kommunen följer miljöbalkens bestämmelser om hanterandet av brukbar jordbruksmark (3 kap, 4 §).

delen skogsbeklädda. Befolkningstrycket här är inte alls lika hårt, då kommunens norra delar ingår i den delen av Skåne som snarare står inför *"växande glesbygdsproblem"* (ibid). I väst består landskapet av ett böljande slättlandskap (ibid).

Kommunen har flertalet tätorter, men majoriteten av landskapet utgörs av jordbruksmark (Eslövs kommun, 2002) trots att denna landskapstyp har minskat under de gångna decennierna. År 2000 var 73% av den totala landarealen åkermark i kommunen (Eslövs kommun, 2002). År 2011 var motsvarande siffra 68% (SCB, 2011b; Jordbruksverket, 2011a). I princip består hela kommunen av väldigt bördiga jordar. Jordar i kommunens sydvästra del är av toppklass och uppgår i klassificeringskategori 8-10 av en tiofaldig skala (Länsstyrelsen i Skåne län, u.å.). Även resten av kommunen består av bördiga jordar i jordklass 6-7, frånsett kommunens nordligaste delar samt längst med kommungränsen i sydost vilka utgörs av något magrare jordar i klass 4-5 (ibid).

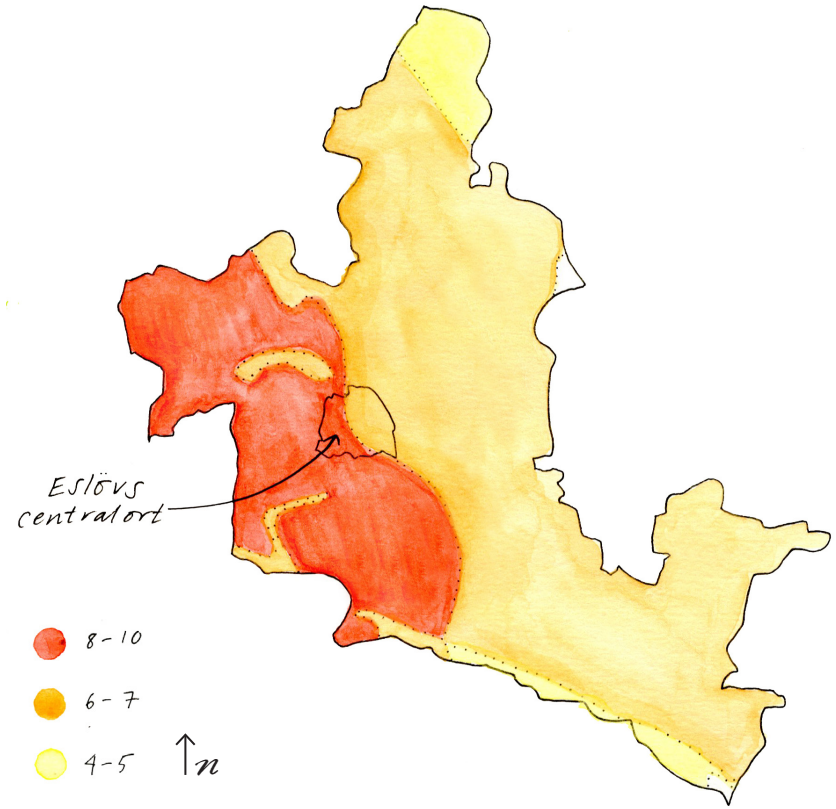

Eslövs kommun utgörs nästan uteslutande av mycket bördig jord. Färgerna återger markens jordklass.

Eslövs centralort har ett strategiskt läge vid järnvägen och goda pendlingsmöjligheter till storstadsregionerna (Eslövs kommun, 2002). Centralorten omges av bördig jord och ligger i gränslandet mellan jordar av klass 9-10 och 7-8 (Länsstyrelsen i Skåne län, u.å. tillsammans med egna jämförelser med kartor). Befolkningsmängden i Eslövs kommun uppgick till 31 728 personer vid årsskiftet 2011/2012 (Eslövs kommun, 2012c; SCB, 2011a). I Eslövs stad bor 17 748 invånare (Eslövs kommun, 2012a). Befolkningen har de senaste åren ökat stadigt, men långsamt och beräknas fortsätta på samma sätt till 2014 (Eslövs kommun 2012c). Enligt en karta i Länsstyrelsen i Skåne läns underlag *"ÖP-sammanställning för Skåne"* (u.å.) framgår att Eslövs planerade exploatering kommer att ske främst på den allra mest bördiga jordbruksmarken (Länsstyrelsen i Skåne län, u.å. s. 10). Ytterligare en karta i samma dokument visar att utbyggnadsområden som kommer att förläggas på åkermark uppgår till 80 % av den kommunens totalt planerade exploateringsyta (ibid). Detta överstigs enbart av två andra Skånska kommuner: Trelleborgs kommun (83 %) samt Bjuvs kommun (82 %) (ibid).

Politik

I Eslövs kommunfullmäktige finns 49 stycken ledamöter varav (S) har 17 mandat, (C) har 5 mandat, (M) har 10 mandat, (FP) har 4 mandat, (V) har 2 mandat, (KD) har 1 mandat, (SD) har 6 mandat, (MP) har 2 mandat och Nya kommunpartiet Eslöv har 2 mandat (Eslövs kommun, 2012e). Under rubriken *"Så styrs Eslövs kommun"* på kommunens hemsida återfinns det kommunala handlingsprogrammet samt en sammanställning av Eslövs politiks prioriterade mål. En sammanställning av det kommunala handlingsprogrammet poängterar punkter såsom:

- *"Utveckla den aktiva näringspolitiken som kommunen bedriver i samarbete med kommunens företag"*
- *"Inte planera för byggande på den bästa åkermarken i kommunen"*
- *"Fortsätta ligga i täten när det gäller vindkraft och utveckla den med hänsyn tagen till miljö och naturvärden"*
- *"Fortsätta arbete för pågatågstrafiken Eslöv-Helsingborg via Marieholm"*
- *"Erbjuda goda boende miljöer med ett brett utbud av boendeformer i hela kommunen"*
- *"Uppdrag åt Ebo att bygga mindre radhusliknande lägenheter i Harlösa, Stehag, Löberöd, Marieholm och Flyinge"*
- *"Bygga en ny stadsdel öster om östra vägen och förnya kvarteren öster om järnvägen i Eslöv"*

(Eslövs kommun, 2012d)

Föregående sidas punkter presenteras tillsammans med andra punkter utan inbördes ordning förutom genom en indikation i punkten; *"jobben först"* (Eslövs kommun, 2012d). *"Jobben först"* är den enda rubriken som indikerar vad som prioriteras punkterna emellan. Kommunen har också arbetat fram prioriterade mål för framtida utveckling, vilka lyder:

- *”Långsiktigt hållbart i Eslöv”*
- *“Bo och verka i Eslöv”*
- *“Mångfald”*
- *”Medborgarfokus och bemötande”*

(Eslövs kommun, 2012f)

En utveckling av de två första målen innebär att Eslövs intention är att bygga ett hållbart samhälle med en ekonomi i balans med ekologiska och sociala hänsynstaganden. Genom *”bo och verka”* ska Eslöv växa och ge ökad och förbättrad service till invånarna i Eslövs kommun. Detta ska också skapa ett bättre underlag för näringslivsverksamhet. De prioriterade målen är således fokusområden för Eslöv och ska väga lika sinsemellan. (Eslövs kommun, 2012f).

Planer och andra vägledande dokument

Den rådande översiktsplanen i Eslövs kommun är från år 2001 (Eslövs kommun, 2002). Dock är en ny översiktsplan under arbete (Eslövs kommun, 2012b). Den ännu gällande översiktsplanen kan ses som *”samlade måldokument för hur mark- och vattenområden i kommunen bör användas”* (Eslövs kommun, 2002). Målen som presenteras i översiktsplanen ämnas uppfyllas inom en 20-års-period, vilket innebär till år 2021, då planen antogs år 2001 (ibid).

I översiktsplanen går att utläsa att planer för bostäder och annan verksamhet kommer att expandera på högklassig jordbruksmark, men att miljöbalkens rekommendationer ska tas i beaktande vid sådan exploatering. Det är främst de större tätorterna i kommunen som förväntas växa. (Eslövs kommun, 2002).

Översiktsplanen berättar också om Eslövs syn på det kommunala, regionala och globala perspektivet (Eslövs kommun, 2002). Det kommunala perspektivet innebär att Eslöv ska profilera sig som den småskaliga staden med närhet till tempofyllda storstadsregioner (ibid). Eslövs kommun (2002) framhåller naturen som en viktig kvalitet i kommunen och vill förbättra kommunikationen till denna både för motordriven trafik samt för gång- och cykeltrafik. Den gedigna historien som järnvägsstad är ytterligare en kvalitet att förstärka för lättare kommunikation med Lund, Malmö och Köpenhamn (ibid). Gällande lantbruket beskrivs detta fortsätta att vara en viktig näringsgren, och målet i 2001 års översiktsplan var att år 2005 skulle minst 20% av åkerarealen vara ekologiskt odlad (ibid). År 2007 hade 3% av den totala åkermarken i Eslövs kommun får miljöstöd för ekologisk odling (Jordbruksverket, 2008).

Lantbruket nämns också i översiktsplanen vara viktigt för att upprätthålla och underhålla naturområden. I översiktsplanen skrivs att Eslövs kommun har goda förutsättningar att utveckla relationen mellan stad och land. Eslöv strävar efter att kunna erbjuda ”det goda livet”, där värden som bra boende, mat och kultur inkluderas. (Eslövs kommun, 2002).

Det regionala perspektivet sett från Eslövs kommun innefattar jordbrukslandskapet genom att det fastslås ha en stark ställning i Öresundsregionen. Vidare beskrivs andra regionala attraktioner som kan vara av värde för Eslövs kommuns framtida utveckling. Universitetet i Lund, Skånes näringslivsverksamhet samt närheten till ett rikt kulturutbud beskrivs som regionala värden. (Eslövs kommun, 2002).

Under översiktsplanens rubrik *”Det globala perspektivet”* (Eslövs kommun, 2002, s.9) tas miljöfrågor upp och bland annat nämns att resurshushållning är en nödvändighet. Eslövs kommun (2002) skriver att *”ansvaret för klimatförändringar må vara omtvistad men ansvaret för att hushålla med resurserna ligger framförallt på västvärldens konsumtionssamhälle”*. (Eslövs kommun, 2002, s. 9)

Genväg

Sammanfattning av kapitel 2.2 *Den lilla skalan*

Det som idag är Eslöv var befolkat redan under jägarstenåldern (10 000-4100 f. Kr.). Precis som i övriga Skåne utvecklade människor tekniker för att bruka landskapet och således frambringa föda under nästkommande bondestenåldern (1700-500 f. Kr.). När redskap för att bruka jorden uppfanns under järnåldern (Kring 500 f. Kr) blev människor bofasta. Gårdssamlingar uppstod och det sägs vara under den här tiden grunderna till dagens Eslövs tätort lades. Under bylandskapets tid (1050-1800) ökade antalet mindre jordbrukssamhällen. Ägoförhållandena förändrades under medeltiden (1050 -1550-talet) då böndernas mark köptes upp av den då

danska kyrkan, staten och adeln. Återigen såldes marken tillbaka till adeln vilka uppförde de gods vars placering ligger till grund för uppkomsten mindre samhällen i Eslövs kommun. Godsen placerades ofta i gränslandet mellan skog och odlingsmark. (Eslövs kommun, 2012g).

Under 1800-talet genomfördes skiftesreformerna i Eslöv vilka har satt sin prägel på det storskaliga produktionslandskap som återfinns i Eslövs kommun idag (Eslövs kommun, 2012g). Järnvägen innebar en drastisk storleksökning av Eslöv som då blev handelscentra för den omkringliggande landsbygden (ibid). Tillväxten som skedde innebar ökade krav på livsmedelsproduktionen och mer mark ansågs nödvändig, varav sjöar, skogar, ängs- och våtmarker omvandlades till åkermark (ibid). År 1913 togs den första stadsplanen i bruk där Eslöv beskrevs vara en stad med rik tillgång på bebyggelsebar mark (Sallius et al., 1961). Låg bebyggelse var att föredra och idealet var trädgårdsstaden (Eslövs kommun, 2012; Sallius et al, 1961). Under andra halvan av 1900-talet växte befolkningen i Eslöv (Eslövs kommun, 2012g). Eslövs småstadsliv blev eftertraktat, och Billström (2005) skildrar barndomen som en jordnära barndom i Eslövs stad där kopplingen till maten var tydlig.

Idag består Eslöv av ett storskaligt produktionslandskap med flertalet tätorter (Eslövs kommun, 2012g; Eslövs kommun, 2002). Runt 70 % av den totala kommunytan utgörs av jordbruksmark och befolkningen växer idag långsamt men stadigt (ibid). Eslöv har ett strategiskt läge för pendling och om gott bördig jord (ibid; Länsstyrelsen i Skåne län, u.å.). Fokus för kommunens politik beskrivs vara näringslivet, vindkraft, inte bygga på den bästa åkermarken, hållbart Eslöv, attraktivt boende, mångfald och medborgarfokus och bemötande (Eslövs kommun, 2002). Vidare odlas jordbruksmarken i Eslöv till största delen konventionellt (ibid; Jordbruksverket, 2008). Detta trots målet i ÖP från år 2001 att år 2005 skulle 20% av åkerarealen ha ekologisk produktion, (ibid). Enbart 3 % av den totala åkermarken får miljöstöd för ekologisk odling (Jordbruksverket, 2008). I översiktsplanen beskrivs att Eslöv har goda möjligheter att utveckla relationen mellan stad och land (Eslövs kommun, 2002). Den planerade exploateringen i Eslöv uppgår till 80 % på den mest bördiga jordbruksmarken (Länsstyrelsen i Skåne län, u.å.).

2.3 Uppmärksamhetsaspekten - Exempel på hur människan kan uppmärksamma och relatera till landskap

En del av studiens huvudsakliga mål är att föreslå medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. Följande kapitel kan ses som en vidareutveckling av de tendenser som indikerat hur dagens relation till produktionslandskapet ser ut, vilket har framgått genom studiens redan presenterade material som insamlats genom litteraturstudier.

Som ett led i arbetet mot att föreslå olika medel för att stärka och uppmärksamma relationen människa-produktionslandskap, har exempel på vad som kan göra människor uppmärksamma på och relatera till landskap studerats. Med stöd i litteraturen samt platsbesök beskrivs dessa exempel nedan. Litteraturen refererar främst till kopplingen mellan natur och människa och behandlar inte direkt relationen mellan människa och produktionslandskap. Samma fenomen som kan stärka människors medvetenhet om naturen har här betraktats som applicerbara även i fallet mellan människa och produktionslandskap. Kapitlet fokuserar främst på konst som ett medel att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. Detta utesluter givetvis inte att det finns andra möjliga medel att tillgå. Inledningsvis presenteras varför konst används som ett exempel på hur kontakten mellan människa och landskap kan återupprättas *(kap. 2.3.1)*. Vidare presenteras en rad exempel på konst vars syfte är att göra människan uppmärksam på och relatera till naturen och/eller med syftet att koppla samman stad & land och/eller människa & natur *(2.3.2)*.

2.3.1 Varför används konst som ett exempel för att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap?

Weilacher (1996) skriver att den brutna relationen mellan människan och naturen är en av samtidens viktigaste frågor. Genom icke verbala budskap kan uppmärksamheten och intresset riktas mot naturen igen (ibid). Ett icke verbalt budskap kan vara konst där en domän är land-art (ibid). Land-art innebär att kommunicera ett budskap genom att använda naturen och dess material (ibid). Weilacher (1996) menar att land-art kan ses som en möjlig plattform för människan och naturen att mötas på och således återupprätta

en relation. Konsten (och således land-art) är en metod att använda för att minska avståndet mellan naturen och människan (Nonas, 1996). Det kan användas som ett kommunikationsmedel mellan ekologer som har naturen i första rummet och *"industrialister"* (s. 251) som värdesätter en ekonomisk vinning högst (Smithson 1979 i Kastner (red.), 1998). Ekologer och industrialister är inte motsatser; de agerar på samma scen (ibid). Landskapet fungerar som en spegel av mänskligheten och representerar dess behov; människan söker alltid efter en koppling till landskapet (Kastner (red.), 1998).

Den moderna eran av land-art startade under 1960-talet då landskapet inte längre bara representerades inom konsten, utan då konsten flyttade ut i och blev en del av landskapet. Konsten skapades med landskapet som verktyg, vilket föranleddes av konstnärers längtan att uttrycka samtidens ideal utan galleriet och världsekonomin som ramverk. Vikten av de naturliga ekosystemen och landskap som påverkats av människan låg i fokus och konsten fungerar som ett sätt att kommunicera sambanden. (Kastner (red.), 1998).

Kastner (red.) (1998) menar att människans arv från och relation till naturen grundas på kopplingar till de för människan oövervinnliga nivåer vilka naturen står för. Människan är beroende av naturen, men naturen är inte beroende av henne (Nonas, 1996). Den mest uttrycksfulla landskapskonsten är den som uttrycker komplexiteten och motsättningen i relationen mellan natur och människa (Kastner (red.), 1998).

Johansson och Müller (2005) hävdar att för att relationen mellan människan och naturen ska stärkas förutsätter att människan har egna upplevelser av naturen. Det krävs en identifieringsprocess med naturen samt en kunskap om hur människan påverkar naturen för att skapa en kontakt, en känsla för det naturliga (ibid). En fysisk kontakt med naturen, föredragsvis under barndomen, innebär ett ökat engagemang för naturen och leder till en mer hållbar livsstil (Bengtsson, 2004).

Spirn (1998) ser landskapet och naturen som en helhet med en omfattning som kan vara svårtolkad; ett vidsträckt område innehållande olika landskapskaraktärer kan vara svårt att förstå. En större kunskap om naturen och dess processer innebär att synen på landskapet kan förändras mot en ökad förståelse för landskapets betydelse (ibid). Kunskapen kan hjälpa till att tolka helheten och avvikande objekt kan vara en punkt att förhålla sig till och utgå ifrån (ibid). Spirn (1998) menar att land-art kan utgöra ett sådant objekt och således ge platsen med omkringliggande landskap en betydelse för människan. Hon uttrycker det enligt följande:

"To know nature as a set of ideas not a place, and landscape as the expression of actions and ideas in place not as an abstraction or as mere scenery promotes an understanding of landscape as a continuum of meaning" (Spirn, 1998, s. 24).

Vidare skriver Spirn (1998) i sin bok *"The language of landscape"* att landskapet representerar vårt ursprungliga språk; människans utveckling har alltid varit beroende av vatten, djur, växter och andra landskapsrelaterade element. Landskapets arv finns i alla människors själ, medvetet såväl som omedvetet (ibid). Således har landskapet och naturen alltid en stor betydelse för människan, oavsett om intresset för den finns eller inte (ibid). Människor kan dock inte enas om landskapets betydelse (Jackson, 1984 i Kastner (red.), 1998). Land-Art kan vara ett sätt förstå landskapet genom att människan tror att hon förstår Land-Art som fenomen (ibid).

Kang (2006) beskriver hur konst kan fungera som ett kommunikationsmedel. Hon återger ett samarbetesprojekt där forskare och konstnärer sida vid sida har bidragit till att synliggöra klimatförändringarnas hot mot människan. Resultatet av samarbetet utgjordes av en utställning *" The Ship: The Art of Climate Change"* vilken hade som syfte att öka engagemanget för klimatförändringar liksom skapa en medvetenhet om frågan. I projektet arbetade forskarna med att kartlägga och undersöka effekterna av klimatförändringarna och vad som behövde göras för att bromsa dessa, medan konstnärerna kommunicerade sina intryck av forskarnas upptäkter genom sitt kreativa arbete. (Kang, 2006)

Kang (2006) beskriver att den bakomliggande orsaken till projektet var att klimatförändringar är ett växande hot mot människan och utvecklingen därför måste bromsas. De konstnärliga installationer som utställningen bestod av återgav starka föreställningar om klimatförändringarnas möjliga påverkan, som en påminnelse om den globala uppvärmningens konsekvenser. Då effekterna av den globala uppvärmningen inte är närvarande i vår vardag, ämnar projektet att informera allmänheten om

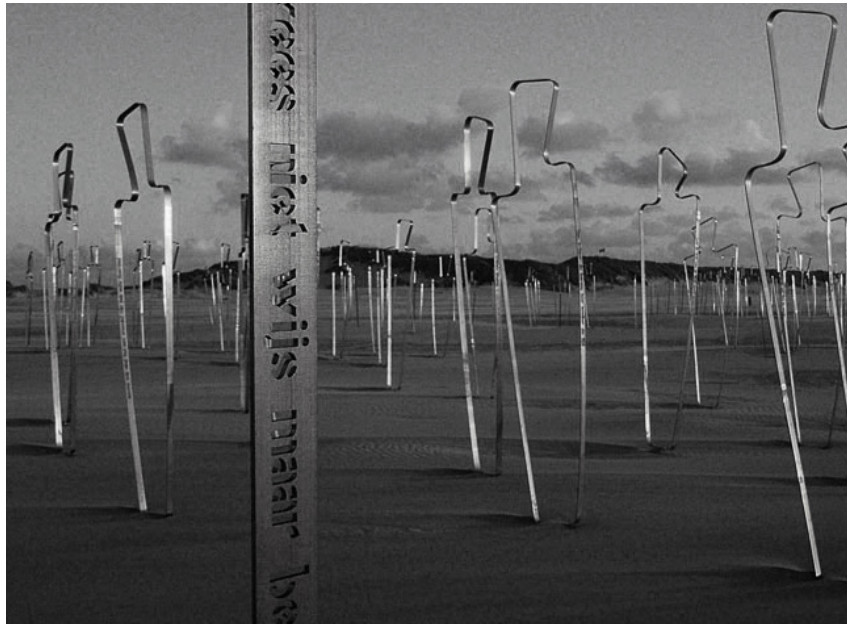

Installationen "Opdrift".
Fotografi: SLeM, används här med deras tillåtelse.

Projektet "Een bloeiend dorp" engagerade många i arbetet med att plantera solrosor.
Fotografi: SLeM, används här med deras tillåtelse.

hur klimatförändringarna påverkar vår omgivning och dess invånare. Detta budskap förmedlades genom konst. (Kang, 2006).

Även Agnes Denes (1998 i Brady, 2007) skildrar konstens förmåga att uppmärksamma ett särskilt fenomen. I sitt verk från år 1982 *"Wheatfield: A confrontation"* skapade hon ett jordbrukslandskap i en park centrala New York, bredvid stadens finansdistrikt (Brady, 2007). Syftet med projektet var enligt Denes själv att uppmärksamma samtidens slöseri, världshunger och ekologiska problematik (Denes, 1998 i Brady, 2007).

2.3.2 En rad exempel

Följande stycke presenterar exempel på olika typer av land-art. Exemplen har som mål att illustrera hur olika typer av landskapsinstallationer eller aktioner i landskapet kan utnyttjas som verktyg för att sprida kunskap, väcka uppmärksamhet och på så vis påverka människans syn på landskapet.

SLeM

SLeM är en Holländsk organisation där Landskapsarkitekten Bruno Doedens är en av grundarna (Doedens, 2012, [muntlig]). SLeM är en tvärvetenskaplig organisation som kombinerar landskapsarkitektur med teater och film samt andra discipliner (ibid). Projekten involverar allt som oftast människor, och fokus ligger på *"att göra det omöjliga möjligt"* samt att representera sociala och kulturella värden i landskapet (Fritt översatt, Doedens, u.å). Projekten, som ofta omnämns som landskapsteater, tvingar besökaren eller deltagaren att uppleva landskapet annorlunda (Hage, 2009). Utgångspunkten för projekten var utifrån ett landskapsarkitektperspektiv:

"Vad kan en landskapsarkitekt göra för att återupprätta kontakten mellan invånare och deras fysiska kontext?" samt "Hur kan man skapa en kultur istället för att enbart skapa ett landskap?" (Fritt översatt, Hage, 2009 s. 10).

Konst, som attraherar och stimulerar, har ett särskilt utrymme i att besvara

Cykeltur i holländskt jordbrukslandskap. Genom projeket "O van Overijssel" skänktes landskapet ny uppmärksamhet. Fotografi: SLeM, används här med deras tillåtelse.

Syftet bakom Land-art installationen "Jaaringen" var att uppmärksamma människan om naturens krafter, liksom att påminna om Nederländernas historiska relation till havet. Fotografi: SLeM, används här med deras tillåtelse.

de här frågorna (ibid). Nedan beskrivs ett antal exempel på genomförda projekt och vilken roll de har spelat för människor.

→ *Opdrift* (Fritt översatt: "*På väg*")
Opdrift var ett projekt som genomfördes längs en sex kilometer lång kuststräcka, där deltagarna bar eller släpade siluetter i metall längs med stranden. I metall-siluetterna fanns olika budskap utskurna. Deltagarna gick baklänges i framåtgående riktning, vilket skulle symbolisera att vi tar med oss det förflutna in i framtiden, samtidigt som vi för varje dag går allt längre ifrån det (SLeM, u.åa).

→ *Een bloeiend dorp* (Fritt översatt: *"En blomstrande by"*)
Een bloeiend dorp genomfördes i en by vid namn Heeten i Holland år 2001 och utgångspunkten var att hylla människors gemensamma kraft i byar (SLeM, 2001). Projektet initierades av SLeM och genomfördes med hjälp av en arbetsgrupp samt invånarna i byn och bosatta i närliggande landsbygd. Skolor, byalag och byns invånare hjälptes åt att plantera solrosor på olika ställen i byn och vid åkerkanter. Blommorna förenade, genom sin gula färg ,olika delar av byn med landsbygden och symboliserade den kraft, vilja och energi som sällan uppmärksammas hos människor. Termer som *"tyst gemenskap"* samt *"dold naturlighet"* (fritt översat, SLeM, 2001) stod i fokus för projektet.

→ *De O van Overijssel* (Fritt översatt: *"O:et av Overijssel"*)
I den Nederländska provinsen Overijssel ritade SLeM en cirkel i landskapet, så stor som provinsens gränser tillät. Längs närliggande cykelvägar längs med cirkeln anordnades en cykelrutt, där deltagarna hade röda ballonger som symboliserade rutten fastknutna på respektive cykel (Doedens, 2012 [muntlig]. En mindre grupp från SLeM tog fasta på den exakta positionen av cirkelns rutt och rullade en fyra meter i diameter stor röd boll längs med den exakta rutten. Syftet var att skapa ett poträtt av landskapet i Overijssel, där boende intervjuas längs vägen, följer med på vandringen samt event

som uppstår längs bollens väg (SLeM, u.åb). Poträttet blev också en poetisk dokumentär som skildrar händelser samt uppmärksammar landskapet och dess invånare (SleM, u.åc).

→ *Jaaringen* (Fritt översatt: "*Årsringar*")
Jaaringen var en skulptur på en strand med en imponerande diameter av 400 meter. 25 ringar skapades på stranden som en hyllning till det 25 år gamla landområdet (SLeM, u.åd). Skulpturen fick sedan försvinna i takt med naturens krafter och fungerade således som en symbol för naturens framfart. Människor användes i skulpturen både genom deltagande och åskådande; teater spelades i mitten av ringarna och åskådarna promenerade på ringarna in till scenen (ibid). Kring fyra månader av blåst och erosion raderade skulpturen och stranden återställdes till sitt ursprungliga utseende (Doedens, 2012 [muntlig].

Utställningen Footprints, Wanås 2009
Wanås ägor innefattar ett slott, ett ekologiskt jordbruk, en konsthall, en skulpturpark samt permanenta utställningshallar (Wanås utställningar, u.å.). Wanås är ett populärt utflyktsmål samt turistattraktion och har både nationella och internationella besökare. Stiftelsen arbetar med miljöfrågor och att reducera belastningen på vår jords resurser genom konstverksamheten (Wanås, u.å.b). Under 2009 genomfördes en utställning, *"footprints"*, vars huvudtema var människans relation med naturen. Syftet med utställningen var att konsten fungerade som ett budskap utanför politiken och vetenskapen, och kunde på så sätt visa på nya infallsvinklar i diskussionen om miljöfrågor (Wanås utställningar, u.å.c). Verk inom utställningen *"footprints"* innefattar bland andra *"The milk heat" och "Atlantis"*.

→ *The milk heat*
Verket "The milk heat" är skapat av Tom Greenfort som har ett särskilt intresse för jordbruk och annan kulturmiljö (Wanås utställningar, u.åc). Vid mjölkproduktion kyls mjölken ner från 38 grader till 4 grader inför transporten och på det ekologiska jordbruket i Wanås används överskottsenergin till att värma upp golvet i stallet samt vatten (ibid). Greenfort har illustrerat denna process genom att installera ett vanligt element som värms upp av energin från mjölknedkylningen som nyfikna besökare kan ta del av och känna på. Elementet är placerat utanför kostallet, med ett synligt rör som leder in till värmekällan som samtidigt berättar om den finurliga processen.

SLeMs "Een bloeiend dorp" när solrosorprojektet står i full blom. Fotografi: SLeM, används här med deras tillåtelse.

→ *Atlantis*
Denna konstinstallation består av ett sjunkande bostadshus i form av en röd stuga, placerat i parkens damm. Konstnärerna (Tea Mäkipää & Halldór Úlfarsson) ämnar skildra den för människan osynliga och sårbara ekologiska grund samtidens människor står på (Wanås utställningar, u.å.c). Idag vilar mänskligheten på en infrastruktur som är bräcklig, men som samtidigt håller mänskligheten vid liv. Verket uppmärksammar detta fenomen och vill förmedla detta till dess betraktare (ibid).

Genväg

Sammanfattning av kapitel 2.3 *Uppmärksamhetsaspekten*

En del av studiens huvudsakliga mål är att föreslå medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. Konst har här använts som exempel på medel som kan stärka relationen med utgångspunkt i att konst är en metod för att minska avståendet mellan naturen och människan (Nonas, 1996). Weilacher (1996) skriver att land-art kan ses som en möjlig plattform för människan och naturen att mötas på. En förutsättning för att relationen mellan människa och natur ska stärkas är att människan själv har egna upplevelser av naturen och land-art (konst) kan ge en ökad betydelse av ett visst landskap för människan (Spirn, 1998).

Exempel på konst som kan göra människan uppmärksam på landskapet eller ett visst fenomen är *"Een bloiend dorp"* (Fritt översatt: en blomstrande by) som genomförts av en Holländsk organisation vid namn SLeM. Projektet innebar att solrosfrön spreds till befolkningen i en by och omkringliggande landsbygd för att sedan planteras (SLeM, 2001). Det visuella intrycket av solrosor som blommande förenade stad och land (ibid). Andra exempel inkluderar *"Atlantis"* som består av ett drunknande hus placerat i en sjö på Wanås utställningar i nordöstra Skåne. Konstnärerna (Tea Mäkipää & Halldór Úlfarsson) bygger sitt verk på intrycket att mänskligheten vilar på en infrastruktur som är bräcklig, men som samtidigt håller mänskligheten vid liv (Wanås utställningar, u.åc). Verket uppmärksammar detta fenomen och vill förmedla detta till dess betraktare (ibid).

→

praktiska studier

3 PRAKTISKA STUDIER

I studien har tre praktiska moment genomförts: *intervjuer, workshops* samt en *enkätstudie*. Syftet med de praktiska studierna är att få en mer detaljerad bild av relationen mellan människa och produktionslandskap beskriven av människan själv. De praktiska studierna har genomförts i Eslövs kommun och resultaten berör alltså uppsatsens *"lilla skala"*.

Samtliga kapitel av det praktiska ramverket följer samma struktur. Varje kapitel inleds med en introduktion samt en beskrivning av syfte och mål med respektive studie följt av en beskrivning av deltagarna. Vidare presenteras resultaten; först genom en objektiv resultat-beskrivning och slutligen med en sammanfattning och reflektion gällande de viktigaste och mest relevanta resultaten för studien. Avslutningsvis presenteras metodkritik för respektive praktiska moment. Varje avsnitt följer således strukturen:

1. *Introduktion*
2. *Syfte och mål*
3. *Deltagare*
4. *Genomförande*
5. *Resultatredovisning*
6. *Reflektion*
7. *Metodkritik*

3.1 Intervjuer

3.1.1 Introduktion

Som ett led i att undersöka människans syn på produktionslandskapet i Eslövs kontext har sex tjänstemän på samhällsbyggnadsenheten i Eslövs kommun intervjuats. Intervjuerna förväntas ge en bild av hur stadsbyggsenheten på Eslövs kommun arbetar med jordbrukslandskapet och hur deras personliga relation till jordbrukslandskapet påverkar det dagliga arbetet. Intervjuerna innehöll åtta frågor rörande planering av jordbrukslandskapet samt den personliga relationen till jordbrukslandskapet. Intervjuerna genomfördes under en eftermiddag den 4/12 2012.

3.1.2 Mål & syfte

Målet med intervjustudien har varit att undersöka hur kommunens planarbete ser ut gällande jordbrukslandskapet samt undersöka hur planarbetets bakomliggande aktörer upplever kommunens inställning till jordbrukslandskapet. Målet har även varit att undersöka de tillfrågades egen relation till jordbrukslandskapet. Syftet med intervjuerna har varit att få en förståelse kring hur kommunen agerar i olika planeringssammanhang angående markanvändning samt få en inblick i hur kommunen prioriterar när olika intressen konkurrerar om ett landområde, särskilt när det gäller jordbruksmark. Syftet med att undersöka tjänstemännens personliga relation till jordbrukslandskapet är att kartlägga hur denna relation influerar deras arbete och syn på planering.

3.1.3 Deltagare

Sex stycken tjänstemän på samhällsbyggnadsenheten i Eslövs kommun har deltagit i intervjuerna. Samtliga deltagare arbetar med planarbete i olika stadie med varierande arbetsuppgifter. Gruppen som intervjuats representerar således tjänstemän på olika hierarkiska nivåer inom planeringsarbetet. De intervjuade har olika lång arbetslivserfarenhet inom kommunalt planarbete, både i form av anställningstid på Eslövs kommun liksom inom andra kommuner. För att få ta del av en så ärlig bild som möjligt av hur Eslövs planering ser ut, erbjöds deltagarna anonymitet.

3.1.4 Genomförande

Intervjuerna har genomförts individuellt och genom ett strukturerat upplägg med förutbestämda frågor. Dock har tid och utrymme givits att utveckla svaren och viss mån av öppenhet har således funnits inom ramen för intervjun. Samtliga deltagare har fått samma frågor, vilket har inneburit att frågorna inte alltid har varit relevanta för just den enskilda deltagarens arbetsområde. Dock har frågorna berört den personliga relationen till jordbrukslandskapet, vilket innebär att de till trots har varit relevanta för studien. Samtliga intervjuer har inneburit en tidsåtgång på omkring 20 minuter. Intervjuerna spelades in med hjälp av en diktafon och anteckningar fördes under intervjuns gång. Ljudfilerna har sedan använts som underlag för nedanstående intervjusammanställning. Båda studenter har tagit del av ljudfilerna samt det skriftliga materialet för att sedan tillsammans sammanställa det.

3.1.5 Resultatredovisning

Nedan har deltagarnas svar sammanställs i en beskrivande text som är uppdelad enligt frågorna som ställdes. Intervjuerna ämnade följa ett semi-strukturellt upplägg, vilket innebar att information som inte direkt besvarade frågorna uppkom under intervjun. Vid sammanställning upptäcktes att denna typ av information saknade relevans för studien och i nedanstående intervjusammanställning har informationen således sorterats bort*. Samtliga sex svar på respektive fråga presenteras genom en sammanställning av svaren fråga för fråga.

→ **Fråga 1:** *Hur skulle du beskriva Eslövs kommuns övergripande planeringsstrategi för framtiden?*

Gällande denna fråga var de tillfrågade rörande överens i sina svar. Generellt kan sägas att det verkar vara svårt att återge en tydlig helhetsbild och en klar struktur gällande kommunens framtida planeringsstrategier. De allra flesta svaren tyder på att det är svårt att återge **en** specifik planeringsstrategi för kommunen: *"en förberedelse inför regionens förväntade exploatering", "att värna om näringslivets intressen"* och *"arbetet kring Eslöv som ekokommun"*, är strategier som ges som exempel. En av de intervjuade menar att kommunens strategier kan uppdelas i tre kategorier. En av dessa bygger på den ännu aktuella översiktsplanen (drygt 10 år gammal). Denna har således en äldre markanvändningssyn som präglas av en mindre hushållsam hantering av mark. Sedan finns det en nyare strategi som speglar en mer återhållsam syn på exploatering av mark, där man istället siktat in sig på att bygga tätt, hållbart och högt. Den tredje kategorin är det som faktiskt sker.

Flera av de intervjuade understryker att det är svårt att urskilja en tydlig strategisk plan för kommunens framtida utveckling: *"det är inte så tydligt"* och *"nästan obefintligt"* är några av de svar som ges. Deltagarans är även samstämmiga om att uttalade strategier inte alltid går hand i hand med verklighetens planarbete.

→ **Fråga 2:** *Har Eslövs kommun någon uttalad planeringshorisont? I så fall, vilken är planarbetets tidsmässiga framförhållning?*

Sammanfattningsvis kan deltagarnas svar tolkas som att det inte finns någon tydligt uttalad planeringshorisont** i Eslövs kommun. En del utav de intervjuade menar att det inte finns någon uttalad tidshorisont överhuvudtaget, andra hänvisar till den gamla (dock ännu gällande) översiktsplanen och menar att denna behöver förnyas. Översiktsplanens ålder ses som bekymmersamt för flera av de tillfrågade. Ambitionen är att planeringshorisonten skall revideras oftare än vad som sker i nuläget. Samhällets övriga snabba förändringstakt speglas inte i den aktuella översiktsplanen.

En tillfrågad menar att kommunen arbetar med tidsangivna planeringshorisonter men att dessa varierar beroende på område och projekt. Det finns således inte en helhetlig vision för kommunen. Ofta handlar det om en framförhållning på 20-30 år. Kommunens tanke sägs vara långsiktig. Dock är det betydelsefullt för kommunen att kunna attrahera nya invånare till Eslöv, vilket ibland sker på bekostnad av den långsiktiga planeringen.

En generell uppfattning som i princip delas av samtliga besvarande, är att oavsett uttalade planeringshorisonter, så är upplevelsen att kommunens fokus vilar mycket på "här och nu".

→ **Fråga 3:** *Vilka underlag/dokument används för planeringsarbetet rörande kommunens markanvändning?*

En övergripande uppfattning är att det finns ett generöst spelrum för de som planerar att använda de dokument som främst speglar planuppdragets mål. En person menar att de planuppdrag som kommer in till plankontoret ofta är väldigt specifika och att uppdragets ramar avgör vilka dokument som kommer att användas som underlag för planutförandet. Personen menar att det finns ett antal styrdokument, vilka används beroende av vilka

* Då intervjutiden vi hade till förfogande var knapp uppkom förhållandevis lite övrig information som inte direkt besvarade de förutbestämda frågorna.
** Planeringshorisont syftar här på översiktsplanens tidshorisont (förf. anm.)

intressen som uppdraget vill tillmötesgå. Den tillfrågade poängterar, att det alltså i förlängningen är politikerna som avgör vilka dokument som utnyttjas i planarbetet.

Exempel på dokument som används i det dagliga arbetet anges vara *"plan-och-bygglagen"*, *"uppgifter från boverket"*, *"inte enbart dokument från Eslöv"*, *"inspiration från andras verk"*, *"länsstyrelsens planeringsförslag om avstånd till kollektivtrafik"*, *"fördjupade översiktsplaner"*, *"en ännu icke färdigställd checklista för hållbart byggande"*, *"sunt förnuft"* och *"översiktsplanen"*.
En del nämner även att för varje mandatperiod upprättas nya mål för kommunens planerade utveckling. Dessa finns att tillgå på kommunens hemsida. Målen sägs dock främst spegla en politisk önskan vilken inte alltid överensstämmer med de reella planuppdragen.

En deltagare nämner översiktsplanen som sitt främsta arbetsredskap, även om det ännu en gång poängteras att översiktsplanen inte är helt aktuell. En annan skildrar ett mer selektivt utnyttjande av översiktsplanen. Denne menar att de bitar i översiktsplanen som berör det egna arbetet utnyttjas, resterande delar *"sneglas bara på"*. Vidare beskriver samma person att, vid en närmare granskning av översiktsplanen framgår det att den faktiskt innehåller en hel del välarbetade och ambitiösa mål. Mål som denne inte känner igen från det dagliga arbetet.

→ **Fråga 4:** *Finns det särskild policys eller dokument som innehåller riktlinjer om hur jordbrukslandskapet bör hanteras i markanvändningsfrågor?*

Gällande denna fråga så är de intervjuade samstämmiga. Bortsett från en person så medger samtliga att det **finns** uttalade riktlinjer som anger att god jordbruksmark inte bör bebyggas. Däremot ger alla en bild av att dessa riktlinjer sällan följs i kommunens praktiska arbete: *"Om det finns en vilja att bebygga så är min uppfattning att detta ändå sker trots att området ligger på fantastisk jordbruksmark"*.

En person berättar att det går att urskilja en vilja från miljö- och stamhällsbyggnadsnämnden att jordbruksmarken inte skall expolateras så lättvindigt. Personen förklarar vidare att andra intressen ändå ofta har företräde framför jordbruksmarken.

Som exempel på dokument som uppmanar om ett restriktivt användande av jordbruksmarken anges, *"kommunens handlingsprogram för perioden 2011-2014 (mandatperiodens uttalade mål)"*, *"nationella och regionala mål"*, *"en sektion i översiktsplanen med medföljande jordklassbeskrivning"* samt *"en bygga-på-landet policy"*. Det sistnämnda dokumentet beskrivs dock som mycket "tunn".

Deltagarna framför flera förklaringar till varför riktlinjer och policys inte får genomslag i den reella planeringen. Framförallt påstås andra intressen helt enkelt ha företräde framför jordbruksmarkens bevarande. Kommunen anges ha fler aspekter att ta hänsyn än bara jordbruksmarkens bevarande, vilket medför att det ibland kan vara svårt att neka ett exploateringsprojekt oavsett om det innebär ett ohållbart byggande. Trots att en sådan utgång inte är den ursprungliga ambitionen eller förstahands prioritet, så finns det en vilja att *"samhället skall leva och att det skall flytta in fler"* Dessutom anges exploatering ge en förnimmelse av en positiv samhällsförändring medan bevarande (som i fallet med jordbrukslandskapet) snarare kan upplevas ses som en stagnation.

En person ser mycket allvarligt på detta och förklarar sig väldigt nedstämd över hela regionens hantering av den goda åkerjorden: *"Man gråter ju när man kommer ner till denna landsände och ser hur man behandlar åkermarken och skyfflar upp den i stora högar"*. Byggherrarna har mycket att säga till om i Eslövs kommun, menar personen. Eslövs kommun sägs ha ett *"onödigt svagt självförtroende"*. Det poängteras att Eslöv har många fördelar och är en attraktiv ort på flera sätt. Kommunen borde därför kunna utnyttja sitt planmonopol och ställa högre krav på byggherrarna att bygga enligt kommunens visioner om hållbar utveckling, menar denna person.

→ **Fråga 5:** *Hur prioriterar Eslövs kommun i olika markanvändningsfrågor. Finns det särskilda intressen som oftare får prioritet än andra och hur prioriteras jordbruksmarken i markanvändningskonflikter?*

Två ord dominerar deltagarans svar gällande denna fråga: *ekonomi* och *exploatering*. Svaren levererades dessutom fort och utan tveksamhet. De intervjuade ger en bild som skildrar en hårt tillväxtorienterad kommun: *"Ekonomi får alltid första prioritet, utan tvekan"* säger en tillfrågad. En person nämner att de faktiska besluten alltid fattas av politikerna och att det således är svårt för tjänstemän att bilda sig en klar uppfattning om de aspekter som

ligger som grund för olika beslut.

En person förklarar att prioriteringar styrs mycket utifrån dem som vill exploatera, men att det över lag är svårt att urskilja en tydlig linje. Fler deltagare delar denna uppfattning. Kommuner i allmänhet beskrivs bedrivas som *”företag som konkurrerar med varandra”*. Prioriteringar som kan gynna kommunernas ekonomi prioriteras därför, vilket den som framför synpunkten ser som förståeligt. Det är dock problematiskt ur den aspekten att man i samband med det, förlorar *helhetstänket* för vad som skulle vara bäst för Skåne, menar densamma. En tillfrågad bekräftar det ekonomiska fokus och förklarar det såhär: *”Samhällets ekonomiska fortlevnad får kanske företräde framför samhällets ekologiska. Det finns olika hållbarhetsperspektiv och dem emellan kan det uppstå en snedfördelning”*

Kommunen beskrivs även vilja ha möjligheten att erbjuda villatomter för dem som kan tänkas flytta till kommunen. En person berättar att det utöver villatomtsplaner även planeras nya områden för industrier. Exakt hur prioriteringar i markanvändningsdebatten ter sig, kan inte den som delger detta, se ett mönster i.

→ **Fråga 6:** *Hur mycket stöd känner du att du får från det politiska hållet gällande markanvändningsprioriteringar?*

Som svar på denna fråga följer ytterligare ett tydliggörande av bilden om hur arbetsfördelningen ser ut mellan kommunens politiker och tjänstemän. Diskussioner kring markanvändningsprioriteringar verkar inte inrymmas i en planerares arbetsuppgift, utan sker på det politiska planet: *”Politikerna ger väldigt specifika beställningar. Det ligger inte på planerarens bord att komma med initiativet.”*, förklarar en person. En annan säger:*”Jag behöver inte och skall inte heller fatta några beslut, jag gör helt enkelt inte några prioriteringar. Besluten är redan fattade när jag får uppdraget”*. En person framhåller en önskan om tätare kommunikation mellan politiker och planerare: *”Om planerarna släpptes in tidigare i processen, skulle det ge en bättre förståelse för planuppdragens bakgrund”*.

Politikernas riktlinjer beskrivs stundvis vara inkonsekventa. Detta anges vara ett resultat av att politikernas ansvarsområde inrymmer hänsynstagande till flera aspekter: *”Politikernas ursprungliga vilja följs kanske därför inte alltid.”*, menar en person.

Politikernas visioner och verkliga ageranden verkar på flera punkter vara motstridiga: *”Kommunen säger sig å ena sidan vilja främja ekologisk odling, men arrendeavtalen för den kommunalägda jordbruksmarken löper enbart över en tvåårsperiod”*. Dessa aspekter beskrivs vara inkompatibla då omställning till ekologisk produktion kräver en längre framförhållning än två år. Samma person utrycker: *”Jag är inte jätteimponerad av kommunens framsynthet gällande markanvändning”*.

→ **Fråga 7:** *Hur mycket utrymme för påverkan känner du att du har i planarbetet?*

Gällande denna fråga kan generellt sägas att det råder olika uppfattningar om deltagarans möjlighet att påverka planernas utformning. Flera personer beskriver utrymmet för att påverka som begränsat. En tillfrågad sammanfattar sin upplevda påverkansgrad genom beskrivningen: *”Inflytandet är inte större än det tillåts vara”*. En annan deltagare visar en mer optimistisk attityd angående möjligheten att göra skillnad:

”Min strävan är alltid att skapa planer som jag känner att jag kan stå för själv. Jag försöker att tänka att jag hellre kan ta i lite i överkant för att senare ta bort om det är något som inte går hem. Ibland går det hem, ibland inte”

En person framhåller att det finns en makt i sig att få lov att diskutera frågan och att presentera ett förslag. Att de slutliga besluten fattas av de folkutvalda politikerna, ser denna som en självklarhet, eftersom *”det är så det politiska systemet ser ut”*. Just den kommunala organisationens struktur kritiseras av flera deltagare. Att beställaren och beslutsfattaren är två olika instanser, ses av flera som ett problem. Den instans som planförslagen presenteras inför är inte den grupp som fattar de slutliga besluten. En deltagare förtydligande: *”Vi presenterar aldrig planerna för kommunledningskontoret, de yttrar sig bara. Även om vi får god respons från miljö och samhällsbyggnadsnämnden, så har det ingen reell betydelse.”*, förklarar en av de tillfrågade.

En person utrycker en önskan om att få komma in i processen tidigare. Samma person uttrycker att: *”Det finns inget tvärsektoriellt arbete i kommunen”*.

→ **Fråga 8:** *Hur är din personliga relation till jordbrukslandskapet?*

Denna fråga ger varierade svar, deltagarna visar sig ha allt från en väldigt

nära relation till jordbrukslandskapet till en princip obefintlig kontakt med landsbygden överlag.

En tillfrågad förklarar att denna inte har något direkt förhållande till landsbygden: *”Jag åker väl kanske tåg i det, jag kan inte säga att jag är mycket i myllan”*. Samma person är även av åsikten att planeringsarbete bör handla om staden och inte om landsbygden: *”Det finns möjlighet att få bygglov på landet ändå, det behöver inte planeras för det”*.

En deltagare menar att jordbrukslandskapet känns närvarande i dennas tanke om samhället, både visuellt och mentalt, utan att det för den sakens skull innebära en god kunskapsinblick i jordbrukets produktion. En annan förklarar att denna ser jordbrukslandskapet som en resurs vi borde hushålla med i vår planering.

Två av deltagarna har själva en tydlig koppling till jordbrukslandskapet. En av dem förklarar sig själv som *”hobby-bonde”* för tillfället och har tidigare ägnat sig åt jordbruk på heltid. Den andre är uppvuxen på landet men är numera bosatt i staden. Den senare förtydligar sin personliga syn på begreppet hållbart byggande som *”snarare byggande av täta städer än ett bevarande av jordbrukslandskapet.”*. Varför jordbrukslandskapet inte bör bebyggas, anser denna bero på att det geografiskt sett ofta ligger långt från städerna och existerande infrastruktur. Samma person menar att trots sin lantliga uppväxt, så är relationen till det Skånska jordbrukslandskapet inte detsamma som till hemtraktens:

”Skåne har stora och oöverblickbara fält. Mitt landskap är mer uppbrutet och innehåller små åkerholmar och så.” och *”Skånes landskap är svårt att komma nära genom rekreation, det är svårt att gå i landskapet. Det är ett tydligt produktionslandskap snarare än ett rekreationslandskap.”* Efter en stunds betänkande uttrycker personen att dennas kontakt med jordbrukslandskapet troligen håller på att försvagas:

”Som liten odlade man sin egen mat och man fick därmed en annan inblick i årets cykler och när saker hände. Den fysiska kontakten skapade ett annat perspektiv. Nu bor jag mitt i Malmö och jordbrukslandskapet är mer avlägset, jag passerar det bara via motorvägen eller tåget.”

Den tidigare nämnda *”hobby-bonden”* berättar att jordbrukslandskapet har ett *”otroligt stort värde för mig”*. Samma person uttrycker dock en önskan om att Skånes jordbrukslandskap skulle kunna vara mer varierande genom att innehålla mer ekologisk odling, fler naturliga övergånga mellan olika biotoper och erbjuda en större flikighet. Densamma kommenterar också det Skånska jordbrukslandskapets storskalighet även är vackert sett till landskapsbilden.

Genväg

3.1.6 Reflektion

Nedan följer en sammanfattning och reflektion över resultaten i form av en *intervjusyntes*.

Dagens planeringssituation i Eslöv, utifrån intervjumaterialet sett, ger en indikation på att kortsiktliga värden ofta går före i planeringen. Översiktsplanen, som i större utsträckning beskriver långsiktiga strategier används inte alltid som styrande dokument. Vidare säger många av intervjudeltagarna att Eslövs översiktsplan är allt för gammal, och tar således inte hänsyn till den situation som råder idag. Utvalda delar av översiktsplanen används när de passar för att tillmötesgå projekts förutbestämda mål. Planeringsuppdragens ramar utformas av politiker. Många planerare upplever att de inte har så stor möjlighet att påverka dessa ramar, utan tvingas att arbeta utifrån dem. Tjänstemännen upplever således att utrymmet för att påverka är begränsat.

Vidare förstärkte intervjuerna bilden av att kommuner till stor del planlägger ur ett kommunalt synsätt och inte ur större perspektiv. En intervjudeltagare som arbetat i andra delar av Sverige upplever ett direkt obehag av att se hur värdefull jordbruksmark skyfflas bort till förmån för andra intressen. I ett större perspektiv, såsom ett regionalt eller nationellt, kanske värderingen av marken skulle se annorlunda ut. Detta indikerar på ett större behov av planeringssamordning på högre nivå genom tydligare riktlinjer och dokument samt kunskap.

Att vara utbildad planerare eller landskapsarkitekt sägs ge en spetskompetens i att samordna och utveckla lösningar som samordnar många olika intressen, med särskild hänsyn till ekologiska intressen (Sveriges arkitekter, 2008) Inom utbildningen är projektens ramar relativt fria i förhållande till hur

det fungerar i verkligheten, och valmöjligheterna är därför stora. Flertalet studenter inom utbildningen har ett intresse för natur, vilket ofta ligger till grund för utbildningsvalet. På universitetet ligger fokus ofta på lösningar som främjar långsiktliga värden såsom miljöaspekter. Verkligheten i Eslöv tycks, utifrån intervjuerna, vara en annan.

De intervjudelatagare som har en personlig relation till jordbrukslandskapet visar sig även ha en större inblick i vilka dokument som faktiskt manar till ett mer restriktivt förhållningssätt till markanvändningsförändringar i jordbrukslandskapet.

Intervjudeltagarna uttrycker en önskan om att komma in i processen tidigare och arbeta mer tvärsektoriellt. Eslöv är en tillmötesgående kommun när det gäller att höja attraktiviten för att öka invånarantalet i kommunen. Flera intervjuade upplever att exploatering sker på byggherrars villkor som i många fall liknar de prioriteringar som görs av politiker. Politiker i sin tur levererar beställningar till planerarenheten, och värden som innefattar ekonomisk vinning följer således med. De intervjuade upplever att det är svårt att påverka dessa prioriteringar och ser planuppdragens ramar som relativt statiska. Om systemet är uppbyggt på detta sätt, verkar det enda sättet att föra in långsiktiga värden, såsom ett hållbart livsmedelssystem, vara att ta fram lösningar som kombinerar båda intressena.

Hur framtida planer upplevs av människor är också en central fråga. En av intervjudeltagarna nämner att förändring, nytänkande och utveckling; *"att det händer något"* upplevs som en positiv samhällsförändring. Ett exploateringsprojekt kan alltså skapa en känsla av en kommun med framtidsvisioner. Att bevara åkermark däremot kan, enligt intervjudeltagaren, upplevas som negativt; en stagnation inom kommunen. Vad gemene man värderar är således viktigt i ledet att skapa en attraktiv kommun. Samtidigt säger sig kommunen sträva efter att vara en hållbar kommun och kanske är ett steg i ledet att börja förändra vad gemene man värderar. Intervjudeltagaren menar att kommunen skulle kunna vara tuffare gentemot marknadens krav istället för att böja sig, har kommunen med sitt planmonopol en möjlighet.

3.1.7 Metodkritik

Intervjudeltagarna representeras enbart av tjänstemän på kommunens planeringsavdelning. Troligen hade en intervjustudie som även involverar kommunens politiker givit en mer nyanserad bild av hur kommunen ser på och arbetar med jordbrukslandskapet. Politiker på Eslövs kommun har tillfrågats att delta i en intervju både genom mejlkorrespondens och genom direkt förfrågan. Vid båda tillfällena har politikerna undanbedit sig att delta (se mejl- korrespondens i bilaga 5).

Intervjun var ursprungligen ämnad att genomföras på ett semi-strukturerat vis, med utrymme för vidare frågeställningar och svar. På grund av intervjudeltagarnas knappa tid kom intervjuuppläggen att följa ett mer strukturerat upplägg. Troligen hade ett semi-strukturerat upplägg resulterat i att fler aspekter kring kommunens planering och markanvändning uppkommit under intervjun.

Kritik kan även riktas mot att deltagarnas svar här i uppsatsen har återangivits i syntesform där samtliga intervjusvar har integrerats. Om de olika deltagarnas svar hade återgivits separat hade det kanske inneburit en större inblick i hur varje respektive deltagare resonerade kring de ställda frågorna. Nu ges ingen möjlighet att följa varje deltagares helhetliga resonemang. En sammanslagning och komprimering av deltagarnas svar skapar även utrymme för en viss mån av tolkning och subjektivitet rörande intervjumaterialets hantering. Detta har dock skett till förmån för deltagarans anonymitet.

3.2 Workshops

3.2.1 Introduktion

Två stycken workshops har genomförts i studien: en för en skolklass och en för en grupp lantbrukare. I följande kapitel benämns de olika workshopsen med nummer 1 respektive 2, där *workshop 1* syftar på den workshop som genomförts med skolklassen och *workshop 2* syftar på den workshop som genomförts med lantbrukare. Workshopsen har möjliggjort en direkt kontakt med människor och således ett direkt intryck av deras tankar och idéer kring relationen mellan människa och produktionslandskap.

3.2.2 Mål & syfte

Tre stycken mål och syften har identifierats för genomförandet av workshopsen. Målen ligger i linje med de mål som formulerats för hela studien, medan syftena är mer specifika just för workshopsen. Nedan beskrivs målen samt de respektive syftena.

→ **Mål:** *Undersöka*
Syfte: *Få en förståelse för samt kartlägga deltagarnas relation till jordbrukslandskapet.*

→ **Mål:** *Undervisa*
Syfte: *Skapa ett medvetande om och en ökad förståelse för vikten av en relation mellan stad & land samt människa & produktionslandskap.*

→ **Mål:** *Inspirera & inspireras*
Syfte: *För att inspirera till en dialog om relationen mellan människa och produktionslandskap samt samla underlag och idéer om medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap.*

3.2.3 Deltagare

För att redovisa deltagarnas bakgrund följer nedan en beskrivning av deras relation med jordbrukslandskapet och dess produktion. Informationen har sitt ursprung i den enkät-studie (*se bilaga 2*) som genomförts under workshoparna.

Deltagare av Workshop 1 har valt att arbeta med Skånsk åkerlera från den kreativa verktygslådan.

Workshop 1

Den första workshopen hölls för en skolklass i årskurs 5 på Östra skolan i Eslöv. Ett antal om 24 stycken elever deltog tillsammans med två lärare. Barnen var i åldrarna 10-12 år med varierande kunskaper om produktionslandskapet. I nedanstående beskrivning av deltagarnas relation till produktionslandskapet har lärarnas enkätsvar exkluderats.

I klassen var det hälften (12 st.) som var bosatta i urbana miljöer (dvs. i staden/tätorten, i utkanten av staden/tätorten eller i en förort till staden/tätorten). Av de barn som var bosatta i urbana områden så hade en tredjedel

(4 st.) en mycket svag kontakt med jordbrukslandskapet (dvs. som aldrig eller enbart ett par gånger om året vistades i jordbrukslandskapet, tog del av dess produktion eller kom i kontakt med jordbrukare). Sju stycken hade en svag kontakt med jordbrukslandskapet (dvs. vistades i jordbrukslandskapet ett par gånger om året eller ett par gånger i månaden och aldrig eller ett par gånger om året tog del av dess produktion eller kom i kontakt med jordbrukare). Enbart ett barn som var bosatt i en urban miljö hade en frekvent kontakt med jordbrukslandskapet (dvs. som ett par gånger i veckan vistades i jordbrukslandskapet, tog del av dess produktion och kom i kontakt med jordbrukare).

Hälften (12 st.) av klassen var bosatta i rurala områden (dvs. i en by eller på landet). Två stycken av dessa hade en mycket god kontakt med jordbrukslandskapet (dvs. som några gånger i veckan eller dagligen vistades i jordbrukslandskapet, tog del av dess produktion eller kom i kontakt med jordbrukare). Sju stycken vistades dagligen eller några gånger i veckan i jordbrukslandskapet. Sex stycken utav dessa hade en mycket svag kontakt med jordbrukets produktion (dvs. ett par gånger om året eller aldrig). Fem stycken av de sex kom i kontakt med jordbrukare minst ett par gånger i månaden. Enbart en av de sex kom aldrig i kontakt med jordbrukare. Enbart en av de ursprungliga sju tog del av jordbrukets produktion samt träffade jordbrukare några gånger i månaden. De resterande tre vistades enbart ett par gånger i månaden eller några gånger om året i jordbrukslandskapet och kom aldrig eller enbart några gånger om året i kontakt med jordbrukare och jordbrukets produktion.

Workshop 2

Workshop nummer två hölls för en grupp lantbrukare i samarbete med förreningen Den Goda Jorden. Förutom att utgöra en viktig del av denna studie, ingick workshopen även som en del av det LEADER-finansierade projektet *"Stad och land – Hand i hand"*. En enkätstudie genomfördes i workshopen där information om deltagarnas koppling till ämnet samt generell information om deltagarna kunde utläsas. Nedan presenteras resultat från enkätstudien för att redovisa deltagarnas bakgrund.

Totalt 17 personer deltog i workshopen varav samtliga hade en stark anknytning till jordbruk (genom att själva vara aktiva bönder, eller gifta med en lantbrukare) i Eslövs kommun. Deltagarna var i varierande åldrar. Två

Jordbrukare under Workshop 2 tar del av den kreativa verktygslådans utbud.

stycken var mellan 25-44 år, sex stycken var mellan 45-64 år, åtta stycken var mellan 65-79 år och en deltagare var över 80 år. Samtliga var bosatta i rurala miljöer (fyra stycken i en by och 13 stycken på landsbygden). Två stycken var uppvuxna i urbana miljöer (i staden/tätorten).

Samtliga deltagare kan betraktas ha en god relation till jordbrukslandskapet, genom en frekvent kontakt med jordbrukslandskapet, dess produktion och brukare. 13 stycken vistades dagligen i jordbrukslandskapet och kom lika ofta i kontakt med dess produktion och brukare. Två stycken vistades dagligen i jordbrukslandskapet och tog del av jordbrukets produktion några gånger i månaden respektive några gånger i veckan. Dessa personer kom även ofta i kontakt med jordbrukare (dagligen eller några gånger i veckan). En av deltagarna kan betraktas ha en något svagare relation med jordbrukslandskapet genom en lägre frekvens av vistelse i jordbrukslandskapet, deltagande i produktionen samt kontakt med jordbrukare (enbart några gånger i månaden eller ett par gånger om året).

3.2.4 Genomförande

Två workshops har genomförts inom studien. Upplägget har anpassats något efter respektive målgrupp, men har i stora drag försökt hållas så liknande som möjligt. Detta för att få jämförbara resultat. Anpassningen har framförallt varit språkmässig, där språket för workshop 1 (för skolklassen) hölls något enklare för att underlätta förståelsen. Klassens lärare togs till hjälp för att få en uppfattning om vilken nivå språket var lämpligt att ligga på samt för att förklara vissa termer under workshopsens genomförande. Det generella upplägget för båda workshoparna har sett ut enligt följande:

1. Introduktion av oss och ämnet
2. Övning 1: Undersökning av Eslövs-bornas bild av kommunen (Genom övningen: *"Kikarsikte-ritning"**).
3. Övning 2: Undersökning av eslövbornas relation till jordbrukslandskapet (Genom *enkätstudie**)
4. Undervisning: En kort föreläsning om det starka sambandet mellan stad och land samt människa och mat
5. Matpaus/Rast
6. Insamling av inspiration genom tekniken *"Kreativ verktygslåda"**.
7. Diskussion samt genomgång av resultat

Workshop 1
När? Onsdagen den 14 november, 2012, kl. 10.30 - 13.50.
Var? Östra skolan i Eslöv.

Workshop 2
När? Torsdagen 22 november, 2012, kl. 18.00 - 20.45.
Var? Eslövs stadshus.

3.2.5 Resultatredovisning

Nedan återfinns resultaten av workshopsen tillsammans med kompletterande bildmaterial som ämnar tydliggöra utfallet från de olika övningarna. Övningarna presenteras var för sig liksom resultaten från de olika workshopstillfällena som redovisas separat för respektive workshop.

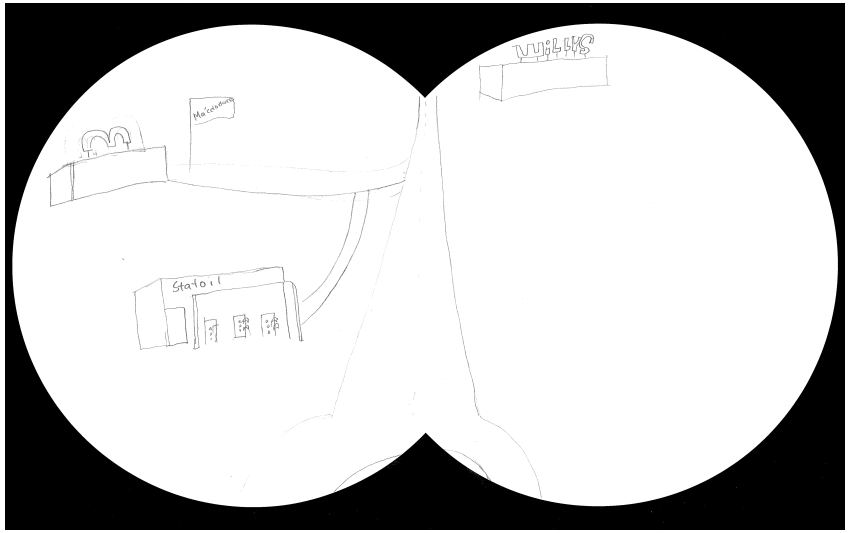

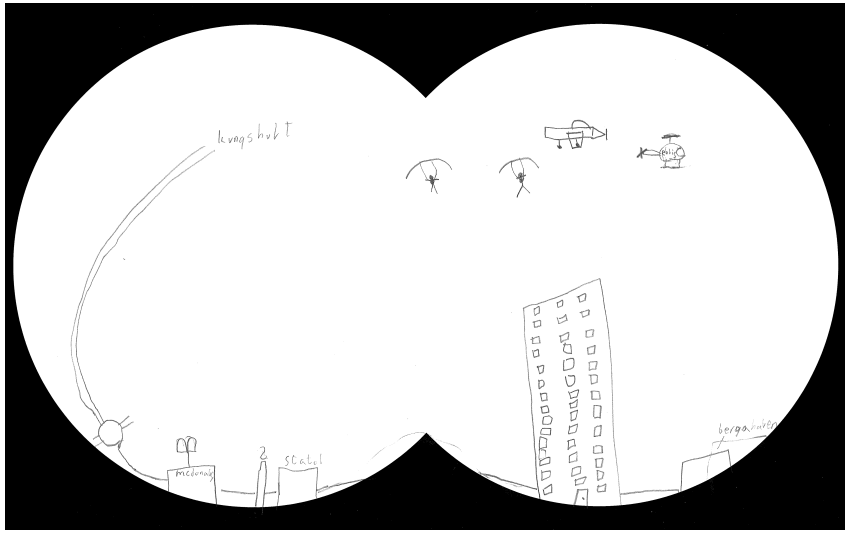

Kikarsikte-ritning: Ett ofta återkommande inslag i barnens teckningar av Eslöv var McDonalds, Statoil, Willys och fallskärmshoppare likt i bilderna ovan. Den nedre visar även på ett långt mer sällsynt motiv där kopplingen mellan stad och land ingår.

* För mer utförlig information, se *kap. 1.9.2* under rubriken *Tekniker.*.

Workshop 1

→ *Övning 1: Kikarsikte-ritning*

Samtliga barn skildrade urbana miljöer i varierande skala. Tolv stycken förhölls sig till sitt Eslöv i den lilla skalan och ritade till exempel enbart en byggnad och dess direkta omgivning. Flera utav dessa ritade sin skola eller en skola dit eleverna tidigare gick för att äta skollunch. Andra specifika objekt som avbildades var Bergakiosken, Bergaskolan, biblioteket samt oidentifierbara byggnader som främst representeras av typiska tvåplansvillor. I enbart ett exempel återfinns ett höghus.

Sju stycken ritade i något större skala, vilket innebar att kikarsiktet innehöll fler objekt. En begränsad del av stadsstrukturen skildrades ofta genom snitt eller perspektiv men ibland i plan. Frekvent förekommande delar av staden var områden som inkluderade, Statoil, Ica, Willys, biblioteket samt McDonalds. En del innehöll också oidentifierbara landskapselement i form av vägar, bilar och hus (dvs. urbana miljöer). Endast i två teckningar återfanns rurala inslag och då i form av en hästhage samt vägen från förmodad hemby (Kungshult) in till Eslöv stad. I det senare fallet är byn skildrad enbart i text och det är först när man kommer in till staden som identifierbara landskapselement har inkluderats. Vägen mellan byn och staden är ritad men vägens omgivning består av vita tomma fält.

Ett barn ritade stora torget i Eslöv med den ”typiska” Eslövs-symbolen Sten Stenssons Sten. I denna teckning återfanns också järnvägen och två godis- och glasställen. Den mest avvikande teckningen skildrade köpcentret Nova Lund, vilket inte ens ligger i Eslövs kommun. Ett flertal teckningar innehöll fallskärmshoppare och flygplan.

→ *Övning 2: Kreativ verktygslåda*

Barnen delades slumpvis upp i fem grupper som alla delgavs frågan: hur kan relationen mellan Eslövs jordbrukslandskap och människor bli bättre? En förtydligande beskrivning löd:

- Vad skulle ni själva vilja använda jordbrukslandskapet till?
- Vad skulle behövas för att ni skulle börja gilla åkrarna?
- Tänk galet, uttryck er hur ni vill!

Den **första gruppen** delade spontant upp sig i två undergrupper: 1a och 1b.

Grupp 1a är i full färd med att bygga upp en låghus-rivande lyftkran till kommunen.

Med detta kollage ville grupp 1b belysa ett problem de såg med dagens användande av traktorer.

Grupp 2 presenterade ett förslag på hur relationen mellan människa och produktionslandskap skulle kunna stärkas genom en tredimensionell modell av en gård öppen för besökare.

Lerfigurer på protestmarsch i jordbrukslandskapet fick framföra grupp 3:s förslag till förändring.

Grupp 1a var tydligt lösningsorienterade och presenterade en lerskulptur i form av en lyftkran. Kranens syfte var att riva all låg bebyggelse till förmån för nybyggnation av höghus. Resterande mark skulle då bli tillgänglig för matproduktion. Grupp 1b var mer problemfokuserad och skapade ett kollage av en traktor på en åker. Under bilden presenterades en text, vilken löd:

”Vad händer om vi fortsätter att använda traktorer? Det kanske inte finns så mycket skog. Avgaserna förstör jorden”

I en diskussion framkom att kollaget skapats utifrån en oro om vad som händer när oljan tar slut samt när naturen blir förstörd av farliga avgaser.

Grupp två var lösningsorienterade och skapade ett tredimensionellt kollage föreställande en gård. Deras idé utgick från konceptet *”bo på lantgård”* (Anon, 2012b [muntlig]). Gården inrymde olika funktioner såsom inackorderingsplats för kaniner, övernattning för människor och möjligheter att rida. Även möjligheter att interagera med produktionen

En oro inför framtiden liksom ett mottaget budskap kan skönjas i den fjärde gruppens liggande kollage av ett jordbrukslandskap. (Mål: undervisa - check!)

fanns genom att klappa djur.
Grupp tre problematiserade jordbrukslandskapet felaktiga användningar. I ett tredimensionellt kollage framfördes gruppens budskap genom protesterande människor. I en agrar miljö skildrades budskap såsom *"bygg inte på åkern"*, *"låt åkern vara kvar"* och *"rädda vår åker"* på plakat som människor höll i. När de presenterade sin skapelse framkom att gruppen såg jordbrukslandskapet som en resurs. Kollaget bjöd på jordbrukslandskapets olika användningsområden som t.ex. betesmarker, våtmarker, matproduktion samt bebyggelse.

I den **fjärde gruppen** baserades förslaget om en stärkt relation mellan stad och land på en teknisk lösning. Genom olika systemförändringar såsom bevattningsteknik och laserstyrning menade gruppen att matproduktionen skulle kunna bli tillgänglig för alla. Produktionen skulle bli så enkel så att även barn skulle kunna besöka jordbruket och köra traktor för en dag. En jordgubbsplantering skulle dessutom göra jordbruket mer attraktivt för besökare.

Grupp fem skapade en lösning genom att fokusera på jordbrukslandskapets estetiska uttryck. Det tredimensionella kollaget uttryckte förskönande åtgärder som skulle göra jordbrukslandskapet mer attraktivt. En vacker damm, en pastoral hage för betande djur, samt en traktorled var inslag i den vackra landskapsbilden. Kollaget innehöll ett budskap som löd:

"Nu ser jordbruket ut såhär. Hur kommer det se ut i framtiden, om man fortsätter bygga städer av all denna fina mark?"

Workshop 2
Övning 1: Kikarsikte-ritning
Generella iakttagelser från lantbrukarnas bild av Eslöv är att de skildrade ett storskaligt landskap. Staden fick en relativt liten roll i förhållande till jordbrukslandskapet. De rurala miljöerna utanför staden hade en hög detaljrikedom och inkluderade element som är viktiga för lantbrukarnas verksamhet. Till exempel skildrades ofta sockerbruket i Örtofta, vindkraftverk, Lantmännen, Felix och värmeverket. Teckningarna är kommunöverskridande och sambanden mellan mat och konsument belyses i flera fall. Köpenhamn, Lund, Sjöbo och Malmö återfinns på många teckningar. I flera teckningar kan man följa kedjan från producent till konsument. Från Eslövs jordbrukslandskap till tjänstemännen på Felix, till de omkringliggande städerna. En teckning visar Eslövs relation till Öland och Malmö genom att Felix i Eslöv importerar Öländska gurkor och transporterar sin mjölk till ett mejeri i Malmö.

Mycket uppmärksamhet ägnades åt att ge utrymme åt Eslövs mindre byar såsom Flyinge, Revinge, Remmarlöv, Harlösa, Stehag, Stockamöllan och Billinge. På en teckning har konstnären inkluderat ett budskap: "För lite fokus på små orter"

Vad som generellt kan sägas är även att lantbrukarnas teckningar inkluderade "typiska" symboler för Eslöv som t.ex. Eslövs som järnvägsknutpunkt, Hotell Sten Stenssons Sten, vattentornet, flygfältet, magasinet. I endast ett fåtal teckningar återfanns kände urbana strukturer som till exempel Lidl, Bergaskolan, Stora torget och Ica. En deltagare har kartlagt Eslövs jordklasser genom att märka ut geografiska områden med olika bördiga jordar.

Jordbrukare i första gruppen sysselsatta med att visualisera sitt koncept "Vi gräver där vi står".

Det färdiga resultatet ger en bild av föreslagna åtgärder som kan stärka relationen människa-produktionslandskap. Dessa är baserade på den egna möjligheten att påverka med utgångspunkt i ett "nerifrån-och-upp" tänk.

→ *Övning 2: Kreativ verktygslåda*

Deltagarna delades in i grupper om fyra personer, vilket resulterade i fyra grupper. Indelningen skedde spontant; deltagarna placerade sig själva vid valfritt bord. På varje bord fanns en "kreativ verktygslåda" som innehöll tidningar, saxar, pennor, lim, vita A1-ark, post-it samt skånsk mylla. På varje bord fanns också en uppdragsbeskrivning med följande text: *Hur kan man stärka relationen mellan människa och produktionslandskap?* Deltagarna ombeddes svara på frågan och använda den variation av uttrycksmedel som fanns tillgängliga framför dem. Nedan presenteras resultaten gruppvis.

Första gruppen arbetade utifrån konceptet *"Vi gräver där vi står"* (Anon, 2012c [muntlig]). Utifrån ett kollage beskrevs en idé om att arbeta med avståndet mellan människa och produktionslandskap i den lilla skalan. Tankarna började på en stor skala men landade i vad varje individ kan göra utifrån sin förmåga. Detta innebar att idéer om hur de själva skulle kunna bidra till ett minskat avstånd mellan stad och land. De talade om att bjuda nyinflyttade på fika, och prata mat och visa sin verksamhet för utomstående. Gruppmedlemmarna ville understryka att "lyckan inte finns på andra sidan berget". Lösningen på problemet behöver inte innebära storskaliga förändringar utan sades med fördel initieras från varje individ. De ville påvisa att det finns en kärlek mellan stad och land som kunde förtydligas genom att *"prata med människor och inte till"*. (ibid) Insatser på den lilla skalan kan sedan sprida sig som "ringar på vattnet".

Ytterligare konkreta idéer som nämndes, var existerande (dock ej i Eslöv) cykeltur med middagsbjudning. Cykelturen innebär att deltagarna cyklar från gård till gård och äter en rätt på varje ställe. Detta innebär att deltagarna förflyttar sig till maten och inte tvärtom som fallet annars ofta är.
Grupp 1 påpekade också att många utav landsbygdens negativa aspekter såsom lukt, buller och flugor skulle kunna bli accepterade om förståelsen om deras bakgrund ökade. Det intima samtalet är lösningen på problemet. Landsbygdens befolknings naturliga koppling till stadsmänniskan sades vara maten. Maten beskrevs som nyckeln för att nå stadsmänniskan. De såg sin egen roll som matproducenter som en öppning till diskussion.

Diskussionen i **grupp två** lade tonvikten på initiativtagande på en mer övergripande nivå än den i första gruppen. De talade om politiskt ansvar samt ökad undervisning om landsbygden inom skolan. De förespråkade

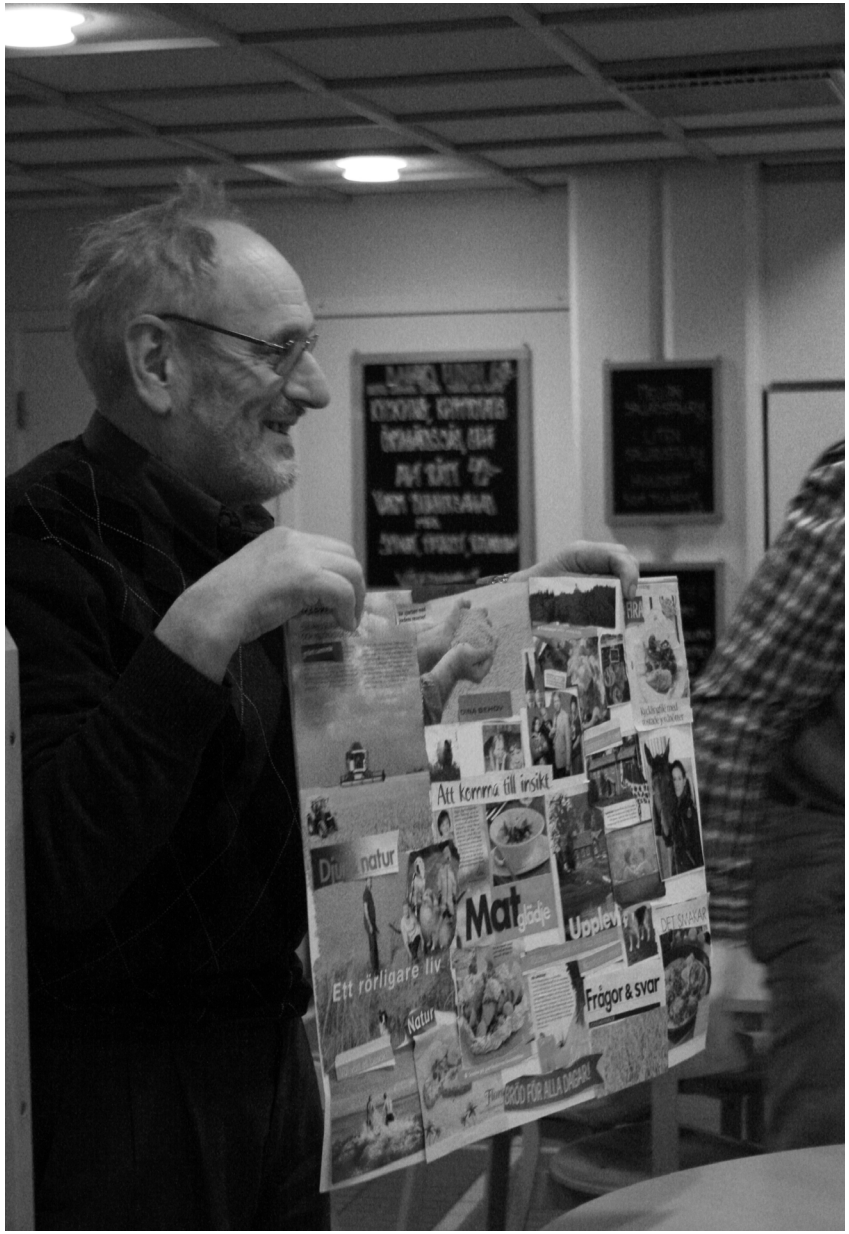

Då grupp fyra presenterade sitt förslag lades tonvikten vid att höja produktionslandskapets värde genom att utnyttja maten som ett mötesplats för stad och land.

ett *"statligt reglerat livsmedelssystem"* (Anon, 2012c [muntlig]). Gruppen sammanfattade sina förslag genom en post-it karta där idéer sammanställdes genom ord. Konkreta förslag var att kocklandslaget skulle kunna skapa recept på Svenskproducerade råvaror och förespråka användandet av inhemsk mat.

De belyste att LRF borde agera som en nyckelaktör och ta mer ansvar att nå ut till gemene man. Gruppen belyste problematiken med matvarukedjornas EMV-märkning (dvs. butikernas egna märkes varor). Exempelvis sades att Icas och Coops egna varor försvårar den lokala förankringen. EMV-varors ursprung varierar beroende på varans stundande inköpspris och nämner således sällan varans ursprung.

De kom med ett förslag på lokala aktioner vilket innebar att lantbrukare kan öppna sina gårdar för exempelvis studiebesök för skolungdomar. De nämnde dock att detta redan görs på många ställen, men att intresset är lågt från skolans håll. Skolans ekonomiska situation tillät inte sådana besök och besöken prioriterades således bort.

Grupp tre fokuserade mycket på problemen och dess konsekvenser som de såg i dagens svaga relation mellan stad och land. Aktioner för att förändra situationen utgick främst från barn, som beskrevs som *"enklast att nå"* (Anon, 2012c [muntlig]). Samtidigt så förespråkade gruppen att alla tillfällen skulle tas för att skapa kontakt mellan stad och land. I en diskussion framgick att gruppmedlemmarna höll med om att det lokala arbetet var viktigt, men betonade även att det fanns potential i att *"åka till staden för att sprida kunskap"* (ibid). De presenterade sina idéer muntligt. De poängterade att dagens regler angående skyddsavstånd till jordbruksverksamhet enbart försämrar relationen mellan stad och land. De trodde att en ökad förståelse skulle göra att människor accepterar jordbrukets negativa påverkan såsom tröskdamm och gödsellukt. Gruppen diskuterade också att lantbrukare har ett ansvar att göra kedjan mellan mat och konsumenter kortare. Dagens situation där lantbrukare säljer sina produkter till leverantörer som i sin tur säljer till livsmedelsbutiker bidrar till *"kapningen av kontakten"* mellan producent och konsument (ibid).

Grupp fyra var lösningsorienterade och tog fasta på landsbygdens attraktivitet. Gruppen ville lyfta fram landsbygdens positiva värden som

till exempel matupplevelser. Ett uttalat mål var att *"höja statusen på maten vi äter"*. (Anon, 2012c [muntlig]) Människor måste börja prioritera maten mer. För att uppnå ett sådant mål tror dem att kontakten mellan bonden (matproducenten) och staden måste bli starkare. Det kräver både att *"bonden kommer till staden samt att staden kommer till bonden" (ibid)*. De skapade ett kollage och utgick ifrån konceptet *"lägga örat mot jorden" (ibid)*. Konceptet innefattade också Sveriges potential som *"matlandet Sverige" (ibid)*. Gruppen underströk att landsbygden har många kontaktytor och likaså mötesplatser. Utmaningen för landsbygden menade gruppen vara att nå och bemöta alla i samhället: konsumenternas behov, barn, politiker samt tjänstemän. Goda exempel som grupp fyra lyfte fram var Österlens matvandringar och den lokala matbutiken i Stehag (Matboden i Stehag). De tog upp ett exempel på en lokal nötproducent som levererade kött till konsumenterna eller stadens livsmedelsbutiker direkt i en kylbil. De hade alltså på eget initiativ skapat en kontakt med staden utan mellanhänder. Deras varor är populära och gruppen menade att detta innebär att kopplingen mellan stad och land förstärks.

Genväg

3.2.6 Reflektion

Följande stycke beskriver de reflektioner som uppkommit under genomförandet av workshop samt tankar kring de resultat som framkom. Sett till den kreativa verktygslådan när deltagarna fick möjlighet att uttrycka hur de tänkte kring att stärka relationen mellan stad & land samt människa & produktionslandskap, återfanns i båda workshopsen kring hälften förslag som pekade på problemen och kring hälften lösningsorienterade åtgärder.

Workshopsen visade generellt att lantbrukarna var öppna för att skapa en kontakt med staden. Diskussionerna tog sig olika uttryck men samtliga visade en vilja att stärka relationen mellan stad och land. Som tidigare nämnts kartlade några grupper problemen, medan andra fokuserade mer på problemlösning. Alla var överens om att något måste göras för att situationen ska förändras. Förslag på olika åtgärder utgick från olika skalor både från övergripande nivå samt från individens ansvar. De olika skalorna som presenterades indikerade att problemen med relationen mellan stad och land återfinns på många olika nivåer, vilket kan tolkas som att insatser både på individ-nivå samt på politisk nivå behövs.

Generellt visade barnen sina förslag på hur relationen mellan människa och produktionslandskap kan stärkas, konkreta landskapsskildringar till skillnad från lantbrukarna som talade mer konceptuellt. Den kreativa verktygslådan utnyttjades olika av barnen respektive av lantbrukarna. Barnen var mycket förtjusta i ett tredimensionellt uttrycksätt där den skånska myllan fick huvudrollen. Lantbrukarnas uttryckssätt var tvådimensionella eller muntliga där utnyttjade verktyg främst representerades av tidningsurklipp samt post-it-lappar. En förklaring till detta kan vara att en konkret landskapsskildring bäst uttrycks genom att modellera, medan idéer på en konceptuell nivå är något mer vaga och uttrycks lättast muntligt eller genom inspirerande bilder. Detta utfall indikerar också på att lantbrukarna hade en mer översiktlig och storskalig bild av relationen mellan människa och produktionslandskap, medan barnen fokuserade mer i liten skala på en specifik plats.

3.2.7 Metodkritik

Följande stycke tar upp den metodkritik för metoder använda i studien under workshopen.

I workshop 2 som hölls för lantbrukare lades en sammanfattning av workshop 1 in mellan punkt ett och två för att bidra med inspiration och visa exempel på hur uppgiften tolkades av barnen. Exempel och resultat från workshop 1 presenterades vilket kan ha influerat utfallet av lantbrukarnas övning ett och två. I workshop 1 presenterades istället exempel som inte hade någon anknytning till Eslöv, utan som var gjorda av oss som genomförde workshoparna, om våra hemkommuner, vilka inte är Eslöv. En annan skillnad mellan workshopsen som kan ha påverkat utfallet, är tillfället för genomförandet. Workshop 1 var schema-lagd under barnens skoltid och var således obligatorisk. I workshop 2 var deltagande frivilligt och det skedde under kvällstid. De som deltog under workshop 2 hade således redan innan ett intresse, vilket kan ha påverkat utfallet av de olika övningarna.

Ytterligare en aspekt är ta hänsyn till var deltagarnas relation till ämnet. I lantbrukarnas fall står jordbrukslandskapet för deras dagliga bröd. Barnen hade inte samma uppenbara koppling till jordbrukslandskapet. Det personliga engagemanget för frågan kan således ha varierat. Andra, kanske självklara faktorer, som kan ha påverkat resultatet är deltagarnas ålder samt bakgrund, vilket skilde sig markant åt mellan de olika workshoparna.

3.3 Enkätstudie

3.3.1 Introduktion

I denna uppsats har en enkätstudie fungerat som ett viktigt verktyg för att mer djupgående studera frågan *"Hur ser relationen mellan människa och produktionslandskap ut och varför?"* i kontexten Eslöv. Nedan presenteras en sammanfattning av enkätstudiens analys, där de viktigaste resultaten som framkommit ur studien presenteras. För ytterligare information se kapitel 1.9.2 - *Insamling och hantering* av data samt bilaga 2. Enkätanalysen inkluderar även de enkäter som insamlats i workshop 1 och 2. Samtliga av enkätstudiens inkomna svar har analyserats, bortsett från två ofullständiga svar (där respondenterna inte angivit hemkommun). Totalt antal behandlade enkätsvar uppgår till 92 stycken.

3.3.2 Mål & syfte

Målet med enkäten var att mer ingående undersöka relationen mellan människa och produktionslandskap i Eslövs kommun. Syftet är att få en bild av hur människor själva upplever sin relation med jordbrukslandskapet samt att utläsa vilka faktorer som påverkar relationen mellan människa och produktionslandskap i huvudsak i Eslöv.

3.3.3 Deltagare

Respondenterna utgörs till ca. 78 % av människor som är bosatta i Eslövs kommun (72 stycken). Resterande 22 % (20 stycken) omfattas av människor främst från andra kommuner i Skåne (15 stycken) däribland Lund, Lomma, Staffanstorp, Malmö, Höör samt Hörby. Fem respondenter är bosatta i andra delar av landet däribland Göteborg, Värmdö, Karlskrona, Älmhult och Falkenberg. Då en majoritet av respondenterna utgörs av människor från Eslöv ses enkätsvarens resultat som en indikation på hur människan i Eslöv ser på produktionslandskapet samt vilka faktorer som påverkar en sådan relation.

3.3.4 Genomförande

Enkäten har spridits genom olika kanaler för att nå ut till så många respondenter som möjligt. Materialet har publicerats på Eslövs kommuns hemsida, på föreningen den Goda Jordens hemsida samt delats ut i Eslövs stad under en eftermiddag.

"Hur kommer du i kontakt med jordbrukslandskapet?" löd en av de breda frågor som enkäten ämnade undersöka.

Två nyfikna och glatt deltagande enkätrespondenter i Eslövs stad.

Jonna Milton lockar med pepparkakor för att människor i Eslövs stad ska delta i enkätundersökningen.

Lisa Björk uppvisar glatt dagens sista enkätsvar - en lyckad dag.

Då enkäternas svar analyserades har fokus vilat på att finna samband mellan respondenternas syn på jordbrukslandskapet och vilka bakomliggande faktorer som den skulle kunna bero på. Detta har gjorts med anledning av att få en förståelse om vilka faktorer som påverkar människans syn på produktionslandskapet. Samtliga svar från respondenter i en viss ålderskategori har exempelvis jämförts med hur denna grupp har svarat på enkätens övriga frågor för att se om faktorn ”ålder” kan ha haft en påverkan på relationen mellan människa och produktionslandskap. Enkätens frågor har indelats i olika kategorier som skulle kunna utgöra sådana faktorer:

- *Ålder*
- *Boende- samt uppväxtmiljö*
- *Kontakt*
- *Medvetenhet*
- *Kunskap*
- *Värdesättning*

→ **Ålder**
Denna kategori är baserad på frågan: *"Ålder?"*.
Möjliga svarsalternativ: 0-17, 18-24, 25-44, 45-64, 65-79 samt 80+. Åldersgrupperna är i analysen uppdelade i en **yngre generation** (18-44) och den en **äldre generation** (45+).

→ **Boende- samt uppväxtmiljö**
Denna kategori är baserad på frågorna: *"Var bor du?"*, *"Var växte du upp?"*.
Möjliga svarsalternativ för båda frågorna var: staden/tätorten, i utkanten av staden/tätorten, i en förort till staden/tätorten och i en by och på landsbygden. I analysen sammanfogades de två frågornas svar i två grupper: **Urban miljö** (som innefattar boende- och uppväxt i "i staden tätorten" och "i en förort") och **Rural miljö** (som innefattar boende- och uppväxt "på landsbygden"). Övriga kombinationer mellan olika boende- och uppväxtformer (baserat på svarsalternativen "i utkanten av staden/tätorten", "i en förort till staden/tätorten" och "i en by"), har inte analyserats då dessa inte har ansetts kunna bidra med en tydlig bild av hur faktorerna urban miljö samt rural miljö, skulle kunna påverka relationen mellan människa och produktionslandskap.

→ **Kontakt**
Baseras på fyra frågor, där frågorna har analyserats separat: *"Hur ofta kommer du i kontakt med jordbrukslandskapet visuellt?"*, *"Hur ofta kommer du i kontakt med jordbrukslandskapet fysiskt?"*, *"Hur ofta kommer du i fysisk kontakt med jordbrukslandskapets produktion?"* samt *"Hur ofta kommer du i kontakt med jordbrukare?"*
Möjliga svarsalternativen för samtliga frågor var: dagligen, några gånger i veckan, några gånger i månaden, ett par gånger om året och aldrig. I analysen har varje fråga som efterfrågar en viss typ av kontakt med produktionslandskapet studerats separat.

För frågan som rör *visuell kontakt* har svaren grupperats i två grupper **frekvent kontakt** ("dagligen" och "några gånger i veckan ") och en **icke frekvent kontakt** ("några gånger i månaden", "ett par gånger om året" och "aldrig"). Detta för att en visuell kontakt med produktionslandskapet kan antas mer lättillgänglig än de andra kontaktformerna (Särskilt i Skåne där det finns rikligt med odlingsbar jord).

För frågor inom de övriga formerna av kontakt (*fysisk kontakt, fysisk kontakt i samband med produktion samt kontakt med jordbrukare),* har svaren indelats enligt följande: **frekvent kontakt** ("dagligen", "några gånger i veckan" och "några gånger i månaden") och **icke frekvent** kontakt ("ett par gånger om året" och "aldrig").

→ **Medvetenhet**
Baseras på två frågor, där frågorna har analyserats separat: *"Tittar du efter produkters ursprung när du handlar?"* samt *"Vilka lokala produkter (från din kommun eller grannkommun) finns att tillgå där du handlar? "*

Frågan som rör respondentens vana att kontrollera produkters ursprung erbjöd följande svarsalternativ: Alltid, Oftast, Ibland, Aldrig samt Beroende på vara. I analysen av enkätsvaren har respondenter som har svarat **"Alltid" och "Oftast"** grupperats i en grupp, och dem som har svarat **"Ibland" eller "Aldrig"** har slagits samman till en grupp. De respondenter som har svarat "beroende på vara" har sorterats bort då de inte naturligt faller in i någon grupp och då antalet respondenter inom denna kategori enbart utgörs av fem personer, vilket anses vara en för litet underlag för att kunna dra slutsatser.

Gällande frågan som undersöker respondenternas medvetenhet om lokalt produktutbud har svaren lämnats i form av fritext. Respondenternas svar har sorterats i de två grupperna: **"god kännedom om lokalt produktutbud"** samt **"låg kännedom om lokalt produktutbud"**. Den förstnämnda gruppen består av respondenter som har angivit flertalet varor som finns att tillgå lokalt. Den senare gruppen innefattar svar som indikerar på osäkerhet eller okunskap om vilka lokala produkter som finns att tillgå.

→ **Kunskap**
Denna kategori är baserad på frågan: *"Vilka aktiviteter tror du sker på jordbruksmarken just nu?"*
Möjliga svarsalternativ var: skörd av spannmål, skörd av betor, skörd av vall, jordbearbetning (tex plöjning), höstsådd, vårsådd, skadeangreppsbekämpning (sprutning), vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), grödor växer, gödsling och jag vet inte. Flera av svarsalternativen var korrekta utifrån den årstiden då enkätstudien

genomfördes. Svar som betraktades som inkorrekta (i stunden för genomförandet: november) är dem som har markerats grå ovan. I analysen indelades respondenternas svar i: **god kunskap** (tre korrekta svar eller fler, utan att samtidigt ange felaktiga svar) samt **icke god kunskap** (felaktiga svar, färre än tre korrekta svar eller angivelse av alternativet jag vet inte).

→ **Värdesättning**
Denna kategori baseras på frågan: *"Hur viktiga är följande värden av jordbruksmarken för dig?"*, utifrån kategorierna: möjlig exploateringsmark, rekreationsmöjligheter, livsmedelsproduktion, vacker utsikt,, kulturhistoriskt värde, ekonomiskt värde samt biologisk mångfald.

En värdering av jordbrukslandskapet olika funktioner efterfrågades. Svarsalternativen innebar en femfaldig skala (1-5) där 1= oviktig och 5= viktig.

För att kunna resonera kring hur värdesättandet av jordbrukslandskapets funktioner relaterar till hur människor uppfattar sin generella relation till jordbrukslandskapet inkluderades enbart de extrema fallen i analysen. Indelningarna som har gjort inom denna kategori är således värde *1* (**Mycket oviktigt**) och värde *5* (**Mycket viktigt**). Detta för att de extrema fallen ger ett mer representativt urval att basera analysen på enligt syftet med enkätstudien.

Samtliga svar har sedan bearbetats tillsammans enligt följande anlysstrategi. Enkätsvaren har analyserats genom att jämföra kategorierna sinsemellan, liksom med enkätens sista fråga: *"Hur skulle du generellt beskriva din relation till jordbrukslandskapet?"*. Således har alla enkätens frågor jämförts med varandra.

3.3.5 Resultatredovisning

Nedan beskrivs enkätanalysen utifrån den kategori (*ålder, boende- samt uppväxtmiljö, kontakt, medvetenhet, kunskap eller värdesättning*) som har utgjort underlag för hur respondenterna har grupperats inom analysen. Under varje sådan kategori presenteras iakttagelser om samband mellan gruppdeltagarnas svar med utgångspunkt i hur kategorin kan ha influerat relationen mellan människa och produktionslandskap.

→ **Ålder**
I följande kategori har deltagarna delats upp i den *äldre generationen* samt den *yngre generationen.*

Värdesättning på matens ursprung är tillsammans med kunskap om vad som sker på åkrarna just nu högre respektive bättre hos den äldre generationen. Den äldre generationen värderar generellt i samtliga kategorier jordbrukslandskapet högre, utom när det gäller värdet av jordbruksmarken som möjlig exploateringsmark. Angående lokal produktkännedom är grupperna tämligen likvärdiga åldersgruppen emellan. I den äldre generationen tycks matens geografiska ursprung dock vara viktigare än hos den yngre, då fler i den äldre generationen alltid eller oftast tittar efter varors ursprung.

→ **Boende- samt uppväxtmiljö**
Intresset för produkters ursprung visar sig vara högre för den gruppen som har en rural boende- och uppväxtmiljö än för de respondenter som är boende och uppväxta i urbana miljöer. Det tycks således finnas ett tydligt samband mellan människors boende - och uppväxtmiljö och de val som påverkar inköp av matvaror. Framförallt är skillnaden tydlig gällande antalet personer som alltid kontrollerar varors ursprung då de handlar. Bland de urban-urbana (urban uppväxt- samt boendemiljö) deltagarna är det bara en person av 28 som har svarat "alltid" medan det i den rural-rurala (rural uppväxt- samt boendemiljö) gruppen är 13 stycken av totalt 29 som "alltid" granskar varors ursprung.

Givetvis kan detta resultat vara influerat av att flera i den urban-urbana gruppen representeras av väldigt unga personer liksom att den rural-rurala gruppen innehåller flera aktiva jordbrukare.
Även gällande denna fråga visar sig människors miljö ha en påverkan på kunskapen om det lokala områdets produktutbud. Långt fler visar sig omedvetna om tillgången på lokala produkter i den gruppen med både urban uppväxtmiljö och boendemiljö. Åtta personer med urban boende- och uppväxtmiljö har svarat att de inte har kännedom om vilka lokala produkter som finns. I gruppen rural-rural motsvarar detta antal av två personer.

Svarens utfall visar att boende och uppväxtmiljö har ett samband

med kunskapens om de aktiviteter som sker på jordbrukslandskapet. Majoriteten (15 av 28) av rural-rural gruppen visar god kännedom om jordbrukets pågående aktiviteter, medan det i gruppen urban-urban enbart är 6 av 28. Givetvis kan detta resultat påverkas av att rural-rural gruppen representeras av flera aktiva jordbrukare.

De två olika grupperna tycks gradera jordbrukslandskapens olika värden relativt lika. Den största avvikelsen kan ses i gruppernas bedömning av jordbrukslandskapets potential som möjlig exploateringsmark. Den urban-urbana gruppen har bedömt detta värde högre än den rural-rurala gruppen där skillnaden i medelvärdena är 2,88 respektive 1,85. Vad som är intressant att notera är att i den rural-rurala gruppen har samtliga respondenter graderat jordbruksmarkens livsmedelproduktion med det högsta värdet: 5. Den rural-rurala gruppen värderar även jordbrukslandskapets landskapsbild och kulturhistoriska värden högre än den urban-urbana gruppen som också har värderat rekreationsmöjligheter högre än de deltagarna från gruppen rural-rural.

I gruppen rural-rural har samtliga en frekvent visuell kontakt med jordbrukslandskapet medan enbart drygt hälften av respondenterna i den urban-urbana gruppen säger sig frekvent komma i kontakt med jordbrukslandskapets visuellt. Att kontakfrekvensen hos rural-ruralgruppen skulle överskrida värdena hos den urban-urbana gruppen var inte oväntat. Dock kan det tyckas uppseendeväckande att hela 13 (utav 28) personer har en icke frekvent kontakt med jordbrukslandskapet i den urban-urbana gruppen. Särskilt då alla utom en är bosatta i Skåne som har gott om jordbruksmark.

Samtliga (29 personer) respondenter i den rural-rurala gruppen har en ”frekvent” fysisk kontakt med jordbrukslandskapet, medan motsvarande siffra i gruppen urban-urban enbart är 15 av 28.

Urban-urbana gruppens svar, där majoriteten (23 av 29) säger sig ha en frekvent kontakt med jordbrukslandskapets produktion, visar på en tydlig koppling mellan en urban levnadsmiljö och frekvens av jordbrukskontakt. Av enkätens respondenter i denna grupp är det enbart 7 (av 28) som frekvent kommer i kontakt med jordbrukslandskapets produktion.
Gällande kontakt med jordbrukare skiljer sig de båda gruppernas svar markant. Majoriteten (23 av 28) av respondenterna med en urban boende- och uppväxtmiljö anser sig ha en icke frekvent kontakt med jordbrukare. Majoriteten (26 av 28) av personerna som bor och är uppväxta i rurala miljöer säger sig å andra sidan ha en frekvent kontakt med jordbrukare.

Kontakt

Fler personer med frekvent visuell kontakt tittar alltid eller oftast på produkters ursprung jämfört med de som inte har en frekvent visuell kontakt. Kunskapen om vad som sker på åkrarna just nu är också större hos de som har en frekvent visuell kontakt. I gruppen som har en frekvent visuell kontakt anser sig 19 av 57 ha en god relation till jordbrukslandskapet, medan enbart en av de 20 deltagare som inte har en frekvent visuell kontakt anser sig ha en god relation.

Ett samband mellan en frekvent fysisk kontakt och intresse för matens geografiska ursprung kan utläsas, om än utan en markant skillnad. Skillnaden kan ses i att fler i gruppen som inte har en frekvent kontakt med jordbrukslandskapet tittar enbart ibland eller aldrig på varors ursprung. Sambandet mellan en frekvent fysisk kontakt och vad som sker på åkrarna just nu är dock starkare, där majoriteten av de som har inte har frekvent fysisk kontakt med jordbrukslandskapet inte vet vad som händer där just nu. I den andra gruppen kan drygt hälften anses ha kunskap om vad som sker på jordbruksmarken.

De som har en frekvent fysisk kontakt med jordbruksmarken värderar landskapet generellt högre i alla kategorier utom som möjlig exploateringsmark, där medelvärdet av de som inte har en frekvent fysisk kontakt är 0,95 högre. Således kan slutsatsen att en frekvent kontakt leder till en högre värdesättning av jordbruksmarkens funktioner när det gäller rekreation, livsmedelsproduktion, vacker utsikt, kulturhistoriskt värde, ekonomiskt värde samt biologisk mångfald.

Utav de som inte har en frekvent fysisk kontakt med jordbruket anser sig drygt 70 % ha en svag eller obefintlig relation till jordbruksmarken, vilket kan ses som ett förväntat resultat. Ingen anser sig ha en god relation utav de som inte har en frekvent fysisk kontakt. I gruppen som har en frekvent fysisk kontakt anser sig 21 stycken utav 60 svarande ha en god relation till jordbruket. Fysisk kontakt med jordbruksmarken är till synes

en viktig punkt för att anse sig ha en relation till jordbrukslandskapet. Angående kontroll av varans ursprung tyder resultatet på att fler som har en frekvent kontakt med produktionen tenderar att alltid eller oftast titta på varors ursprung. Majoriteten hade också en uppfattning om vilka lokala produkter som fanns att tillgå där de handlar. Även i gruppen som inte anses ha en frekvent kontakt med jordbrukets produktion visste ungefär hälften vilka lokala produkter som fanns att tillgå. Något färre i denna grupp visste vad som pågick på åkrarna just nu, men ingen anmärkningsvärd skillnad kunde urskiljas. Angående den egna generella uppfattningen om relation till jordbrukslandskapet så var det få ur gruppen som icke hade en frekvent kontakt med jordbrukets produktion som ansåg sig ha en god relation.

Olika typer av kontakt med jordbrukslandskapet har visat sig ha en påverkan på den lokala produktkännedomen. Frekvent kontakt med jordbrukare tycks innebära en större medvetenhet om produkters ursprung. Vidare skillnader kan utläsas, där den mest markanta är kunskap om vad som sker på åkermarken "just nu". Inom gruppen som hade en frekvent fysisk kontakt med jordbrukare var de rätta svaren fler.

De som har en frekvent visuell eller fysisk kontakt, frekvent kontakt med produktionen eller lantbrukare värderar generellt jordbruksmarken högre ur alla avseenden utom som möjlig exploateringsmark. Gällande matens ursprung och lokal produktkännedom finns ett samband mellan de som har en starkare koppling till jordbrukslandskapet och värdesättning på var maten kommer ifrån.

→ Medvetenhet

Medelvärdena av de olika gruppernas siffergradering av jordbrukslandskapens funktioner är relativt samstämmiga. Generellt kan sägas att den gruppen som alltid eller oftast kontrollerar varors ursprung då de handlar samt har en god uppfattning om vilka lokala produkter som finns att tillgå, värderar jordbrukets ”rekreationsmöjligheter”, ”livsmedelsproduktion”, ”kulturhistoriska värden”, ”ekonomiska värden” samt biologisk mångfald högre.

Drygt hälften av deltagarna (57 %) anger att de alltid eller oftast kontrollerar varans ursprung. I den grupp som alltid eller oftast kontrollerar produkters ursprung har hälften en uppfattning om vad som sker på jordbruksmarken just nu. Hälften anser sig också ha en generellt god relation till jordbrukslandskapet men enbart två kan anses ha en svag relation till jordbrukslandskapet. Resterande svar är svårtolkade och 10 personer har valt att lämna svarsfältet tomt. I gruppen som enbart ibland eller aldrig kontroller matens geografiska ursprung har majoriteten en bristande kunskap om vad som sker på åkrarna just nu. Generellt kan sägas att relationen till jordbrukslandskapet är svag för de flesta deltagare.

De som har en god kännedom om det lokala produktutbudet kan anses ha god kunskap om vad som sker på åkrarna just nu. Enbart en deltagare har svarat att de inte vet och majoriteten av resterande har två eller fler rätta svar. Den här gruppen värderar också jordbrukslandskapet högt ur livsmedelsproduktionsperspektiv där snittet är hela 4,9 av det maximala 5. Således kan en koppling mellan ett intresse för lokala produkter, viss inblick i jordbrukets produktion och att jordbruksmarkens funktionella värde är högt anas. Majoriteten anser sig också ha en god relation till jordbrukslandskapet. Av de som har en låg kännedom om lokala produkter har en låg andel kunskap om vad som sker på åkrarna just nu och svarsalternativet ”jag vet inte” återfinns ofta. Denna grupp har värderat möjlig exploateringsmark högt i förhållande till andra, där medelvärdet är 2,86. Förutom exploateringsvärde har dessa värderat samtliga funktioner lågt i förhållande till andra, vilket indikerar en generell lägre värdesättning eller låg förståelse för jordbruksmarken och dess funktioner. Kring 15 % anser sig ha en god kontakt med jordbrukslandskapet och det dubbla anser sig ha en svag eller ingen relation till jordbrukslandskapet.

→ Kunskap

De som anses ha en god kunskap om vad som sker på åkrarna just nu värderar generellt värden såsom livsmedelsproduktion, vacker utsikt samt ekonomiskt värde avsevärt högre. Hälften anser sig ha en god generell relation till jordbrukslandskapet och ingen anger relationen som direkt svag eller obefintligt. De som inte har en god kunskap om vad som sker på åkermarken just nu anger enbart funktionen som möjlig exploateringsmark som avsevärt högre och resterande funktioner är lägre värderade än den andra gruppen. Hälften anser sig ha en svag eller obefintligt relation till jordbrukslandskapet.

→ **Värdesättning**
Knappt hälften av de som har angivit en etta på värdet av jordbruksmark som möjlig exploateringsmark kan anses ha en god relation till jordbruksmarken. Hälften av dessa omnämner framtidsperspektivet som viktigt i sina svar. Ur rekreationsperspektivet verkar relationen till jordbruksmarken ej spela så stor roll för värdesättningen. Samtliga som angivit lägsta värdet för jordbruksmarken som livsmedelsproducent anses ha en svag relation till jordbrukslandskapet. Även samtliga som har angivit värde 1 för landskapsbildvärdet av jordbrukslandskapet, har vad som kan anses vara en svag relation. I kategorierna kulturhistoriskt värde och ekonomiskt värde är andelen som värdesätter jordbrukslandskapet som mycket oviktigt låg. I kategorin biologisk mångfald dominerar högsta värdet 5. De respondenter som angivit värde 5 i kategorin biologisk mångfald beskrev oftare än andra, sin generella relation till jordbrukslandskapet i känslomässiga termer.

3.3.6 Reflektion

Genväg

Utifrån en sammanställning av enkät-svaren ovan, har en reflektion över svarens utfall gjorts.

Jordbrukslandskapet nämns oftare i känslomässiga termer hos den äldre generationen än hos den yngre. En relation till jordbrukslandskapet kan således sägas ligga den äldre generationen närmare till hands, då en relation bygger på en känslomässig koppling (NE, 2012d). En rimlig förklaring kan vara att förr hade fler människor en personlig och naturlig koppling till jordbrukslandskapet. Även fler i den äldre generationen omnämner framtidsperspektivet som viktigt; jordbrukslandskapet är något värdefullt som bör hanteras med varsamhet för att försörja framtidens generationer.

Enligt enkätsvaren så har den grupp människor som vuxit upp och är bosatta i en urban miljö, generellt en låg kunskap om jordbrukets aktiviteter. Likaså värderar denna grupp funktionen exploatering högre än de med rural uppväxt- och boendemiljö. Generellt kan också sägas att en övervägande andel av enkätdeltagarna med en tydligt urban förankring visade på en svag relation till jordbrukslandskapet. Således tycks uppväxt- samt boendemiljö ha en inverkan på relationen mellan människa och produktionslandskap.

Enkätdeltagarna som ansåg sig ha en svag relation till jordbrukslandskapet visade också på ett lågt intresse för matens geografiska ursprung. Detta kan förklaras genom att en svag relation till jordbrukslandskapet medför ett ointresse även för dess matproduktion. En annan möjlig förklaring kan vara att den svaga kontakten med jordbrukslandskapet bygger på en låg kunskap och kännedom om jordbruk och livsmedelsprokuktion, och således inte ett grundläggande ointresse.

Förståelsen för jordbruksmarkens funktion som livsmedelsproducent är vanligare om deltagaren har inblick i jordbrukets produktion (genom visad kunskap om åkerns aktuella stadie i livsmedelsproduktionens cykel). Intressant är att ekonomiskt värde av produktionslandskapet värderas lägre hos de som inte har en god jordbrukskunskap, trots att möjlig exploateringsmark är markant högre. Det är alltså inte säkert att möjlig exploateringsmark refererar till det ekonomiska värde detta kan frambringa.

Funktionen biologisk mångfald värderas högt även hos dem som angivit sig ha en svag relation till jordbruksmarken. Biologisk mångfald är ett värde som är påtalat inom många områden, såsom medial uppmärksamhet, vilket kan antas ha påverkat till en högre värdesättning.

3.3.7 Metodkritik

Gällande metodkritik av enkätstudien är det viktigt att poängtera att trots att enkäterna har spridits via ett flertal kommunikationskanaler så är det alltid lättare att nå personer som har ett intresse för frågan. Det kan anses troligt att de enkäter som tillgängliggjort på internet främst besvarats av personer som redan har ett intresse för studiens ämne. Internettenkäterna har inneburit ett större initiativtagande från respondenterna än i de fall där personer direkt tillfrågats i staden eller tilldelats en enkät genom workshopsen.

Vidare kritik innefattar formuleringen av frågorna. Beroende på vem som svarar kan formuleringen av frågorna innebära olika tolkningar och således subjektivitet. Likväl analysen av svaren kan påverkas av oss som genomför analysens subjektivitet. Resultatet kan således vara påverkat av oss som studenter, även om flertalet insatser har utnyttjats för att motverka detta *(se kap. 1.9 samt 1.11)*. Fördelen är att vi som genomfört enkät-studien är två och att båda granskat materialet. Således bör graden av subjektivitet bli

något lägre.

Vidare kritik innefattar att spridningen av enkäten har skett under workshopsen som genomförts. Att enkäten delades ut under de två workshops som hölls för barn och jordbrukare innebar att antalet enkätsvar enkelt och snabbt ökade. Detta kan ses som positivt ur den aspekten att svarsunderlaget blev mer omfattande. Dock innebar detta att den totala svarsgruppens homogenitet kan ha påverkas. Av de totalt 92 svaren utgörs nästan hälften av respondenterna (42 stycken) av deltagare från workshoparna. Detta har inneburit att enkätstudiens urvalsgrupp representeras av 17 stycken jordbrukare (vilka kan antas ha en stark relation till jordbrukslandskapet), samt en stor andel svarande i åldern 0-17 år.

avslutning

4 AVSLUTNING

Framtidens historia är ännu inte skriven. Människan står varje dag, varje minut och varje sekund inför valet hur vår historia ska återberättas. Det är vi, och bara vi som kan förändra och påverka hur den kommer att se ut. Nedan presenteras en diskussion, slutsatser samt förslag som ämnar ge en ny bild av hur framtidens historia om relationen mellan människa och produktionslandskap kan återberättas. Här har uppsatsens hela buffé av fakta sammanflätats med författarnas egna funderingar och reflektioner samt ett fåtal nyförskaffade inspirationskällor som präglat uppsatsskrivandet. Här ämnar vi här besvara studiens frågeställningar.

4.1 Diskussion

Diskussionen är uppdelad enligt frågeställningarna som presenterades i uppsatsens inledande del, och följer således strukturen:

4.1.1 Hur ser relationen mellan människa och produktionslandskap ut och varför?
4.1.2 Varför bör relationen mellan människa och produktionslandskap stärkas?
4.1.3 Vilka medel kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap?

4.1.1 Hur ser relationen mellan människa och produktionslandskap ut och varför?

Samtidens Sverige uppvisar många tecken på en svag relation mellan människa och produktionslandskap. Samma tendenser kan utläsas i den lilla skalan i Eslövs kommun. Följande diskussionsfråga reflekterar över hur vi hamnade här och varför situationen ser ut som den gör.

I människans begynnelse var tillgången på förnödenheter såsom mat och vatten det som styrde hennes liv (Emanuelsson et al., 2002). Människa och landskap kunde ses som ett; människan accepterade naturens förutsättningar och anpassade sig efter dessa kompromisslöst. Natur och människa var så starkt sammankopplade att det är svårt att tala om en relation vid den här tiden. Människan ingick helt enkelt i naturen; de var en och samma sak.

Situationen förändrades under bondestenåldern (4200 f. Kr. – 400 f. Kr.). Då tog människan första steget mot att tämja landskapet genom odling (Emanuelsson et al., 2002). Odlingsstarten kan betraktas som ett första steg mot att människan försökte ta kontroll över naturen. Oavsett känslan av kontroll så är människan beroende alltid av naturen, men naturen är inte beroende av henne (Nonas, 1996). Etablering av jordbruksområden skedde dock ännu i samförstånd med naturens förutsättningar genom att placeras där det var lämpligt att bruka jorden (Emanuelsson et al., 2002). Vi menar att trots en viss anpassning, förändrades människans synsätt på landskapet märkbart vid jordbrukets uppkomst. Från att människan ansåg sig likvärdig med naturen tog tankesättet om att kunna påverka naturen sin början. Naturens förutsättningar fick fortfarande styra, men inte helt och hållet som tidigare vilket kan ses som början på det antropocentriska synsättet*.

Hittills kan det landskap som producerade mat liknas vid det som Gustafsson (1991, i Stenseke 1997) beskriver som ett identitetslandskap. Han beskriver identitetslandskapet som det landskap som ligger människan närmast; identitetslandskapet präglar människans värderingar genom bland annat landskapets frekventa fysiska närvaro i människans liv.

När det lokala landskapet stod för hela matförsörjningen blev det en naturlig följd att äta efter säsong. Under bronsåldern (1700 f. Kr. – 500 e. Kr.) utvecklades ett *"hushållningstänk"* (Emanuelsson, 2009, s.211), som innebar att mat lagrades för att konsumeras under mer karga årstider. Idén om att hushålla med mat gick hand i hand med tillgången på mat; när människan inte hade något val, utvecklades idéer om hur tillgången på mat kunder säkras året om. Detta kan jämföras med dagens situation, där människan inte är beroende av det lokala jordbrukslandskapet, och ett "*hushållningstänk"* inte är särskilt vanligt. Betyder detta att en situation där

* Ett antropocentriskt synsätt innebär att landskapet värdesätts utifrån hur människan gynnas eller missgynnas av naturen (Munthe, 2001).

människan inte har något annat försörjningsval än det lokala landskapet krävs för att uppmuntra till idéer om hur matförsörjningen kan tryggas genom det lokala landskapet? Att Sverige inte har varit krigsdrabbat på över 200 år, menar Jonsson (2012) har fått till följd att dagens generation tar tillgången på mat för given. Avsaknad av en ”skarp situation” under flera generationer kan alltså sägas ha lett till en distansering från matens ursprung och att mattillgången idag är en självklarhet.

Människan utvecklade med tiden allt bättre tekniker för att frambringa mat och blev till följd av detta permanent bofast under järnåldern (500 f. Kr.-1050 e. Kr.). Åkrar upprättades och matförsörjningen blev säkrad på en och samma plats, året om (Emanuelsson et al., 2002). De geografiska gränserna för människans identitetslandskap kan således antas ha krympt. Tidigare hade människan rört sig i större områden och utnyttjat större delar av landskapet för sin matförsörjning. Som en följd av att människan nu var permanent bosatt, minskade identitetslandskapets geografiska utsträckning till att enbart inbegripa bosättningens närmaste omgivningar. Människans nyetablerade beroende av det landskap som lämpade sig för odling, kan antas ha medfört att det produktiva landskapet nu utgjorde hennes identitetslandskap. Resterande naturområden var av mindre betydelse, då dessa inte längre var direkt kopplade till matförsörjningen, och kan kategoriseras utefter det som Gustafsson (1991, i Stenseke, 1997) beskriver som ett upplevelselandskap eller bildlandskap*.

Enstaka permanenta bosättningar utvecklades på sikt till byar, där människan ännu bodde nära det landskap som födde henne (Emanuelsson et al., 2002). Produktionslandskapet var i hög grad närvarade i människans liv. Landskapet kunde enkelt upplevas med olika sinnen (ibid) och kopplingen mellan jord och mat var tydlig. Den fysiska och mentala närheten till matens ursprung präglade människans relation till produktionslandskapet under följande sekler. Fram till 1700-talet baserades människans matförsörjning på det lokala landskapet där jordbruket främsta funktion var att försörja den egna familjen med mat (Stenseke, 1997). De allra flesta hade en stark anknytning till produktionslandskapet genom att på något sätt själva vara involverade i produktionen (Larsson, 2004). Vad hände egentligen sedan? En viktig historisk vändpunkt i relationen mellan människa och produktionslandskap var den industriella revolutionen. Under denna historiska epok blev antalet människor som stod i nära kontakt med produktionslandskapet betydligt färre. Allt fler människor flyttade in till städerna och urbaniseringen bidrog kraftigt till att förändra rollen av landsbygden: från att ha varit en boplats till att vara en enhet som försörjde städerna (McNeill, 2003). Människans syn på produktionslandskapen förändrades drastiskt. Om den tidigare historiens relation mellan människa och produktionslandskapet likställs med Gustafssons (1991, i Stenseke 1997) identitetslandskap blev nu även produktionslandskapen för flertalet människan snarare vad Gustafsson kallar ett bildlandskap: ett landskap präglad av en flyktig visuell kontakt (ibid).

Den industriella revolutionen påverkade människans relation till produktionslandskapet framförallt genom att fler människor nu kom att leva geografiskt längre ifrån det landskap som försåg henne med mat. Även det mentala avståndet kan skönjas ha ökat genom att färre människor var involverade i matproduktionen och inte längre hade en daglig kontakt med produktionslandskapet. Den industriella revolutionen innebar uppkomsten av nya transportmedel såsom järnvägen och ångbåten vilken möjliggjorde att varor kunde transporteras längre sträckor än tidigare (Adamson, u.å). Detta medförde att det lokala jordbruket förlorade sitt tidigare värde då livsmedelssystemen blev allt mer globala (ibid). Det var inte längre det lokala landskapet som försåg människan med mat, vilket kan antas ha försvagat kopplingen mellan människa och landskap.

Ett ökat geografiskt avstånd till matens ursprung, både genom urbaniseringen och en globaliserad marknad kan i sig anses vara en bakomliggande orsak till hur dagens människa ser på produktionslandskapet. Förr bodde majoriteten av Sveriges befolkning på landsbygden och i princip alla var sysselsatta inom jordbruket (Isacsson, 2012a; Larsson, 2004).Idag växer Sveriges städer ständigt och allt fler väljer att bo i städer. Jordbruket sysselsätter idag enbart ett fåtal procent av Sveriges befolkning (Isaksson,

* Ett upplevelselandskap samt bildlandskap innebär ett landskap som människan enbart har kontakt med en kortare tidsperiod och/eller visuellt. (Gustavsson, 1991 i Stenseke, 1997). Således innebär de en svagare koppling till landskapet än ett identitetslandskap

2012a) och hälften av den mat vi konsumerar är importerad från andra länder (Tienfensee, 2012). Att den genomsnittlige svensken handlar 50 % importerad mat (ibid), ofta från fjärran länder bidrar till att göra vägen från jord till bord allt längre och "slingrigare".

Människan har genom historien förändrat landskapet utifrån hennes tankar och värderingar (McNeill, 2003). När landskapet tog nya former fick det även reflekterande konsekvenser som präglade människans uppfattningar och tankar om landskapet (ibid). Detta kan ses som en cirkulär process där våra tankar påverkar vår omgivning och vår omgivning i sin tur påverkar våra tankar. I historien har människan ständigt utvecklat sin förmåga att tämja landskapet, vilket kan vara orsaken till att människan mentalt kommer allt längre ifrån naturen. Sett till denna reflekterande cirkulära process ligger associationerna till en nedåtgående spiral nära till hands.

I samma stund som relationen mellan människa och produktionslandskap förändrades, skedde ett skifte i hanteringen av jordbrukslandskapet genom förändrande markanvändningsprioriteringar.

Människor har idag möjlighet att arbeta och bo nästan var som helst och styrs inte längre av landskapets funktionella faktorer (ESPON, 2006), såsom matproduktion. Det är inte en faktor att ta hänsyn till i lika stor utsträckning som i historien, och blir därför av mindre betydelse. Genom att blicka tillbaka i historien framgår bilden av att det urbana och rurala förr ingick i ett och samma kretslopp (ibid). Historiskt levde närliggande stad och land i symbios med varandra: landsbygden producerade mat som sedan blev föremål för handel i staden (ibid). Dagens relation mellan stad och land när det gäller funktioner, är mycket mer komplex än förr (ibid) och är därför svårare att kartlägga för människor. Staden och dess lokala produktionslandskap kommer allt längre ifrån varandra och således också människa och produktionslandskap.

Dagslägets svala politiska intresse för jordbruksfrågor (Isaksson, 2012a), tyder på att människan idag har en svag mental koppling till produktionslandskapet. Jordbrukspolitik beskrivs allt som oftast som en förlegad fråga, både från politiskt håll liksom bland väljare (ibid). Inför valet 2010 genomfördes en undersökning om väljares prioriteringar inom sakpolitiska frågor (Dagens Nyheter, 2010 i Isaksson, 2012a). Där hamnade jordbruk och livsmedelsproduktion (sammanförda under titeln landsbygdsfrågor) bland listans absoluta bottenskrap (ibid). En intressant notering är att av undersökningens kategoriska indelning saknar en kategori som enbart berör jordbruk och livsmedelsproduktion. Istället ingår dessa frågor i den breda kategorin *"landsbygdsfrågor"* (Isaksson, 2012a, s. 52). Detta säger lika mycket om människors syn på produktionslandskapet i sig, som undersökningens resultat. Jämfört med listans andra till synes snäva kategorier, såsom *"familjepolitik"*, *"barnomsorg"* eller *"pensionärernas villkor"*, så är det uppseendeväckande att samtliga frågor som rör landsbygden har sammanförts till en grupp. Särskilt då gruppen innefattar matproduktion, som är en av grundstenarna för mänskligt liv. Detta tycks vara en insikt som saknas hos samtidens människa i västvärlden. Är det verkligen relevant att diskutera barnomsorg, om framtidens generationer inte har något att äta?

Isaksson (2012a) menar att det svaga intresset för livsmedelsproduktion grundar sig i en bristande kunskap om jordbruk. Emanuelsson et al. (2002) menar snarare att en låg kunskapsnivån resulterar i ett sjunkande intresse för natur, växter och landskap. Oavsett vilken som är den bakomliggande orsaken kan vi konstatera att det finns en avsaknad av intresse samt kunskap om produktionslandskapet hos samtidens människor. Samtidigt som intresset för jordbruk och livsmedelsproduktion är svalt i dagens Sverige, har många människor ett stort intresse för mat och matlagning (Isaksson, 2012a). Isaksson (2012a) beskriver att många människor idag upplever att maten börjar i köket och inte på åkern, vilket kan ses som en förklaring till ett lågt intresse för och en bristande kunskap om produktionslandskapet. Detta kan ses som ett paradoxalt fenomen (då jordbrukslandskapet är en förutsättning för mat) som tyder på en oförståelse för kopplingen mellan mat och jordbruk.

Förr såg prioriteringarna i politiken annorlunda ut. Under större delen av förra seklet var jordbrukspolitiken en av Sveriges hjärtefrågor. Den inhemska produktionen skyddades då från utländsk konkurrens genom tullar och diverse beskattningssystem (Flygare & Isacson, 2003). Fram till 1980-talet hade Sverige ett uttalat mål om att vara självförsörjande gällande mat (Larsson, 2004). Idag är den politiska inställningen förändrad och Sverige är idag (tillsammans med Norge) det land som har lägst självförsörjningsgrad i Europa (Tienfensee, 2012) trots Sveriges goda tillgång på mark. Sverige är ett land som med sin tillgång på odlingsbar

mark hade kunnat vara självförsörjande. Istället satsar vi på att importera mat, bebygger våra åkerjordar och utarmar det inhemska jordbruket. Med detta i åtanke är det svårt att fundera på vad vi här i Sverige egentligen sysslar med. Särskilt då man betraktar Sveriges situation från ett Europeiskt perspektiv där EU:s gemensamma jordbrukspolitik tycks gå mot att främja allt mer globala matförsörjningssystem. Nya medlemsländers omoderna jordbruksdrift, EU:s nuvarande höga budgetposter inom jordbrukspolitik samt annalkande miljöproblem är svarta moln som skapar osäkerhet på framtidens jordbrukshimmel. Det kan tyckas tillräckligt för att värdera och skydda den inhemska produktionen bättre, men de senaste decenniernas politiska trender uppvisar inga tecken på insikt om problemen.

År 1990 beslutade Sveriges riksdag (som enbart ett av två länder i världen) att avreglera jordbruket och helt frisläppa det till marknadens krafter (Flygare & Isacson, 2003). Politikerna ansåg inte längre att matproduktionen var tillräckligt värdefull för att särskiljas från samhällets övriga intressen. Även om reformen aldrig fick genomslagskraft i Sverige i och med inträdet i EU år 1994, speglar beslutet en förändring i människans inställning till matproduktion. Från och med medlemskapet i EU har Sverige omfattats av den Europeiska jordbrukspolitiken (CAP), vars främsta mål har varit att trygga unionens jordbruk. Ända fram till idag har Europas jordbruk bedrivits genom en protektionistisk politik, där medel för att skydda unionens jordbruksprodukter har utgjorts av skatter och exporttullar (Larsson, 2004). I år (2013) förväntas ett av CAPs jordbrukspolitiska mål att uppfyllas, vilket innebär att unionens exportsubventioner liksom importtullar helt skall avvecklas (EU, u.å.). Motiveringen för att göra detta lyder: *"rättvis konkurrens"* (ibid). Uppfyllandet av detta mål innebär att jordbruket ytterligare styrs av marknadens krafter. Vad som kan utläsas i detta politiska fokusskifte är att jordbrukspolitiken nu omvandlats från att i första hand ha främjat producenterna till att istället inrikta sig på att gynna konsumenterna.

En annan intressant iakttagelse som kan ses som en indikation på dagens relation mellan människa och produktionslandskap är hanteringen av jordbruksmark i dagens planering. Miljöbalkens riktlinjer lyder:

" Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhälls-intressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk."(Sveriges Riksdag 1998, miljöbalken 3 kap 4§)

Trots detta saknar jordbruksmarken ett starkt skydd i praktiken (Larsson & Germundsson, 2012). Dessutom innehåller inte miljöbalken några specifikationer som förtydligar vad som är att betrakta som *"brukningsvärd jordbruksmark"*, vilket gör miljöbalkens riktlinje enkel att kringgå. Vad som också är förvånansvärt är att miljöbalken omnämner jordbruk vara av *"nationell betydelse"* samtidigt som Sverige saknar en nationell instans som övervakar och säkerställer tillgången på produktiv mark (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006). Hur ska tillgången på bördig jordbruksmark, i ett nationellt perspektiv, kunna säkerställas utan en instans som övervakar och tillgodoser just detta?

Historiens lokala försörjningssystem har inneburit att det inte funnits ett behov av en nationell planering av jordbruksmark. I dagens globala livsmedelsförsörjningssystem är situationen annorlunda. Exploateringen som till stor del sker på Skånes bördiga jordbruksmark (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006), vittnar om hur lågt jordbruksmarken värderas i kommunernas planering. Planeringsansvaret för landskapets användning ligger helt på kommunal nivå. En förklaring till den ökade exploateringen på jordbruksmark kan vara att värdet av jordbruksmark bestäms till mångt och mycket utifrån kommunens tillgänglighet på god jord (Larsson, 2004). I bördiga Skåne innebär betraktas ofta åkermark klass 7 inte som särskild värdefull och kan således tas i anspråk för andra intressen medan denna jordklass kan betraktas som toppjord i andra delar av landet. Den bördiga jordbruksmarken är på grund av geologiska förutsättningar orättvist fördelad mellan kommuner, men bör inte hanteras därefter. Vi menar att perspektivet på jordbruksmark bör vara nationellt då åkermark med klass 7 kan vara oerhört värdefull i ett nationellt, och globalt, perspektiv.

En parameter som tyder på människans låga värdering av produktionslandskapet är att jordbruksmark inte anses vara tillräckligt värdefull för att räknas som ett *"riksintresse"*. En diskussion om högklassig jordbruksmark skulle tillföras ett skydd genom att klassificeras som riksintresse, inkluderas i Miljödepartementets slutbetänkande från 2009 (Miljödepartementet, 2009). Utredningen bakom betänkandet bordlade

frågan, då jordbruksmarken redan ansågs ha ett fullgott skydd genom miljöbalken. Larsson och Germundsson (2012) menar att det kommunala planarbetet tar liten eller ingen hänsyn till miljöbalkens bestämmelser angående jordbrukets markanvändning. Dagens svaga kommunala hänsyn understryks också av yrkesverksamma planerare på Eslövs kommun vid intervjuer. Inte en enda av intervjudeltagarna nämnde miljöbalken under intervjuerna, trots att intervjuerna innehöll frågor som rörde användandet av riktlinjer och policys gällande reglering av jordbruksmarken. Avsaknaden av skydd som reglerar hushållandet med jordbruksmarken bekräftas även genom Länsstyrelsens nyliga uttalande i SVT:s regionala nyhetssändning Sydnytt (2013-01-04). I inslaget beskrivs, utifrån Jordbruksverkets (2013) rapport att: *"De Skånska åkrarna försvinner med rasande takt"* (SVT, 2013, [TV-program]) och Elisabeth Weber, länsarkitekt på Länsstyrelsen i Skåne, hävdar att kommunerna måste bli bättre på att ta hänsyn till åkermarkens värde som jordbruksmark i sina översiktsplaner (ibid). Nationellt liksom i Eslöv, tycks alltså Miljöbalkens skydd för jordbruksmark vara svagt.

Kommunernas liberala inställning till exploateringsprojekt förlagda på jordbruksmark kan också förklaras genom människors syn på exploatering respektive bevarande. Ett exploateringsprojekt ses av många som något positivt, *"det händer något nytt"* medan bevarandet av jordbruksmark ofta associeras med stagnation (Anon, 2012a [muntlig]). Denna inställning kan ha sin grund i att synen på landskapet präglas av människors stundande behov. Uddenberg (2001b) skildrar detta genom att beskriva att en svulten och fattig människa i Botswana ser annorlunda på landskapet jämfört med en välbärgad Europé. Den förstnämnda ser främst landskapets matresurser, medan den andra framförallt uppmärksammar de estetiska värdena. I Sverige där mattillgången inte upplevs som hotad ser vi inte landskapet som en viktig resurs, vilket kan vara en förklaring till att matproduktion ges låg prioritet i förhållande till andra värden i dagens planering.

Ovan redovisas de faktorer som tyder på en svag relation mellan människa och produktionslandskap i Sverige. Liknande iakttagelser har gjorts i Eslövs kommun i Skåne genom att undersöka kommunens arbete med markanvändningsfrågor. Den enkätstudie som har genomförts inom studien visar på en mer ingående bild av hur relationen mellan människa och produktionslandskap ser ut i kontexten Eslöv.

Gällande politiken och markanvändningsfrågor i Eslövs kommun inkluderas jordbrukslandskapet i de vägledande dokumenten. Det kommunala handlingsprogrammet samt översiktplanen skriver att exploatering inte **bör** ske på den bästa åkermarken (Eslövs kommun, 2002). Översiktplanen uttrycker också en vilja att skapa ett långsiktigt hållbart Eslöv där ekonomin ska stå i balans med ekologiska och sociala hänsynstaganden (ibid). En annan bild ges dock av tjänstemännen på samhällsbyggnadsenheten vid de intervjuer som genomförts i studien. Intervjusvaren indikerar att kortsiktiga värden oftast går före i praktiken och att översiktsplanen sällan använts som ett styrande dokument inom det reella planarbetet. Översiktsplanen uttrycks dock nyttjas när dess innehåll går hand i hand med projektets förutbestämda mål (Anon, 2012a, [muntlig]). Ekonomiska värden förklaras få företräde i nästan samtliga projekt eftersom villkoren sätts av byggherrar och inte av översiktsplanen där de långsiktliga värdena omnämns.

Den kommunala inställningen till produktionslandskapet som intervjudeltagana skildrar, riskerar att smitta av sig på kommuninvånarna. En kommun erbjuder valmöjligheter för dess invånare, och om dessa val ständigt placerar ekonomi i fokus, hur ska invånarna kunna välja något annat?

Enkätsvaren visar att de deltagare som har en frekvent* fysisk kontakt till jordbrukslandskapet och dess produktion, till större del anser sig ha en god relation till jordbrukslandskapet. Av de som saknar en frekvent fysisk kontakt anser sig ingen ha en god relation till jordbrukslandskapet. Enkätsvaren vittnar även om att en frekvent fysisk kontakt med jordbrukslandskapet och dess produktion innebär en högre värdesättning av produktionslandskapets funktioner (utom som möjlig exploateringsmark), mer kunskap om livsmedelsframställningen och ett större intresse för produkters ursprung. Detta har även flertalet svarat inom gruppen av

* Frekvent fysisk kontakt avser kontakt *"dagligen"*, *"några gånger i veckan"* eller *"några gånger i månaden"*. Avsaknad av frekvent fysisk kontakt innebär således kontakt ett *"par gånger om året"* eller *"aldrig"*.

människor som växt upp och bor i rurala miljöer. Två slutsatser kan dras utifrån detta: (a) någon med ett intresse för jordbruk bosätter sig i eller vistas fysiskt i jordbrukslandskapet, eller (b) de som kommer i kontakt med jordbrukslandskapet i sin vardag utan ett uttalat intresse för detta, får automatiskt ett ökat intresse för, större kunskap om liksom värdesätter jordbrukslandskapet högre. Oavsett vad som kan vara förklaringen, är det klart att en frekvent fysisk kontakt stärker relationen mellan människa och produktionslandskap. Detta understryker även Johansson & Müller (2005), där de förklarar att egna upplevelser av naturen är en förutsättning för att en relation ska kunna upprättas. För att gemene man ska ha möjlighet till en kontakt och egna upplevelser av jordbrukslandskapet krävs således en tillgänglighet till detta landskap. Dagens jordbrukslandskap är storskaligt till följd av effektiviseringens frammarsch i landskapet. Detta förändrade karaktären av produktionslandskapet och dess stora sammanhängande odlingsenheter är ottilgängligt för gemene man, vilket således kan betraktas som ännu en möjlig anledning till dagens svaga relation mellan människa och produktionslandskap.

Enkäten visar också att de människor som har en frekvent fysisk kontakt med jordbrukslandskapet har en större inblick i livsmedelskedjan från jord till bord genom att inneha en större kunskap om de aktiviteter som sker i produktionslandskapet. Personer som har en frekvent fysisk kontakt värderar produktionslandskapets funktion som matproducent, kulturhistoria, landskapsbild, ekonomiska värden samt biologiskt mångfald generellt högre än de som inte har en frekvent kontakt. Produktionslandskapets funktion som exploateringsmark värderas generellt lägre av den gruppen människor med en frekvent fysisk kontakt än de som saknar frekvent fysisk kontakt. Detta kan tolkas som att en frekvent fysisk kontakt medför ett värnande om jordbrukslandskapets bevarande som matproducent i högre utsträckning.

En visuell kontakt med jordbruksmarken har visat sig ha en viss påverkan för relationen mellan människa och produktionslandskap, dock inte lika stark som en fysisk kontakt. I enkäten framgår att människor som ofta kommer i kontakt med jordbrukslandskapet visuellt anser sig ha en bättre relation till produktionslandskapet än dem som sällan ser detta landskap. Lanskapets värde kan ligga i en visuell upplevelse. Att åka förbi ett prunkande gult rapsfält med bil kan således skapa en relation, men är relationen så stark att när den gyllengula rapsoljan senare hälls i stekpannan uppmärksammas sambanden mellan intrycken?

Vidare kan utläsas från enkäten att det geografiska avståndet mellan människa och produktionslandskap har en inverkan på relationen. Enkätsvaren visar att den grupp deltagare som är bosatta och har vuxit upp i en urban miljö generellt har en låg kunskap om jordbrukets aktiviteter och värderar funktionen exploatering på jordbruksmark högre än de med rural uppväxt- och boendemiljö. Generellt kan också sägas att en övervägande andel av dem med en urban uppväxt- samt boendemiljö har en svag relation till jordbrukslandskapet. Varför relationen mellan människa och produktionslandskap således kan betraktas som svag, kan förklaras med den höga andel av människor som idag bor i städer. Steel (2009) menar att fler människor idag inte reflekterar över vad maten kommer ifrån, och att detta innebär en ökad risk för att inte värdesätta tillgången på produktiv jord tillräckligt högt. Sammanfattningsvis påvisar enkäten således att parametern boendemiljö/uppväxtmiljö har stort inflytande på konsumentens medvetenhet om matens ursprung.

Finns det någon skillnad i hur den äldre respektive yngre generationen* i Eslöv ser på jordbrukslandskapet? Enkätstudiens resultat tyder på att den äldre generationen värderar jordbrukslandskapet högre, har bättre kunskap och ett större intresse för jordbrukslandskapet. Generellt kan sägas att i Eslöv har den äldre generationen har en starkare relation till jordbrukslandskapet, vilket bland annat Eslövs historia kan vara en förklaring till. För ett par generationer sedan hade mer eller mindre alla en naturlig koppling till jordbruket genom till exempel familj eller nära vänner som arbetade med just matframställning (Billström, 2005). Kopplingen mellan mat och jordbrukslandskapet kan därför antas vara tydligare hos den äldre generationen. I historien var matens ursprung i högre

* Den äldre generationen utgörs här av personer som är 45 år eller äldre

utsträckning lokal och matkedjan från jord till bord var mer transparent än vad den är idag. Exempelvis cyklade sillhandlare Sjögren runt i staden och levererade nyfångad sill till Eslövs invånare under 40- och 50-talet (ibid). Även om Sverige som sagt inte har varit utsatt för krig under de senaste 200 åren (Jonsson, 2012) så kan den äldre generationen antas ha påverkats av omständigheterna i Europa under krigsåren samt mellankrigstiden. Den äldre generationen har inte tagit tillgången på mat för givet under hela sitt liv och samma gäller för deras föräldrar.

Mycket tyder på att dessa värderingar inte följt med till dagens generation. Vidgas vyerna utanför Eslövs kommungränser kan paralleller dras till filmen: "*Assembly line of death*"*. Filmen, som troligtvis skildrar en asiatisk verklighet, återger dagens industriella livsmedelsframställning och hur produktionskedjan ser ut. Filmen poängterar att vi idag inte är medvetna om vad vi äter och att den bakomliggande produktionsprocessen är för oss dold. Utan ord lyckas filmen förmedla hur människan idag tar mat för givet framförallt genom filmens avslutande scen, där en förundersökning för en gastric bypass-operation visas (inte för att för den sakens skull hävda att alla som genomgår en gastric bypass-operation tar mat för givet). Givetvis är filmen starkt vinklad men den illustrerar ändå på ett tydligt sätt hur matens gång från produktion till konsumtion ofta ser ut i världen idag: från storskalig industri bakom låsta bommar, till välförpackade emballage i butikshyllorna och matintag av nästintill ursprungslös snabbmat. Om människans inblick i livsmedelskedjan förr sträckte sig "från jord till bord", skulle dagens situation kunna beskrivas på samma rimmande manér, genom uttrycket "från hylla till bukfylla".

4.1.2 Varför bör relationen mellan människa och produktionslandskap stärkas?

Mycket pekar mot att det Svenska jordbruket kommer att omfattas av en allt mer marknadsstyrd politik i framtiden. CAPs aktuella mål om att ytterligare marknadsanpassa jordbruket genom att avveckla dagens exporttullar (EU, u.å), är ett sådant exempel. Detta kommer innebära att konsumenterna får en större makt över jordbrukets produktion, vilket å ena sidan kan tyckas bra. Jordbruket borde väl anpassa sin produktion efter vad marknaden efterfrågar, i likhet med samhällets andra näringsgrenar? På så sätt kan utbudet anpassas efter konsumenternas önskemål och priserna pressas. Ett mer marknadsanpassat jordbruk, innebär å andra sidan att Sveriges jordbruksprodukter får ökad konkurrens av utländska varor. Detta kan ge negativa följder på miljön (bland annat genom längre transporter), och innebär än mer svåröverblickbara livsmedelskedjor. Filmen *"Food. Inc."* (2008) har ett intressant synsätt på konsumentens roll: varje inköpstillfälle kan ses som en möjlig rösträtt där konsumenten ges möjligheten att stödja den livsmedelsproduktion som ligger bakom produkten de köper. Filmen poängterar problematiken i att konsumenter idag inte är medvetna om produkters bakgrund. ESPON (2006) skriver att livsmedelskedjan idag är komplex och omfattande, vilket kan antas innebära att den är svår för gemene man att överblicka. En marknadsanpassad produktion innebär att större ansvar överförs till individen. Genom våra val kan vi bidra till upprättandet av ekologisk mångfald, bevarandet av kulturhistoriska världen, stödja det lokala jordbruket eller medverka till en negativ klimatpåverkan och ett ohållbart hushållande med naturresurser. Det är inte möjligt att göra medvetna val så länge vi inte vet vad vi *"röstar på"*, eller ser kopplingen mellan mat och dess påverkan på landskapet. En undersökning gjord av ARS – Research AB (2008) kan ses som en bekräftelse på detta. Undersökningen visar att en ökad kunskap har visat sig kunna influera människors konsumtionsbeteenden samt deras agerande. Garvill et al. (2001) påvisar samma sak; medvetenheten om exempelvis miljöhot kan bidra till att människor handlar på ett mer miljömedvetet sätt.

Enkätstudien som genomförts i huvudsakligen Eslövs kommun vittnar om att det finns ett samband mellan en svag relation till produktionslandskapet (genom en icke frekvent fysisk kontakt** och uppväxt samt boende i urbana miljöer) och ett ointresse för livsmedelskedjan (genom en medvetenhet om varors ursprung). Att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap kan således antas bidra till mer medvetna konsumtionsval.

---

* http://www.youtube.com/watch?v=KtjbKy9eseg

**En *icke frekvent fysisk kontakt* innebär vistelse i eller i anlutning till produktionslandskapet max ett par gånger om året.

Johansson & Müller (2005) understryker att människor behöver egna upplevelser av naturen för att upprätta en relation till denna. Stenseke (1997) menar att en fysisk koppling till landskapet kan bidra till en större förståelse och en högre värdesättning av landskapet. Således kan utläsas att en personlig koppling till landskapet/naturen är väsentlig för att skapa en relation och förståelse för dessa. Enkätstudien har visat på samma tendenser i Eslöv: människor med en frekvent fysisk kontakt värderar landskapet högre ur ett livsmedelsproduktionsperspektiv än de människor som saknar en frekvent fysisk kontakt. Ett lågt värdesättande av jordbruksmarkens funktion som livsmedelsproducent reflekteras i den frikostliga bebyggelsen som sker på våra Skånska jordar idag. Framförallt i Skåne bebyggs ofta högklassig jordbruksmark (Länsstyrelsen i Skåne län, 2006) och de Skånska åkrarna har under de fem sista åren bebyggts med en allt högre takt (Jordbruksverket, 2013; Sydnytt, 2013, [TV-program]). Varför måste vi då värdesätta produktionslandskapet högre för livsmedelsproduktionsändamål än vad vi gör idag? Denna fråga kan kanske tyckas vara banal för några, men dock så viktig att utreda då det är grunden till varför vi i denna uppsats uppmanar till en stärkt relation mellan människa och produktionslandskap.

Västvärldens hantering av produktiv mark är idag inte hållbar ur en ekologisk synvinkel eller ur ett livsmedelsproduktionsperspektiv. Steel (2009) menar att en oförståelse för det produktiva landskapet ökar risken för att inte värdesätta det som en resurs inför framtiden. Jordbruket står inför en rad stora utmaningar under de kommande decennierna, där insatser för att skapa ett hållbart matförsörjningssystem krävs från många håll (Båge, 2012). Framtidens förutspådda befolkningsökning ställer ökade krav på livsmedelsproduktionen för att kunna mätta världens population (Jonsson, 2012). Dagens jordbruksproduktion är beroende av ändliga resurser (Steel, 2009; Jonsson, 2012) där olja är en av grundstenarna för hur dagens jordbruksproduktion bedrivs (Steel, 2009). Den moderna mekaniken som drivs av olja har möjliggjort en effektivare produktion av allt större odlingsenheter (McNeill, 2003). En annan avgörande faktor för dagens jordbruk är fosfor (som en del av handelsgödsel), som har inneburit ökade skördar trots färre hektar mark, och möjligheten att bedriva en lönsam produktion på allt magrare jordar (Schultz, von, 2012; SCB et al., 2012). Då livsmedelsförsörjningen står inför en förutspådd *"peak oil"* (Steel, 2009, Schultz, von, 2012), liksom en annalkande *"peak fosfor"*, (Schultz, von, 2012) är det mycket som pekar på att vi inte kommer att kunna bedriva ett lika effektivt jordbruk i framtiden med dagens livsmedelssystem. Med det i åtanke är det inte svårt att förstå Westholms (2008) övertygelse om att varje hektar odlingsbar mark kan komma att spela en viktig roll i framtiden. Ur enkätstudien går att utläsa att produktionslandskapets funktion som exploateringsbar mark värdesätts högre av de som saknar en frekvent fysisk kontakt liksom av de som är bosatta och uppväxta i en urban miljö*. En stärkt relation mellan människa och produktionslandskap kan således bidra till en lägre värdesättning av jordbruksmarken som exploaterbar mark.

Planeringshorisonten för markanvändningen ligger i dagsläget ofta på mellan 20-30 år i de skånska kommunernas översiktsplaner (se Skåneinventeringen bilaga 3). Jordbruket står inför en oviss framtid, där vi inte vet om vi kommer att kunna producera lika mycket mat som idag utan tillgång på jordbrukets ändliga grundstenar såsom olja och fosfor (Jonsson, 2012). Med hänsyn till detta kan framförhållningen i dagens planering tyckas vara kortsiktig; dagens markanvändningsbeslut får konsekvenser som sträcker sig långt förbi en tidshorisont på 30 år. Medvetenheten om detta problem är till synes svag inom planering och åtgärder tycks vara sällsynta.

De kommunala översiktsplanerna tar alltså sällan ställning till jordbrukets framtida utmaningar, vilket kan vara ett resultat av att vi i Sverige idag har förlitat oss på tillgången på importerade livsmedel. Idag importeras hälften av den mat vi äter (Isaksson, 2012a), vilket bidrar till att jordens matresurser är orättvist fördelade. Medan vi i Sverige bebygger högklassig åkermark och importerar mat, svälter människor i andra delar av världen. Detta motsäger direkt det generationsmål som skall vara vägledande för Svenskt miljöarbete:

* Observera att de enkätdeltagare som har en frekvent fysisk kontakt kan vara de som har en rural uppväxt- samt boende miljö.

"Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser." (Regeringskansliet, 2004).

Förutom generationsmålet innefattar politiken en rad miljökvalitetsmål. Dessa har upprättats av riksdagen och ska vara vägledande för Sveriges miljöpolitik. Gällande miljökvalitetsmålen är det framförallt två stycken som rör jordbrukslandskapet och dess planering: *"ett rikt odlingslandskap"* samt en *"god bebyggd miljö"* (Länsstyrelsen i Skåne Län, 2006). En intressant sak att nämna i detta sammanhang är att arbetet mot dessa två miljömål, bedrivs av två olika myndigheter: Jordbruksverket respektive Boverket. I vår mening är det ofattbart att två miljökvalitetsmål med så uppenbara samband hanteras och följs upp från två skilda håll.

Intressant är även att jordbruksverket på sin hemsida tycks tolka sitt ansvarsområde annorlunda än Riksdagen. I Jordbruksverkets beskrivning av miljömålet *"ett rikt odlingslandskap"* vilar fokus på biologisk mångfald och jordbrukslandskapets kulturmiljövärden medan det i riksdagens beskrivning även ingår värden för livsmedels- samt biologisk produktion. Hur detta tillvaratas i arbetet med att uppfylla målet framgår inte av Jordbruksverkets hemsida*. Hur kan en sådan en sådan viktig del som matproduktion fallit mellan stolarna? Vi ringde upp jordbruksverket för att diskutera frågan. Det visade sig att de dock arbetade med denna aspekt, om än i mindre omfattning än med biologisk mångfald och kulturmiljövärden. En dag efter samtalet dök informationen upp på jordbruksverkets hemsida. Detta kan tolkas på två sätt:(a) att Jordbruksverket helt enkelt hade missat att publicera informationen på hemsidan där miljökvalitetsmålarbetet presenteras eller (b) att värdet om livsmedels- samt biologisk produktion inte prioriterades ens av den instans som ansvarar för målet om ett rikt odlingslandskap. Det som pekar på det senare alternativet är intrycket från telefonsamtalet om att betydligt färre personer var insatta i frågan om målets fokus angående livsmedelsproduktion jämfört med antalet som arbetade med biologisk mångfald samt kulturhistoriska värden**.

Miljöpolitikens övergripande mål att uppfylla till år 2020 innefattar bland annat *"en god hushållning med naturresurser"*, att *"andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön"* samt att *"konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt."* (Miljömålsportalen, 2012b; Miljödepartementet, 2010). Med konsumentens rådande makt i en marknadsekonomi samt det faktum att kunskap kan influera människors konsumtionsbeteenden (Garvill et al., 2001; ARS-Research AB, 2008) är det uppenbart att en stärkt relation mellan människa och produktionslandskap kan öka chanserna att nå målen. Det går att urskilja i ovanstående mål att människan som konsument har en stor möjlighet att påverka målarbetet genom energianvändande samt konsumtionsval. I västvärlden idag är det konsumentens efterfrågan som styr utvecklingen av vilka produkter som finns på butikshyllan. Således är det även gemene mans inställning samt prioriteringar som påverkar och styr produktionslandskapets framtid.

Vi bor alla i samma värld, och för att omhänderta jordbruksmark på ett hållbart sätt krävs en ökad förståelse och en inblick i jordbruksmarkens värde utifrån ett globalt perspektiv. Detta gäller för alla som har möjlighet att påverka: beslutsfattare, politiker, planerare, konsumenter, du och jag. Varför? För att vi långsiktigt skall kunna säkra tillgången på mat vilket är livsnödvändigt för mänsklighetens överlevnad.

4.1.3 Vilka medel kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap?

Att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap är ett steg, av flera möjliga, mot en säkrad mattillgång i framtiden. En stärkt relation mellan människa och produktionslandskap är långt ifrån den enda lösningen. Det behöver riktas en större uppmärksamhet kring dessa frågor på samhällets alla hierarkiska nivåer. Fokus i denna studie är att uppmärksamma problemet ur människans synvinkel, genom att exemplifiera hur relationen mellan människa och produktionslandskap kan stärkas. Således koncentreras följande diskussion på människan, och övriga områden återfinns under avsnittet *"4.3 Vidare forskning"*.

---

* Observera: gällde vid det aktuella tillfället, 12/10 2012.

** Se även en mer utförlig beskrivning av detta i blogginlägget: Hål i Miljömål, 2012-10-12: http://urbankannibalism.blogg.se/2012/october/hal-i-miljomal.html

Enkät-resultaten och litteraturen visar *(se diskussionsfråga 4.1.1)* att närvaron av produktionslandskapet är en avgörande faktor för en stark relation mellan människa och produktionslandskap. En metod för att minska avståndet mellan människa och landskap är genom användandet av konst, närmare bestämt land-art (Nonas, 1996). Land-art kan ses som en plattform för människan och naturen att mötas på och således upprätta en relation (Weilacher, 1996). Dagens utnyttjande av *(se föregående diskussion 4.1.2)* jordbrukslandskapet vittnar om en oförståelse för produktionslandskapets (vilket i förlängningen är människans) förutsättningar och behov. För att illustrera hur konst kan påverka följer nedan en personlig skildring av betraktandet av ett verk på Wanås utställningar beläget utanför Knislinge i nordöstra Skåne.

"Jag, som många andra Svenskar, har i hela mitt liv druckit minst två glas mjölk om dagen. Som liten fick jag lära mig att mjölken kom från kor, och bilden av mjölkproduktionen var de svartvita korna som betade i ett vidsträckt landskap där solen alltid sken. Långt senare började jag förstå att så inte alltid var fallet, vilket väckte min nyfikenhet. Första gången jag besökte Wanås konstutställningar lade jag särskilt märke till ett verk som var kopplat till mjölkproduktionen. Jag stod utanför byggnaden där korna mjölkades och såg mjölkprocessen genom husets panorama-fönster. Bredvid fanns de öppna landskap som speglade bilden från min barndom. Jag antar att detta är vad man kan kalla en transparent matkedja. Ett förzinkat rör ledde ut från byggnaden fram till något som såg ut som ett sedvanligt element. Elementet var varmt, och värmen visade sig komma från processen när mjölken kyls ned för att levereras till mejeriet. Vid närmare betraktande av konstverket levererade det också budskapet att energin används till att värma upp byggnaden samt vatten. Finurligt tänkte jag; korna får gå ute i de idylliska landskap jag föreställt mig och energin från mjölkprocessen återanvänds för att producera mjölken. Efter att ha besökt utställningen, som är en syntes med det ekologiska lantbruk som finns på Wanås, började jag genast leta efter mjölk i mataffären som kom just härifrån. Bilden av mjölkproduktionen stämde överens med den bild jag har haft sedan barnsben om de lyckliga korna. Man kan nästan kalla det kärlek. Hade Wanås inte haft utställningen hade jag troligtvis aldrig besökt platsen, och mitt beteende hade inte påverkats"

Jonna Milton, 2013

Detta är en beskrivning som visar att land-art har förmågan att väcka människors uppmärksamhet, förmedla ett budskap och skapa en förståelse inför det som annars kan upplevas vara avlägset människan. Falkheden (2005) poängterar att insatser i den fysiska utemiljön är effektiva för att inspirera till förändrade attityder och värderingar samt uppmana till dialog.

Mat spelar en stor roll i människans vardag, men kunskap om kopplingen mellan matens ursprung (produktionslandskapet) och det vi äter, har till synes fallit i glömska. För att råda bot på detta kan kunskapsspridning i alla dess former om livsmedelskedjan vara ett medel för att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. Alla är vi olika och kunskap når oss bäst via en mängd olika kanaler. För att ett budskap skall nå ut till så många som möjligt är utnyttjandet av ett brett utbud av olika informationskanaler att föredra. Exempel på hur kunskap kan spridas är ovanstående nämnda land-art (konst), genom föredrag inom ämnet, via tryckt media, via internetbaserad media eller via utnyttjandet av olika sociala medier. Inom studien har bland annat medlet blogg använts som en informationskanal, vilket har möjliggjort spridandet av kunskap till flertalet människor. Under arbetets gång har antalet besökare av bloggen ökat till att som mest omfattas av 78 besök, vilket kan ses utifrån den lilla omfattning som denna studie utgör, som att medlet blogg är ett fungerande medel för kunskapsspridning.

Enkätstudien som genomförts vittnar om att det finns ett samband mellan en nära relation till produktionslandskapet (genom en frekvent fysisk kontakt* och uppväxt samt boende i rurala miljöer) och ett intresse för livsmedelskedjan (genom en medvetenhet om varors ursprung). Som tidigare nämnts kan en fysisk kontakt med naturen också bidra till att upprätta en relation mellan människa och produktionslandskap. Medel som uppmanar människor till en fysisk kontakt med landskapet eller naturen kan således också betraktas som lämpliga medel för att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. Medel som kan skapa en fysisk kontakt med produktionslandskapet innefattar bland annat medel som tillgängliggör produktionslandskapet, ger ökad attraktivitet och

* *En frekvent fysisk kontakt* innebär vistelse i eller i anlutning till produktionslandskapet minst ett par gånger i månaden.

uppmärksammar och förmedlar positiva effekter med att vistas där. Dessa medel kan också betraktas bidra till ett ökat intresse om matens ursprung och livsmedelskedjan.

Det kan ses som paradoxalt att intresset för jordbruk och livsmedelsproduktion å ena sidan är lågt, medan det å andra sidan finns ett stort intresse för mat och matlagning (Isacsson, 2012a). Människans vurmande förkärlek för mat och matlagning kan utnyttjas som en ingång för att öka intresset för jordbruk och livsmedelproduktion. Det finns många tendenser i samhället som tyder på att det finns en ambition att försöka påvisa en starkare koppling mellan mat och jordbruk, genom att just använda mat som en plattform för arbetet. Några exempel är den politiska jordbrukskampanjen *"Matlandet Sverige"*, TV-programmet *"Historieätarna"*, den alltmer populära anordningen bondens marknad och utbudet av olika mobiltelefon-app:ar som ger information om lokalt producerad mat. Livsmedelskedjans gång från jord till bord tycks dock ännu långt ifrån självklar för alla. Människan kommer idag ofta i kontakt med maten först i kedjans slutskede: i matbutiken. Matbutiken kan därför ses som ett lämpligt forum för att sprida kunskap om matens ursprung, vilken med fördel kan utnyttjas mer än vad som görs idag.

I samband med en enkätspridning i Eslövs tätort, kom vi i kontakt med en äldre kvinna som deltog i enkätstudien. Efter att hon fyllt i enkäten utryckte hon skamset hur liten kunskap hon egentligen hade om matens bakgrund. Kvinnan försvann bort längst en av Eslövs gator, men återkom tio minuter senare för att tillägga hur liten kunskap även den personal som arbetar i matbutikerna har:

"Frågar man var maten kommer ifrån, så blir man hänvisad att läsa på förpackningen…", förklarade hon. "… och det är inte alltid förpackningarna kan ge svar på frågan".

Ett medel för att göra matkedjan mer transparent skulle således kunna vara att dels undervisa personalen i matbutikerna om matkedjan, men även genom att göra det enklare för konsumenten att ta del av information om produktens bakgrund. Nedan följer ett personligt exempel på hur information och kunskap om produkters bakgrund kan påverka konsumtionsval vid köptillfället:

"Ruccola-sallad var nästa punkt på inköpslistan. Jag stod i matbutiken och vred och vände på den mjuka plastförpackningen innehållande ruccola-blad, på jakt efter information om produktens ursprung. Ingenting här, ingenting där… konstaterade jag och kände hur jag höll på att ge upp hoppet. Jag var stressad och ville avklara inhandlingen fort. Då knackade plötsligt ett vänligt butiksbiträde mig på axeln och frågade:

– Behöver du hjälp med något?
Jag frågade henne om var salladen kom från, och hon svarade:

-Jag vet, det där är en av Icas egna produkter vilket innebär att ursprungslandet kan variera från gång till gång. Troligast är att salladen är odlad i Italien. Normalt sett har vi även ett svenskt alternativ som odlas av en bonde bara precis här utanför Malmö, sade hon och pekade med handen i riktning mot gården. – Men, den salladen är tyvärr slutsåld för tillfället.

En lång och ingående berättelse, följde om när hon själv varit på studiebesök på gården, och fått ta del av produktionen på nära håll. Jag stod som fastklistrad vid fruktdisken i en kvart, då hon med en sann entusiasm tog med mig tillbaka på gården, bland sallad som växte i långa rader och sedan skördades med flinka fingrar. Det slutade med att min sambo kom och slet mig ifrån vårt samtal och vi for hemåt utan sallad. Hellre väntade jag på den Svenska närodlade salladen, som nu kändes högst bekant, än att köpa den italienska främlingen.

Lisa Björk, 2013

Människans naturliga koppling till, och intresset för, mat kan även utnyttjas för kunskapsspridning inom andra forum än i matbutiken. Ett exempel kan tas från den föreläsning som hölls inom studiens workshop på Östra skolan i Eslöv. Där utnyttjades elevernas skollunch som en ingång till en mer generell diskussion om produktionslandskapet. Eleverna fick frågan:

-Vet ni var den mat ni just ätit kommer ifrån?

Ingen av eleverna kunde svara och många uttryckte att de aldrig tidigare funderat över saken. Genom att berätta om matens geografiska ursprung förtydligades elevernas personliga koppling till produktionslandskapet. Intrycket var att eleverna visade en större nyfikenhet för informationen rörande produktionslandskapet efter att den personliga kopplingen

hade tydliggjorts. Detta kan ses som ett bevis på att mat med fördel kan utnyttjas som utgångspunkt för att tydliggöra människans relation till produktionslandskapet samt en ingång till en diskussion om ämnet.

Isaksson (2012a) menar att dagens ointresse för livsmedelsproduktion beror på att många av samtidens människor upplever att de har en liten möjlighet att påverka produktionen då jordbrukspolitiken styrs på EU-nivå. Avlägsen svält, Sveriges pågående matsvinn och felaktiga föreställningar om livsmedelsproduktionen påverkar liksom speglar människans intresse för jordbruket (ibid). Åtgärder för att öka intresset skulle kunna vara att öka kunskapen om jordbruk och de utmaningar som produktionen står inför i framtiden, liksom att öka kunskapen om människans egen möjlighet att påverka som konsument. Medel för att göra detta kan vara kunskapsspridning samt att inspirera inom ämnet genom många olika kanaler. I studien har forum som föreläsning, blogg samt artiklar använts för att sprida kunskap samt inspirera om produktionslandskapets betydelse för människan. För att ytterligare stärka människans uppfattning om hennes egen möjlighet att påverka har workshops utnyttjats i studien. Under workshopen fick deltagarna möjlighet att själva utforma idéer om hur produktionslandskapet skulle kunna förändras för att bidra till en stärkt relation mellan människa och produktionslandskap. De fick således själva reflektera över hur de kunde påverka produktionslandskapen och genom medial spridning fick idéerna möjlighet till en bredare påverkan.

Ovanstående text presentererar olika medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. I de medel som genomförts har skillnader iakttagits angående hur medlen mottagits av deltagarna. Föreläsningar samt workshops har inneburit direkt feedback och således gett en indikation på vilken verkan medlet har haft i att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. I samband med föreläsningar och workshops har vi kunnat iaktta hur deltagarna har mottagit den information de delgivits. Frågor, funderingar samt tankar som yttrats har indikerat på att medlet har haft en påverkan på deltagarna. Gällande blogg samt artiklar har vi inte haft möjlighet att iaktta hur informationen har mottagits. Informationen som sprids via blogg samt artiklar har dock i denna studie haft möjligheten att nå ut till fler, men dess effekt är svårare att utvärdera.

En sammanställning av möjliga medel för att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap, med direkt anknytning till Eslövs kommun, återfinns i *bilaga 6: 10 Medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap.*

4.2 Slutsatser

Människan har, genom den mat hon äter, en stark koppling till produktionslandskapet. Studien påvisar dock att människans relation till det landskap där maten produceras kan betraktas som svag. Vår utgångspunkt/hypotes om att dagens relation mellan människa och produktionslandskap är svag kan således konstateras vara korrekt. Ytterligare slutsatser av studien presenteras nedan i punktform.

Bakomliggande orsaker till varför dagens relation mellan människa och produktionslandskap i Sverige är svag kan förklaras vara (a) historiens ständiga rationalisering och effektivisering av jordbruksproduktionen vilket har medfört att (b) dagens livsmedelskedja är komplex och svåröverskådlig vilket osynliggör kopplingen mellan mat och landskap, ”jord” till ”bord”, (c) produktionslandskapet idag är storskaligt och svårtillgängligt för människan, (d) färre människor idag är aktiva inom livsmedelsframställningen, (e) dagens människor är främst bosatta i urbana miljöer och (f) en utbredd känsla av att vara oberoende av naturen trots att det förhåller sig precis tvärtom – konsekvenser av människans ageranden osynliggörs då hon inte längre vistas i det landskap som påverkas. Vidare orsaker till en svag relation är att (g) jordbruk och livsmedelsproduktion saknar dignitet i dagens politiska debatt vilket i sin tur kan bero på (h) möjligheten att importera mat från andra länder, (i) en långvarig avsaknad av ett synligt hot mot livsmedelsförsörjningen såsom krig, (k) prioriteringar av ekonomiska värden i en marknadsstyrd ekonomi.

Relationen mellan människa och produktionslandskap bör stärkas. Sveriges livsmedelsförsörjning har idag gjort sig beroende av ändliga resurser såsom olja och fosfor, import av livsmedel och fjärran importerade insatsvaror till jordbruket. Annalkande klimatförändringar, sinande resurser och framtida populationsökning, motiverar till en förändring av dagens sätt att konsumera

samt producera mat. Dagens ovarsamma hantering av jordbruksmarken som en framtida resurs för produktion av mat lämnar inte bara spår bakom sig, utan framförallt framför sig. Om framtidens generationer fortsätter att gå i dessa spår har vi snart ingen jord kvar att leva av, med och i. Jordbruksmarken har ett större värde än vad dagens kortsiktiga planering speglar. I markanvändningsfrågor bör produktionslandskapet snarare hanteras utifrån det värde det har för framtida generationer över hela jorden. En stärkt relation mellan människa och produktionslandskap har möjlighet att uppmärksamma frågan och således förändra produktionslandskapets möjligheter. Historiens relation mellan människa och produktionslandskap (innan den industriella revolutionen) har konstaterats varit betydligt starkare än idag, vilket kan antas bidra till att den traditionella tidens jordbruk var långt mer hållbart än dagens jordbruk.

Workshops, föreläsningar, bloggande samt medial uppmärksamhet har under studien visat sig vara effektiva medel för att uppmärksamma betydelsen av produktionslandskapet. I studien har kunskapsspridning om relationen mellan människa och produktionslandskap åskådliggjort problemet samt fått gehör i de olika deltagargrupperna. Litteraturstudier samt personliga erfarenheter har visat potentialen att använda land-art för att stärka kopplingen mellan människa och produktionslandskap liksom att fungera som en plattform för dessa att mötas på. En frekvent fysisk närvaro i produktionslandskapet har visat sig vara en av de viktigaste faktorerna för att upprätta och stärka relationen mellan människa och produktionslandskap.

4.3 Vidare forskning

Vi har i vår uppsats utrett frågan om relationen mellan människan och produktionslandskapet och hur detta påverkar olika fält såsom planering av jordbrukslandskapet och försörjning av de basala behoven. Om den portion information som denna uppsats presenterat inte skulle vara tillräcklig för att stilla läsarens hunger, kan nedanstående ämnen ses som en fortsättning på detta arbete.

- Denna uppsats är skriven inom ramarna för landskapsplanering och har således undersökt landskapsplaneringens koppling till jordbrukslandskapet och matproduktion. Flertalet yrkesgrupper har en påverkan på frågan gällande relationen mellan människa och produktionslandskap samt framtiden livsmedelsförsörjningssystem. För att se frågan i sin helhet krävs därför forskning utifrån andra perspektiv. Ytterligare perspektiv som ämnet kan undersökas utifrån innefattar en utökad studie av vad som kan förändra människors beteende. Ämnet kan också undersökas från matproducenternas perspektiv liksom från ett företagsperspektiv för att undersöka vilka ekonomiska vinningar som kan följa en stärkt relation mellan människa och produktionslandskap.

- I studien har faktumet att ingen nationell instans som kontrollerar tillgången på produktiv jord presenterats. Vidare forskning innefattar en utökad studie på hur en sådan instans skulle kunna fungera och vem som bär ansvaret för att nationellt säkerställa tillgången på produktiv mark. Även frågan om det behövs en globalt omfattande organisation kan utredas vidare.

- Denna studie har utgått från människan och hennes syn på produktionslandskapet. För att skapa hållbara livsmedelförsörjningssystem i framtiden krävs också att policys och andra styrande dokument förändras. Vidare forskning kan således innebära studier av hur sådana policys och andra styrande dokument kan utformas för att få genomslagskraft i framtiden. Även utformning av lagar och regleringar krävs för en förändrad hantering av jordbruksmark, vilket också kan ses som vidare forskning utifrån denna studie.

- Dagens studenter är morgondagens beslutsfattare och planerare. Därför kan frågan behövas tas upp redan inom utbildningen till planerare. Vidare forskning kan således innebära när, hur och var denna information på bästa sätt kan implementeras i utbildningar inom planering.

- I frågan om tillgång på mat finns flertalet etiska aspekter. Resurser är idag orättvist fördelade över jordklotet och matförsörjningssystemen vilar på ändliga resurser såsom olja och fosfor. Västvärlden har säkrat sin matproduktion i över ett sekel med hjälp av ändliga resurser såsom olja och fosfor, vilket vi idag vet att det inte är ett hållbart system. Dock är det svårt att motivera varför länder som inte genomgått samma utveckling

bör hindras från att säkra sin matproduktion på samma sätt. Att globalt upprätta ett hållbart matförsörjningssystem innefattar således att hantera en etisk och moralisk problematik. Vidare forskning kan vara att kartlägga de etiska och moraliska aspekterna med motiveringen att i förlängningen hantera dem i arbetet mot att skapa hållbara livsmedelssystem i framtiden.

→ Studien har konstaterat att en fysisk närvaro i och egna upplevelser av produktionslandskapet har en betydande roll för att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. Idag bor över hälften av världens befolkning i städer och således kan en åtgärd vara att flytta produktionslandskapen till staden. Skulle detta innebära att platser som representerar matens ursprung skulle tillhöra människors identitetslandskap? En undersökning huruvida stadsodling kan stärka relationen mellan människa och matproduktion kan således ses som vidare forskning på denna studie.

→ Slutligen kan vidare forskning på följande studie innefatta en utvärdering av vilken verkan de medel som tagits fram i studien har haft för att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. Medel som föreslagits har delvis genomförts och utvärderats, medan andra medel är beskrivna på en konceptuell nivå och kan således utvecklas vidare.

5 KÄLLFÖRTECKNING

5.1 Elektroniska samt tryckta källor*

Adamson, R. (u.å.) Staten och Jordbruket i Larsson, B. M.P., Morell, M. & Myrdal, J. (red.) (1997) *Agrarhistoria*. LTs Förlag: Stockholm, ss. 241-253.

ARS – Research AB (2008) *Allmänhetens attityder och konsumtionsbeteenden kopplat till klimatförändringen*. [elektronisk] på uppdrag av Naturvårdsverket, ARS P0986:II Tillgänglig: http://www.naturvardsverket.se/upload/05_klimat_i_forandring/pdf/1/rapport-allmanheten-klimat-konsumtion-2009.pdf [2013-01-10]

Bengtsson, B. (2004) *Allemansrätten: vad säger lagen?*. (Ny utg.), Naturvårdsverket: Stockholm.

Bernes, C. (2007) *En ännu varmare värld – Växthuseffekten och klimatets förändringar* Fälth & Hässler: Värnamo.

Billström, B. (2005), *Som jag minns det … Att växa upp i Eslöv på 1940- och 1950- talet*. Krontryck (okänt förlag): Eslöv.

Blennow, A-M. (2002) *Europas trädgårdar: från antiken till nutiden*. Bokförlaget Atlantis: Kristianstad.

Boverket (1996) *Odlingslandskapet och den kommunala planeringen*. PBL/NRL-underlag nr 45, Projektansvarig Emanuelsson, U., Boverket: Karlskrona.

Boverket (2012) *Riksintressen är nationellt betydelsefulla områden*. [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: http://www.boverket.se/Planera/Nationell-planering/Riksintressen/ [2012-11-06].

Brady, E. (2007) Aesthetic regard for nature in environmental and Land art. [elektronisk] *Ethics, Place and Environment: A journal of philosophy & geography*. Tillgänglig: http://dx.doi.org/10.1080/13668790701578538 [2013-01-15].

Bucht, E. (2008) Stadsnära landsbygd - när många gör anspråk på marken i Johansson, B. (red.) (2008) *Ska hela Sverige leva*. Formas Fokuserar: Stockholm, ss. 155-166.

Båge, L. (2012) Engagemang på högsta politiska nivå för att kunna mätta tio miljarder i Isaksson, C. (red.) (2012) *Maten och makten – Hur skall den nya världen mättas?*. Ekerlids Förlag: Stockholm, ss. 21-31.

Bågenholm, O. & Svensson, B. (2011) *Hopp för jorden Malmö - Den goda jorden ideell förening* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.hansjonsson.se/layout/files/DGJ_2011-02-17_lagupplost.pdf [2012-09-14].

Connell, K. (2010) Internal and external barriers to eco-conscious apparel acquisition [elektronisk] *International Journal of Consumer Studies*. vol 34 [elektronisk] Tillgänglig: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1470-6431.2010.00865.x/pdf [2012-12-14].

Creswell, W. J. (2009) *Research design, Qualitative, quantitative and Mixed Methods Approaches*. (3:e upp.) Sage publications: Thousands Oaks & New Dehli & London & Singapore.

Crewe, K. & Forsyth, A. (2003) LandSCAPES: A typology of approaches to landscape architecture, *Landscape journal*. 22 (1-3) ss. 37-53.

Deming, M. & Swaffield, S. (2011) *Landscape architecture Research: Inquiry, Strategy, Design*. Johan Wiley & Sons: New York.

Doedens, B. (u.å) *Curriculum* [online] Tillgänglig: http://www.brunodoedens.nl/curriculum/ [2012-12-13].

Ekstam, U. & Forshed, N. (2000) *Svenska Naturbetesmarker - historia och ekologi*. Naturvårdsverkets förlag: Värnamo.

Emanuelsson, U. et al. (2002) *Det skånska kulturlandskapet*. (2:a upp.) Naturskyddsföreningen i Skåne: Lund.

Emanuelsson, U. (2009) *Europeiska kulturlandskap: hur människan format Europas natur*. Formas: Stockholm.

Eslövs kommun (2002) *Översiktsplan 2001* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.eslov.se/download/18.1371aeee1334156726e800022359/%C3%96P2001.pdf [2012-12-07].

Eslövs kommun (2012a) *Eslöv* [online] (Senast uppd.: 2012-11-28) Tillgänglig: http://www.eslov.se/kommunpolitik/orter/eslov.19691.html [2012-12-07].

Eslövs kommun (2012b) *Eslöv 100 år 2011* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.eslov.se/download/18.3c709a8a13526f8f516800032404/01a+%C3%85rsredovisning+2011.pdf [2012-12-08].

* När begreppet [online] används refererar detta till information publicerad direkt på en hemsida. För publikationer såsom artiklar, rapporter samt andra dokument används beteckningen [elektronisk].

Eslövs kommun (2012c) *Folkmängden ökade med 141 personer* [online] (Senast uppd.: 2012-02-20) Tillgänglig: http://www.eslov.se/arkiv/2012overgripandenyheter/eslovsfolkmangdokademed141.19119.html [2013-01-16]

Eslövs kommun (2012d) *Kommunalt handlingsprogram för Eslöv 2011-2014* [online] (Senast uppd.: 2012-03-20) Tillgänglig: http://www.eslov.se/kommunpolitik/politik/sastyrseslovskommun/kommunalthandlingsprogramforeslov20112014.7252.html [2012-12-06].

Eslövs kommun (2012e) *Politiska partier i Eslöv* [online] (Senast uppd.: 2012-03-14) Tillgänglig: http://www.eslov.se/kommunpolitik/politik/politiskapartierieslov.15674.html [2012-12-06].

Eslövs kommun (2012f) *Prioriterade mål för Eslövs kommun* 2011-2014 [online] (Senast uppd.: 2012-03-20) Tillgänglig: http://www.eslov.se/kommunpolitik/politik/sastyrseslovskommun/prioriterademalforeslovskommun20112014.7253.html [2012-12-06].

Eslövs kommun (2012g) *Eslövs historia* [online] (Senast uppd.: 2012-03-20) Tillgänglig: http://www.eslov.se/kommunpolitik/kommunhistoria.7483.html [2011-12-05].

ESPON - European Spatial Planning Observation Network (2006) *Urban – Rural relations in Europe* [elektronisk] Bengs, C. & Schmidt-Thomé, K. (red.) Tillgänglig: http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ESPON2006Projects/ThematicProjects/UrbanRural/fr-1.1.2_revised-full_31-03-05.pdf [2012-10-15].

Europeiska kommissionen (2012) *Det Europeiska jordbrukets kännetecken – Ett partnerskap mellan EU och jordbrukarna* [elektronisk] Tillgänglig: http://ec.europa.eu/agriculture/capexplained/index_sv.htm [2012-11-07].

EU: Europeiska Unionen (u.å.) *Jordbruk – Inte bara Jordbruk* [online] (Senast uppd.: 2012-12-14) Tillgänglig: http://europa.eu/pol/agr/index_sv.htm [2012-11-07]

EU: Europeiska Unionen (2012) Commission staff working document 12th of April 2012 on Guidelines on best practice to limit, mitigate or compensate soil sealing [elektronisk] Tillgänglig: http://ec.europa.eu/environment/soil/pdf/soil_sealing_guidelines_en.pdf [2012-10-10].

Falkheden, L. (2005) Initiativ för hållbar utveckling i staden i Broms Wessel, O., Tunström, M., & Bradley, K. (red.) (2005) *Bor vi i samma stad? - om stadsutveckling, mångfald och rättvisa.* Pocky: Kristianstad, ss. 70-84.

Flygare, I. & Isacson, M. (2003) *Det svenska jordbrukets historia band 5 - Jordbruket i välfärdssamhället 1945-2000.* Natur och Kultur/LTs förlag: Örebro.

Fogelfors, H. (1997) Växtodlingssystem- uppkomst och utveckling i Larsson, B. M.P., Morell, M. & Myrdal, J. (red.) (1997) *Agrarhistoria.* LTs Förlag: Stockholm, ss. 56-65.

Frenning, K. & Ståhl, B. (2001) *Framtid med växtvärk - Kan hållbara städer möta klimatutmaningarna?* [elektronisk] VINNOVA: Verket för Innovationssystem Analys VA 2011:02 Tillgänglig: www.vinnova.se/upload/EPiStorePDF/va-11-02.pdf [2012-12-29].

Gadd, C-J. (2000) *Det svenska jordbrukets historia band 3: Den agrara revolutionen 1700-1870.* Natur och Kultur/LTs förlag: Borås.

Garvill, J., Marell A., Nordlund A. (2001) *Varför avstår bilister från att använda bilen? - Betydelsen av miljömedvetande, attityd till färdmedel, yttre restriktioner och vana.* Rapport, Vägverket Dnr. AL90-A 98:6969.

Gatrell, J.D. (2005) *Research Design and Proposal Writing in Spatial Science.* Springer-Verlag Berlin Heidelberg: New York.

Hage, G. (2009) SLeM makes the impossible happen – Will and representation i Doedens, B. (red.) (2009) *Temporary Landscapes* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.slem.org/fileadmin/pdf/SLeM_essays_jun09_Eng.pdf [2012-12-13].

Herlin, I. S & Tellström R. (u.å) Storstadsbornas matval formar landsbygdens landskap i Johansson, B. (red) (2008) *Ska hela Sverige leva.* Formas Fokuserar: Stockholm, ss. 299-309.

Hoppe, G. (u.å.) Jordskiftena och den agrara utvecklingen i Larsson, B. M.P., Morell, M. & Myrdal, J. (red.) (1997) *Agrarhistoria.* LTs Förlag: Stockholm, ss. 254-269.

Häger, B. (2001) *Intervjuteknik.* Liber: Borås

Isaksson, C. (2012a) Varför bli bonde när man kan bli stjärnkock? i Isaksson, C. (red.) (2012) *Maten och makten - Hur skall den nya världen mättas?.* Ekerlids Förlag: Stockholm, ss. 51-72.

Isaksson, C. (2012b.) Vår beredskap är… god…eller? i Isaksson, C. (red.) (2012) *Maten och makten – Hur skall den nya världen mättas?.* Ekerlids Förlag: Stockholm, ss. 173-194.

Jacobs, M. (2006) *The production of mindscapes: a comprehensive theory of landscape experience*, Avhandling Wageningen University. [elektronisk] Tillgänglig: http://edepot.wur.nl/40182 [2012-06-03].

Johansson, B-A. (2012) Avreglering och konsumentmakt för att klara matproduktionen i Isaksson, C. (red.) (2012) *Maten och makten – Hur skall den nya världen mättas?.* Ekerlids Förlag: Stockholm, ss. 157-172.

Johansson, M. & Küller M. (2005) *Svensk miljöpsykologi.* Studentlitteratur: Lund.

Jonsson, H. (2012) Svenskt jordbruk vid vändpunkt Lika mycket framtid i mat som i rymdindustri och nanoteknik? i Isaksson, C. (red.) (2012) *Maten och makten – Hur skall den nya världen mättas?*. Ekerlids Förlag: Stockholm, ss. 73-85.

Jordbruksverket (2008) *Andel åkermark med miljöstöd för ekologisk odling per kommun 1996-2007*. [elektronisk] Tillgänglig: http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=9&ved=0CGoQFjAI&url=http%3A%2F%2Fwww.skl.se%2FMediaBinaryLoader.axd%3FMediaArchive_FileID%3Da18e62e2-8819-46cc-a2a8-9460a7e7170c%26MediaArchive_ForceDownload%3Dtrue&ei=iqbFUL7YB9TQ4QSD-oGIBQ&usg=AFQjCNGR2pV2nRLkXrjTgZMu7H58_Y7_-g&sig2=95eRu21Bhq9ZIQqbcouu5A [2012-12-07].

Jordbruksverket (2010) *Svenska matvanor och matpriser - Prisutvecklingen under de senaste åren*. [elektronisk] Tillgänglig: http://www.jordbruksverket.se/download/18.32b12c7f12940112a7c80007151/Ra_20_2010_w.pdf [2012-12-29].

Jordbruksverket (2011a) *Tabell: Åkerarealens användning efter kommun och gröda*.[elektronisk] Jordbruksverkets statistikdatabas Tillgänglig: http://statistik.sjv.se/Dialog/varval.asp?ma=JO0104D1&ti=%C5kerarealens+anv%E4ndning+efter+kommun+och+gr%F6da%2E+%C5r+1981%2D2011&path=../Database/Jordbruksverket/Markanvandning/&lang=2 [2012-10-01].

Jordbruksverket (2011b) *Vad är landsbygdsprogrammet?*. [online] (senast uppd.: 2011-10-25) Tillgänglig: http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/mojligheterpalandsbygden/landsbygdsprogrammet/vadarlandsbygdsprogrammet.4.7a446fa211f3c824a0e8000171998.html [2012-11-07].

Jordbruksverket (2012a) *Basfakta om svenskt jordbruk*. [online] (senast uppd.: 2012-12-04) Tillgänglig: http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/konsument/faktaochrapporter/basfaktaomsvensktjordbruk.4.5125de613acf69a0f680001878.html [2013-01-14].

Jordbruksverket (2012b) *På tal om jordbruk – fördjupning om aktuella frågor*. [elektronisk] Nr: 2012-12-03 Tillgänglig: http://www.jordbruksverket.se/download/18.6c157f5413b5fe03aa78000626/P%C3%A5+tal+om+jordbruk+kvartal+1-3+%C3%A5r+2012.pdf [2013-01-14].

Jordbruksverket (2012c) *Räcker maten till hela världen?*. [online] (senast uppd.: 2012-12-04) Tillgänglig: http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/konsument/livsmedelskonsumtion/rackermatentillhelavarlden.4.5125de613acf69a0f68000729.html [2013-01-14].

Jordbruksverket (2012d) *Vad handlar vårt arbete inom Ett rikt odlingslandskap om?*. [online] (senast uppd.: 2012-03-20) Tillgänglig: http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoochklimat/ettriktodlingslandskap/vadhandlararbetetom.4.207049b811dd8a513dc80004322.html [2012-10-15].

Jordbruksverket (2012e) *Statistikdatabas - Jordbrukets användning, Åkerarealens användning efter län/riket och gröda. År 1981-2012*. [online] Tillgänglig: http://statistik.sjv.se/Dialog/Saveshow.asp [2013-01-07].

Jordbruksverket (2013) *Exploatering av jordbruksmark 2006-2010* [elektronisk] Tillgänglig: http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra13_3b.pdf [2013-01-14].

Kang, S. (2006) *Exhibition: Creative responses to climate change*. [elektronisk] The lancet vol. 368 Issue 9535, Tillgänglig: http://ac.els-cdn.com/S0140673606691836/1-s2.0-S0140673606691836-main.pdf?_tid=8792cfce-5bee-11e2-a1c6-00000aab0f01&acdnat=1357909261_43872700829428b2bf3d1fba207075c0 [2012-12-05].

Kastner, J (red.) (1998) *Land and environmental art*. Phaidon Press Limited: New York och London.

Kommunal (2010) *Så växer jordbruket - Näringspolitikens betydelse*. [elektronisk] Faktaunderlag till Kommunals kongress i Stockholm 7-11 juni, Tillgänglig: www.kommunal.se/PageFiles/63146/Sa%20vaxer%20jordbruketWEB2.pdf [2012-10-25].

Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: okänd ort.

Larsson, A. (2004) *Landskapsplanering genom jordbrukspolitik - En kritisk granskning av EU:s agrara miljöstödspolitik ur ett planeringsperspektiv*. Avhandling, Sveriges Lantbruksuniversitet: Alnarp.

Larsson, A. & Germundsson, L. (2012) *Mål och metoder för hushållning med god jordbruksmark inom kommunal planering LTJ-fakultetens faktablad*. Sveriges Lantbruksuniversitet: Alnarp.

Lindberg, H. (2008) *Politikbyte och idéernas betydelse - Reformeringen av den svenska jordbrukspolitiken*. [elektronisk], Historisk Tidsskrift, 128:1 2008, Tillgänglig: http://www.historisktidskrift.se/fulltext/2008-1/pdf/HT_2008-1_029-54_Lindberg.pdf [2012-11-14].

Lundström, C. (u.å.) *Hållbar utveckling för stad och land - En storyline om sammarbete i en region* [elektronisk] Tillgänglig: http://pub.epsilon.slu.se/3287/1/porapp13.pdf [2012-11-25]

Länsstyrelsen i Skåne (2001) *Skånes värdefulla jordbruksmark - tätortsexpansion och utbyggnad av infrastruktur på högt klassad åkermark* [elektronisk] Tillgänglig: <www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/sv/publikationer/2001/2001Skanesvardefullajordbruksmark.pdf> [2012-09-07].

Länsstyrelsen i Skåne Län (2006) *Hushållning med åkermark? - Uppföljning av åkerexploatering i Skåne och Halland samt analys av planerad exploatering i Skåne*. [elektronisk] Tillgänglig: http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/sv/publikationer/2006/hushallning_med_akermarkakermark.pdf [2012-10-12].

Länsstyrelsen i Skåne (u.å.) *ÖP-sammanställning för Skåne* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.ginorden.org/events/gi-norden-seminars/arbete-smart-i-planering-byggande/kallioniemi-om-oepsammanstaellning.pdf/at_download/file [2012-12-28].

Martin, B. & Hanington, B. (2012) *Universal Methods of Design - 100 Ways To Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas and Design Effective Solutions.* Rockport Publishers: Beverly, MA.

McLoughlin, J.B. (1970) *Urban and regional planning - A systems approach.* Faber & Faber unlimited: Bristol.

McNeill, J. R. (2003) *Någonting är nytt under solen: nittonhundratalets miljöhistoria.* SNS förlag: Stockholm.

Milburn, L.S. & Brown, R.D. (2003) The relationship between research design in landscape architecture i *Landscape and urban planning*, vol 64, ss. 47-66.

Miljödepartementet (2009) *SOU 2009:45 - Områden av riksintresse och Miljökonsekvensbeskrivningar* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/55/54/a90a6221.pdf [2102-10-19].

Miljödepartementet (2010) *Svenska miljömål - för ett effektivare miljöarbete - prop. 2009/10:155* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/24/56/dca35b38.pdf [2012-11-08].

Miljömålsportalen (2011) *Ett rikt odlingslandskap-Åkermark* [online] (senast uppd.: 2011-12-02) Tillgänglig: http://www.miljomal.se/Miljomalen/Alla-indikatorer/Indikatorsida/?iid=1&pl=1 [2012-10-11].

Miljömålsportalen (2012a) *Ett rikt odlingslandskap* [online] (senast uppd.: 2012-03-25) Tillgänglig: http://www.miljömål.se/sv/Miljomalen/13-Ett-rikt-odlingslandskap/ [2012-10-11].

Miljömålsportalen (2012b) *Generationsmålet* [online] (senast uppd.: 2012-02-24) Tillgänglig: http://www.miljömål.se/sv/Miljomalen/Generationsmalet/ [2012-10-11].

Miljömålsportalen (2012c) *God bebyggd miljö* [online] (senast uppd.: 2012-03-25) Tillgänglig: http://www.miljömål.com/sv/Miljomalen/15-God-bebyggd-miljo/ [2012-10-11].

Miljömålsportalen (2012d) *Kommunerna* [online] (senast uppd.: 2012-09-18) Tillgänglig: http://www.miljömål.com/sv/Vem-gor-vad/Kommunerna/ [2012-10-12].

Morell, M. (2001) *Det svenska jordbrukets historia - Jordbruket i industrisamhället 1870-1945.* band 4, Natur och Kultur: Borås.

Munthe, C. (2001) Den bedrägliga anti-antropokauismen i Sjöberg, F. et al (red.) (2001) *Vad ska vi med naturen till?.* Nya Doxa: Nora, ss. 41-46.

Myrdal, J. (1991) *Statens jordbrukspolitik under 200 år.* Nordiska museet: Stockholm.

Myrdal (u.å) En agrarhistorisk syntes i Jordbruket i Larsson, B. M.P., Morell, M. & Myrdal, J. (red.) (1997) *Agrarhistoria.* LTs Förlag: Stockholm, ss. 302-322.

NE: Nationalencyklopedin (2012a) Industriella revolutionen [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: http://www.ne.se/lang/industriella-revolutionen [2012-10-22].

NE: Nationalencyklopedin (2012b) *Utmark* [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: http://www.ne.se/lang/utmark?i_h_word=utmarker [2012-11-20].

NE: Nationalencyklopedin (2012c) *Järnåldern* [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: http://www.ne.se/lang/j%C3%A4rn%C3%A5ldern [2012-11-20].

NE: Nationalencyklopedin (2012d) *Relation* [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: http://www.ne.se/kort/relation/1577562 [2012-01-07].

Naturvårdsverket (2012a) *Miljöbalken* [online] (Senast uppd.: 2012-08-27) Tillgänglig: http://www.naturvardsverket.se/Start/Lagar-och-styrning/Lag-och-ratt/Miljobalken/ [2012-10-15].

Naturvårdsverket (2012b) *Uppföljning av generationsmålet - Rapport 6504* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6504-1.pdf [2012-11-08].

Nonas, R. (1996) City, Nature, Landscape and Art, *Topos* 1996:14, ss. 17-21.

Nordqvist, K. (2012) Vårt sätt att bedriva jordbruk är en del av problemet – och lösningen? i Isaksson, C. (red.) (2012) *Maten och makten - Hur skall den nya världen mättas?.* Ekerlids Förlag: Stockholm, ss. 195-208.

Olsson, E., Ekander, S. & Olsson, G. (1986) *Eslöv i Fokus.* Ekoförlaget: Eslöv.

Päiviö, E-L (2008) *Det agrara landskapet på vinst eller förlust - Biologiska och historiska värden inom lantbrukets nya uppdrag* [elektronisk] Tillgänglig: http://pub.epsilon.slu.se/1899/1/Acta_Thesis_No_2008_95.pdf [2012-11-06].

Regeringskansliet (2004) *Sveriges miljömål* [online] (Senast uppd.: 2012-09-05) Tillgänglig: http://www.regeringen.se/sb/d/2055 [2012-10-11].

Regeringskansliet (2012) *Svenska miljömål – preciseringar av miljökvalitetsmålen och en första uppsättning etappmål.* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.regeringen.se/content/1/c6/19/64/69/db3699d7.pdf [2012-10-11].

Sallius, J. Johannesson, G. & Arvastson A. (1961) *Fälad blev stad*. Eslövs stads drätselkammare: Eslöv.

Sandberg, T. (2011) *Svenska småstäder - Eslöv* [online] (Senast uppd.: 2011-03-18) Tillgänglig: http://www.popularhistoria.se/artiklar/svenska-smastader-eslov/ [2012-12-05].

SAOB - Svenska Akademins Ordbok (2010) Uppslagsord: *livsmedel* [online] (senast uppd.: 2010-08-31) Tillgänglig: http://g3.spraakdata.gu.se/saob/ [2012-12-21].

SCB - Statistiska centralbyrån, Jordbruksverket, Naturvårdsverket och LRF (2012) *Hållbarhet i svenskt jordbruk 2012* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.lrf.se/PageFiles/86032/H%c3%a5llbarhet%20i%20svenskt%20jordbruk.pdf [2012-10-22].

SCB - Statistiska centralbyrån (2007) Tabell: *Åkerarealens användning efter kommun och gröda. År 1981, 1985, 1989-1995, 1999-* [online] (senast uppd.: 2011-11-25) Tillgänglig: http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/visavar.url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=9&ved=0CGoQFjAI&url=http%3A%2F%2Fwww.skl.se%2FMediaBinaryLoader.axd%3FMediaArchive_FileID%3Da18e62e2-8819-46cc-a2a8-9460a7e7170c%26MediaArchive_ForceDownload%3Dtrue&ei=iqbFUL7YB9TQ4QSD-oGIBQ&usg=AFQjCNGR2pV2nRLkXrjTgZMu7H58_Y7_-g&sig2=95eRu21Bhq9ZIQqbcouu5A [2012-12-07].

SCB - Statistiska centralbyrån (2009) Tabell: *Hushållsgrupp - andel av totala utgifter per hushåll år 2009*. [online] (senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____204995.aspx [2012-12-05]

SCB - Statistiska centralbyrån (2011a) Tabell: *Folkmängden efter kommun, civilstånd, ålder och kön*. [online] (senast uppd.: 2012-02-20) Tillgänglig: http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/Visavar.asp?yp=lztpph&xu=93741001&huvudtabell=BefolkningNy&deltabell=K1&deltabellnamn=Folkm%E4ngden+efter+kommun%2C+civilst%E5nd%2C+%E5lder+och+k%F6n%2E+%C5r&omradekod=BE&omradetext=Befolkning&preskat=O&innehall=Folkmangd&starttid=1968&stopptid=2011&Prodid=BE0101&fromSok=&Fromwhere=S&lang=1&langdb=1 [2012-10-01].

SCB - Statistiska centralbyrån (2011b) Tabell: *Land- och vattenareal i kvadratkilometer efter region, arealtyp och år*. [online] (senast uppd.: ej. ang.) Tillgänglig: http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_SelectVariables____340487.aspx?rxid=0f06e8b9-9618-44e6-bb33-fcf7343a1631&px_tableid=ssd_extern%3aAreal [2012-10-01] Radera: statistikdatabas

SCB - Statistiska centralbyrån (2012) *Pressmeddelande: 10 miljoner redan år 2018* [online] (senast uppd.: 2012-05-22) Tillgänglig: http://www.scb.se/Pages/PressRelease____333990.aspx [2012-12-05].

Schultz, von, C. (2012) *Forskare varnar för "peak fosfor"*, Ny Teknik [online] (Senast uppd.: 2012-02-07) Tillgänglig: http://www.nyteknik.se/nyheter/innovation/article3396749.ece [2013-01-06].

SKL - Sveriges Kommuner & Landsting (2009) *Hur påverkas kommuner, landsting och regioner av EU?* [online] (Senast uppd.: 2011-08-10) Tillgänglig: http://www.skl.se/vi_arbetar_med/eu/eu_paverkar , Senast uppdaterad: 2011-08-10 [2013-01-20].

SLeM (2001) *Introductie bloeienddorp* [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: http://www.slem.org/projecten/bloeienddorp/introductie/ [2012-12-13].

SLeM (u.åa) *Introductie opdrift* [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: http://www.slem.org/projecten/opdrift/introductie/ [2012-12-13].

SLeM (u.åb) *Projecten overzicht* [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig:http://www.slem.org/projecten/overzicht/ [2012-12-07].

SLeM (u.åc) *Introductie O van Overijssel* [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: http://www.slem.org/projecten/o-van-overijssel/introductie/> [2012-12-13].

SLeM (u.åd) *Introductie jaarringen* [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: <http://www.slem.org/projecten/jaarringen/introductie/ [2012-12-13].

Smedsaas, L. (2012) Göran Persson: "Vi har en dramatisk situation framför oss!" i Isaksson, C. (red.) (2012) *Maten och makten - Hur skall den nya världen mättas?*. Ekerlids förlag: Stockholm, ss. 13-19.

SOU- Statens officiella utredningar (2001) *Ägande och struktur inom jord och skog* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/21/41/30e7df4e.pdf [2012-10-25].

Spirn, A. W. (1998) *The language of landscape*. Yale University Press: New Haven and London.

Steel, C. (2009) *Hungry city - How Food Shapes Our Lives*. Vintage: London.

Stenseke, M. (1997) *Bonden och landskapet - Ägares och brukares relation till markerna och förutsättningarna för en uthållig markanvändning*. Avhandling, Lunds Universitet: Lund.

Sveriges Arkitekter (2008) *Landskapsarkitekt*. [online] (Senast uppd.: 2008-12-09) Tillgänglig: http://www.arkitekt.se/bli/landskapsarkitekt [2012-09-20].

Sveriges Riksdag (1998) *Miljöbalk 1998-808* [online] (Senast uppd:. ej ang.) Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/_sfs-1998-808/ [2012-10-15].

Thiel, P. (2009) *Framtidens landskap, Handledning för jubileumsguidningar*. [elektronisk] Svenska Naturskyddsföreningen Tillgänglig: <http://www.naturskyddsforeningen.se/upload/Foreningsdokument/Ovrigt/handledning_naturguide_framtiden.pdf> [2012-06-27].

Tienfensee, R. (2012) Satsningen Matlandet Sverige behöver en livsmedelsstrategi i

Isaksson, C. (red.) (2012) *Maten och makten - Hur skall den nya världen mättas?*. Ekerlids Förlag: Stockholm: ss. 103-116.

Uddenberg, N. (2001a) Inledning i Sjöberg, F. et al (red.) (2001) *Vad ska vi med naturen till?*. Nya Doxa: Nora, ss. 9-13.

Uddenberg, N. (2001b) Varför i all värden har vi krukväxter? i Sjöberg, F. et al (red.) (2001) *Vad ska vi med naturen till?*. Nya Doxa: Nora, ss. 63-69.

Valmyndigheten (2010) *Val till riksdagen - röster*. [online] (Senast uppd.: 2010-09-23) Tillgänglig: http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rike/index.html [2012-09-20].

Wanås utställningar (u.åa) *Det här är Wanås*. [online] Tillgänglig: http://www.wanas.se/lang/sv/ [2012-12-13].

Wanås utställningar (u.åb) *Wanås miljöarbete*. [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: http://www.wanas.se/om-wanas/miljoarbete/lang/sv/ [2012-12-13].

Wanås utställningar (u.åc) *Wanås 2009: Footprints*. [online] (Senast uppd.: ej ang.) Tillgänglig: <http://www.wanas.se/2009/03/wanas-2009-2/lang/sv/> [2012-12-13].

WCED - World Commission on Environment and Development (1987) *Report of the World Commission on Environment and Development - Our Common Future*. [elektronisk] Tillgänglig:
http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf [2012-09-20].

Weilacher U. (1996) *Between Landscape Architecture and Land Art*. Birkhäuser – Verlag für Architekutur: Basel.

Welinder, S., Pedersen, E.A & Widgren, M. (1999) *Det Svenska jordbrukets historia - Jordbrukets första femtusen år, 4000 f. kr.-1000 e. kr*. band 1, Natur och kultur/Lts förlag: Stockholm.

Westholm, E. (2008) ”När hektaren inte räcker” i Johansson, B. (red) (2008) *Ska hela Sverige leva*. Formas Fokuserar: Stockholm, ss. 279-286.

Åsberg (2001) *Det finns inga kvalitativa metoder - och inga kvantitativa heller för den delen - Det kvalitativa-kvantitativa argumentets missvisande retorik*. Pedagogisk forskning I Sverige 2001 6:4, ss. 270-292.

5.2 Muntliga källor

Anonym (2012a) *Intervjuer om jordbruksmarkens hanterande* [Muntlig] Genomförda av: Jonna Milton & Lisa Björk, Samhällsbyggarsektionen på Eslövs kommun [2012-12-07].

Anonym (2012b) *Uttalande under Workshop* [Muntlig] Östra skolan i Eslöv [2012-11-14].

Anonym (2012c) *Uttalande under Workshop* [Muntlig] Eslövs kommunhus [2012-11-22].

Blerck, v. H. (2012) *A carnival of Landscapes* [Muntlig] Föreläsning i kursen LAR-34306 Advanced Research Methods, Wageningen University [2012-06-11].

Doedens, B. (2012) *de SLeM Landscape Theater* [Muntlig] Föreläsning i kursen LAR-34306: Advanced Research Methods, Wageningen university [2012-06-07].

Kok, K. (2012) *Qualitative Landscape Data Mixed with Qualitative Community Need and Wishes* [muntlig] Föreläsning i kursen: LAR-34306 Advanced Design Research Methods, Wageningen University [2012-06-19].

Larsson, A. (2012) *Handledarsamtal* [Muntlig] [2012-10-17]

5.2 Övrigt

Assembly Line Of Death – Holocaust on a Conveyor Belt (u.å) [Film] Okänd skapare Tillgänglig: http://www.youtube.com/watch?v=KtjbKy9eseg

Food Inc. (2008) [Film] Kenner, R. USA: Participant Media;
Dogwoof Films; River Road Entertainment

SR - Sveriges Radio (2012) *Tendens - Människan och skogen*. [radioprogram] P1, (sändningstid: 16 september 20.35.)

SVT - Sveriges Television (2013) *Sydnytt* [TV-program], SVT1, (sändningstid: 4 januari 19.52)

BILAGA 1

Artiklar

BILAGA 1 - Artiklar

Artikel skriven av Lisa Björk & Jonna Milton för Landskapsobservatorium
Publicerad online den 18/12 2012

Urban Kannibalism – relationen mellan människa och produktionslandskap

Att vara mån om det landskap som är grunden för liv har genom historien varit en självklarhet. Dagens samhälle har medfört att bandet mellan människa och produktionslandskap har försvagats. Förr var i princip alla involverade i matens framställning på ett eller annat sätt, idag vilar jordbrukets produktion på enbart ett fåtal procent av Sveriges befolkning. Denna utveckling har för den sakens skull inte gjort gemene man mindre beroende av jordbrukslandskapets förmåga att frambringa mat. Vi står inför en framtid full av utmaningar. Temperaturförändringar, minskad tillgång på naturresurser och en ständigt växande befolkning ställer hårda krav på jordbrukets förmåga att försörja jordens invånare. Vi är övertygade om att vi inför en sådan framtid måste återupprätta banden med jordbrukslandskapet.

Enligt nationalencyklopedin innefattar begreppet Landskap vår fysiska omgivning i vid bemärkelse (NE, 2012). Observatorium beskrivs som en anläggning för astronomiska observationer (NE, 2012). Skulle man då kunna säga att landskapsobservatorium står för synen på landskap sett från rymden? Alltså en globalt omfattande syn? Kanske, i alla fall just det här fallet. Det är nämligen just den landskapssynen som vi, Jonna Milton och Lisa Björk, arbetar med i vårt examensarbete vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) i Alnarp. Vår uppsats behandlar människors syn på en särskild del av hennes fysiska omgivning som hon är högst beroende av samt som är av stor global betydelse: jordbrukslandskapet. Eller vänta, är jordbrukslandskapet verkligen en del av samtidens människors fysiska omgivning?

Med den här artikeln vill vi, liksom med vår uppsats, ge er en inblick i vad vi tycker är en viktig fråga för mänsklig överlevnad. I uppsatsen undersöks relationen mellan människa och jordbrukslandskap i en Skånsk kontext, men ur en aspekt som ser jordbrukslandskapet som en viktig nationell liksom global resurs.

Den andra februari 2012 anlände två förväntansfulla landskapsarkitektstudenter till ett land vars invånare har en alldeles särskild relation till sitt jordbrukslandskap. Precis som snötäcket den dagen dolde ett landskap med en mångårig historia av manipulation av människan, låg det speciella förhållande Holländare har till sitt landskap till en början dolt. I takt med att snön smälte, visade sig ett landskap och en inställning som vid första anblick upplevdes som främmande. Landets begränsade tillgång på mark har bidragit till att Holländarna tidigt lärde sig att manipulera lanskapet för att utnyttja det till fullo. Landets yta är långt ifrån tillräcklig för att föda alla invånare, vilket har gjort Holländarna till framgångsrika handelsmän. Hollands livsmedelsförsörjning har sedan länge tryggats av import, vilket har skapat en alldeles speciell relation mellan befolkningen och landets jordbrukslandskap. En avsaknad av eller en svag relation till jordbrukslandskapet och en övertro på människans makt över naturen präglar Holländarnas synsätt. Vi upptäckte snart att denna inställning inte på något sätt är unikt för Holland, en svag relation till jordbrukslandskapet genomsyrar även vårt Svenska samhälle.

Vi lever i en tid, och i en del av världen, där tillgången på mat har blivit en självklarhet, något vi tar för givet. Hälften av det livsmedel som konsumeras i Sverige idag importeras från fjärran länder. Vårt lokala jordbrukslandskap försvinner med rasande fart till förmån för nya stadsdelar, vägar eller gigantiska köpcentrum. Varje år slukar våra städer stora portioner utav jordbruksmarken, och reducerar därmed markens möjlighet att i framtiden förse befolkningen med livsmedel. Ett fenomen som vi har valt att kalla: Urban kannibalism. Genom att slösaktigt konsumera vårt jordbrukslandskap, konsumerar vi i förlängningen oss själva.

Hur hamnade vi egentligen här? Hus, gator, torg och asfältfält

skymmer (in)sikten mellan människan och det landskap som föder oss. Samma tendenser är även märkbart i vår skolmiljö där antalet sökanden inom SLU blir allt färre gällande utbildningar som direkt rör jordbruket och livsmedelsproduktionen. För oss är detta förbryllande. Vi behöver alla äta, och därmed är alla beroende av jordbrukslandskapet. Ändå tyder mycket på en utveckling där människan håller på att göra sig mentalt oberoende av den jord som föder oss. Hur ser egentligen dagens människa på livsmedelsproduktionen och vårt jordbrukslandskap och varför?

I vår strävan i att försöka förstå relationen mellan människa och jordbrukslandskap har vi blickat både tillbaka i historien och studerat dagens förhållanden. Som studieobjekt har vi valt att granska relationen människa-produktionslandskap i Eslövs kommun i Skåne. För att finna svar på ovissheten har vi bland annat gjort en enkät-studie där 100, slumpvis utvalda, Eslövsbor har fått frågan: -Vad händer på Eslövs åkrar just nu? Trots ett antal svarsalternativ på möjliga jordbruksaktiviteter, löd svaret allt som oftast: ”Jag vet inte”. Generellt kan sägas att enkätens svar sällan skildrar en medveten koppling mellan jordbrukslandskapet och mat; jordbruksmarken nämns ofta i samband med rekreation men sällan i samband med matinköp. Enkäten visar ett tydligt samband mellan okunskap om jordbrukets produktion och de som inte har jordbrukslandskapet i sin fysiska omgivning. Trots att alla människor på jorden är beroende av mat och således också jordbrukslandskapet, är kopplingen mellan dem som bor i städer och den bördiga myllan generellt svag.

För samtidens människor börjar maten i köket eller i mataffären, inte på åkern. Genom historien har det sett annorlunda ut. I begynnelsen förflyttade sig samlare och jägare i landskapet utefter var i landskapet maten fanns. Människan levde då i symbios med naturens förutsättningar. Med tiden växte ett nytt förhållningssätt fram: människan lärde sig att kontrollera landskapet för att frambringa mer föda. Följderna blev en ökad tillgång på mat och en ökad befolkningstillväxt. Med tiden uppstod byar i anslutning till jordbruket där huvuddelen av invånarna var involverade i brukandet av jorden och således framställningen av mat och råvaror.

I vårt examensarbete har vi undersökt jordbrukslandskapet och i synnerhet människans relation till detta. Inom ramarna för vårt arbete vill vi även uppmärksamma och inspirera till ett förändrat förhållande till vårt produktiva landskap. Vi tror att en känslomässig relation till det landskap som föder oss kan skapa en större vördnad och respekt inför dess livsnödvändiga funktion som livsmedelsförsörjare. Genom att undervisa, skapa en förståelse för jordbrukslandskapets värden, och ge förslag till möjliga åtgärder vill vi bidra till en stärk relation mellan människa och jordbrukslandskapet.

Medan snön nu åter faller över landskapet och förenar både stad och land i vitt, arbetar vi för fullt för att färdigställa vårt examensarbete. I februari beräknar vi ta plats framför examinatorerna för att förmedla våra upptäckter och idéer om relationen mellan människa och jordbrukslandskapet. Titta gärna in på vår blogg www.urbankannibalism.blogg.se för att följa våra framsteg.

Vi hoppas att vi genom den här artikeln har delat med oss av det engagemang vi känner. Kanske kan det fungera som en påminnelse av en av grundstenarna för mänsklig överlevnad: jordbrukslandskapet. Med detta budskap vill vi önska er alla en riktigt god jul och ett gott nytt 2013. Ett nytt år med nya möjligheter!

Lisa Björk & Jonna Milton

Tillgänglig: http://www.landskapsobservatorium.se/?p=1443

BILAGA 1 - Artiklar

Artikel skriven av Åse-Marie Nilsson för tidningen Mellanskåne om workshop 1 som genomförts i studien. Publicerad den 19/11 2012

LOKAL TIDNINGEN

MELLANSKÅNE

Senaste nytt från ESLÖV | HÖÖR | HÖRBY | LOKALTIDNINGEN.SE/MELLANSKANE

Onsdag 21 november 2012 Vecka 47 | Årgång 15

FOTO: PRIVAT

Mäklare bor i Höör och på Gran Canaria

SIDAN 8

”På mig putar det mesta ut”

SIDAN 2

Femmor lyfter fram åkern

SIDAN 4

EN TEMADAG fick femteklassarna på Östra skolan i Eslöv syssla med hur man förbättrar relationen mellan människa och åkermark. Gruppen som bland andra Dimi Långström och Tesson ingick i ville visa allt kul man kan göra på en bondgård, som att köra traktor och titta på djur.

FOTO: ÅSE-MARIE NILSSON

Hörby kommun aktiv på Facebook

MELLANSKÅNE. Att använda sociala medier eller inte är ofta en resursfråga för kommuner. Medan Eslövs och Höörs komuner valt att lägga krutet på respektive hemsida ser man i Hörby kommun sociala medier som ett komplement till hemsidan. Att lägga ut något kort på Facebook tar inte lång tid, menar kommunens informatör. Man når dessutom andra grupper än de som besöker hemsidan.

SIDAN 2

CUF vill ha motorväg för cyklar

ROBIN NORD

FOTO: PRIVAT

ESLÖV. Att cykla mellan Eslöv och Malmö tar cirka fyra timmar. För att sträckan ska bli ett realistiskt pendlingsalternativ på cykel vill CUF Skåne att det byggs en motorväg för cyklar mellan de två städerna. Det skulle halvera tiden.

SIDAN 4

SOFI JOHANSSON, Isabella Gonzales, Dimi Långström och Terrese Persson ville visa alt roligt man kan göra på en bondgård.

FOTO: ÅSE-MARIE NILSSON

Jordbruk i fokus för elever

Femteklassare lär sig om förhållandet till den brukade marken

ESLÖV. **En stor lyftkran som slår bort all villabebyggelse, kaninhotell och bo på lantgård. Förslagen på hur relationen mellan människa och jordbruksmark kan stärkas var många bland eleverna i årskurs 5 på Östra skolan i Eslöv.**

Under en temadag fick femmorna på Östra Skolan i Eslöv fundera på hur vi kan värna om den åkermark som faktiskt ger oss mat men tävlar med en växande bebyggelse.

– I Skåne har vi fantastiska jordar, som är i världsklass. Men de konkurrerar med städerna som breder ut sig, säger Lisa Björk.

Hon och Jonna Milton stod bakom temadagen. De läser till landskapsarkitekter på Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp. Deras examensarbete handlar om relationen mellan människa och vårt produktiva landskap, det vill säga det landskap som förser oss med mat. I ett samarbete med Leader-projektet ”Stad och land - hand i hand” som genomförs av Den goda jorden, anordnar de två kreativa workshops. Ett med femmorna på Östra skolan och ett med lantbrukare. Infallsvinklarna är olika: barnen är morgondagens konsumenter medan bönder redan vet att jorden är viktig.

Kopplas inte till maten

Deras val av examensarbete har väckt en del förvåning.

– Jordbrukslandskapet är som en vit fläck. Det är inget prioriterat område, utan något vi tar för givet. Man är ganska slarvig med jordbruket för att man inte längre kopplar det till maten vi äter, säger Jonna Milton.

Detta märks även i deras utbildning som fokuserar på parker, rekreation och att må bra.

– Att det inte inkluderar det landskap som föder oss är jättekonstigt, tycker vi. Jordbruksmarkerna är ju en del av landskapet

Mat i dag transporteras ibland över halva jordklotet och att ta reda på var ingredienserna i dagens skollunch, Hedvigsoppa, kom från visade sig vara en omöjlig uppgift.

– Det enda vi kunde spåra tillbaka var medvursten, som var från Västergötland, säger Jonna Milton.

FANNY BERGSTRÖM, Julia Melo, Nassa Mohammed, Nicole Forslund och Filippa Bengtsson tycker att det varit en intressant dag.

Sist på dagen fick femmorna på Östra skolan använda bland annat lera för att visa hur man kan stärka relationen människa och åkermark. En grupp elever satsade på att visa vad som är roligt på gårdar. Att bo på den, kunna hysa in sin kanin, rida och att köra traktor var några exempel.

– När man bygger hus tar man bort åkermark. Sedan går det inte att riva husen för att få tillbaka marken. Marken är förstörd, säger Sofia Johansson, en av gruppens medlemmar.

Vill öka förståelsen

För att öka förståelsen för vad som händer på åkrarna utanför städerna och tätorterna skulle man till exempel kunna ha en plätt i staden som avspeglar de aktiviteter som sker på åkrarna just då, så som sådd, menar Lisa Björk och Jonna Milton.

Att det blev just i Eslöv som de genomför sina två work-shop beror bland annat på att det är en liten kommun med en stor andel jordbruksmark.

– Dessutom är kommunen öppna för hur lantbruksmarken behandlas. De ligger inte i framkant som till exempel Staffanstorp, men Eslöv har en öppenhet i sin planering.

ÅSE-MARIE NILSSON

ase-marie.nilsson@lokaltidningen.se

Tillgänglig: http://mellanskane.lokaltidningen.se/femmor-lyfter-fram-aakrars-betydelse-/20121119/artikler/121119896/

BILAGA 1 - Artiklar

Artikel skriven av Helena Svensson för tidningen Skånskan om workshop 1 som genomförts i studien. Publicerad den 15/11 2012

Julia Melo och klasskamraterna i femman på Östra skolan pysslade med lera, papper och pennor för att visa sina idéer för en hållbar framtid där städer inte tillåts växa på bekostnad av jordbruksmarken. FOTO: SARA STRANDLUND

Femmornas pyssel ska rädda världen

■ **PROJEKT.** "Vi måste börja värna jordbrukslandskapet"

ESLÖV

Hur ska man göra för att vara mer rädd om jordbrukslandskapet som faktiskt förser oss med mat?

Den frågan fick Östra skolans femteklassare försöka svara på genom en pysselworkshop under onsdagen.

För många är mat bara någonting som finns i affären. Någonting man bara åker för att hämta, helst så billigt som möjligt.

– Vi vill öka medvetenheten om det faktiskt börjar på åkrarna. Och att jordbrukslandskapet därför är viktigt och inte bara någonting som man lika gärna kan bygga villor på.

Lisa Björk och Jonna Milton läser till landskapsarkitekter på Sveriges lantbruksuniversitet och brinner för att värna "den goda

Som en del i både leaderprojektet "Stad och land – hand i hand" och sitt eget examensarbete besöker de Eslöv för att prata om "urban kannibalism".

– Det finns en uträkning som säger att om vi fortsätter som nu, så kommer världens resurser inte att räcka till alla år 2050, säger Lisa Björk. Att skicka mat kors och tvärs över jordklotet, att inte använda det man har runt knuten och att bygga bostäder på jordbruksmarken är ohållbart, menar hon och konstaterar samtidigt att det inte finns samma kärlek till jordbrukslandskapet som till exempelvis skogen.

Lyftkranslösningen. Alexander Dahlberg, David Tang och Dardan Aliti tänker sig färre småhus och fler höghus – för att värna åkermarken.

Och just detta gör kanske också steget att bygga på åkermarken lättare att ta.

Under en temadag hos Östra skolans femteklassare ville man därför sprida en medvetenhet till morgondagens konsumenter och samtidigt försöka ta vara på deras tankar och idéer.

Uppgiften som de gav barnen var att hitta ett sätt att göra Eslövsborna mer rädda om jorden.

Till sin hjälp fick barnen papper, pennor, tidningar att klippa och klistra med – och en bricka fylld med skånsk mylla.

– Garanterat närproducerat, vi snodde den i tisdags på åkern intill vår skola, säger landskapsarkitektstudenterna.

När några barn låter leran bli basen i tredimensionella bilder över lantliga landskap, eller där stad möter land, formar andra små grisar, kor och till och med människor som demonstrerar.

Dardan Aliti, Alexander Dahlberg och David Tang tänker annorlunda. De bygger en lyftkran med en dinglande rivningskula av sin Alnarpslera.

– Den ska smascha alla småhusen, sen bygger man höghus istället så blir det plats till mer åkrar, förklarar de.

På torsdag ska Jonna Milton och Lisa Björk hålla en liknande workshop i stadshuset. Då är det kommunens lantbrukare man ska mjölka på idéer.

– Det ska bli spännande att se vad skillnaderna blir, säger de.

Att de överhuvudtaget valde Eslöv som bas för sitt projekt beror bland annat på att man tycker att kommunen ligger i startblocken för att värna den goda jorden.

– Vi tittade också på folkmängd, mängden jordbruksmark och på hur kommunen tar hänsyn till jordbrukslandskapet i sin översiktsplan. Vi ville ha en kommun som hade intresset – men inte en som redan ligger i framkant.

HELENA SVENSSON text
helena.svensson@skd.se
0413-693 63

BILAGA 2

Enkät

BILAGA 2 - ENKÄT, *formuläret* (1 av 3)

Relationen mellan människa och jordbrukslandskapet

Syftet med denna enkät är att undersöka relationen mellan människor och det landskap som förser oss med livsmedel. I enkäten används begreppet jordbrukslandskap för att beskriva ett sådant landskap. I denna enkät avser begreppet jordbrukslandskap beskriva det odlade landskapet, åkermarken, främst avsett för produktion av jordbruksgrödor.

Personliga uppgifter

Ålder

- ○ 0-17
- ○ 18-24
- ○ 25-44
- ○ 45-64
- ○ 65-79
- ○ 80+

I vilken kommun är du bosatt?

[ ]

Var bor du?

- ☐ I staden/tätorten
- ☐ I utkanten av staden/tätorten
- ☐ I en förort till staden/tätorten
- ☐ I en by
- ☐ På landsbygden

Var växte du upp?

- ☐ I staden/tätorten
- ☐ I utkanten av staden/tätorten
- ☐ I en förort till staden/tätorten
- ☐ I en by
- ☐ På landsbygden

Var hittade du denna enkät?

- ○ På Eslövs kommuns hemsida
- ○ På Den Goda Jordens hemsida
- ○ På bloggen www.urbankannibalism.blogg.se
- ○ Övrigt: [ ]

Din kontakt med jordbruket och dess landskap

Hur ofta kommer du i kontakt med jordbrukslandskapet visuellt?
t.ex. från bil/buss/tåg- fönstret eller genom utsikt från bostad/arbetsplats mm

- ○ Dagligen
- ○ Några gånger i veckan
- ○ Några gånger i månaden
- ○ Ett par gånger om året
- ○ Aldrig

Hur ofta kommer du i kontakt med jordbrukslandskapet fysiskt?
t.ex. genom motion/rekreation i jordbrukslandskapet, eller i dess direkta omgivning

- ○ Dagligen
- ○ Några gånger i veckan
- ○ Några gånger i månaden
- ○ Ett par gånger om året
- ○ Aldrig

Hur ofta kommer du i fysisk kontakt med jordbrukslandskapets produktion?
t.ex. genom självplockning, studiebesök eller genom andra jordbruksrelaterade sysslor

- ○ Dagligen
- ○ Några gånger i veckan
- ○ Några gånger i månaden
- ○ Ett par gånger om året
- ○ Aldrig

Hur ofta kommer du i kontakt med jordbrukare?

- ○ Dagligen
- ○ Några gånger i veckan
- ○ Några gånger i månaden
- ○ Ett par gånger om året
- ○ Aldrig

Kommer du på något annat sätt i kontakt med jordbrukslandskapet?

- ○ Ja
- ○ Nej

I så fall hur?

BILAGA 2 - ENKÄT, *formuläret* (2 av 3)

Din relation till jordbrukets produkter

Tittar du efter produkters ursprung när du handlar?

- ○ Alltid
- ○ Oftast
- ○ Ibland
- ○ Aldrig
- ○ Beroende på vara, ange gärna vilken/vilka under övrigt
- ○ Övrigt: _____

Vilka lokala produkter (från din kommun eller grannkommuner) finns att tillgå där du handlar?

_____

Din relation till jordbrukslandskapet

Vilka aktiviteter tror du sker på jordbruksmarken just nu? Flera svarsalternativ är möjliga

- ☐ Skörd av spannmål
- ☐ Skörd av betor
- ☐ Skörd av vall
- ☐ Jordbearbetning (tex plöjning)
- ☐ Höstsådd
- ☐ Vårsådd
- ☐ Skadeangreppsbekämpning (sprutning)
- ☐ Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")
- ☐ Grödor växer
- ☐ Gödsling

Hur viktiga är följande värden av jordbruksmarken för dig? 1 = Oviktigt 5 = Mycket Viktigt

	1	2	3	4	5
Möjlig exploateringsmark	○	○	○	○	○
Rekreationsmöjligheter	○	○	○	○	○
Livsmedelsproduktion	○	○	○	○	○
Vacker utsikt (Landskapsbildsvärde)	○	○	○	○	○
Kulturhistoriskt värde	○	○	○	○	○
Ekonomiskt värde (Arbetstillfällen, inkomstkälla)	○	○	○	○	○
Biologisk mångfald	○	○	○	○	○

Hur skulle du generellt beskriva din relation till jordbrukslandskapet?

_____

Tack för din medverkan!

För mer information kolla gärna in vår blogg: www.urbankannibalism.blogg.se

BILAGA 2 - ENKÄT, *svar* (3 av 4)

Tid!	Ålder?	I vilken kommun är du bosatt?	Var bor du?	Var växte du upp?	Hur ofta kommer du i kontakt med jordbrukslandskapet visuellt?	Hur ofta kommer du i kontakt med jordbrukslandskapet fysiskt?	Hur ofta kommer du i fysisk kontakt med jordbrukslandskapets produktion?	Hur ofta kommer du i kontakt med jordbrukare?	Kommer du på något annat sätt i kontakt med jordbruks-landskapet?	I så fall hur?	Tittar du efter produkters ursprung när du handlar?
10-30-2012 7:51:17	65-79	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja	Jobb och Den Goda Jorden	när det gäller sådant
10-30-2012 11:51:05	45-64	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Några gånger i veckan	Ja	Jag är lantbrukare.	Oftast
11-2-2012 14:33:27	25-44	Eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Ett par gånger om året	Aldrig	Aldrig	Nej		Ibland
11-8-2012 22:25:24	25-44	Eslöv	I en by	I en by	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja		Alltid
11-16-2012 12:26:03	65-79	Eslöv	I en by, På	I en by, På	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Några gånger i månaden	Nej		Alltid
11-23-2012 15:52:16	65-79	Eslöv	I staden/tätorten	På landsbygden	Några gånger i	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Oftast
11-23-2012 15:55:23	18-24	Eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Aldrig			Aldrig
11-23-2012 15:56:11	25-44	Eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Dagligen	Några gånger i veckan	Några gånger i veckan	Dagligen	Nej		Oftast
11-23-2012 15:57:12	18-24	Eslöv	I en by	I staden/tätorten	Några gånger i	Ett par gånger om året	Aldrig	Aldrig	Nej	Jag går bara skolan	Ibland
11-23-2012 15:58:03	25-44	Eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Dagligen	Några gånger i månaden	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Nej		Oftast
11-23-2012 15:59:00	25-44	Eslöv	I staden/tätorten	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Några gånger i veckan	Några gånger i veckan	Ja		Ibland
11-23-2012 15:59:59	18-24	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Ett par gånger om året	Några gånger i veckan	Några gånger i månaden	Nej		Oftast
11-23-2012 16:01:47	25-44	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja	Bor på gård, sambo med lantbrukare	Alltid
11-23-2012 16:03:28	45-64	eslöv	I staden/tätorten	I en förort till	Dagligen	Dagligen	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Alltid
11-23-2012 16:04:00	65-79	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Aldrig	Några gånger i veckan	Ett par gånger om året	Aldrig	Nej		Ibland
11-23-2012 16:04:37	25-44	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Några gånger i månaden	Aldrig	Aldrig	Nej		Ibland
11-23-2012 16:05:24	25-44	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Dagligen	Några gånger i veckan	Ett par gånger om året	Aldrig	Nej		Ibland
11-23-2012 16:06:20	65-79	eslöv	I staden/tätorten	I en by	Några gånger i	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Alltid
11-23-2012 16:07:04	18-24	eslöv	I utkanten av	I staden/tätorten	Några gånger i	Några gånger i veckan	Några gånger i veckan	Några gånger i månaden	Nej		Ibland
11-23-2012 16:09:15	25-44	eslöv	På landsbygden	I staden/tätorten	Dagligen	Dagligen	Aldrig	Ett par gånger om året	Nej		Alltid
11-23-2012 16:11:06	45-64	eslöv	I staden/tätorten	I en by	Några gånger i	Några gånger i veckan	Aldrig	Några gånger i veckan	Nej		Oftast
11-23-2012 16:11:41	0-17	eslöv	I en by	I en by	Några gånger i	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Aldrig	Nej		Ibland
11-23-2012 16:12:27	0-17	eslöv	I en by	I en by	Några gånger i	Några gånger i veckan	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Nej		Oftast
11-23-2012 16:13:05	0-17	eslöv	I en by	I en by	Några gånger i	Några gånger i månaden	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Nej		Aldrig
11-23-2012 16:13:58	0-17	eslöv	I en by	I en by	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Nej		Aldrig
11-23-2012 16:14:36	0-17	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Aldrig	Aldrig	Aldrig	Aldrig	Nej		Aldrig
11-23-2012 16:15:16	0-17	eslöv	I staden/tätorten	I en by	Några gånger i	Aldrig	Aldrig	Aldrig	Nej		Ibland
11-23-2012 16:16:51	65-79	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Några gånger i veckan	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Oftast
11-23-2012 16:17:46	25-44	eslöv	I staden/tätorten	I en by	Aldrig	Aldrig	Aldrig	Aldrig	Nej		Aldrig
11-23-2012 16:19:18	80+	Eslöv	I en by	I staden/tätorten	Ett par gånger om	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Några gånger i månaden	Nej		Ibland
11-23-2012 16:20:28	65-79	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden		Dagligen	Några gånger i månaden	Några gånger i månaden			Alltid
11-23-2012 16:22:03	45-64	Eslöv	I en by	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Några gånger i veckan	Dagligen	Ja	genom arbetet	Oftast
11-23-2012 16:23:13	65-79	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Några gånger i veckan	Några gånger i veckan	Några gånger i veckan	Ja	jakt och viltvård	Alltid
11-23-2012 16:24:02	65-79	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Några gånger i veckan	Nej		Alltid
11-23-2012 16:25:39	65-79	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Nej		Alltid
11-23-2012 16:27:05	65-79	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja	dagliga arbetet	Oftast
11-23-2012 16:28:19	65-79	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja	alltid	Alltid
11-23-2012 16:29:46	45-64	Eslöv	I en by	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja	Till häst när jag rider ut med hästen	Alltid
11-23-2012 16:32:33	45-64	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja	Ar bonde	Oftast
11-23-2012 16:33:53	45-64	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen		Läser - hur andra ser på jordbrukslandskapet.	Oftast
11-23-2012 16:34:59	45-64	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen			Alltid
11-23-2012 16:36:45	25-44	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja	jag är lantbrukare	Oftast
11-23-2012 16:38:35	65-79	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja	vi är lantbrukare	Alltid
11-23-2012 16:39:47	25-44	Eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen			Ibland
11-23-2012 16:40:46	45-64	Eslöv	I en by	I staden/tätorten	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen			Oftast
12-6-2012 10:13:43	25-44	Eslöv	I en by	I en by	Dagligen	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Några gånger i veckan	Nej		Oftast
12-6-2012 10:15:51	45-64	eslöv	I staden/tätorten	På landsbygden	Några gånger i	Några gånger i veckan	Några gånger i veckan	Några gånger i veckan	Nej		Alltid
12-6-2012 10:16:53	0-17	eslöv	I staden/tätorten	På landsbygden	Några gånger i	Några gånger i veckan	Några gånger i månaden	Några gånger i månaden	Ja	Plockar jordgubbar och annat sånt	Ibland
12-6-2012 10:17:52	0-17	eslöv	I en by	I en by	Ett par gånger om	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Beroende på vara,
12-6-2012 10:18:58	0-17	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Några gånger i månaden	Några gånger i månaden	Aldrig	Ja		Ibland
12-6-2012 10:20:02	0-17	eslöv	I en by	I en by	Några gånger i	Ett par gånger om året	Aldrig	Aldrig	Nej	vet inte	Aldrig
12-6-2012 10:21:13	0-17	eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Ett par gånger om året	Några gånger i månaden	Nej		Beroende på vara,
12-6-2012 10:22:25	0-17	eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Ett par gånger om året	Dagligen	Nej	jag bor där	Ibland
12-6-2012 10:24:08	0-17	eslöv	I en förort till	I en förort till	Några gånger i	Några gånger i veckan	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Oftast
12-6-2012 10:25:18	0-17	eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Några gånger i veckan	Aldrig	Några gånger i månaden	Nej		Aldrig
12-6-2012 10:28:18	0-17	eslöv	I en by, På	I en by, På	Dagligen	Dagligen	Ett par gånger om året		Ja	jag ser ofta jordbrukare men träffar inte dem :/	Ibland
12-6-2012 10:29:13	0-17	eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Några gånger i	Dagligen	Aldrig	Aldrig	Nej		Aldrig
12-6-2012 10:31:07	0-17	eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Några gånger i veckan	Dagligen	Nej		Aldrig
12-6-2012 10:32:17	0-17	eslöv	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Några gånger i veckan	Några gånger i veckan	Ja	Går ut med mina hundar osv.	Ibland
12-6-2012 10:33:25	0-17	eslöv	I en förort till	I en förort till	Några gånger i	Några gånger i veckan	Några gånger i veckan	Några gånger i månaden	Nej		Ibland
12-6-2012 10:34:44	0-17	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Några gånger i månaden	Nej		Ibland
12-6-2012 10:41:15	0-17	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Beroende på vara,
12-6-2012 10:43:51	0-17	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Ett par gånger om året	Några gånger i månaden	Aldrig	Ja	Ja att man kan åka till en kompis som bor på landet och ha roligt	Ibland
12-6-2012 10:45:05	0-17	eslöv	I en förort till	I en förort till	Några gånger i	Ett par gånger om året	Några gånger i veckan	Ett par gånger om året	Ja	När jag följer med en kompis hem som bor på landet	Oftast
12-6-2012 10:47:33	0-17	eslöv	I en förort till	I en förort till	Några gånger i	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Ja	rida ut vid en å	Oftast
12-6-2012 10:48:26	0-17	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Ett par gånger om året	Aldrig	Aldrig	Nej		Ibland
12-6-2012 10:49:26	0-17	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Några gånger i månaden	Aldrig	Aldrig	Nej		Aldrig
12-6-2012 10:51:20	0-17	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Ett par gånger om	Ett par gånger om året	Aldrig	Aldrig	Nej		Ibland
12-6-2012 10:52:30	0-17	eslöv	I en förort till	I en förort till	Några gånger i	Aldrig	Aldrig	Aldrig	Nej	jag vet inte	Aldrig
12-6-2012 10:53:48	0-17	eslov	I utkanten av	I staden/tatorten	Aldrig	Aldrig	Aldrig	Aldrig	Nej		Ibland
12-6-2012 10:54:57	0-17	eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Aldrig	Aldrig	Aldrig	Nej		Ibland
12-27-2012 22:29:07	25-44	Eslöv	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Dagligen	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Ja	Spårvagn mellan skånska syäder	Oftast
10-30-2012 7:35:00	45-64	Falkenberg	På landsbygden	I en förort till	Dagligen	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Några gånger i månaden	Nej		Oftast
11-9-2012 12:20:08	25-44	Göteborg	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Några gånger i	Ett par gånger om året	Aldrig	Aldrig	Nej		Ibland
11-17-2012 9:11:57	65-79	hörby	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Några gånger i månaden	Några gånger i veckan	Nej		Alltid
11-23-2012 16:24:53	65-79	Höör	På landsbygden	På landsbygden	Några gånger i	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Nej		Oftast
10-24-2012 13:58:42	45-64	karlskrona	På landsbygden	I staden/tätorten	Dagligen	Dagligen	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Oftast
11-23-2012 16:09:50	25-44	kävlinge	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Ett par gånger om	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Oftast
11-2-2012 23:02:48	18-24	Lomma	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Dagligen	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Dagligen	Nej		Beroende på vara,
10-23-2012 14:33:45	25-44	Lund	I staden/tätorten	I en by	Dagligen	Några gånger i månaden	Några gånger i månaden	Dagligen	Nej		Beroende på vara,
10-30-2012 9:01:03	45-64	Lund	I en by	I staden/tätorten	Dagligen	Dagligen	Aldrig	Några gånger i veckan	Nej		Ibland
11-5-2012 13:35:48	25-44	Lund	I en förort till	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ett par gånger om året	Ja	Tät kontakt med forskare och politiker samt dagliga diskussioner där vi specifikt arbetar med detta problem.	Alltid
11-5-2012 14:08:13	25-44	Lund	I en by	I utkanten av	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ett par gånger om året	Nej		Alltid
12-27-2012 11:52:27	25-44	Lund	I staden/tätorten	I utkanten av	Några gånger i	Några gånger i veckan	Aldrig	Aldrig	Nej		Oftast
11-2-2012 14:43:25	18-24	Malmö	I staden/tätorten	I utkanten av	Några gånger i	Ett par gånger om året	Några gånger i veckan	Ett par gånger om året	Ja	Studier, teori	Oftast
11-19-2012 9:00:12	25-44	malmö	I staden/tätorten	I staden/tätorten	Dagligen	Ett par gånger om året	Aldrig	Ett par gånger om året	Nej		Oftast
11-21-2012 18:05:32	25-44	Malmö	I staden/tätorten	På landsbygden	Dagligen	Några gånger i månaden	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Oftast
11-23-2012 16:08:29	65-79	malmö	I staden/tätorten		Dagligen	Några gånger i veckan	Ett par gånger om året	Aldrig	Nej		Oftast
10-29-2012 20:43:46	18-24	Staffanstorp	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja	Född och uppvuxen med/i lantbruk. Studerar jordbruk och har även det som jobb och fritidsintresse.	Oftast
11-21-2012 10:15:10	45-64	Staffanstorp	På landsbygden	I en förort till	Dagligen	Dagligen	Några gånger i månaden	Några gånger i veckan	Ja	Media	Oftast
11-8-2012 0:55:42	25-44	Värmdö	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Dagligen	Ja		Alltid
10-30-2012 14:34:15	25-44	Almhult	På landsbygden	På landsbygden	Dagligen	Några gånger i veckan	Ett par gånger om året	Ett par gånger om året	Nej		Alltid

BILAGA 2 - ENKÄT, *svar* (4 av 4)

Hur viktiga är följande värden av jordbruksmarken för dig?
1 = Oviktigt
5 = Mycket Viktigt

Vilka lokala produkter (från din kommun eller grannkommuner) finns att tillgå där du handlar?	*Vilka aktiviteter tror du sker på jordbruksmarken just nu? Flera svarsalternativ är möjliga.*	*Möjlig exploateringsmark*	*Livsmedelsproduktion*	*Rekreationsmöjligheter*	*Kulturhistoriskt värde*	*Vacker utsikt*	*Biologisk mångfald*	*Ekonomiskt värde*	*Hur skulle du generellt beskriva din relation till jordbrukslandskapet?*	*Var hittade du denna enkät?*
Socker och Felix-sortiment, Potatis, grönsaker, bröd, mjöl, kött, chark-produkter	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), Grödor växer,	1	4	5	5	4	5	5	Det är hela livet!	På Den Goda Jordens
Södervidinge bröd, Långaröds mjölk och matolja (svårt hitta), ...	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning)	1	2	5	3	3	5	4	Jordbrukslandsskapet är grunden för min försörjning både vad gäller inkomst och	FB delning
Är lite osäker men mjölk och ägg brukar finnas.	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	2	2	4	3	2	4	4	Den personliga kopplingen är inte så stor men jag anser ändå att det är viktigt att vi	På Eslövs kommuns
	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), Grödor växer	5	3	5	5	3	4	4	God, jag håller landskapet öppet.	På Eslövs kommuns
Flertalet produkter saknar identitet, var de är odlade, djuren uppfödda osv. Finns inga valmöjligheter så till vida	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), Grödor växer		5	5	5	5	5	5	Det är som hjärtat i blodomloppet	På Den Goda Jordens
Affärspersonal + grossister vet inte heller var maten kommer ifrån. Konsumenternas ansvar: Läs på lådan.	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	3	1	2	1	3	1		Eslövs stad
	Jag vet inte	3		4	4	4	4	3		Eslövs stad
	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	4	4	5	4	3	4	4		Eslövs stad
	Jag vet inte									Eslövs stad
	Skörd av betor	3	3	4	2	2	4	3	inte så stor för tillfället	Eslövs stad
	Skörd av spannmål, Skörd av betor, Skörd av vall, Höstsådd, Vårsådd	2	3	2	4	3	2	3	den finns där	Eslöv
bra kontakt	Höstsådd, Vårsådd	3	3	2	1	2	2	1	jag hoppas att blir bättre	Eslövs stad
Köper ENDAST svenskt kött	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Skadeangreppsbekämpning (sprutning), Vintervila	3	4	5	5	3	5	5	Bosatt på gård sambo med lantbrukare. Jag är intresserad och delvis delaktig i	eslövs stad
grönsaker ooh grönsaker, ägg ooh kött från slaktaren bara utanför stan häruppe.	Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	3	5	5	5	5	5	God förståelse. kunskap. viktigt att ha det kvar. viktigt att värna om det svenska.	eslöv
	Jag vet inte	1	5	5	4	5	5	5	bra!	eslövs stad
felix, potatis	Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	4	4	4	1		3	5		eslövs stad
potatis	Jag vet inte	4	5	5	5	5	5	4	Vet lite om det bara.	eslövs stad
?	Skörd av betor, Skörd av vall, Höstsådd, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	4	4	4	5	5	4	4	Att verkligen jag vill värna jordbruket och landskapsbilden	eslövs stad
ingen aning	Skörd av betor	5	5	5	5	5	5	5	en med naturen	eslövs stad
?	Skörd av spannmål, Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vårsådd	2	5	5	5	5	5	5	bor runtom åkrarna och ser när de sår och plöjer	eslövs stad
ekologiskt, torgmarknaden, potatis mm.	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	5	5	5	3	5	5	det är viktigt för att den ger oss mat, värderar högt att skydda naturen. bättre om	eslövs stad
	Jag vet inte	2	3	3	3	3	3	3	jag vet inte	eslövs stad
?	Skörd av betor	5	4	4	3	4	5	2	bra	eslövs stad
	Höstsådd, Jag vet inte	2	2	2	5	1	2	2	vet inte, bra?	eslövs stad
	Jag vet inte	1	1	5	1	3	5	5	bor nästan där, känner typ alla bönder där jag bor	eslövs stad
jag vet inte	Jag vet inte	1	1	3	2	1	1	1	vet inte	eslövs stad
	Jordbearbetning (tex plöjning)	1	1	5	1	1	3	4	ingen kontakt	eslövs stad
-	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	3	5	5	3	3	5	4	Odlar själv på balkongen. För jordbrukslandskapet eftersom jag gillar att prova nya	eslövs stad
	Vårsådd	5	5	5	3	3	1	5	mina barn är älskar det jättemycket.	eslövs stad
? ekopotatis	Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	5	5	5	4	5	5	Diffus	
Felix	Skord av betor, Jordbearbetning (tex plojning)		4	5	4		5	4		ws2
ägg, potatis, mejeri i skåne	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	3	5	4	4	5	4	Mycket viktig tillgång för produktion av livsmedel men även energi och andra	ws2
Felix, Finus, potaits, bröd, kött	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	2	5	4	5	5	5	Vi lånar den av våra barn	ws2
charkuteri	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	2	5	5	5	5	5	Öppen landsbygd	ws2
ägg, mjöl, mjölk, kött	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	5	5	5	5	5	5		ws2
Rotfrukter, konserver, djupfryst	Skörd av betor, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	4	5	5	4	5	4	Ett bevarat jordbrukslandskap är det enda som garanterar framtiden	ws2
mjölk kanske, kött, ägg, honung, potatis	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning)	1		5	4	3	5	5	Min arbetsplats, försörjning = min identitet	ws2
Från Felix gurka tex. Jordgubbar på sommaren	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	5	5	5	1		5	Landet är "livet"	ws2
Nästan inget, går att hitta Skåne-producerat kött i en specialbutik. S-vidinge bröd, NEJ brödet kommer från	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	2	5	4	3	5	5	Den är till stor del min religon! Låter tölpigt, men jag kan känna samma vördnad för	ws2
Honung, potatis	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	3	5	5	5	5	5	Jag och kommande generationer kan leva lyckliga i och på jordbrukslandskapet.	ws2
Det mesta av inhemska produkter men inom vissa varugrupper får man leta.	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	4	5	4	4	5	4	Intimt!	ws2
kött, korv, potatis, hongung m.m.	Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	3	2	5	4	1	5	5	Den betyder väldigt mycket för mig men jag ser den gärna blandad med lite skog.	ws2
	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd	1	3	5	5	5	5	5	Som lantbrukarbarn har jag alltid levt med jorden och jordens bruk. Gift med en	ws2
Potatis, mjölk, ägg	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	2	3	5	3	1	5	3	Väldigt bra i och med jobb på gård.	ws2
Kunde varit fler!!	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	2	4	5	5	5	5	5	Vår inkomstkälla som har ett mycket stort värde.	ws2
Ägg, socker, kött	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Gödsling	2	5	5	4	3	4	5	Promenerar, plockar jordgubbar, träffar bönder (föräldrar till mina barns kompisar)	WS1
Procordia, druvan, danisco-produkter	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	5	5	5	5	5	5	Jag tycker att det är vilsamt att vara där. Jag gillar att odla ekologiskt.	WS1
Nej, inte vad jag vet.	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Skadeangreppsbekämpning (sprutning), Gödsling	5	5	5	4	4	5	5	Vet inte	ws1
sockerbetor, potatis	Skörd av betor, Skörd av vall	3	3	4	2	1	3	3	Nästan ingen kontakt	ws1
potatis och sockerbetor	Jordbearbetning (tex plöjning)	4	5	5	5	5	5	5	Jag har gått ut en promenad med min kusin i jordbrukslandskapet	ws1
jag vet inte	Jag vet inte	5	5	1	5	1	5	5	Jag är inte där så mycket	ws1
potatis sockerbetor	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning)	3	3	5	3	3	5	5	jag har bra kontakt med jordbrukslandskapet. Jag går hem från bussen varje dag	ws1
potatis sockerbetor och vindruvor	Höstsådd	2	3	5	3	3	3	5	Jag har bra kontakt med min jordbruks granne.	ws1
potatis, sockerbetor jordgubbar och mjöl (vete)	Skörd av betor, Skörd av vall, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	2	2	5	1	2	5	5	Jag är ute och promenerar och är hoss min mormor och morfar (dem bor på landet)	ws1
nej inte riktigt	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Gödsling, Jag vet inte	1	3	5	2	1	2	5	Jag äter vad bönderna odlar xD!	ws1
(eslöv eller eslövs kommun?)	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), Grödor	3	4	5	3	3	5	5	vi är bra kompisar :)	ws1
nej!	Jag vet inte	2	4	5	2	3	3	5		ws1
socker mjöl potatis och gurka	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Grödor växer	1	3	5	1	2	5	4	Jag bor på landet 200 meter från en gård. Min bror och pappa jobbar på en gård.	ws1
potatis, inlagd gurka, socker	Jag vet inte	4	5	5	5	4	5	5	Jag går ibland ut med hundarna och så rider jag ganska ofta på fälten och bredvid	ws1
potatis och sockerbetor	Skörd av spannmål, Höstsådd, Jag vet inte	4	3	4	5	4	4	5	Jag är där ibland.	ws1
potatis	Jag vet inte	3	3	5	3	3		5	Jag vet inte	ws1
potatis, sockerbetor	Jag vet inte	3	3	5	3	3	3	5	Ingen, jag och jordbrukslandskapet vi känner inte varandra. O_O	ws1
potatis sockerbetor morötter mjölk mjöl och smör	Skörd av spannmål, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vårsådd, Skadeangreppsbekämpning	5	4	5	4	3	4	5	Jag träffar inte så mycket bönder eller ser jordbrukslandskap. Men det verkar roligt	ws1
jag vet tyvärr ej	Jag vet inte			5					jag går ofta ut med hundar.	ws1
potatis sockerbetor	Skörd av betor, Höstsådd, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	3	4		5	3	2	4	gå ut med min syster hund	ws1
jag vet inte	Jag vet inte	3	4	5	4	2	4	5	Jag har ingen kontakt med jordbrukslandskapet.	ws1
nej, det vet jag inte.	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd	2	4	5	4	4	5	5	Jag har rätt bra kontakt för att min pappa bor nära åkrar.	ws1
Nej	Jag vet inte									ws1
potatis och rödbetor	Skörd av spannmål, Skörd av betor, Gödsling	1	2	5	2	2	5	4	Jag vet inte	ws1
vet inte	Skörd av betor, Skörd av vall, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vårsådd, Vintervila (jordbruksmarken	5	1	5	5	5	5	5	Jag har ingen kontakt med jordbrukslandskapet.	ws1
potatis sockerbetor	Jag vet inte		5	1	5	3	3	1	Jag vet inte?	ws1
Sockerprodukter från örtofta sockerbruk, gurka från Felix som kan vara odlad lokalt, vanity vodka från ellinge...	Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), Grödor växer	1	5	5	5	5	2	5	Morföräldrar bodde vid åkern när jag var liten. Farföräldrar hade ett liten	På Eslövs kommuns
charkprodukter, mejerivaror, grönsaker	Jordbearbetning (tex plöjning). Höstsådd. Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"). Grödor växer. Gödsling	1	3	5	4	4	3	3	Positivt. Vi behöver en lokal matproduktion och det öppna landskapet är oerhört	På Den Goda Jordens
Mjölken?	Jag vet inte	3	4	4	2	4	3	4	Genom köp av deras produkter.	På bloggen
	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning)	1	4	5	5	5	5	5		Inbjudan til möte
	Skörd av spannmål, Skörd av betor, Skörd av vall, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vårsådd,	5	4	5	3	3	5	5		ws2
äpplen, jordgubbar,	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), Grödor	2	4	5	5	5	4	3	Den känns bekant, det är roligt att se vad som växer där. Betesmarker är	
	Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	3	5	3	5	5	3	4		eslövs stad
Vet ej	Skörd av betor, Höstsådd	2	3	5	4	4	4	3	Jag ser det som en mycket viktig del både estetiskt och funktionellt i form av den	På bloggen
I min hemkommun Helsingborg finns tillgång på viltkött, lamm, nöt, tomat, gurka. I Lund vet jag inte.	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), Grödor	1	4	5	4	5	4	4	Jag tycker att jag har en god inblick i j. landskapets produktion och därmed anser	
	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Gödsling	1	3	5	3	3	3	5	Som alla andra, vi är beroende av grödorna som bönderna odlar.	På Den Goda Jordens
Grönt och naturbete, men väldigt mycket som förädlats lokalt	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), Grödor	2	4	4	5	5	5	5	professionell	På Eslövs kommuns
ICA Norra Fäladen har ett stort lokalt sortiment med bl.a. äppelprodukter från Glorias äppelgård och lokalt	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), Grödor	2	4	5	4	3	2	5	Pragmatisk. Det är idag ett industrilandskap som bör värdehöjas med hjälp av en	På bloggen
Vet ej	Skörd av spannmål, Skörd av betor, Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide"), Gödsling	3	3	4	2	3	4	4	Ar mest som ett landskap för mig. Men skulle inte vilja att jordbrukslandskapet eller	På Eslövs kommuns
Mejeriprodukter, frukt/grönt i viss mån (mest säsongsvaror ex äpple och svamp), juice, ägg, mjöl o dyl. Jag äter	Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd	1	4	5	3	3	5	5	Jag är pinsamt dålig på att t.ex känna igen vad som odlas på åkrarna och hur den	På bloggen
inga	Jag vet inte	5	5	5	5	5	5	5		På Eslövs kommuns
	Skörd av betor	5	5	5	5	5	5	5		På Eslövs kommuns
flesta blandat	Skörd av spannmål, Skörd av betor, Skörd av vall, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Vårsådd,	2	5	5	5	5	5	5	jag har egentligen ingen relation till jrodbruket, bor i lägenhet	eslövs stad
Helt beroende på handlare. Handlar oftast på willyz. Detta pga ett lägre pris som passar studentlivet. I	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd, Skadeangreppsbekämpning (sprutning), Vintervila	1	5	5	5	5	3	5	Jag värderar det otroligt högt. Mänskligheten är fullt beroende av naturen och	På Den Goda Jordens
Svårt att veta i dagligvarubutiken. Skånemejerier?? Äpplen "Sverige"...	Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	1	3	5	3	4	5	5	Svårt i slättbygd, känns industriellt och fartigt med grundvatten etc. I skogsbygd med	På Eslövs kommuns
	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Höstsådd	5	1	5	2	2	5	5	Mycket god, jag älskar jord, bruk, gärna harmoniserande mellan människa och	På Den Goda Jordens
Ägg, honung, svamp, kött	Skörd av betor, Jordbearbetning (tex plöjning), Vintervila (jordbruksmarken ligger i "ide")	2	4	5	5	5	4	5		På bloggen

BILAGA 3

Skåneinventeringen

BILAGA 3 - Skåneinventeringen

Följande fakta har använts som underlag i valprocessen ”Skåneinventeringen” för att finna en kommun som lämpar sig att arbeta för denna uppsats syfte. Resultatet av inventeringen av Skånes samtliga 33 kommuner presenteras nedan enligt samma mall för varje kommun. Inledningsvis presenteras information som använts som underlag för urval 1 och slutligen återfinns den statistik som legat till grund för urval 2 samt en kortfattad förtydligande förklaring om hur urval 2 genomförts. De kommuner som nedan är markerade med ett ”x” efter kommunens namn har genomgått urval 1. Avslutningsvis presenteras metodkritik för hur inventeringsprocessen har genomförts samt källförteckning.

Första urvalet

PERSTORP

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 15979 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 1488 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 9,31 % *

Rekreativ mark

Typ av rekreativ mark: Naturområden utanför tätorterna, främst skogsområden. Finns bokskogar söder om väg 21 och myr- och moss-områden norr om. Natur ”tränger” också in i staden som vid en snabb koll ser ut att ha grönska i tätorten, dock säger detta ingenting om kvaliteten på den grönska som finns.

Stadens placering i landskapet

Tätorten är placerad mitt i ett hav av olika typer av skogslandskap. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

”Upptäck dina egna smultronställen i skånska Perstorp.” (Perstorps kommun, 2012)

Kommentar: Marknadsför sig som att det finns en mängd härliga smultronställen i kommunen som främst nås till fots eller med cykel. *”Bokskogar och sjöar”* förekommer även vilket tyder på att Perstorp inte är en utpräglad jordbruksbygd (Klav, u.å).

Översiktsplan

Går den hand i hand med marknadsföringen enl. ovanstående slogan? Ja, då satsningar mot strövområden och tyst natur är inkluderat i översiktsplanen. Framtida exploateringsplaner (Växer staden ut på jordbruksmark/produktionsmark?) Finns inte så mycket jordbruksmark att växa på och en befolkningsminskning gör att efterfrågan på nya bostäder och annan exploatering är låg (Perstorps kommun, 2006).

Övriga kommentarer

Perstorp har inlett ett arbete med att alla elever i högstadiet erbjuds gratis frukost varje skoldag. Detta är en satsning mot folkhälsa och frukosten sägs bestå av närproducerade och ekologiska råvaror. Kombineras av ökade inslag av motionsaktiviteter. De geologiska förhållandena är inte gynnsamma för ett jordbrukslandskap.

Övergripande mål antagna Maj 2009 innebär bland annat att öka kommunens attraktivitet genom att uppmärksamma och identifiera initiativ på landsbygden såsom cykelvägar och turisttillfällen (Perstorps kommun, 2010).

KLIPPAN

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 37650 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 8493 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 22,56 % *

Rekreativ mark

I Klippan finns Söderåsen med omväxlande natur och dalgångar. Närheten till friluftsområden i tätorten betonas I översiktsplanen som viktig. Vatten i form av åar förekommer frekvent i friluftsområdena.

Stadens placering i landskapet

I tätorten utgör dalgångarna gröna stråk som leder ut i landskapet. Strövområde finns 5km från staden. Staden kantas av både jordbrukslandskap och av andra typer av natur. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å).

Vision

Slogan

Okänt

Kommentar:

Klippan har ingen specifik slogan och inte heller någon tydlig marknadsföring. Enligt en kommunfilm (Klippans kommun, u.å.) är det bästa med klippan på lagom avstånd till storstaden och dess position i natursköna landskap (skäralid) som gränsar till öppen jordbruksmark. Klippans historia är viktigt med jägarfolk mm. Kommunen har ett stort utbud av rekreation: *"Nära det till mesta"* används i vissa fall, men verkar inte vara så vanlig (Klav, u.å).

Översiktsplan

Övergripande mål i översiktsplanen är att Klippan ska vara en eko-kommun med tillgängliga friluftsområden OCH med gynnsamma förhållanden för jord och skogs-bruk. Landskap med särkskilda värden ska värnas och utvecklas och den biologiska mångfalden ska bevaras. Förutsättningar för boende "på landet" ska vara goda och ett hållbart jord- och skogbruk pekas ut som en viktig förutsättning för sysselsättning och landskapsbilden i kommunen. Brukningsvärd jordbruksmark får bara tas i anspråk för att tillgodose väsentliga samhällsintressen om det inte finns annan mark att ta i anspråk (detta följer miljöbalkens riktlinjer). Jord- och skogsbruket är unikt på så sätt att den inte ska tas i anspråk för annat än befintligt jordbruk, och Klippan strävar efter att bibehålla markanvändningssituationen som den ser ut idag. Däremot påverkar inte kommunen användningen av "öppet landskap"(Klippans kommun, 2002). Översiktsplanen nämner dessutom: *"Det bör närmare utredas, hur Klippans kommun på sikt kan bidra till bevarandet av de öppna landskapen och en levande landsbygd."* (Klippans kommun, 2002 s. 60).

Övriga kommentarer

En upplevd närhet mellan beslutsfattare och invånare kan utläsas av översiktsplanen (Klippans kommun, 2002). Kommunen nämner att på grund av kringliggande kommuner som har kust tvingas Klippan vara konkurrenskraftig.

ÅSTORP

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 9296 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 5286 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 56,86 % *

Rekreativ mark

I Åstorp finns delar av Söderåsen, kanotleder, en bokskog, hagmarker med ek som utvecklats till lövskog. Stadens omgivande produktionslandskap verkar kila sig in i staden vid snabb översikt på ett ställe, men annars ser staden ut att vara funktionsseparerad. Få parker i centrala delarna. (Åstorps kommun, 2002b),(Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Stadens placering i landskapet

Tätorten Åstorp ligger som en båt i ett hav av åkermark. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

"Åstorp kommun – där natur och kultur möts" (Åstorps kommun, 2012a).

Översiktsplan

Den aktuellt gällande översiktsplanen är från 2002, men då en ny Översiktsplan för 2012 redan finns att tillgå trots att den ännu ej är en antagen handling har denna studerats i detta sammanhang. Översiktsplanen förespråkar förtätning i befintlig bebyggelse på grunderna av att kommunen inte vill bygga ut på värdefull åkermark. Trots detta sker 41% av bostadsutbyggnaden på jordbruksmark av jordklass 6-8. Tittar man på översiktsplanen ser utbyggnaden till största del ut att ske på jordbruksmark ändå. Översiktsplanens visioner ser positivt på utbyggnad av verksamheter som främjar jordbruket, som till exempel hästgårdar med turridning, gårdsbutiker, naturguidning, b&b osv. Kommunens intention är också att utveckla grönstråk för att tillgängliggöra områden som idag är otillgängliga. På så sätt hoppas man kunna knyta samman landsbygden med tätorterna. (Åstorps kommun, 2002b).

Övriga kommentarer

-

BÅSTAD

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 21836 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 10357 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 47,43 % *

Rekreativ mark

Rekreativa möjligheter längs kusten står för de starkaste, tätortsnära rekreativa tillgångarna. Hallandsåsen med blandlövskog är en annan rekreationskälla.

Slogan

"Välkommen till Båstad och vackra Bjärehalvön". "Fördel Båstad/ Det självklara valet för barnfamiljer i Öresundsregionen". (Klav, u.å).

Kommentar: Den förstnämnda meningen är den man välkomnas av då man besöker Båstads hemsida. Den andra sloganen kan vara inaktuell eftersom den inte går att finna på kommunens egen hemsida.

Översiktsplan

I Översiktsplanen pekas jordbruket ut som en del som ska uppmärksammas i markanvändningsfrågor. Även om det inte har en stor betydelse för sysselsättningen inom kommunen, nämner dem att jordbruksmarken är av stor värde för natur- och kulturarvet. Grönstrukturen ska förbättras bland annat genom att förbättra bäckmiljöer och våtmarker. Jordbruksmarken ska ha ett stort värde gentemot andra exploateringsintressen. Byar på lansbygden ska utvecklas med fler bostäder där det finns möjlighet och intresse. Störande faktorer mellan jordbruk och bostäder ska få förekomma och det är också acceptabelt att de boende får respektera detta. (Båstad kommun, 2008a), (Båstad kommun, 2008b), (Båstad kommun, 2008c).

Övriga kommentarer

Vid ett besök på Båstad kommuns hemsida möts man först av en bild av betande kor i ett haglandskap. I inledningstexten marknadsför sig Båstad som Sveriges Provence eller Toscana. (Båstad kommun, 2012)

MALMÖ

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 15556 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 4791 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 30,8 % *

Rekreativ mark

Malmö har stora parker i tätorten som mynnar ut i ett rekreativt, välanvänt område längs kusten samt österut, inåt landet. Möjligheterna att ta sig ut i omkringliggande jordbrukslandskap är begränsade. Fokus ligger på kusten och staden är tydligt orienterad mot kusten. I Grönplanen markeras kategorierna Park, Begravningsplats, Särskilt fritidsområde samt natur och rekreationsområde. Urbana miljöer samt vägar har markerats i grått medan

jordbrukslandskapet utgör kartans vita (dvs. anonyma) fält. (Malmö kommun, 2001)

Stadens placering i landskapet

Malmö gränsar både till kusten och till jordbrukslandskapet inåt landet. Förorter finns och emellan dessa och staden finns ofta glesare typ av bebyggelse (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å).

Vision

Slogan

Malmö kommun har ingen tydlig slogan men staden marknadsför sig med: *"Mångfald, möten och möjligheter"* (Lindh, 2011).

Översiktsplan

Översiktsplanen indikerar en framtid där mark reserveras för att användas till grönområden. Målet är ett nät av grönska i tätortbebyggelsen. I markanvändningsplanen ingår en kategori för odlingslandskap och mark nära staden reserveras för att fortsätta vara jordbrukslandskap. Odlingslandskapet som gränsar till staden reserveras för att fortsätta vara just jordbruk mm. (Malmö kommun, 2001)

Övriga kommentarer

-

LUND

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 43027 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 20216 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 46,98 % *

Rekreativ mark

I tätorten är tillgången till rekreativ mark begränsad. Parker av mindre storlek finns visserligen och i söder finns den något större stadsparken. I tätbebyggelsens utkant finns mer rekreativa möjligheter, framförallt i söder i form av St Lars där det finns ett större sammanhängande grönområde längs ån. Staden växer i snabb takt, framförallt åt nordöst, och tätbebyggda bostadsområden gränsar där skarpt till jordbruksmarken eller till industri- och företagsområden. (Lunds kommun, 2010), (Google Maps, 2012) och (Eniro, u.å).

Stadens placering i landskapet

Lund är beläget mitt i ett jordbrukslandskap och nästan på alla håll runt staden är gränsen skarp mellan jordbruksmark och bebyggelse. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

"Lund - Idéernas stad!"

Kommentar: Fokus verkar ligga på kultur och näringsliv trots en stor andel av kommunen utgörs av jordbrukslandskap. (Lunds kommun, 2012).

Översiktsplan

I översiksplanen finns en regleringsplan som styr framtida exploatering, där omnämns inte jordbruksmark. Jordbrukslandskapet ska enl. översiktsplanen skyddas genom att: *" Den bästa åkerarealen undantas från exploatering så långt det är möjligt." (Lunds kommun, 2010 s. 15).* När jordbruksmark 'måste' tas i anspråk, så ska det ske genom markeffektiv utbyggnad. Alltså exploateras jordbruksmark troligen ibland. Ord som att 'hushålla' med den goda jorden används i planen. Förtätning är också en viktig pusselbit. En strategi för 2025 är att främja landsbygden och rekommendationer som att ekologiskt odlat mark bör undantas från exploatering. Jordbrukslandskapet ses inte som en rekreativ tillgång i beskrivningen av kommunens friluftsliv och rekreation. (Lunds kommun, 2010)

Övriga kommentarer

-

LANDSKRONA

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 14116 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 9426 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 66,78 % *

Rekreativ mark

Staden innehållet en del parker och rekreativa områden vid kusten. Här finns också ett av Sveriges äldsta koloniområden. Lanskapsparker och natur är inte så vanligt förekommande (dock finns Glumslövs backar och Rönneberga backar). Kommunen marknadsför inte sin jordbruksmark trots sin enorma tillgång på produktionslandskap och dess goda kvalitet. Ven är en rekreativ ö som marknadsför sig med sin mat. I översiktsplanen nämns att Landskrona har en liten andel naturmark. På kommunens hemsida finns en film som visar framtidens möjliga boendemiljöer i Landskrona. Filmens titel *"Bo nära naturen och skogen"*, verkar dock tyda på att kommunens framtidsvision pekar åt ett annat håll. (Landskrona kommun, 2012), (Landskrona kommun, 2002)

Stadens placering i landskapet

Landskrona ligger vid kusten med jordbrukslandskapet som gränsar till stadens östra delar. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Landskrona har ingen framträdande marknadsföringsslogan i varken Översiktsplanen eller på hemsidan. *"Staden i vinden"* nämns på en oberoende hemsida som samlat Sveriges kommunslogans, men detverkar inte vara en flitigt använd slogan. Ur ett turist-perspektiv så marknadsför sig Landskrona framförallt genom ön Ven. (Landskrona kommun, 2002) och (Klav, u.å.).

Översiktsplan

Mål i översiktsplanen är bland andra att bli den moderna industri-staden och att förvalta kulturarvet. Markanvändningskarta ger inga indikationer på användningen av jordbrukslandskapet, där jordbrukslandskapet får utgöra kartans vita fält (det oidentifierade). Trots att 66,78 % av kommunen består av jordbrukslandskap verkar andra värden gå före. Enligt överssiktsplanen ämnar kommunen att knyta ihop tätorterna genom grönstråk. Jordbrukslandskapet behandlas inte i den frågan. (Landskrona kommun, 2002)

Övriga kommentarer

Landskrona kommun värnar om det öppna landskapet men strategier och aktioner för att behålla och uppmärksamma värdet av det saknas. (Landskrona kommun, 2002).

HELSINGBORG

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 34625 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 22487 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 64,94 % *

Rekreativ mark

Tätorten innehåller rikligt med parker och grönområden och naturskyddsområden med rekreationsmöjligheter finns i kommunen (Helsingborgs kommun, 2010).

Stadens placering i landskapet

Staden sträcker sig längst kusten och stadens geografiska fokus är riktat mot havet. Inåt landet övergår staden i ett jordbrukslandskap. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Helsingborg har ingen tydlig slogan som framträder i Översiktsplanen eller på kommunens hemsida. Dunkers kulturhus profilerar på förstasidan på

hemsidan. Inofficiellt förekommer slogans som *"Den goda staden med delaktighet för alla", "sundets pärla" och "här börjar kontinenten".* (Lindh, 2011), (Klav, u.å.). (Helsingborgs kommun, 2012).

Översiktsplan

I översiktsplanen nämns "förtätning" som en strategi för att undvika exploatering av åkermark. Kommen vill utveckla och stärka byar på landsbygden för att skapa balans mellan stad och land. Ett intressant perspektiv som nämns är:

"Helsingborgs stad ska arbeta långsiktigt med att utveckla större sammanhängande rekreationsområden på landsbygden. Detta är möjligt i de områden som inte utgörs av högproduktiv jordbruksmark." (Helsingborgs stad, 2010. s. 33). Samtidigt nämns det att kommunen vill anlägga beträdor. Mycket fokus läggs på att utnyttja, skapa och uppmärksamma naturområden, men jordbruksmarken läggs inte i fokus. (Helsingborgs kommun, 2010)

Övriga kommentarer

-

HÖGANÄS

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 14429 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 9232 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 63,98 % *

Rekreativ mark

Rekreationsmöjligheter finns längs med kuststräckan. I kommunen finns även Lerbergsskogen och Kullaberg. Det senare nämnda är ett stort strövområde i kommunens nordvästra del med höga värden för rekreation och friluftsliv. (Höganäs kommun, 2012)

Stadens placering i landskapet

Staden ligger längs med kusten och inåt landet gränsar den till framförallt jordbruksmark. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Höganäs kommun verkar inte ha en entydig slogan för marknadsföring. På kommunens hemsida nämns *"det goda livet finns här"*, på dess startsida. Utrycket fokuserar på relationen mellan hav och land, närhet till vacker natur och en rik kultur och friluftsliv. Odlingsslätten nämns som en av flera framträdande karaktärer men havet ges störst fokus. *"Välkommen till vårt paradis- Höganäs Kullabygden"* nämns i turistsammanhang på hemsidan. Dessutom uppges Höganäs kommun ha marknadsfört sig med *"Kullabygden – ett friare liv"* enligt en extern hemsida som har sammanställt samtliga av Sveriges kommunslogans. (Höganäs kommun, 2012) (Klav, u.å.).

Kommentar: Kommunen verkar vilja marknadsföra sig med kullabyggden, vilket är ett område som är känd för sin vackra natur och levande landsbygd. (Höganäs kommun, 2012).

Översiktsplan

I översiktsplanen ges ingen uppmärksamhet till jordbruksmarken i markanvändningsplanen, trots den höga andelen jordbruksmark. Avsnittet om jordbruk är vagt och flera aspekter som måste behandlas för att främja jordbruket nämns men förklaras inte i närmare detalj. (Höganäs kommun, 2002a) (Höganäs kommun, 2002b)

Övriga kommentarer

-

ESLÖV X

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 42166 ha (SCB, 2011b)

BILAGA 3 - Skåneinventeringen

Antal hektar jordbruksmark: 28865 ha (Jordbruksverket, 2011)
Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 68,46 % *

Rekreativ mark

Kommun har liten tillgång på parker i centrala Eslöv. Kommunen innehåller fem naturreservat och ytterligare motions och promenadslingor (Eslövs kommun, 2011).

Stadens placering i landskapet

Tätorten Eslöv ligger mitt i ett jordbrukslandskap och kantas av jordbruksmark runt hela stadens gränser. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

-

Kommentar: Eslövs kommun marknadsför sig inte med något utmärkande eller specifik slogan, varken i Översiktsplanen eller på hemsidan. (Eslövs kommun, 2002) och (Eslövs kommun, 2012)

Översiktsplan

Eslövs kommuns översiktsplan bygger främst på de tre övergripande målen, *Ekonomisk tillväxt och bärkraft*, *ekologisk hållbarhet* och *god bebyggd miljö* (Eslövs kommun s. 26). Som en strategi för att nå god bebyggelse, nämns: *" Stimulera skolan att arbeta med medinflytande och fysisk planering bl. a. för att utveckla närmiljön som en resurs*." (Eslövs kommun, 2002 s.27). Detta ses som positivt med tanke på vad denna inventering eftersöker. Kommunen beskriver även att de vill vara *"Staden som lyssnar"*, ur den bemärkelsen att alla kommuninvånare skall känna att de har inflytande och ansvar för hur kommunen utvecklas (Eslövs kommun, 2002 s. 7). I översiktsplanen diskutteras Eslövs ställning i ett globalt perspektiv där det nämns att Eslövs ageranden kan ha en påverkan på omvärden liksom ageranden i omvärden kan ha en påverkan på livet i Eslöv.
Översiktsplanen anberopar återkommande en ökad gränsöverskridande planering, både i ett regionalt, nationellt och globalt perspektiv.
Översiktsplanen ägnar en rubrik som beskriver orternas uppkomst och utveckling där de bördiga slätterna förklaras vara orsaken till placeringen av Eslövs första fasta bosättningar.
Översiktsplanen beskriver att kommunens södra delar som besår av storskalig jordbruksbyggd, är svårtillgänglig för rekreation och att den dessutom innehåller få växter och djur. Som en åtgärd för detta nämns bland annat att "alla bör ta initiativ att anlägga beträdor", men hur detta mer konkret skall genomföras lämnas ovisst.
Strategier som rör produktionslandskapet är generellt få. Exploatering av den goda jorden nämns i konsekvensbeskrivningar, men riktlinjerna följer bara precis Miljöbalkens bestämmelse: "*Högvärdig jordbruksmark bör görligaste mån undantas från exploatering, men detta är tyvärr inte alltid möjligt. Utbyggnader av Eslövs, Marieholms och Flyinge tätorter kommer med sannolikhet att ske på god jordbruksmark då andra alternativ innebär andra problem."* (Eslövs kommun,2002 s. 113 och 114.)

Demografiska förutsättningar

Antal människor: 31728 (SCB, 2011a)
Valresultat i förhållande till riket:
Befolkningsfördelning i förhållande till riket:

Övriga kommentarer

Boken "ut i Eslöv" uppmärksammar naturen och guidar till den, men uppmärksammar inte produktionslandskapet som en rekreativ tillgång. Däremot uppmärksammas kreaturens tjänstgöring i att sköta naturmarkerna längst Rönne å. (Eslövs kommun, u.å.).
Från Eslövs kommuns översiktsplan kan man skönja att kommunen inte värderar sitt produktionslandskap och inte aktivt strävar efter att bevara jordbrukslandskapet. Dock visar kommunen på andra faktorer som betraktas som positiva i denna studies sammanhang. Bland annat att kommunen strävar efter att *lyssna*, och vill göra Eslöv till en kommuninvånare stolta över det

"goda livet, i form av bra boende, mat och kultur" som kommunen kan erbjuda (Eslövs kommun 2002, s. 7).

YSTAD

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 35244 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 23912 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 67,85 % *

Rekreativ mark

I Ystad finns viss grönstruktur i de centrala delarna. En del slott och fornlämningar tar människor ut i naturen utanför staden. Naturreservat och skogs-områden finns, och många av dessa sträcker sig längst kusten. Precis öster om Ystad tätort, längst med kusten, finns Ystad strandskogs naturreservat och i kommunens östligaste kustremsa finns Hagestads naturreservat. Dessa båda binds samman av Skåneleden och längst dess vandring passerar man även de vackra pastorala betesfälten vid Kåseberga. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å). (Ystad kommun, 2005a) och (Ystad kommun, 2005b).

Stadens placering i landskapet

Stadsbebyggelsen sträcker sig längs med kusten och inåt landet hittar vi produktionslandskapet. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Marknadsför sig med en film som framhåller stränder och hav och Wallander-miljöer. Vill fungera som porten till Central-Europa. Kommunen sägs även ha använt utrycken *"Ja, i Ystad"* och *"Stranden vid sandskogen"* enligt en extern hemsida som har samlat alla Sveriges kommuners slogans. (Ystad kommun, 2012) och (Klav u.å.)

Översiktsplan

På markanvändningskartan specificeras vilka markområden som ämnas exploateras. De områden som utmarkerats är till stora delar befintlig jordbruksmark vilket även bekräftas i Översiktsplanen. Vid utbyggnad av tätorten kan det komma ifråga att ta jordbruksmark i anspråk. Kommunens jordbruksprinciper följer Agenda 21 som bland annat förebygger övergödning av åkermarker, stakar ut strategier för ett rikt odlingslandskap. Kommunen poängterar att: "*Det är mycket viktigt för kommunen att jordbruket kan leva vidare också av landskapsestetiska och kulturhistoriska skäl"* (Ystad kommun, 2005b s. 24) Översiktsplanen förtydligar att utvecklingen inom jordbrukssektorn går mot sammanslagning av jordbruksenheter. (Ystad kommun, 2002a) och (Ystad kommun, 2005b)

Övriga kommentarer

-

TRELLEBORG

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 34207 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 27658 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 80,85 % *

Rekreativ mark

Kusten utgör en stor del av de rekreativa möjligheter som finns i kommunen i form av strand, i tätorten består kustremsan framförallt av den stora hamnen. Mindre stadsdelsparker finns i tätorten. I norr finns bokskog, för övrigt är större delen av landskapet odlingsmark. (Trelleborgs kommun, 2010)

Stadens placering i landskapet

Staden ligger i kommunens södra del, vid kusten. Inåt landet gränsar tätorten till jordbrukslandskapet. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

"Lite mer Trelleborg" används/har använts i marknadsföringssammanhang och lanserades år 2005 som en namnet på en vision som illustrerade det nya Trelleborg, en förhoppning om att ge omvärden en 'mjukare bild av Trelleborg'. Det nya Trelleborg skulle medföra "attraktiva bostäder till rimliga priser, bra skolor, bra kommunikationer, trygg och säker uppväxtmiljö, närhet till hav och natur, lång vacker strandlinje, rekreation, idrott och kultur och gott näringslivsklimat". (Trelleborgs kommun, 2005).

Översiktsplan

Ett av de första områden som behandlas i översiktisplanen är jordbruksbygden (Trelleborgs kommun, 2010). Det är också ett återkommande ämne som spelar en stor roll inom många beslutsområden. Av de 16 miljö-mål som presenteras i Översiktsplanen är runt hälften knutna till jordbruket. Havet och kusten är också i fokus och ses som en värdefull kvalitet. I översiktsplanen nämns värdena av jordbruket och på grund av den ovanligt god jorden inom kommunen menar Trelleborgs kommun att: "*Sett ur nationellt och internationellt perspektiv har dessa områden mycket hög produktionsförmåga, vilket gör det mycket angeläget att behålla denna åkermark för produktion av livsmedel.*" (Trelleborgs kommun, 2010 s. 36.).

Övriga kommentarer

Kommunens jordbruksmark ingår i Söderslätt som tillhör Sveriges mest bördiga jordar med en jordklass på 10 av en tiofaldig skala. (Trelleborgs kommun, 2010)

KRISTIANSTAD

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 125172 ha (SCB, 2011b)
Antal hektar jordbruksmark: 43320 ha (Jordbruksverket, 2011)
Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 34,61 % *

Rekreativ mark

I tätorten finns stadsparken, bland annat tivoliparken som anknyter till större sammanhängande rekreationsområde i vattenriket. En fin länk ut i landskapet. Flera större naturområden ämnat för rekreation finns i kommunen, men på bilavstånd från tätorten. Även kustområdet mot Åhus är attraktivt ur rekreationssynpunkt (Kristianstads kommun, 2012b).

Stadens placering i landskapet

Staden är placerad i ett jordbrukslandskap som även innehåller områden för rekreation, främst längs Helge å. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å).

Vision

Slogan

Kristianstad kommun profilerar sig med slogan: *"Spirit of food"*, vilket grundar sig i att alla Sveriges medborgare äter eller dricker något från Kristianstads-trakten varje dag. Kommunens starkaste kvaliteter som framhålls är dock närheten till kontinenten, handelsstaden och den varierande naturen; vattenriket. (Kristianstad kommun, 2012a) och (Kristianstad kommun, 2012b)

Översiktsplan

Den ännu gällande översiktsplanen för Kristianstad kommun antogs 1990. En ny översiktsplan är fortfarande under utveckling, men trots det har Utställningshandlingarna för Översiktsplanen 2012 granskats i denna inventering. Planen är alltså ännu inte antagen, men den är troligen långt mer aktuell än den gällande planen från 1990. I översiktsplanen kan man bland annat läsa att kommunen vill stärka balansen mellan stad och landsbygd. I kartan för markanvändning och riksintressen finns dock inga regleringar angående jordbruksmarken. Arbetet med "Spirit of food" verkar ligga utanför de regler och riktlinjer som går att finna i översiktplanen. Som betraktare kan man då undra hur *"Spirit of Food"*-visionen ska realiseras och vad det innebär för planering av landsbygd och produktionslandskap som kommunen är så rikt på. (Kristianstad kommun, 2012a) och (Kristianstad kommun, 2012b)

Övriga kommentarer

Broschyren *"Kristianstad- med smak för matkultur"* informerar om hur Kristianstads matproducenter bidrar till att förvalta den Skånska matkulturen (Regionmuseet Kristianstad, 2008).

SIMRISHAMN

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 39420 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 21688 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 55,02 % *

Rekreativ mark

Kommunen har en stor andel kust som utgör kommunens huvudsakliga rekreationsmöjligheter. Nationalparken stenshuvud är ett stort rekreationsområde. (Simrishamns kommun, 2001b)

Stadens placering i landskapet

Simrishamn sträcker sig längs med kusten och inåt landet hittar vi jordbruksmarken (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å).

Vision

Slogan

En slogan som syns i Simrishamns kommuns marknadsförning är: *"En plats för livet"*. Kommunen profilerar sig även ofta som en del av Österlen (vilket t.ex. är synligt till och med i kommunens loga). Österlens starka varumärke relaterar bland annat till de öppna böljande fälten, fruktodling och den livande landsbyggden. (Simrishamn kommun, 2009) och (Simrishamns kommun, 2012)

Översiktsplan

Riksintresset för friluftsliv och turism är koncentrerat till kustområdena. Åkermark är inom kategorin för det som är *"över"* när allt annat har kategoriserats och skyddats. Förändringen i jordbrukslandskapet omnämns som en oturlig faktor, men inget som en översiktsplan gör något åt. Detta kan ses som ytterligare ett exempel på hur planerare ser på produktionslandskapet som något utanför deras ansvarsområde. (Simrishamns kommun, 20001b)och (Simrishamns kommun, 2001a).

Övriga kommentarer

-

ÄNGELHOLM

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 42255 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 18211 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 43,1 % *

Rekreativ mark

Naturområden med kust och slätt samt skogsområden. I tätorten ringlar sig Rönne Å fram och tillför rekreativa värden längs med strandkanten. Även mindre stadsparker går att hitta i tätorten. (Ängelholms kommun, 2012)

Stadens placering i landskapet

Ängelholm ligger vid kusten, men bebyggelsen sträcker sig inte längs med kustremsan mer än vid ett par få tillfällen. De mer tätbebyggda centrala delarna av staden finns ett par km längre in i landet och staden kantas både av skog och av jordbruksmark. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

En slogan som tydligt framhävs på kommunens hemsida är: *"Land och hav. Liv och lust" (Ängelholms kommun, 2012)*. Kommunen sägs sig även ha använt slogan *"Engelholm – lergökarnas stad"* (Klav u.å.)

Översiktsplan

Ängelholms översiktsplan antogs 2005, men en ny översiktsplan är redan under bearbetning. Då den nya översiktsplanen ännu inte är tillgängligt har den ännu gällande planen använts i denna inventering. På översiktsplanens plankarta utmärks jordbruks- och skogsmark med särskilt höga naturvärden, vilket tyder på att detta är något att ta stor hänsyn till. Detta är unikt för Skånes kommuner, då jordbruksmark allt som oftast får utgöra kartans vita fläckar. Nya rekreationsstråk är planerade och sträcker sig ut i jordbrukslandskapet, men tar i samtidigt jordbruksmark i anspråk. Kommunen framhåller att en samlad grönstrukturplan bör tas fram. Riktlinjer som behandlar den särskilt värdefulla jordbruksmarken (vilket inkluderar jord av jordklasser 8-9), får i princip inte bebyggas. Jordbrukets intresse ska prioriteras och förslag på att marken ska brukas ekologiskt finns. Ängelholms kommun visar ett visst helhetstänkande eftersom de ser jordbruksmarkens värde i ett nationellt perspektiv. (Ängelholms kommun, 2005)

Övriga kommentarer

Detta är en intressant kommun. Intryck är att de är i startgroparna för att utnyttja jordbruksmarken och värdesätta den. Dock har kommunen kust som gör att Ängelholm centralort inte ligger i en typisk jordbruksbyggd.

HÄSSLEHOLM

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 127652 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 19046 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 14,92 % *

Rekreativ mark

I centralortens mittersta delar är de flesta ytor hårdgjorda, men strax utanför är boendeområdena relativt gröna. Mindre parkområden finns, och även många bostadsnära grönområden. I kommunen finns gott om naturområden med olika karaktär och vid sjöarna finns många friluftsområden. Hovdala är ett av de mer kända i Skåne som är byggt för att främja de trädrika miljöerna i Hässleholms kommun. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å) (Hässleholms kommun, 2005)

Stadens placering i landskapet

Hässleholm centralort ligger i ett brutet landskap, med blandande inslag av olika landskapskaraktärer. Hässleholm kantas av skog och myrmarker, men också av jordbruk på vissa ställen. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Sloganen *"Nära till naturen och nära till kulturen"* används frekvent på kommunens hemsida i marknadsföringssammanhang. (Hässleholms kommun, 2012)

Översiktsplan

Översiktsplanens fokusområden går igen kommunens slogan. Planen innehåller ett helt kapitel om hur hänsyn bör tas till landskapet, vilket indikerar på att kommunen värdesätter naturen. Produktionslandskapet nämns inte så frekvent, vilket är naturligt när kommunen inte innehåller så stor andel av just denna landskapstyp. Jordbruksmark är inte heller utmarkerad på översiktsplanens markanvändningskarta. Planen presenterar riktlinjer om att jordbruksmark och skogsmark med hög klass inte ska användas till tätortsexpansion. (Hässleholms kommun, 2007)

Övriga kommentarer

-

SVALÖV X

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 39046 ha (SCB, 2011b)
Antal hektar jordbruksmark: 21532 ha (Jordbruksverket, 2011)
Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 55,15 % *

Rekreativ mark

Kommunen har som mål att utveckla ett grönstrukturprogram, men ett sådant finns ännu inte.
Översiktsplanen visar en generell indelning av kommunens landskapstyper. Kommunens norra del består främst av *skogsbyggd*, den mellersta delen utgörs av *mellanbyggd* av bruten karaktär och kommunens södra del besår främst av *slättbyggd* (Svalövs kommun 2007, s. 3). I norr finns delar av Söderåsens naturreservat som har höga värden för rekreation och friluftsliv. (Svalövs kommun, 2012a).

Stadens placering i landskapet

Centralorten Svalöv ligger centralt placerad i kommunen. I norr avgränsas kommunen av Söderåsen. Förutom Svalöv finns även Kågeröd, Billeberga samt Teckomatorp som är stora tätorter (inte så mkt mindre än Svalöv). Precis som Billeberga och Teckomatorp är staden omgiven av slättbyggd (Svalövs kommun 2007a), (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å).

Vision

Slogan

Svalövs kommun profilerar sig sedan 1980-talet som *"Ett strå vassare"*. (Svalövs kommun, 2012b)

Översiktsplan

Svalövs översiktsplan nämner jordbruk och småföretagande som en näringslivssatsning.

Kommunen omnämnder djurhållning som en kategori i deras "ställningstaganden" och beskriver att:
"Svalövs kommun ställer sig positiv till djurhållning i kommunen och bör planera för hur färre men större besättningar kan samordnas med behovet av bostäder, rekreation och landskapsbilden." (Svalövs kommun, 2007b s. 10) Även relationen mellan hästhållning och jordbruk nämns som ett behandlingspunkt för framtiden.

Kommunens exploateringsplaner fokuserar på att stärka Svalöv till att bli en naturlig centralort. Utmärkta exploateringsområden ligger på befintlig jordbruksmark. Dock utpekas Kågeröd (som ej ligger på slättmark) som den tätorten som har störst exploateringsyta i planens föreslagna bebyggelse. Dock är även denna bebyggelse utmärkt på jordbruksmark, men kanske då av sämre jordklasser. En satsning på att samla bebyggelsen genom nybyggnation nämns för kommunens mindre orter. Översiktsplanen tar upp jordbruksmark i samband med exploatering (de föreslagna expolateringsområdena jordklass presenteras). Kommunen verkar dock prioriterar riksintressen samt att bygga stationsnära. (Svalövs kommun, 2007b)

Övriga kommentarer

Kommunens loga eller vapen som används frekvent på hemsidan symboliserar kommunens ursprung som jordbruksbygd. Kommunen beskriver sig ha en "spjutspets-kompetens inom växtförädling och växtbioteknik" (Svalövs kommun, 2012b).

STAFFANSTORP X

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 10761 ha (SCB, 2011b)
Antal hektar jordbruksmark: 8473 ha (Jordbruksverket, 2011)
Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 78,74 % *

Rekreativ mark

I Staffanstorps kommun råder det generellt brist på rekreativ mark.

Grönplanen (Staffanstorps kommun, 2010) beskriver att trots att centralorten Staffanstrop har tillgång till en del parker, så är upplevs inte Staffanstop som 'grönt '. En anledning till detta tros vara att centarlortens parkmiljöer saknar träd samt att dessa ofta ligger placerade på baksidan av bostadsområden. I anslutning till tätorten finns tre mossområden med höga rekreationsvärden. Kommunen satsar på att utnyttja det omkringliggande jordbrukslandskapet för rekreation, genom trädlagda stråk genom odlingslandskapet som går under benämningen "beträdor". (Staffanastorp 2010)

Stadens placering i landskapet

Staffanstorps centralort har ett centralt läge i kommunen och omges i princip bara av jordbrukslandskapet. Detsamma gäller för tätorten Hjärup. Centralorten Staffanstorp är den avsevärt största tätorten i kommunen. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Staffanstorp profilerar sig frekvent som *"Framtidens kommun"*. Detta återkommer både i Översiktsplanen och framförallt tydligt på kommunens hemsida. (Staffanstorps kommun, 2009), Staffanstorps kommun, 2012)

Översiktsplan

Översiktsplanen skildrar kommuns slogan, *"framtidens kommun"*, genom att behandla en tidshorisont som sträcker sig ända till 2038. Översiktsplanen fokus ligger på exploatering i stationsnära läge: *" Den viktigaste faktorn som styr markanvändningen i Framtidens kommun är närheten till spårburen kollektivtrafik."* (Staffanstorps kommun, 2009 s. 23)

Kommunen visar även stort hänsynstagande till jordbruksmarken. De öppna vidderna, och odlingslandskapet, benämns vara till främst för de som brukar jorden. Dessutom nämns en strategi för att göra jordbrukslandskapet mer tillgänglig i form av beträdor samt, gång och cykelvägar ut i produktionslandskapet. Översiktsplanen skildrar en kommunens strävan att bibehålla kontakt med jordbrukslandskapet. Framtidens markanvändning säger sig vilja främja den karaktäristiska öppen karaktären. (Staffanstorps kommun, 2009).

Demografiska förutsättningar

Antal människor: 22296 (SCB, 2011a)

Valresultat i förhållande till riket:

Befolkningsfördelning i förhållande till riket:

Övriga kommentarer

Beträdor ses i denna inventering som ett väldigt positivt inslag i kommunens vision. Det kan vara ett 'kul' projekt att arbeta med i vår uppsats. Kommunen har "grönplan för landsbyggden".

BURLÖV

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 1884 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 627 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 33,28 % *

Rekreativ mark

Burlövs rekreativa mark utgörs främst av parkmark (Burlövs kommun, 2011). Åkarps villaträdgårdar omnämns som en del av kommunens grönstruktur, men då främst som en viktig källa för biologisk mångfald. I kommunen finns även *Spillepengen* som är ett populärt friluftsområde på gammal soptippsmark. I den gällande översiktsplanen nämner Burlöv kommun att *"Naturområdena i kommunen är starkt präglade av mänsklig aktivitet som jordbruk, infrastruktur- och bebyggelseutveckling."* Detta kan tolkas som att kommunen har en negativ bild av jordbrukslandskapet, och att detta landskap inte ses som en rekreativ tillgång. Översiktsplanen skildrar även kommunens strävan i att binda samman sina grönområden och att erbjuda rekreativ mark som är "nära till hands". Översiktsplanen presenterar även planer på skapa anslutningar till grannkommunernas grönområden genom ekologiska korridorer (Burlövs

kommun 1998). Längst kuststräckan finns även naturreservatet Tågarps hed (Burlövs kommun, 2011).

Stadens placering i landskapet

De två största orterna Arlöv och Åkarp är belägna alldeles intill kommungränsen i norr. Arlöv är i söder i princip sammanväxt med Malmö. (Kanske kan detta vara anledningen till varför kommunen visar sig öppna för samarbete med närliggande kommuner, både på hemsidan och i den gällande översiktsplanen?) Öster om centralorten finns kusten, men där utgör västkustvägen en barriär mellan tätorternas bebyggelse och havet. I kommunens sydöstra delar sträcker jordbrukslandskapet ut sig. Stora vägar, framförallt Burlövsbron utgör en barriär mellan centralorten och jordbrukslandskapet. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Burlöv anges använda slogan *"Den nära kommunen"* enligt en extern hemsida som har samlat alla Sveriges komunslogans (Klav , u.å.). Dock är denna slogan ingenting som tydligt avvänds som marknadsföring på kommunens hemsida.

Kommentar: Kanske kan man skönja slogansens budskap i översiktslanens strävan i att skapa 'bostadsnära rekreationsområden' och 'tätortsnära natur' (Burlöv kommun, 1998). Framtidens målord som kommer att publiceras i samband med Översiksplanen 2012, är: trygg & nära,
grön & skön och liv & rörelse. (Burlövs kommun, 2012)

Översiktsplan

Burlöv kommun arbetar för tillfället med en ny översiktsplan som förväntas vara färdig under hösten 2012. Den ännu gällande planen antogs 1998 och det är denna som har studerats i denna invertering. I Översiktsplanen nämns relationen mellan stad och land som viktig. En vision om att omvandla ruderatmark till gröna stråk i gränslandet mellan stad och land berörs, men mest för rekreativa syften och för biologisk mångfald.

Framtida exploatering sker i huvudsak i, samt omkring, de nuvarande tätorterna för att det öppna landskapet skall behållas öppet. Ett av målen för bebyggelse strategin är: *"Burlövs kommun skall ha god planberedskap inför framtida efterfrågan på mark för verksamheter, samt verka för att behålla den lilla kommunens korta beslutsvägar." (Burlövs kommun, 1998 s.23).*

I översiktsplanen beskrivs kommunens jordbruksmark tillhöra landets bästa. Det öppna odlingslandskapet mellan Åkarp och Hjärup samt stråket söder om E22 vid Alnarp är klassat som riksintresse för kulturhistoriskt värde. Dock beskrivs Burlöv även vara en utpräglat stadsbyggd, med enbart 1 % av de förvärvsarbetande arbetar inom jordbruk och jordbrukslandskapet verkar prioriteras därefter. Bebyggelse, och rekreativ mark har prioritering i markanvändningsplanering (Burlövs kommun, 1998).

Övriga kommentarer

-

VELLINGE X

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 14318 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 8710 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 60,83 % *

Rekreativ mark

Kommunen har ett varierat utbud av rekreativa mark, däribland strandängar i nordöst, hedängar på näset, tallskog i Höllviken samt en lång kuststräcka. En grönplan för kommunen är under arbete. (Vellinge kommun, 2012b) och (Google Maps, 2012).

Stadens placering i landskapet

Skanör, Falsterbo, Ljunghusen och Höllviken är alla placerade i söder på näset, med nära anslutning till kusten. Vellinge som inte är kommunens största tätort, men dock centralort (Wikipedia, 2012). ligger i kommunens centrala delar på Söderslätt, omgärdad av odlingsmark. (Vellinge kommun, 2012b) och (Google Maps, 2012).

Vision

Slogan

Vellinge uppges marknadsför sig med slogan *"Här är friheten större"* (Klav, u.å.). Sloganen används inte frekvent på kommunens hemsida men kan skildras i den nya översiktsplanen. I den nya översiktsplanen används även utrycket "Vellinge vidgar vyerna". (Vellinge 2012b)

Översiktsplan

Vellinge kommun arbetar för tillfället med en ny översiktsplan: *"Vellinge Översiktsplan 2010"*. Den ännu gällande översiktsplanen antogs 2002. Då den nya planens utställningshandlingar finns tillgängliga på kommunens hemsida är det denna som har fått utgöra underlag för denna inventering. Översiktsplanens övergripande vision är att skapa en miljö som ger större frihet för alla att förverkliga drömmar och idéer. Intressanta nyckelord som nämns är: Frihet under ansvar, flexibilitet, individen i fokus, rättvisa. Brukarmedverkan i form av en öppen dialog med kommuninvånarna värdesätts. Kommunen berör planering på regional-kommunal samt global nivå. På global nivå nämns exempelvis hushållning av naturresurserna samt ett arbete för att säkerställa en trygg framtid för nästkommande generation. Kommunens planering verkar alltså **inte stanna** vid kommungränsen, vilket här ses som positivt. Jordbrukslandskapet ges stort utrymme och behandlas som ett separat fokusområde. Översiktsplanenen beskriver att kommunen har aktiva planer på att tillgängliggöra jordbrukslandskapet genom beträdor och grönstråk längst Vellinges åar. Översiktsplanen skildrar jordbrukslandskapet som: *"Den goda jorden med sina öar av kyrkbyar och gårdar"*, vilket vittnar om att jordbrukslandskapet ses som värdefullt. Översiktsplanens slogan *"Vellinge vidgar vyerna*", grundar sig i att kommunen vill stärka fokus på den goda jorden och värna mer om jordbrukslandskapet i planeringssammanhang. Exploatering sker främst i, och precis kring, de små byarna på landsbygden alternativt intill befintlig bebyggelse. (Vellinge kommun, 2012)

Demografiska förutsättningar

Antal människor: 33510 (SCB, 2011a)

Valresultat i förhållande till riket:

Befolkningsfördelning i förhållande till riket:

Övriga kommentarer

Generellt hög fokusgrad på jordbrukslandskapet, ur många perspektiv. Detta ses som väldigt positivt i denna inventering. Skåne/Söderslätt omnämns som ett framtida "Toscana". Översiktsplanen innehåller en bra karta som visar jordbrukslandskapets värden på (Vellinge kommun, 2012 s. 36.)

ÖSTRA GÖINGE

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 43486 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 6165 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 14,18 % *

Rekreativ mark

Det finns gott om allemansrättslig mark i kommunen "*till skillnad från resten av överexploaterade sydvästra Skåne*." som de själva nämner. (Östra Göinge, 2012b s. 13). Östra Göinges byar innehåller rikligt med grönska i form av parker och grönt mellan bostadhusen. Kring byarna finns det gott om rekreativa naturområden. (Östra Göinge, 2012b)

Stadens placering i landskapet

De största tätorterna Broby, Glimåkra och Knislinge ligger jämt utspridda i kommunen. De två förstnämnda är belägna i skogsbyggd eller mellanbyggd medan Knisslinge är den tätort som har mest kontakt med jordbruksbyggd. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Östra Göinge kommun marknadsför sig flitigt som ”*Skånes Gröna hjärta*”. Detta ämnar fånga det unika med trakten som framförallt syftar på kommunens rikliga naturupplevelser.

Översiktsplan

Kommunens översiktsplan är sprillans ny, då den antogs så sent som i september 2012. Planen vinner laga kraft 2012-10-18, vilket alltså är om två veckor från skrivandets stund (Östra Göinge, 2012a). Översiktsplanen blickar mot 2025 och bygger visionen om att framförallt öka kommunens invånarantal. År 2015 siktar kommunen på att ha ett invånarantal av vara 15 000 personer. Skogs-och jordbruket nämns som betydelsefulla för kommunen men omnämns mest i näringslivssammanhang. Översiktsplanen presenterar inga åtgärder för hur jordbrukslandskapet skall beevaras eller behandlas i framtidenens planering. Expolatering rekommenderas främst i form av förtätning, men även genom utökning av befintlig byggnation. På vilken typ av mark detta kommer att ske är omöjligt att utläsa från både markanvändningskartan och översiktsplanens text.

Översiktsplanen behandlar fyra fokusområden vilka är: *Boende*, *Kommunikationer*, *Arbete och företagande*, *Kunskap och kompetens*, alltså ingenting om natur- eller landskapsvård som kan knytas till det vi söker i denna inventering. (Östra Göinge, 2012b).

Övriga kommentarer

Kommunen har en särskild energiplan/klimatstrategi som heter ”Nu är det nock”. I denna ägnas stort fokus åt kommunens barn eftersom då dessa anses vara en viktig grupp i arbetet mot att nå kommunens energi- och klimatmål (Östra Göinge, 2012a).

ÖRKELLJUNGA

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 32148 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 2208 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 6,87 % *

Rekreativ mark

Det finns ett generöst utbud av rekreativ mark I Örkelljunga där bland annat Skåneleden samt Skånespåret finns att tillgå. I norr återfinns Hallandsåsen som utgör en viktig källa för rekreation och friluftsliv. I kommunen finns det även gott om sjöar och vattendrag, med hela sju badplatser. Naturtypen är varierad från tallskog till myrmark. (Örkelljunga kommun, 2008)

Stadens placering i landskapet

Centralorten Örkelljunga har ett centralt läge mitt i kommunen. De största tätorterna Örkelljunga, Åsljunga och Skånes Fagerhult ligger som ett pärlband i sydöstlig riktning genom kommunen. Örkelljunga utgörs av främst skogigt landskap med få inslag av brukad mark. Centralorten omges helt av skogsbyggd eller väldigt skogig mellanbyggd. (Google Maps, 2012) och (Örkelljunga kommun, 2010) (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

-

Kommentar: Örkelljunga har så vitt vi kan se ingen slogan som brukas. Varken på hemsidan eller i Översiktsplanen kan en tydlig marknadsförings-mening skönjas.

Översiktsplan

I Örkelljungas Översiktsplan nämns en önskan om att utveckla upplevelsestråk, gärna i samarbete med Klippan och Perstorps kommuner. Visionen om upplevelsestråkens kan komma att öka kontakten mellan tätorterna och landsbyggden. Dock nämns anledningen bakom stråken vara för rekreations samt kulturhistoriskt syfte.

Översiktsplanen beskriver att jordbruket är en betydelsefullt för kommunen och ett aktivt jordbruk anses vara viktigt för att bibehålla kommunens landskapsbild (det varierande öppna och slutna). Översiktsplanen skildrar dock jordbrukets ovissa framtid på grund av den äldre generationens brukare inom jordbruksnäringen. Nya åtgärder för att försäkra att marken forsätter att brukas och att landsbygden hålls vid liv diskutteras där åtgärder såsom älgsafari och B&B nämns.
Fokus bakom en sådan satsning verkar mest handla om biologisk mångfald och ett bevarande av samt landskapsbilden, vilket kanske inte är så konstigt då Örkelljunga utgörs av mindre bördiga jordar. Under kapitlet Miljö, hälsa sårbarhet och hälsa beskriver översiktsplanen att: *"Kommunens krisledningsplan har som mål att kommunen så långt som det är möjligt ska fungera normalt men ytterst värna om befolkningen och dess livsuppehållande behov av skydd, dricksvatten och livsmedel."* (Örkelljunga kommun, 2008 s. 50) Hur detta ämnas åtgärdas lämnas dock obesvarat. Översiktsplanenen nämner en *risk-och-sårbarhetsanalys som utfördes 2007*, kanske finns denna information där. Ett sådant dokument har dock inte kunnat påträffas. I räddningsnämndens senaste mötesprotokoll beskrivs risk-och-sårbarhetsanalysen från 2007. Där nämns jordbruk som en samhällsviktig verksamhet för kommunen, för just livsmedelssektorn. Inte heller i detta dokument går riktlinjer hur denna samhällsviktiga punkt kan tillgodoses för framtiden. (Örkelljunga kommun , 2008) och Örkelljunga kommun 2012).

Övriga kommentarer

-

BJUV X

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 11617 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 9169 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 78,93 % *

Rekreativ mark

Söderåsens naturreservat i kommunens nordöstra del, utgör kommuns största tillgång på rekreativ mark. I kommunen finns även Boserupsskogen och naturreservatet Åvarps fälad. Den sistanämnda är ett gammalt beteslandskap med en rik flora och fauna. (Bjuvs kommun, 2012)

Stadens placering i landskapet

Tätorten Bjuv är placerad i kommunens nord-västra strax intill kommungränsen som gränsar mot Helsingborg och Åstorps kommuner. Billesholm är i princip placerad mitt i kommunen medan Ekeby ligger i kommunens södra delar. Bjuv är omgiven av jordbruksmark. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å) och (Bjuvs kommun, 2009).

Vision

Slogan

-

Kommentar: Bjuv verkar sakna en slogan. Varken på kommunen hemsida eller i översiktsplanen kan en slogan som används i marknadsföringssyfte skönjas.

Översiktsplan

Bjuvs översiktsplan antogs 2009 och blickar presenterar kommunens visionära utveckling till och med den snara framtiden år 2016. Översiktsplanen innehåller ett kapitel som behandlar Landsbygdsutveckling som presenteras i ett tidigt skede i planen. Detta kan tolkas som att landsbyggdutveckling är en viktig del av kommunens vision. Framtidens expansion avges fokusera på förtätning och ombyggnad men dessutom

nybyggnation på i dag befintlig. Kommunen förklarar sig arbeta aktivt (sedan 1992) med att försöka hålla landsbygden levande, genom t.ex. goda kommunikationer, kommunalt vatten och avlopp. Intressekonflikter i markanvändning på landsbyggden diskuteras som till exempel areella näringar kontra friluftsliv. I detta sammanhang nämns att: *"Åkrarna är inte tillgängliga många dagar på året"* (Bjuvs kommun, 2009 s. 31). Översiktsplanen behandlar även konflikter som lukt av gödsel i bostadsområden, samt frågan om den goda gjorden skall bebyggas eller inte. Diskussionen inleds, men besvaras inte. *"I ett övergripande perspektiv kan ifrågasättas om den relativt mycket goda åkermarken skall användas för bebyggelse"* (Bjuvs kommun, 2009 s. 32). En intern markanvändningskonflikt mellan olika typer av markanvändning inom jordbruket nämns senare i avsnittet i översiktsplanen, där frågan om marken skall användas för energi eller livsmedelsproduktion. (Bjuvs kommun, 2009) Bjuvs översiktsplan berör många frågor gällande jordbruksmarken som vi anser viktiga. Dock saknar planen generellt tydliga ställningstaganden och riktlinjer för hur framtidens plandering skall behandla dessa frågor.

Demografiska förutsättningar

Antal människor: 14851 (SCB, 2011a)
Valresultat i förhållande till riket:
Befolkningsfördelning i förhållande till riket:

Övriga kommentarer

Ärtor är i princip synonymt med namnet Bjuv, och Findus är en av kommunens största industrier. Kommunen har alltså redan en stark anknytning till livsmedelsproduktion. Detta går att avläsa i Översiktsplanens diskussioner om jordbruksmarkens värde.

KÄVLINGE

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark
Total kommunyta/landareal: 15383 ha (SCB, 2011b)
Antal hektar jordbruksmark: 6871 ha (Jordbruksverket, 2011)
Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 44,67 % *
Rekreativ mark
Kusten och ådalarna är viktiga naturtillgångar i kommunen. I övrigt nämns Järavallens friluftsområde som ett regionalt betydelsefullt rekreationsområde med hög besöksfrekvens (Kävlinge kommun, 2010). På Kävlinges hemsida anges att Kävlinge har nära tillgång till *vackra grönområden* av stor variation, *från allt från tallskogar till betesmarker* (Kävlinge kommun, 2012).
Stadens placering i landskapet
Kävlinges centralort angränsar till Lunds kommungräns och ligger i kommunens syd-östra del. Tätorten omges av bördig jordbruksmark i norr, öster och väster. I söder kantas tätorten av Kävlingeån. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å) Enligt översiktsplanen upplever få att Kävlinge är en kustkommun trots att kommunen har en kuststräcka (Kävlinge kommun, 2010).
Kommentar: Har kusten en svagare dragningskraft här, eller beror det helt enkelt på att centralorten inte är belägen vid kusten?

Vision

Slogan
-
Kommentar: Kävlinge verkar sakna en slogan. Varken på kommunen hemsida eller i översiktsplanen kan en slogan som används i marknadsföringssyfte skönjas.
Översiktsplan
Kävlinges Översiktsplanen blickar mot år 2025, vilket varken är en kortsiktig eller långsiktig tidshorisont i förhållande till andra kommuners översiktsplaner.

Kommunens mål och strategier fokuserar på befolkningstillväxt, genom att erbjuda boende vid vattnet samt utöka bebyggelsen i stationsnära lägen. Ytterst lite nämns om lantbruksnäringen (Kävlinge kommun, 2010 s. 27), och inga konkreta mål eller strategier knyts till ämnet. Den nuvarande funktionen av den mark som utpekas som expansionsområde framgår inte av varken översiktsplanen eller av markanvändningskartan. Av vad som kan avläsas på kartan uppfattas den icke angivna vita fälten som jordbruksmark. Översiktsplanen nämner dock att de bästa jordarna finns centralt i kommunen. (Kävlinge kommun, 2010)

Övriga kommentarer

Som en uppdatering av Översiktsplanen 2010, finns även ett dokument som ger riktlinjer för bebyggelse på landet utanför planlagt område (Kävlinge kommun, 2011). Riktlinjerna för byggnation på jordbruksmark är restriktiva. De hårda restriktionerna syftar till att bevara kulturhistoriska värden samt byggdens historiska, genom en förståelse för landskapets uppkomst. Faktorer som framtida livsmedelsförsörjning eller att främja areella näringar nämns ej. (Kävlinge kommun, 2011)

LOMMA

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 5564 ha (SCB, 2011b)
Antal hektar jordbruksmark: 3468 ha (Jordbruksverket, 2011)
Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 62,33 % *

Rekreativ mark

Till kommunens rekreativa mark hör Habo ljung, kustremsan samt Alnarpsparken. Bokskogen och de lummiga trädgårdsgatorna i Bjärred utgör också en viktig del av kommunens grönstruktur. (Lomma kommun, 2011).

Stadens placering i landskapet

Centralorten är placerad utmed havet i kommunens södra del. Lommas centralort omges av havet i öster och av jordbrukslandskap i norr, öster och söder. Malmövägen utgör en barriär mellan bebyggelsen och produktionslandskapet. Även tätorten Bjärred återfinns längst kusten, och omges för övrigt av jordbruksbyggd. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

-

Kommentar: Lomma verkar sakna en slogan. Varken på kommunen hemsida eller i översiktsplanen kan en slogan som utnyttjas i marknadsföringssyfte skönjas.

Översiktsplan

I Översiktsplanen förklarar sig Lomma kommun vara mycket restriktiva till byggnation av landsbygden. Planen nämner dessutom att kommunen vill främja ett *levande* och *livskraftigt* jordbruk genom sin fysiska planering, främst för att bevara den unika landskapsbilden. Plankartan för framtida markanvändning (Lomma kommun, 2011 s. 30) visar dock att det till stora delar är befintlig jordbruksmark som markerats som utbyggnadområden, och i princip enbart är jordbruksmark som tas i anspråk som *kompensationsområden* i syfte att främja naturvärden (ett kompensationsområde kan innebära exempelvis en äng). Kommunen vill även bidra med att skapa ett rikare odlingslandskap för en ökad biologisk mångfald. En strävan om att skapa rekreationsstråk i odlingslandskapet nämns.
Ekosystemtjänster i landskapet tas upp, samt en önskan om ekologiska korridorer i jordbrukslandskapet. Problematiken mellan det småskaliga biologiskt gynnsamma jordbruket samt det storskaliga men rationella jordbruket berörs mellan raderna. Detta ses sammanhanget som positivt, genom att kommunen visar en förståelse för värdet av att jordbruken även skall kunna producera effektivt. I övrigt berör planen *god hushållning med naturresurserna*, och detta nämns som ett av kommunens mål vid ett flertal tillfällen. (Lomma kommun, 2011)

Övriga kommentarer

-

SVEDALA X

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 21897 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 11 961 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 54,62 % *

Rekreativ mark

I Svedala kommun finns det ett varierat utbud av rekreativ mark. Malmö kommuns bokskog Torup ligger i kommunen, liksom friluftområdena kring Yddingesjön. Bökeberga bjuder på mer öppen ängskaraktär. Utöver detta finns det både skogsområden, fuktängar och lundmiljöer. Naturen och den tillgängliga allemansrättsliga marken är relativt spridd men främst koncentrerad till kommunens centrala delar. Det råder en något större brist på rekreativa miljöer i kommunens utkanter, där landskapsbilden präglas av slättbyggd. (Svedala kommun, 2010), (Svedala kommun, 2012) och (Google Maps, 2012).

Stadens placering i landskapet

Svedala centarlort ligger relativt centralt placerad i kommunen. De andra större tätorterna, Klågerup samt Bara finnes i kommunens norra delar. Det är i slättbyggden som samtliga av kommunens större tätorter finns belägna. Centralorten omges av jordbruksmark i söder, öster och väster. I norr angränsar tätorten till mer naturlik mark kring Yddingesjön. Dock utgör E-65 en barriär mellan tätorten norra delar och området kring sjön. Samtliga av kommunens större tätorter är belägna i slättbyggd. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Svedala kommun har ingen tydlig slogan som profileras på hemsidan. Översiktsplanen bygger dock på visionen ”*Det goda livet*” (Svedala kommun, 2010) och (Svedala kommun, 2012).

Översiktsplan

Svedala kommuns översiktsplan behandlar visioner mot en framtid som sträcker sig till år 2025, vilket är varken är en kortsiktig eller långsiktig tidshorisont i förhållande till andra kommuners översiktsplaner. Kommunen värdesätter jordbrukslandskapet och ser det som en av kommunens identiteter och fördelar. En levande landsbygd skall bevaras, men främst av syfte att behålla det öppna landskapet. Nya energigrödor för att tillgodose kommunens energibehov omnämns i planen. Översiktsplanens riktlinjer för exploatering av ny bebyggelse fokuserar främst på centrumförtätning. Huvudelen av planerad exploatering anges åtgärdas genom förtätningsstrategin. Utöver det sker även ny byggnation på aktuell jordbruksmark som ligger i anslutning till befintlig bebyggelse. Översiktsplanen innehåller ett avsnitt om landsbygdsutveckling där även jordbrukarnas perspektiv på ett rationellt och ekonomiskt lönsamt jordbruk speglas. ”*Svedala kommun strävar efter att behålla landsbygden levande med ett hållbart jordbruk och ett öppet landskap*.” (Svedala kommun, 2010 s. 33).

Demografiska förutsättningar

Antal människor: 19805 (SCB, 2011a)

Valresultat i förhållande till riket:

Befolkningsfördelning i förhållande till riket:

Övriga kommentarer

Svedala kommuns översiktsplan skildra en planeringvision som tar hänsyn till kommunens bördiga jordbruksmark och där de areella näringarna och dess landskap omnämns som positiva och värdefulla delar i kommunens identitet.

SKURUP

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 19517 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 15025 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 76,98 % *

Rekreativ mark

Kommunen har främst tillgång till rekreativ mark i norr, såsom Natura 2000 området Kring Svaneholm samt Romelesåsen. I kommunens södra del finns kusten som är relativt oexploaterad. Mellersta delen av kommunen (där de tre av de största tätorterna Skurup, Skivarp och Rydsgård återfinns) präglas främst av öppen jordbruksbyggd, med liten andel rekreativ mark. *Zimmermansbacke*, *Bräknehus*, *Skurups stadspark* och *Prästajorden* nämns som tätortsnära rekreationsområden i anslutning till centralorten. (Skurups kommun, 2009) och (Skurups kommun, 2012a).

Stadens placering i landskapet

Skurup centralort har en central placering i kommunen. Kring tätortens alla kanter breder ett bördigt jordbrukslandskap ut sig. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Skurups kommun har inte bara ett, utan tre slagkraftiga slogans som frekvent används i marknadsföring sammanhang. ”*When in Europe, don't miss Skurup*” , ”*Nils Holgerssons hembygd*”och ”*Mitt i en dynamisk gränsregion*.” (Skurups kommun, 2012b) och (Klav, u.å.).

Översiktsplan

Skurups översiktsplan ger ett intryck av att kommunen har en relativt frikostig inställning gentemot exploatering av åkermark. Kommunen ser positivt på all form av nyetablering och upprustning av bostäder och är inte alls lika restriktiva, som många av de andra av Skånes kommuner, gällande mark för ny bebyggelse. Kommunens främsta exploateringstrategi för framtiden verkar vara att bebygga nuvarande åkermark. Detta står inte direkt omnämnt i översiktsplanen, men går att utläsa av exploateringskartans pilar som indikerar att staden planeras expandera ut i det omgivande odlingslandskapet. Ett av målen för tätortsplanering, som på flera ställen återkommer i översiktsplanen, är att tydligt separera olika markanvändningsfunktioner. Att tydligt göra skillnad på byggnader och angränsande terräng, såsom jordbruksmark eller väg, anges som viktigt. ”*Tydliga gränser mellan tätort och omgivande landsbygd ska eftersträvas*” (Skurups kommun, 2009 s. 27). Denna syn på jordbrukslandskapet ses i detta sammanhang som väldigt negativt och det ligger inte alls i linje med vad denna inventering söker. Översiktsplanen nämner dock att enskifteslandskapet är värdefull ur ett kulturhistoriskt perspektiv och att framtida bebyggelse skall anpassas efter skifteslandskapets strukturella indelning. (Skurups kommun, 2009) Kanske kan enskifteslandskapet användas som en ingång i strävan att höja det ansedda värdet av kommunens jordbruksmark och för att stärka relationen mellan stad och land?

Övriga kommentarer

Skurups översiktsplan skildra en attityd gentemot jordbrukslandskapet som påvisar att kommunen inte värdesätter sitt produktionslandskap. En sådan inställning är inte vad denna inventering eftersöker.

SJÖBO

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 49565 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 26 604 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 53,67 % *

Rekreativ mark

Sjöbo kommun har rikligt med rekreativ mark i form av allt från sjöar, lövskogar och sandmarker. I kommunen finns hela 13 naturreservat

(Länsstyrelsen Skåne, u.å.) och genom kommunen passerar Skåneleden (Google Maps, 2012). På kommunens hemsida beskrivs kommunens rekreativa tillgångar såhär: *"Här finns sjöar och slingrande vattendrag, lummig lövskogar, torra sandmarker, jordbrukslandskap och naturbetesmarker"* (Sjöbo kommun, 2012a).
Kommentar: Uppmärksamma att även jordbrukslandskapet och naturbetesmarkerna omnämns i natur-och friluftssammanhang. Detta ses som väldigt positivt i denna inventering.

Stadens placering i landskapet

Centralorten Sjöbo ligger i mitten av kommunen och omges av jordbrukslandskap och skogslandskap. Samma infrastruktur som i många andra småorter, där en ringväg runt staden utgör en barriär mellan staden och produktionslandskapet, återfinns även här. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Sjöbo kommun marknadsför sig genom sloganen "*En plats för tillväxt*", vilken tydligt profilerar på kommunens hemsida. (Sjöbo kommun, 2012b)

Översiktsplan

Redan i första mening av översiktsplanens sammanfattningen beskriver sig Sjöbo som en utpräglad jordbruksbygd. Generellt påvisar Sjöbos översiktsplanering en positiv inställning till kommunen produktionslandskap. Ett av planens mål och strategier nämns vara att bibehålla en levande landsbygd. Flera åtgärder som om hur detta mål skall nås presenteras, till exempel: "*Kommunen skall stödja satsningar inom jordbrukssektorn på en ökad förädling i befintliga verksamheter, stöd till produktion och förädling av nya produkter samt stödja nya miljöanpassade driftsformer.*"(Sjöbo kommun, 2009 s. 23). Åtgärderna skildrar jordbrukslandskapens många olika värden, både kulturhistoriska, ekonomiska, näringsmässiga, ekologiska och naturmässiga värden. Det hör till ovanligheterna att så många olika perspektiv av produktionslandskapet belyses i en översiktsplan. En annan åtgärd som nämns är att Sjöbo vill: *"Stimulera omvandling från det traditionella lantbruket till småskalig nischproduktion."* (Sjöbo kommun, 2009 s. 23). Detta grundar sig i att kommunen ser att allt för storskaliga jordbruksenheter kan komma att innebära ett framtida hot för människors hälsa och närmiljö. (Sjöbo kommun, 2009)

Demografiska förutsättningar

Antal människor: 18143 (SCB, 2011a)
Valresultat i förhållande till riket:
Befolkningsfördelning i förhållande till riket:

Övriga kommentarer

Under hemsidans rubrik "Bästa utflyktstipsen" presenteras en plats vid namn Östarp där möjligheten ges att uppleva en lantbruksmiljö från 1830-1930 talet. (Sjöbo kommun, 2012b).
Djur och landbruk har en egen kategori under hemsidans "bygga, bo och miljö-flik".
Sjöbo verkar trots sin rikliga tillgång på rekreativ mark av naturlig typ, så verkar kommunen värdesätta sin landsbygd ur flera perspektiv.

HÖRBY

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 42277 ha (SCB, 2011b)
Antal hektar jordbruksmark: 16213 ha (Jordbruksverket, 2011)
Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 38,35 % *

Rekreativ mark

Hörby kommun har en hög andel värdefull mark ur natur- och rekreationssynpunkt.

framförallt i kommunens nordliga delar kring Ringsjön samt Linderrösåsen. (Hörby kommun, 2012)

Stadens placering i landskapet

Hörby ligger placerad centralt i kommunen i gränszonen mellan Slättbygd, Mellanbyggd och Ringsjöbyggdden (som kommunen själva benämner det). (Hörby kommun, 2005)

Vision

Slogan

Kommunen har ingen genomgående slogan som står ut i varken översiktsplanen eller på kommunens hemsida. Däremot anger en extern hemsidan, som har samlat flera av Sveriges kommunslogans, att kommunen i alla fall har profilerat sig med: *"En modern handelsort med gamla anor."*

Översiktsplan

Hörbys kommuns översiktliga planeringsmål som berör produktionslandskapet är generella och riktlinjerna är vaga. Kommunen har valt att dela upp översiktsplanens kapitel efter kommunens landskapskaraktärer och presenterar olika mål och visioner för slättbyggden och mellanbyggden. Detta ses som positivt då olika landskapskaraktärer har olika utvecklingsbehov och således också med fördel behandlas med separata visioner och mål. I slättbyggden prioreteras jordbruket och lantbrukets intressen sätts först. Översiktsplanen mål som kan knytas till produktionslandskapet är en *levande landsbygd* (med levande byar), *ett ekonomiskt lönsamt lantbruk* samt *att det vackra slättlandskapet öppnas upp för rekreation*. Det böljande slättlandskapet anses vara karakteristisk för Hörby och kommunen vill de därför värna om.

Kommunen nämner en åtgärd som kan tolkas syfta på att öka relationen mellan stad och land, *"Genom att bevara och utveckla grönstråken från centrum och ut mot den omgivande landsbygden ökar tillgängligheten för Hörbyborna."* (Hörby kommun, 2005 s. 15) Dock anges det långsiktiga målet bakom denna åtgärd vara att skapa attraktiva lägen för ny bebyggelse. (Hörby kommuns, 2005).

Övriga kommentarer

-

HÖÖR

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 29296 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 7391 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 25,23 % *

Rekreativ mark

Hörby kommuns rekreativa mark utgörs av mindre parker inne i tätorten och god tillgång på friluftsområden utanför. På kommunens hemsida presenteras kommunens tillgång på rekreativ mark såhär: *"Landskapet i kommunen är mycket varierande. I söder kring Ringsjön är det jordbruksbygd och i norr nästan riktig vildmark, med stora skogar och sjöar. Höör har varit centrum för friluftslivet i Skåne sedan tidigt 1900-tal"* (Höör kommun, 2008)

Kommentar: Notera att jordbrukslandskapet här omnämns i natur- och rekreationssammanhang.

Stadens placering i landskapet

Höör centralort ligger relativs centralt placerad i kommunen och kantas av främst skog men till viss del även av jordbruksmark. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Höörs kommun har ingen direkt framträdande slogan. Dock nämns "*Frisk luft och grön natur*" och "*I Höör kan du bo mitt i naturen*" på sina ställen (Höör kommun, u.å.). Naturen marknadsförs frekvent som en stor tillgång för boende och besökare. (Höör kommun, 2002)

Översiktsplan

Översiktsplanens riktlinjer för jordbrukslandskapet är vaga. Det tydligaste exemplet där jordbruksmarken berörs är uttalandet om att brukningsvärd

åkermark endast får tas i anspråk om annat område finns till förfogande (detta är dessutom en av miljöbalkens riktlinjer).
Översiktsplanen upplyser om att den mest bördiga jordbruksmarken finns i kommunens södra delar och de poängterar att områdets förutsättningar för att bedriva ett effektivt och lönsamt jordbruk gör att jordbruket ska få fortsätta att dominera här. Positivt är att planen ideligen presenterar motiv och bakgrunden till deras olika motiveringar och riktlinjer. Översiktsplanen pekar även ut olika hot och problemområden i översiktsplanen för jordbruksmarken. (Höör kommun, 2002)

Övriga kommentarer

En generell uppfattning av översiktsplanen är att trots att kommunens mark inte är av hög jordklass (7), i relation till andra närliggande kommuner, så verkar Höör ändå måna om sitt produktionslandskap. (Höör kommun, 2002)

TOMELILLA X

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 39873 (SCB, 2011b)
Antal hektar jordbruksmark: 22 380 ha (Jordbruksverket, 2011)
Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 56,13 % *

Rekreativ mark

Tomelilla har ingen kust. Kommunen utgör en del av Österlen. I kommunen finns Brösarps backar som är ett stort friluftsområde. Kommunens norra delar utgörs av mellanbyggd eller skogsbygd medan kommunens södra delar består av främst slättbyggd. I kommunen återfinns åtta naturreservat bland dem Verkaåns naturreservat som är Skånes största. (Tomelilla kommun, 2002)

Stadens placering i landskapet

Centralorten Tomelilla ligger placerat slättlandskapet i kommunens södra delar. Där ligger även Lunnarp och Smedstorp som tillhör de större tätorterna. Centralorten omgärdas helt av jordbrukslandskapet. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

Kommunen profilerar sig frekvent med sloganen ”*Tomelilla på Österlen*”. Österlen används i många sammanhang som ett sätt för kommunen att marknadsföra sig. (Tomelilla kommun, 2012)

Översiktsplan

Översiktsplanen antogs 2002, men planen verkar vara i äldsta laget, då flera av målen och visionerna sträcker sig till år 2006 och 2010. Planen inleds med en omvärldsbeskrivning där ett samarbete med Skånes andra kommuner och till och med Europa uppmuntras. Det ses positivt att kommunens visioner sträcker sig över kommunens gränser, då det ligger i linje med vad denna inventering söker.
Översiktsplanens fokus ligger inte på att expandera eller att öka kommunens invånarantal, vilket är fallet i flera andra kommuners visioner. Istället framhåller Tomelilla kommun en önskan om att växa långsamt för att bevara och värna den öppna landskapsbilden. Översiktsplanen visar genomgående att kommunen sätter stort värde på produktionslandskapet och att stor hänsyn skall ges till jordbruket i framtidens markplanering. ”*Såväl jordbrukets som det rörliga friluftlivets och turismens intressen skall beaktas vid all markanvändning. Eventuella konflikter skall tydliggöras och kommunen skall om möjligt tydligt redovisa sin prioritering mellan olika intressen varvid stor hänsyn skall tas till jordbrukets produktionsförutsättningar.*” (Tomelilla 2002, s. 13). Dessutom framhåller kommunen att de *”Jord- och skogsbruket skall värnas gentemot motstridiga intressen.”* (Tomelilla kommun, 2002 s.65), på grund av näringarnas betydelse för kommunen.
Många av kommunens strategier syftar även till att skapa en allmän förståelse för värdefulla inslag i kommunens landskap. Detta ligger helt i linje med den

studien som ligger som grund för denna inventering. (Tomelilla kommun, 2002)

Demografiska förutsättningar

Antal människor: 12930 (SCB, 2011a)
Valresultat i förhållande till riket:
Befolkningsfördelning i förhållande till riket:

Övriga kommentarer

Tomelilla visar genomgående i översiktsplanen att produktionslandskapet värderas högt. Dessutom verkar kommunen redan arbeta mot mål som rör allmänhetens förståelse för värdefulla landskapselement. Tomelilla uppvisar många exempel på vad denna studien söker.

BROMÖLLA

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark
Total kommunyta/landareal: 16338 ha (SCB, 2011b)
Antal hektar jordbruksmark: 2905 ha (Jordbruksverket, 2011)
Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 17,78 % *
Rekreativ mark
Tätortens grönska består främst av villaträdgårdar då större delen av staden består av just villa-områden. Stadsparker finns, men är inte så frevent förekommande. Ivösjön bjuder på skärgård som innehåller rekreativa områden utanför staden. Kommunen arbetar också på att få ut människor i övrigt friluftsområde, till stor del skogsområden, genom ett projekt som heter vägledning ut i naturen. (Bromölla kommun, 2012)

Stadens placering i landskapet
Centralorten sträcker sig längs med Ivösjön, och avgränsas av denna i öster. I norr, öser och syd omges centralorten av ett brutet landskap av ömsom jordbruk ömsom skog. I söder utgör Kristianstadvägen och E22:an barriärer mellan stad och land. (Google Maps, 2012), (Eniro, u.å)

Vision

Slogan
Bromölla kommun verkar inte ha någon slogan som de frekvent profilerar sig med. Ingen slogan framträder på kommunens hemsida eller i deras översiktsplan. En extern hemsida som har samlar alla Sveriges kommunslogans anger att Bromölla i alla fall har använt sig av: ”*I fin miljö mellan hav och sjö*”(Klav, u.å.).
Översiktsplan
I översiktsplanen fastslås att naturlika rekreationsområden bör finnas att tillgå i anslutning till tätorten. Dessa kan vara extensivt skötta för att ge ett naturmarkslikt intryck. De poängterar vardagsandskapet och att det är viktigt för välbefinnandet, men pekar inte ut jordbrukslandskapet som ett värde i det här. Jordbrukslandskapet och kommunens areella näringar behandlas ytters lite. Jordbruket omnämns främst i negativa sammanhang som tillexempel, bidragande orsak till vattenkontaminering eller då djurhållningens stank utgör hinder för expolatering av ny bebyggelse. Som ett mål under översiktsplanens kapitel ”De areella näringarna” nämns målet att: ”*Noga pröva ianspråktagande av jordbruks- och skogsmark i samband med tätortsutveckling genom att studera alternativa utbyggnadsriktninga”* (Bromölla 2003, s. 15). Dock anges i princip all planerad bebyggelse vara förlagd i befintligt öppet jordbrukslandskap. Kanske är det inte så konstigt att så lite fokus ges kommunens produktionslandskap, då Bromölla främst är en skogskommun och inte en utpräglad jordbruksbyggd. (Bromölla kommun, 2003).

Övriga kommentarer

-

OSBY

Geografiska förutsättningar

Jordbruksmark

Total kommunyta/landareal: 57848 ha (SCB, 2011b)

Antal hektar jordbruksmark: 2012 ha (Jordbruksverket, 2011)

Andel jordbruksmark i kommunen av total yta: 3,48 % *

Rekreativ mark

Kommunen har en hög andel tätortsnära skog, med rekreativa värden, både i och kring tätorten. I tätorten finns även grönska i form av mindre stadsparker och villaträdgårdar. Kommunens största parkområde utgörs av Prästängen som bjuder på både vatten i form av sjö och å, öppna gräsytor och träd. (Osby kommun, 2012).

Stadens placering i landskapet

Osby Centralort ligger i kommunens sydvästra delar och sträcker sig längst med Osbysjön. I öster kantas centralorten av sjön och för övrigt omges tätorten av skogsbyggd. (Eniro, u.å)

Vision

Slogan

-

Kommentar: Osby verkar sakna en slogan. Varken på kommunen hemsida eller i översiktsplanen kan en slogan som utnyttjas i marknadsföringssyfte skönjas.

Översiktsplan

Osby kommun beskriver sig som en utpräglad skogsbyggd. Av kommunens landareal utgörs 70 % av produktiv skogsmark. Då denna inventering syftar på att framförallt finna en utpräglad jordbrukskommun, så kommer Osbys kommuns översiktsplan inte att diskuteras ingående.

Ett av översiktplanens mål som rör jordbruksnäringen är att *"en god hushållning med mark för jord- och skogsbruk eftersträvas"* (Osby kommun, 2010 s. 22).

Översiktsplanen förmedlar bilden av att kommunen värdesättar den lilla andel jordbruksmark som finns i kommunen. En tredjedel av jordbuksmarken är ekologiskt odlad vilket är en procentuell andel jämfört med reste av Skåne (arealmässigt är det troligen inte en stor andel i förhållande till Skånes andra kommuner). (Osby kommun, 2003).

Övriga kommentarer

Andra urvalet

Sju kommuner genomgick urval ett (samtliga presenteras i tabellen på följande sida). Ett alternativ hade varit att kontakta samtliga kommuner, men då risken att flertalet kommuner skulle ställa sig positiva till ett samarbete, har valet gjorts att ytterligare sålla bort ett antal. Intuitivt bestämdes att antalet tre var lämpliga att kontakta och erbjuda ett samarbete. Bakomliggande resonemang till detta innefattade bland annat risken att för många kommuner skulle intressera sig, respektive risken att ingen var intresserad om ett för litet antal valdes ut för kontakt. Ambitionen var att urval två också skulle öka studiens generaliserbarhet (se metodkritik som återfinns sist i detta dokument för vidare resonemang) genom att jämföra kommunerna utifrån befolkningsmängd samt valresultat med riket. Även andelen barn i kommunen har jämförts utifrån intrycket att barn är mer öppna för ny kunskap, vilket går hand i hand med studiens mål. Det är dock viktigt att notera att det är omöjligt att nå ut till samtliga barn i kommunen.

BILAGA 3 - Skåneinventeringen

I urval två jämfördes således kommunerna med riket utifrån politiskt styre samt befolkningsfördelning. Även andelen barn jämfördes. För att hitta tre kommuner att kontakta sammanställdes för varje kategori en lista. I kategorierna befolkningsfördelning samt valresultat rankades de kommuner som var mest lika rikets fördelning högst och de som skiljde sig åt mest lägst. Gällande andelen barn i kommunen rankades de kommuner med högst andel barn i förhållande till riket högst, medan de med lägst andel barn i förhållande till riket rankades lägst. Initialt granskades listorna för att se hur många kommuner som förekom på en topp 4-placering inom samtliga kategorier, men då resultatet enbart blev två kommer utökades urvalet till att granska listornas topp-5 placering. Således blev utkomsten tre kommuner, vilket resulterade i att Eslöv, Svedala samt Staffanstorp ansågs vara de mest lämpliga kommunerna att kontakta.

Informationen som använts för urval 2 presenteras i nedanstående tabeller.

BILAGA 3 - Skåneinventeringen

VELLINGE

VALRESULTAT (Valmyndigheten 2010a)

	M	C	FP	KD	S	V	MP	SD
Procentuell fördelning	50	2	15	4	10	1	3	6
Procentuell skillnad, riket	20	5	8	2	21	5	4	0

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 71 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING (SCB, 2011c)

	KVINNOR	MÄN	18-24 år	25-44 år	45-64 år	65-79 år	80+ år
Antal	16902	16608	2452	7300	8977	5421	1478
Procentuell fördelning	50,4	49,6	7,3	21,8	26,8	16,2	4,4
Procentuell skillnad, riket	0,2	0,2	2,3	4,1	1,2	2,4	0,9

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 11,3 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING BARN (SCB, 2011c)

	0-6 år	7-17 år
Antal	2885	4997
Procentuell fördelning	8,6	14,9
Procentuell skillnad, riket	+0,3	+2,9

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: +3,5 (summan av de procentuella skillnaderna)

BJUV

VALRESULTAT (Valmyndigheten 2010a)

	M	C	FP	KD	S	V	MP	SD
Procentuell fördelning	21	5	4	2	42	2	4	19
Procentuell skillnad, riket	9	2	3	4	11	4	3	13

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 49 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING (SCB, 2011c)

	KVINNOR	MÄN	18-24 år	25-44 år	45-64 år	65-79 år	80+ år
Antal	7989	7462	1325	3732	3832	1964	673
Procentuell fördelning	49,8	50,2	8,9	25,1	25,8	13,2	4,5
Procentuell skillnad, riket	0,4	0,4	0,7	0,8	0,2	0,4	0,8

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 3,7 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING BARN (SCB, 2011c)

	0-6 år	7-17 år
Antal	1297	2028
Procentuell fördelning	8,7	13,6
Procentuell skillnad, riket	+0,4	+1,6

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: +2,0 (summan av de procentuella skillnaderna)

SVALÖV

VALRESULTAT (Valmyndigheten 2010a)

	M	C	FP	KD	S	V	MP	SD
Procentuell fördelning	27	12	6	3	29	4	5	13
Procentuell skillnad, riket	3	5	1	3	2	2	2	7

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 25 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING (SCB, 2011c)

	KVINNOR	MÄN	18-24 år	25-44 år	45-64 år	65-79 år	80+ år
Antal	6423	6827	1252	3286	3430	1728	665
Procentuell fördelning	48,5	51,5	9,4	24,8	25,9	13	5
Procentuell skillnad, riket	1,7	1,7	0,2	1,1	0,3	0,6	0,3

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 5,9 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING BARN (SCB, 2011c)

	0-6 år	7-17 år
Antal	1097	1792
Procentuell fördelning	8,3	13,5
Procentuell skillnad, riket	0,0	+1,5

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: +1,5(summan av de procentuella skillnaderna)

TOMELILLA

VALRESULTAT (Valmyndigheten 2010a)

	M	C	FP	KD	S	V	MP	SD
Procentuell fördelning	24	14	4	2	30	2	5	15
Procentuell skillnad, riket	6	7	3	4	1	4	2	9

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 36 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING (SCB, 2011c)

	KVINNOR	MÄN	18-24 år	25-44 år	45-64 år	65-79 år	80+ år
Antal	6449	6481	1146	2835	3468	2134	850
Procentuell fördelning	49,8	50,2	8,9	21,9	26,6	16,5	6,6
Procentuell skillnad, riket	0,4	0,4	8,9	4	1	2,9	1,3

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 10,7 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING BARN (SCB, 2011c)

	0-6 år	7-17 år
Antal	1019	1478
Procentuell fördelning	7,9	11,4
Procentuell skillnad, riket	-0.4	-0,6

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: -1 (summan av de procentuella skillnaderna)

BILAGA 3 - Skåneinventeringen

STAFFANSTORP

VALRESULTAT (Valmyndigheten 2010a)

	M	C	FP	KD	S	V	MP	SD
Procentuell fördelning	45	4	7	2	25	1	6	5
Procentuell skillnad, riket	15	3	0	4	6	5	1	1

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 43 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING (SCB, 2011c)

	KVINNOR	MÄN	18-24 år	25-44 år	45-64 år	65-79 år	80+ år
Antal	11224	11072	1753	5743	5269	3236	774
Procentuell fördelning	50,3	49,7	7,9	25,8	23,7	14,5	3,5
Procentuell skillnad, riket	0,1	0,1	1,7	0,1	1,9	0,9	1,8

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 6,6 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING BARN (SCB, 2011c)

	0-6 år	7-17 år
Antal	2183	3338
Procentuell fördelning	9,8	15
Procentuell skillnad, riket	+1,5	+3

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: +4,5(summan av de procentuella skillnaderna)

SVEDALA

VALRESULTAT (Valmyndigheten 2010a)

	M	C	FP	KD	S	V	MP	SD
Procentuell fördelning	33	3	7	1	25	2	4	16
Procentuell skillnad, riket	3	4	0	5	6	4	3	10

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 43 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING (SCB, 2011c)

	KVINNOR	MÄN	18-24 år	25-44 år	45-64 år	65-79 år	80+ år
Antal	9892	9913	1571	5239	4998	2473	689
Procentuell fördelning	49,9	50,1	7,9	26,4	25,2	12,5	3,5
Procentuell skillnad, riket	0,3	0,3	1,7	0,5	0,4	1,1	1,8

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 6,1 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING BARN (SCB, 2011c)

	0-6 år	7-17 år
Antal	1973	2682
Procentuell fördelning	10	13,5
Procentuell skillnad, riket	+1,7	+1,5

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: +3,2(summan av de procentuella skillnaderna)

RIKET

VALRESULTAT (Valmyndigheten 2010b)

	M	C	FP	KD	S	V	MP	SD
Procentuell fördelning	30	7	7	6	31	6	7	6

BEFOLKNINGSFÖRDELNING (SCB, 2011c)

	KVINNOR	MÄN	18-24 år	25-44 år	45-64 år	65-79 år	80+ år
Antal	4 756 021	4 726 834	908 302	2 451 908	2 418 771	1 286 450	498 218
Procentuell fördelning	50,2	49,8	9,6	25,9	25,6	13,6	5,3

BEFOLKNINGSFÖRDELNING BARN (SCB, 2011c)

	0-6 år	7-17 år
Antal	784 634	1 134 572
Procentuell fördelning	8,3	12

ESLÖV

VALRESULTAT (Valmyndigheten 2010a)

	M	C	FP	KD	S	V	MP	SD
Procentuell fördelning	21	10	7	2	35	3	4	13
Procentuell skillnad, riket	9	3	0	4	4	3	3	7

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 33 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING (SCB, 2011c)

	KVINNOR	MÄN	18-24 år	25-44 år	45-64 år	65-79 år	80+ år
Antal	15755	15973	3001	7971	8103	4208	1605
Procentuell fördelning	49,7	50,3	9,5	25,1	25,6	12,7	5
Procentuell skillnad, riket	0,5	0,5	0,1	0,8	0	0,9	0,3

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: 3,1 (summan av de procentuella skillnaderna)

BEFOLKNINGSFÖRDELNING BARN (SCB, 2011c)

	0-6 år	7-17 år
Antal	2823	4197
Procentuell fördelning	8,9	13,2
Procentuell skillnad, riket	+0,6	+1,2

TOTAL SKILLNAD I FÖRHÅLLANDE TILL RIKET: +1,8 (summan av de procentuella skillnaderna)

(Valmyndigheten 2010a; Valmyndigheten 2010b; SCB, 2011a)

METODKRITIK

Då vi använt slogan som ett underlag i urvalsprocessen är det viktigt att notera att den enbart använts som en bonus och setts som en indikation av vad kommunen prioriterar. Det ger således inte en bild av kommunens planeringsprioriteringar. Vi har av denna anledning inte lagt särskilt stor vikt vid slogans, då alla kommuner inte heller använder sig av en sådan. Vidare är tillgången på rekreativ mark en faktor som uteslutits ur sållningsprocessen, då det är för komplext att inom denna studie bedöma detta på ett rättvist och objektivt sätt. Således är det också svårt att jämföra olika kommuners tillgång på rekreativ mark varpå detta också uteslöts ur sållningsprocessen. Metod-kritik innefattar också att vi har varit två som genomfört inventeringen och således kan bedömmandet präglats av personliga uppfattningar och värderingar och påverkat resultatet. Detta har i så stor mån det har varit möjligt undvikits genom att allt material har granskats av båda. Metodkritik gällande kriterier för urval är att de kriterier som används i urval två är ligger på en väldigt generell nivå. Andra kriterier skulle kunna ha använts för att stärka generaliserbarheten av vald kommun. Sådana kriterier skulle kunna vara kriterier som mer specifikt hade en koppling till uppsatsens ämnesval. Statistik på valresultat samt befolkningsfördelning är dock enkelt att tillgå och jämföra och lämpade sig därför för studiens beräknade tidsåtgång. Sammanfattningsvis kan sägas att syftet att göra studien mer generaliserbar genom ett andra urval hade krävt en djupare och mer genomgående undersökning och ambitionen kan således betraktas ha varit för stor i förhållande till studiens omfattning.

KÄLLFÖRTECKNING

Bjuvs kommun (2009), ÖP 2006-Bjuvs kommun [elektronsikt dokument] Tillgänglig: http://www2.bjuv.se/upload/Bygga%20och%20bo/OP-09_72.pdf [2012-10-04]

Bjuvs kommun (2012), Turism, Bjuvs kommuns hemsida [elektronisk] (senast uppdaterad: 2012-03-14). Tillgänglig: http://www2.bjuv.se/Turism/ [2012-03-14]

Bromölla kommun (2003), *ÖP 2000 – Bromölla kommun* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://bromolla.se/PageFiles/1499/oversiktsplan_bromolla090303.pdf [2012-10-04]

Bromölla kommun (2012), *Vandring och cykelleder*, Bromölla kommuns hemsida [elektronisk] (Senast uppdaterad: 2012-05-04) Tillgänglig: http://bromolla.se/sv/Tourism/Vandringsleder/[2012-10-04]

Burlövs kommun (1998), *Översiktsplan 98 – Burlövs kommun* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.burlov.se/omradesmeny/byggabomiljo/samhallsplanering/oversiktligplanering/oversiktsplan98.4.e08c2c01340de03fba80003307.html [2012-10-03]

Burlövs kommun (2011), *Parker och naturvård*, Burlövs kommuns hemsida [elektronisk] (senast uppdaterad: 2011-09-20). Tillgänglig: http://www.burlov.se/omradesmeny/byggabomiljo/parkerochnaturvard.4.771c1dcc126b1f952f4800011108.html [2012-10-03]

Burlövs kommun (2012), *Burlövs kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://www.burlov.se/ [2012-10-03]

Båstad kommun (2008a), Grönstruktur, *Översiktsplan Båstad kommun* ss. 124-136. Tillgänglig: http://www.bastad.se/Documents/Kommun%20och%20samh%c3%a4lle/Bygga%20och%20bo/Planarbete/Del%20II%20tematiska%20kapitel/Tematisk%20kapitel/16_gr%c3%b6nstruktur%20-%20liten%20till%20hemsidan.pdf [2012-10-02]

Båstad kommun (2008b), Jordbruk, *Översiktsplan Båstad kommun* ss. 62-66. Tillgänglig: http://www.bastad.se/Documents/Kommun%20och%20samh%c3%a4lle/Bygga%20och%20bo/Planarbete/Del%20II%20tematiska%20kapitel/Tematisk%20kapitel/9_Jordbruk.pdf [2012-10-02]

Båstad kommun (2008c), Planen i sammanfattning, *Översiktsplan Båstad kommun* ss. 16-30. Tillgänglig: http://www.bastad.se/Documents/Kommun%20och%20samh%c3%a4lle/Bygga%20och%20bo/Planarbete/Del%20I/Planen%20i%20sammanfattning/Planen%20i%20sammanfattning.pdf [2012-10-02]

Båstad kommun (2012), *Välkommen till Båstad och vackra Bjärehalvön*, [elektronisk hemsida](senast uppdaterad: n.d). Tillgänglig: http://www.bastad.se/ [2012-10-02]

Eniro (u.å.) *Karta,* [elektronisk karta] Ansvarig utgivare: Johan Lindgren. Tillgänglig: http://kartor.eniro.se/ [2012-10-01]

Eslövs kommun (2002), *Översiktsplan 2001* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.eslov.se/download/18.1371aeee1334156726e800022359/%C3%96P2001.pdf [2012-10-02]

Eslövs kommun (2011), Friluftsliv och natur, *Eslövs kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: 2011-11-04), Tillgänglig: http://www.eslov.se/upplevagora/friluftslivochnatur.10861.html [2012-10-02]

Eslövs kommun (2012), *Eslövs kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://www.eslov.se/ [2012-10-02]

Eslövs kommun (u.å.) *Ut i Eslöv* [elektronisk], Miljö och samhällsbyggnad Eslövs kommun. Tillgänglig: http://www.eslov.se/download/18.4031c030127515e762a800029238/Ut+i+Esl%C3%B6v.pdf [2012-10-02]

Google Maps (2012), *Kartdata 2012, GIS Innovatsia* [elektronisk karta] Tillgänglig: https://maps.google.se/ [2012-10-01]

Helsingborgs kommun (2010), *ÖP 2010 – en strategisk översiksplan för Helsingborgs utveckling* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.helsingborg.se/ImageVaultFiles/id_1866/cf_2/Oversiktplan2010_2010_sbf.pdf [2012-10-02]

Helsingborgs kommun (2012), *Bo och leva i Helsingborg*, Helsingborgs stads hemsida [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d) Tillgänglig: http://www.helsingborg.se/Foretagare/Etablera-foretag-i-Helsingborg/starta/Bo-och-leva-i-Helsingborg/ [2012-10-02]

Hässleholms kommun (2005), *Naturvårdsprogram för Hässleholms kommun* [elektroniskt dokument], Tillgängligt: http://www.hassleholm.se/24748 [2012-10-03]

Hässleholms kommun (2007), *Att leva, uppleva, arbeta och lära i Hässleholms kommun - Hässleholms kommuns översiktsplan 2007* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.hassleholm.se/op2007 [2012-10-03]

Hässleholms kommun (2012), *Hässleholms kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.). Tillgänglig: http://www.hassleholm.se/ [2012-10-03]

Höganäs kommun (2002a), *Markanvändningskarta* [elektronisk karta] Tillgänglig: http://www.hoganas.se/Documents/Inv%c3%a5nare/Bygga,%20bo%20och%20miljo%c3%b6/Planavdelningen/%c3%96versiktsplaner/Markanv%c3%a4ndning.pdf [2012-10-02]

Höganäs kommun (2002b), *Översiktsplan för Höganäs kommun- ÖP 2002.* [elektroniskt dokument] Tillgängligt: http://www.hoganas.se/Documents/Inv%c3%a5nare/Bygga,%20bo%20och%20miljo%c3%b6/Planavdelningen/%c3%96versiktsplaner/Hoganas_OP2002_LoRes_del_1.pdf [2012-10-01]

Höganäs kommun (2012), *Höganäs kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://www.hoganas.se/ [2012-10-01]

Hörby kommun (2005), Översiktsplan 2005 Hörby kommun [elektroniskt dokument] Tillgängig: http://www.horby.se/bob/Documents/ÖP%20hemsidan%20051212.pdf [2012-10-04]

Höör kommun (2002), *Översiktsplan 2002* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: khttp://www.hoor.se/sv/MiljoBoende/Bygga--bo/Aktuella-planer/Oversiktsplan/Oversiktsplan-2002/ [2012-10-04]

Höör kommun (2008) *Friluftsliv och rekreation*, Höörs kommuns hemsida [elektronisk] (senast uppdaterad: 2008-07-01) Tillgänglig: http://www.höör.se/sv/SeGora/Friluftsliv-och-rekreation/ [2012-10-04]

Höörs kommun (u.å.), *Här redovisas inkomna förslag till mål och visioner i trafikstrategiarbetet i Höörs kommun* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.hoor.se/Documents/Milj%C3%B6%20och%20boende/Tekniska/Gata/Inkomna%20f%C3%B6rslag.pdf [2012-10-04]

Jordbruksverket (2011), *Tabell: Åkerarealens användning efter kommun och gröda.[elektronisk databas]* Jordbruksverkets statistikdatabas. Tillgänglig: http://statistik.sjv.se/Dialog/varval.asp?ma=JO0104D1&ti=%C5kerarealens+anv%E4ndning+efter+kommun+och+gr%F6da%2E+%C5r+1981%2D2011&path=../Database/Jordbruksverket/Markanvandning/&lang=2 [2012-10-01]

Klav (u.å.), *Inte en kommun utan en slagkraftig slogan* [Elektronisk]. Tillgänglig: http://www.klav.se/allakommunslogans.html [2012-10-02]

Klippans kommun (2002), Översiktsplan, [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://klippan.se/download/18.126f9670127a4c8435b800013809/3KlippanOplFGHIJ.pdf , ss. 25-132. [2012-10-02]

Klippans kommun (u.å.) *Se vår kommunfilm* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://staus.phosworks.se/ShowMovie/?id=4b49f074-f205-4378-8dcd-5613c47c35b4 [2012-10-02]

Kristianstad kommun (2012a), *Spirit of food*, Kristianstad kommuns hemsida [elektroniskt] (senast uppdaterad: 2012-09-24). Tillgängligt: http://kristianstad.se/sv/Om-kommunen/Spirit-of-Food/ [2012-10-03]

Kristianstad kommun (2012b), *Översiktsplan 2012 – Kristianstad kommun* [elektroniskt dokument]. Tillgängligt: http://www.kristianstad.se/sv/Kristianstads-kommun/Bo-Bygga/Samhallsplanering/Oversiktlig-planering/Ny-oversiktsplan-for-Kristianstads-kommun/Handlingar-OP2012/ [2012-10-03]

Kävlinge kommun (2010), *Kävlinge översiktsplan – ÖP 2010* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.kavlinge.se/toppmeny/byggabo/planer/oversiktsplan/oversiktsplan2010.4.51b312bf11930bca0a580008762.html [2012-10-04]

Kävlinge kommun (2011) *Råd och rekommendationer för bebyggelse på landet utanför planlagt område; Bygga på landet – uppdatering utifrån översiktsplan 2010* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://kavlinge.se/download/18.509e221d130076ed28a80006740/Riktlinjer+-+Bygga+p%C3%A5+landet%2C+2011.pdf [2012-10-04]

Kävlinge kommun (2012), *Parker*, Kävlinge kommuns hemsida [elektronisk] (senast uppdateras: 2012-09-03) Tillgänglig: http://www.kavlinge.se/toppmeny/byggabo/gatorparker/parker.4.7ed041cc12be46bab4480005104.html [2012-10-04]

Landskrona kommun (2002), *Översiktsplan 2000+, Landskrona* [elektroniskt dokument], Tillgänglig: http://www.landskrona.se/bo-bygga/Bo-i-Landskrona/Detaljplaner/Oeversiktsplan/Gaellande-oeversiktsplan.aspx [2012-10-02]

Landskrona kommun (2012), *Bo nära naturen och skogen,* Landskrona kommuns hemsida, [film på elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.)Tillgänglig: http://www.landskrona.se/bo-bygga.aspx [2012-10-02]

Lindh, S. (2011), Bra slogan guld värd för kommunen, *Sydsvenskan*, [elektronisk tidningsartikel], 28 okt. Tillgänglig: http://www.sydsvenskan.se/sverige/bra-slogan-guld-vard-for-kommunen/ [2012-10-02]

Lomma kommun (2011), *Översiktsplan 2010 - Lomma kommun* [elektroniskt dokument] Tillgängligt: http://www.lomma.se/download/18.7f24c24813445ced8dc80008376/%C3%96P2010_webb.pdf. [2012-10-04]

Lunds kommun (2010), *ÖP 2010-Översiktsplan för Lunds kommun,* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.lund.se/Global/F%C3%B6rvaltningar/Stadsbyggnadskontoret/%C3%96P2010/antagandehandling/%C3%96P%202010%20till%20webben%20avdelning%201.pdf?epslanguage=sv [2012-10-02]

Lunds kommun (2012), *Lund - Idéernas stad* [elektronisk hemsida] Startsida. Tillgänglig: (senast uppdaterad: 2012-08-17) http://www.lund.se/ [2012-10-02]

Länsstyrelsen Skåne (u.å.) *Naturreservat*, [elektronisk](senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturreservat/Pages/naturreservat.aspx?free=&mun=19&cs=&atype=&noitems=&theme=&serinf= [2012-10-04]

Malmö kommun (2001), Grönstruktur och Grönområden, *Översiktsplan för Malmö 2000* ss. 172-209 [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.malmo.se/download/18.5d8108001222c393c00800073584/4sid172-209.pdf [2012-10-02]

Malmö kommun (2001), Översiktsplan för Malmö 2000 ss. 172-209 [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.malmo.se/download/18.5d8108001222c393c00800073584/4sid172-209.pdf [2012-10-02]

Osby kommun (2010), *Översiktsplan för Osby kommun* [elektronisk dokument] Tillgängligt: http://www.osby.se/bygga-bo-miljo/samhallsplanering/oversiktsplan/ [2012-10-04]

Osby kommun (2012), Osby kommuns hemsida [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.). Tillgänglig: http://www.osby.se/uppleva-gora/lekplatser-och-parker/park-och-natur/ [2012-10-04]

Perstorps kommun (2006), Översiktsplan Perstorp 2006 [elektroniskt dokument] Tillgänglig:

http://www.perstorp.se/download/18.349a0e114f168845c8000693/oversiktsplan.pdf [2012-10-05]

Perstorps kommun (2010), *Övergripande mål i prioritetsordning* [elektronsikt dokument]. Tillgänglig: http://perstorp.se/download/18.3d67747127a9c16f5080001722/numrerade_mal_100331.pdf [2012-10-01]

Perstops kommun (2012) *Välkommen till Perstorps kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: 2012-09-25), Tillgänglig: http://www.perstorp.se/ [2012-10-02]

Regionmuseet Kristianstad (2008), *Kristianstad-med smak för matkultur* [elektroniskt dokument] Tillgängligt: http://www.kristianstad.se/upload/Naringsliv/Spirit/dokument/matkultur_mindre.pdf [2012-10-03]

SCB, Statistiska centralbyrån (2011a), *Tabell: Folkmängden efter kommun, civilstånd, ålder och kön.* [elektronisk databas] statistikdatabasen. Tillgänglig: http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/Visavar.asp?yp=lztpph&xu=93741001&huvudtabell=BefolkningNy&deltabell=K1&deltabellnamn=Folkm%E4ngden+efter+kommun%2C+civilst%E5nd%2C+%E5lder+och+k%F6n%2E+%C5r&omradekod=BE&omradetext=Befolkning&preskat=O&innehall=Folkmangd&starttid=1968&stopptid=2011&Prodid=BE0101&fromSok=&Fromwhere=S&lang=1&langdb=1 [2012-10-01]

SCB, Statistiska centralbyrån (2011b), *Tabell: Land- och vattenareal i kvadratkilometer efter region, arealtyp och år.* [elektronisk databas] statistikdatabasen. Tillgänglig: http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_SelectVariables____340487.aspx?rxid=0f06e8b9-9618-44e6-bb33-fcf7343a1631&px_tableid=ssd_extern%3aAreal [2012-10-01]

SCB, Statistiska centralbyrån (2011c) Tabell: *Folkmängd i riket, län och kommuner efter kön och ålder 31 december 2011 [elektronisk databas] statistikdatabasen. Tillgänglig: http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____159277.aspx [2012-10-05]*

Simrishamns kommun (2001a), *Kartbilaga*, Översiktsplan – Simrishamns kommun,[elektronisk kart], Tillgänglig: http://www.simrishamn.se/upload/STARK/Planer/%c3%96p/Simrishamn%20kartbilaga.pdf [2012-10-03]

Simrishamns kommun (2001b), *Översiktsplan Simrishamns kommun* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.simrishamn.se/upload/STARK/Planer/%c3%96p/oversiktsplan%20Simrishamn.pdf [2012-10-03]

Simrishamns kommun (2009), *Slogan?*, Simrishamns kommuns hemsida [elektronisk konversation] (senast uppdaterad: 2009-11-18) Tillgänglig: http://www.simrishamn.se/sv/politik_paverkan/politikerpanelen/fragor/Slogan/ [2012-10-03]

Simrishamns kommun (2012), *Simrishamns kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: 2012-09-28). Tillgänglig: http://www.simrishamn.se/sv/ [2012-10-03]

Sjöbo kommun (2009) *Översiktsplan för Sjöbo kommun – ÖP 2009* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.sjobo.se/bygga-bo-och-miljo/samhallsplanering/oversiktsplan/ [2012-10-04]

Sjöbo kommun (2012a) *Natur och friluftsliv*, Sjöbo kommuns hemsida [elektronisk](senast uppdaterad: 2012-02-08) Tillgänglig: http://www.sjobo.se/uppleva-och-gora/natur-och-friluftsliv/ [2012-10-04]

Sjöbo kommun (2012b) *Sjöbo kommuns hemsida* [elektronisk hemsida](senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://www.sjobo.se/ [2012-10-04]

Skurups kommun (2009), Översiktsplan för Skurups kommun [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.skurup.se/oversiktsplan [2012-10-04]

Skurups kommun (2012a), *Natur och parker*, Skurups kommuns hemsida [elektronisk] (senast uppdaterad: 2012-08-02) Tillgänglig: http://www.skurup.se/1325 [2012-10-04]

Skurups kommun (2012b), *Skurups kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://www.skurup.se/ [2012-10-04]

Staffanstops kommun (2009), *Framtidens kommun-Perspektiver 2038* (översiktsplan) [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://staffanstorp.se/wp-content/uploads/2010/06/Antagande_web.pdf [2012-10-03]

Staffanstorps kommun (2010), *Grönplan för Staffanstorp och Hjärup*, Tillgänglig: http://staffanstorp.se/wp-content/uploads/2010/12/Gr%C3%B6nplan.pdf [2012-10-03]

Staffanstorps kommun (2012), *Staffanstorps kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://staffanstorp.se/ [2012-10-03]

Svalövs kommun (2007a) *Kartbilaga*, Översiktsplan för Svalövs kommun [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.svalov.se/download/18.3ec0072112a8e54c435800013793/Kartbilaga.pdf [2012-10-03]

Svalövs kommun (2007b) *Översiktsplan för Svalövs kommun* [elektroniskt dokumnet] Tillgänglig: http://www.svalov.se/download/18.3ec0072112a8e54c43580008831/%C3%96versiktsplan+2007.pdf [2012-10-03]

Svalövs kommun (2012a), *Parker och Grönområden,* Svalövs kommuns hemsida [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: 2012-09-07) Tillgänglig: http://www.svalov.se/bo-bygg--miljo/natur-och-miljo/parker-och-gronomraden.html [2012-10-03]

Svalövs kommun (2012b), *Symboler,* Svalövs kommuns hemsida [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad:2012-06-18) Tillgänglig: http://www.svalov.se/kommun--politik/symboler.html [2012-10-03]

Svedala kommun (2010), *Svedala översiktsplan 2010* [elektroniskt dokument] Tillgängligt: http://www.svedala.se/miljo_boende_och_trafik/planera_bygga_och_bo/oversiktsplaner/oversiktsplan_2010/ [2012-10-04]

Svedala kommun (2012), Svedala kommuns hemsida [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.), Tillgänglig: http://www.svedala.se/ [2012-10-04]

Tomelilla kommun (2002), *Översiktsplan för Tomelilla kommun* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.tomelilla.se/fileadmin/tomelilla/public/Planer_och_program/%C3%96versiktsplan/%C3%96versiktsplan.pdf [2012-10-04]

Tomelilla kommun (2012), Tomelilla kommuns hemsida [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://www.tomelilla.se/[2012-10-04]

Trelleborgs kommun (2005), *Nu blir Trelleborg "lite mer"*, Trelleborgs kommuns hemsida [elektronisk], (sidan uppdaterades senast: 2005-01-28). Tillgänglig: http://www.trelleborg.se/aktuellt/Nyheter/Nyhetsarkiv/Nyheter-2005/Nyheter-januari-2005/Nu-blir-Trelleborg-lite-mer/ [2012-10-03]

Trelleborgs kommun (2010), *Översiktsplan 2010-Trelleborgs kommun,* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.trelleborg.se/TrelleborgUpload/Stb/Oversiktsplan/OP2010antagen_web_final.pdf [2012-10-02]

Valmyndigheten (2010a), *Slutliga valresultat Kommuner K procent* [elektronisk tabell] Tillgänglig: http://www.val.se/val/val2010/statistik/index.html [2012-10-05]

Valmyndigheten (2010b), Val till riksdagen - Valnatt [elektronisk tabell] Tillgänglig: http://www.val.se/val/val2010/valnatt/R/rike/index.html [2012-10-05]

Vellinge kommun (2012a), *Vellinge kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://www.vellinge.se/ [2012-10-03]

Vellinge kommun (2012b), *Vellinge översiktsplan 2010 – med utblick mot 2050* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.vellinge.se/Global/Bygga_bo_miljo/Planer_pa_remiss_just_nu/%c3%96P,%20Del%201,%20Utst%c3%a4ll.pdf [2012-10-03]

Wikipedia (2012), *Vellinge kommun* [elektroniskt] (senast uppdaterad: 201-09-11) Tillgänglig: http://sv.wikipedia.org/wiki/Vellinge_kommun [2012-10-04]

Ystad kommun (2005a) *Markanvändningskarta* [elektronisk karta] Tillgänglig: http://ystad.se/ystadweb.nsf/wwwpages/2CDA003B8493466DC125754400397AD2/$File/3_Markanvandningskartan_Antagandet_OP_2005.pdf [2012-10-03]

Ystad kommun (2005b) *Översiktsplan 2005 - Ystad Kommun* [elektroniskt dokument], Tillgänglig: http://ystad.se/ystadweb.nsf/wwwpages/2CDA003B8493466DC125754400397AD2/$File/1_Planen_sid1_27_Antagandet_OP_2005.pdf [2012-10-02]

Ystad kommun (2012), *Ystad kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://www.ystad.se/ [2012-10-02]
Åstorps kommun (2012a), *Åstorps kommuns hemsida, startsida* [elektronisk hemsida](senast uppdaterad: 2012-09-30). Tillgänglig: http://www.astorp.se/ [2012-10-02]

Åstorps kommun (2012b), *Översiktsplan2012 Åstorps kommun* [elektroniskt dokument], Tillgänglig: http://www.astorp.se/download/18.53ab5074132d350e65f8000716/%C3%96P2012kortversion.pdf [2012-10-02]

Ängelholms kommun (2005) *Översiktsplan 2004* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.engelholm.se/Kommun-politik/planer/Oversiktsplaner/Antagen-oversiktsplan-med-antagna-tillagg/Oversiktsplan-2004/ [2012-10-03]

Ängelholms kommun (2012), *Ängelholms kommuns hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d .) Tillgänglig: http://www.engelholm.se/ [2012-10-03]

Örkelljunga kommun (2008) *ÖP 07 – Översiktsplan ÖP 07* [elektroniskt dokument] Tillgänglig: http://www.orkelljunga.se/upload/610/dokument/op07_webb.pdf [2012-10-04]

Örkelljunga kommun (2010) *Kartor,* Örkelljunga kommuns hemsida [elektronisk karta] (senast uppdaterad: 2010-09-09) Tillgänglig: http://www.orkelljunga.se/kommunfakta/kartor/ [2012-10-04]

Örkelljunga kommun (2012) *Sammanträdesprotokoll Räddningsnämnden* [elektroniskt dokument] (Kallelse RN 2012-09-26) Tillgänglig: http://www.orkelljunga.se/upload/575/dokument/RN_2012_09_26.pdf [2012-10-04]

Östra Göinge (2012a), *Östra Göinges hemsida* [elektronisk hemsida] (senast uppdaterad: n.d.) Tillgänglig: http://www.ostragoinge.se/ [2012-10-04]

Östra Göinge (2012b), *Översiktsplan 2012* [elektroniskt dokument], Tillgänglig: http://www.ostragoinge.se/Bygga--Bo/Oversiktsplan/ [2012-10-04]

BILAGA 4

Reflektion över arbetsfördelning

BILAGA 4 - Reflektion över arbetsfördelning

Generellt kan sägas att det i princip är omöjligt att skildra en personlig arbetsfördelning för uppsatsen, då vi mer eller mindre har fungerat som en person under arbetes gång.

Studien har genomförts av två studenter. Generellt kan sägas att arbetsfördelningen har flutit på utan några hinder. Studien inleddes till stor del av diskussion om studiens genomförande, ämne och struktur. Efter diskussion fastlades riktlinjer för uppsatsen vilka framkom utifrån bådas åsikter och tankar. Då strukturen var satt inleddes arbetet med det teoretiska ramverket, där vi satt bredvid varandra och jobbade med olika bitar av strukturen. Eftersom vi till största delen av tiden satt tillsammans fanns möjligheten att direkt fråga om det var något som vi var osäkra på eller behövde idéer om och således bolla tankar emellan oss, vilket gjorde arbetet väldigt effektivt samt sammanflätat. Alla bitar som skrivits har lästs och kompletterats av oss båda och ytterligare redigeringar har gjorts löpande av oss båda på samtlig text. Således känns samtlig text generellt väl genomarbetad av oss båda. De allra flesta delar av uppsatsen är en produkt skapad av oss bägge två; i princip innehåller varje mening tankar från oss båda. Arbetsprocessen har ofta präglats av att inledningsvis föra en diskussion och sedan tillsammans skriftligt formulera utkomsten av diskussion. Särskilt uppsatsens diskussion samt slutsats är skrivna utifrån en gemensam diskussion.

Tidsmässigt har fördelningen varit väldigt likvärdig, även om vi inte alltid arbetat vid samma tidpunkter. Vi har båda visat en stor förståelse för den andres förehavanden och således utnyttjat flextid vid tillfällen då det behövts. Intrycket när uppsatsen var klar var att samma mängd tid och kraft har lagts ned från oss båda.

Gällande fördelning av arbete med bilaga 6: *"10 medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap"* har en ansträngning gjorts för att dela upp arbetet så effektivt som möjligt. Lisa har övervägande arbetat med det grafiska genom framställning av bildmaterial, medan Jonna främst har stått för textframställningen. Som i tidigare arbete har vi båda granskat och kommenterat samtligt material för att fläta ihop våra åsikter och tankar gällande varje detalj i arbetet. I viss mån har även arbetsfördelning skett vid korrekturläsning av uppsatsen, då vi fokuserat på olika saker såsom syftningsfel, stavningskontroll, källhantering och att plocka bort irrelevanta bitar. Dock har båda läst samtligt material och haft möjlighet att ta upp tankar kring vad som helst för diskussion och ändring.

Över lag har arbetsfördelningen inte varit något problem då vi båda har haft samma ambitioner och förväntningar på arbetet. Innan uppsatsens start diskuterades dessa ordentligt igenom, liksom riktlinjer för hur arbetet skulle fördelas. Förväntningar och ambitioner har således fastställts från början för att inte orsaka konflikter under arbetets gång, vilken har fungerat väldigt bra. Vi vill rekommendera alla som ska skriva examensarbete att skriva tillsammans med någon annan, då fördelarna är långt fler än nackdelarna. Viktigast, tror vi, är att vara överens om arbetets omfattning samt nivå för att garantera att båda är villiga att lägga ner samma mängd tid och energi samt att ha en positiv attityd och ge konstruktiv kritik gentemot varandra. I vårt fall har detta fungerat väldigt bra, både då vi diskuterade detta innan studiens start samt har samma uppfattning om hur ett gemensamt examensarbete ska gå till. En god arbetsfördelning lägger grunden för en intressant, rolig och givande examensarbetes-process!

BILAGA 5

Mejl-korrespondens
med politiker på
Eslövs kommun

BILAGA 5 - Mejl-korrespondens med politiker på Eslövs kommun

Mail 1: den 19/11

Hej Torsten!
Vi är två lanskapsarkitekter, Jonna Milton & Lisa Björk, som för närvarande skriver vårt examensarbete: Urban Kannibalism - Relationen mellan människa och produktionslandskap. Vi arbetar med Eslövs kommun och fick tips av Mattias Samuelsson att kontakta dig.

I vårt examensarbete strävar vi efter att stärka relationen mellan människan och produktionslandskapet, och då främst jordbrukslandskapet. Vi undersöker bland annat hur gemene man ser på jordbrukslandskapet, hur det har sett ut i historien samt vilken syn landskapsplanerare och landskapsarkiteker har på jordbrukslandskapet. Vi har hittills hållt i en workshop på östra skolan på termat och kommer att hålla i en till på torsdag kväll.
För att vi ska få en uppfattning om hur planerare och arkitekter ser på jordbrukslandskapet hade det vart värdefullt för oss att genomföra intervjuer med de personer som faktiskt jobbar med det. Mattias berättade om "Plansam" som verkar innehålla personer som är mycket intressanta för oss att intervjua. Därför undrar vi nu om det finns någon möjlighet att till exempel boka in en intervju med dig? Kanske kan vi få lov att vara med på något av era möten där frågan tas upp, eventuellt intervjua fler som ingår i Plansam? Vi beräknar att en intervju tar ca. 30-45 minuter, beroende på hur mycket tid ni kan avvara och när det finns möjlighet.

Trevlig eftermiddag!

--
Vänliga hälsningar
Jonna & Lisa
Jonna Milton, Lisa Björk
Landskapsarkitektstudenter SLU, Alnarp
Kolla in vår exjobbsblogg:
www.urbankannibalism.blogg.se

Svar: den 21/11

Hej Lisa och Jonna

Tack för ert visade intresse för vår verksamhet. Tyvärr måste jag avböja er förfrågan.

Vi håller inom kommunen på med flera planer som berör jorbrukslandskapet. Det gäller tex tillägg till översiktplan för vinkraft resp. bostadsutbyggnad i småorter och Eslöv. Jag känner mig tveksam till att under de pågående planprocesserna ge intervjuer i frågan men hälsar er välkomna att ta del av kommunala ställningstaganden i materialet. Planerna och ställningstaganden i dessa frågor finns redovisat på vår hemsida.

Med vänlig hälsning

Torsten Helander
Stadsarkitekt
Kommunledningskontoret
Eslövs kommun

Tel 0413-629 95
Fax0413-625 00
torsten.helander@eslov.se

BILAGA 5 - Mejl-korrespondens med politiker på Eslövs kommun

Mail 2: den 21/11

Hej Torsten!
Vad tråkigt att Ni inte vill medverka på en intervju. Om det skulle ha blivit några missförstånd vill vi i detta mail förtydliga vårt syfte med intervjuerna.

Vi är studenter som skriver ett examensarbete vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp. I examensarbetet ämnar vi studera och undersöka människans relation med produktionslandskapet. Som studieobjekt har vi valt Eslöv och vi har inlett ett samarbete med Eslövs kommuns stadsbyggnadskontor. Vi har inget syfte att påverka er planprocess, utan är endast nyfikna på hur kommunen arbetar med jordbrukslandskapet i planeringssammanhang.

Vi har hittills studerat barns samt jordbrukares relation till jordbrukslandskapet och skulle nu vilja komplettera bilden med representanter från kommunen som arbetar med planeringsfrågor.

Vi förstår om du kanske inte personligen vill/kan medverka på en intervju. Finns det eventuellt någon annan som har möjlighet att deltaga?

--
Vänliga hälsningar
Jonna & Lisa
Jonna Milton, Lisa Björk
Landskapsarkitektstudenter SLU, Alnarp
Kolla in vår exjobbsblogg:
www.urbankannibalism.blogg.se

Mail 2 ej besvarat

BILAGA 6

Tio medel som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap

10

medel som kan stärka relationen mellan
människa och produktionslandskap

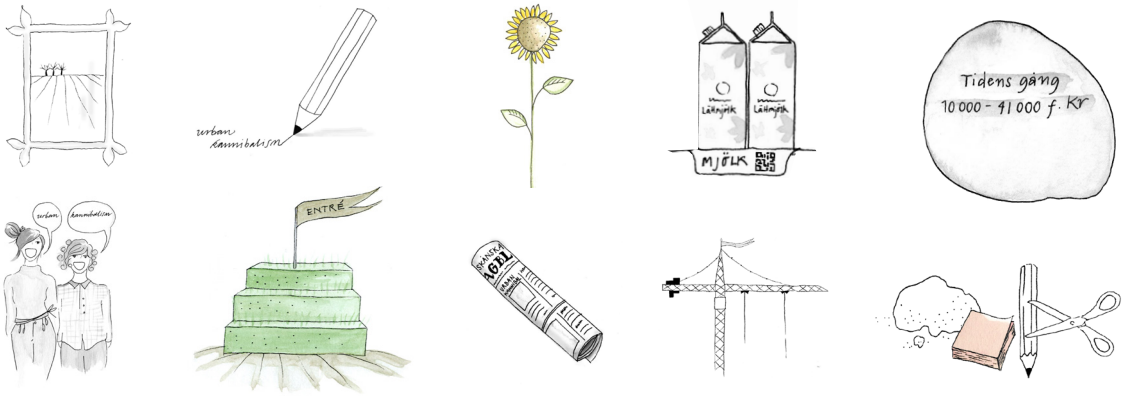

"Somliga saker är så självklara att vi aldrig reflekterar över dem"
(Uddenberg, 2001, s. 63)

INNEHÅLLS-FÖRTECKNING

INLEDNING

En bilaga. Tio medel. Bilagan du håller i din hand (eller ser på din skärm) är en fortsättning på uppsatsen "Urban Kannibalism - Relationen mellan människa och produktionslandskap". I uppsatsen konstaterades att dagens relation mellan människa och produktionslandskap är svag samt vilka konsekvenser detta kan få för framtiden, liksom varför relationen mellan människa och produktionslandskap bör stärkas. Följande bilaga presenterar idéer kring hur relationen mellan människa och produktionslandskap kan stärkas, utan att säga att det inte finns andra medel som kan utnyttjas för samma ändamål.

Följande bilaga kan således ses som 10 förslag på hur relationen mellan människa och produktionslandskap kan stärkas. Fyra av de tio medlens potential att stärka relationen är testade under studiens gång; workshop, föreläsning, media/artikel samt blogg. Resterande medel har sitt ursprung i den litteratur samt erfarenheter som samlats under studiens gång. Utgångspunkten för medlen är Eslövs kommun och det är också i Eslöv som några av medlen har genomförts. Två av målen med studien har varit att undervisa och inspirera, vilket också är målen för de medel som presenteras i följande bilaga.

Bilagan är tänkt att fungera som inspiration för åtgärder som kan stärka relationen mellan människa och produktionslandskap. Somliga medel är platsspecifika och innebär således att enbart Eslövs kommun drar nytta av dem, medan andra är applicerbara i princip var som helst.

Kommuner, företag och gemene man är exempel på mottagare av bilagan; den kan inspirera till förändring på samtliga hierarkiska nivåer. Varsågod att ta del av resultatet av uppsatsens sötma, för att inspireras, inspirera och allra helst implementera.

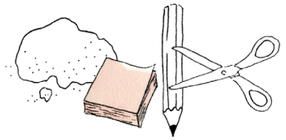

1

WORKSHOP

”Relationen mellan människa och produktionslandskap får våra hjärtan att slå extra hårt. Produktionslandskapet är en av våra viktigaste resurser i framtiden. En workshop på temat relationen mellan människa och produktionslandskap ger möjlighet att förmedla vårt engagemang och sprida kunskap om produktionslandskapets värde samtidigt som deltagarna själva får fundera och agera genom att svara på frågan: hur tror du relationen mellan människa och produktionslandskap kan stärkas? Två workshops har genomförts inom ramen för studien: en med en skolklass samt en för lantbrukare, båda i Eslövs kommun. Vi känner ett stort engagemang för relationen mellan människa och produktionslandskap och workshops har gett oss möjligheten att förmedla vår passion”

Varenda hektar odlingsbar mark är av största vikt inför framtiden (Westholm, 2008). Kunskapen om produktionslandskapets värde tycks vara låg i samtidens Sverige. Workshopsen som genomförts i studien har inneburit att förmedla värdet av jordbrukslandskapet, liksom att inspirera till förändring.

Genom workshopsen har vi fått ta del av tankar, reflektioner samt idéer kring hur relationen mellan människa och produktionslandskap kan stärkas, samtidigt som det har gett deltagarna en inblick i ämnet. Tekniken ”kreativ verktygslåda” har använts för att ge en variation i uttrycksmedel samt för att förmedla tankar och idéer genom andra sätt än muntligt. Den kreativa verktygslådan innehöll saxar, pennor, tidningar, lim, post-its samt lera i form av skånsk mylla. Genomförandet av workshops har erbjudit en personlig direkt kontakt och således ett direkt gensvar, där vi som initiativtagare har getts möjligheten att få en uppfattning om huruvida workshopen har påverkat relationen mellan människa och produktionslandskap. Under workshopen med skolklassen uttryckte en av deltagarna: ”*Men, så’n här fin jord, den kan vi ju inte förstöra!*” (Anon, 2012b) medan en annan elev uttryckte: *”Jag har aldrig funderat på var maten jag äter kommer ifrån innan”* (Anon, 2012b). Tillsammans med andra frågor och funderingar kan detta ses som en indikation på att workshopsen har väckt ett intresse för frågan.

I workshopen med skolan användes skolmaten som ingång till ämnet, där vi i förväg hade tagit reda på var den mat eleverna just ätit, kom ifrån. Intrycket var att detta skapade ett intresse för vårt ämne och att det öppnade deras sinnen att bli mer mottagliga för informationen som sedan följde. I workshopen som genomförts med lantbrukare var intrycket att intresset för produktionslandskapen redan fanns från början, vilket gav en fördelaktig ingång till ämnet

Fotografier från båda workshoptillfällena. De tre som är märkta med “W.S.1” är från workshopen med Östra Skolan i Eslöv. De två som är märkta med “W.S.2” är tagna under workshopen med lantbrukare i Eslövs kommun.

2

FÖRELÄSNING

”En solig dag promenerade jag runt i ett landskap där en flock får stilla betade. Bilden av fåren som i flock vandrande omkring i det halvöppna beteslandskapet etsade sig fast på min näthinna. En tid senare bjöd en god vän mig på lammstek. Köttet kom just från den flock jag hade betraktat två månader tidigare. Aldrig hade kött smakat så gott. Denna njutning borde alla få uppleva. Min goda vän är sedermera andra halvan som ligger bakom denna studie, och har givetvis upplevt samma sak. Känslan, av att äta mat som är producerad i ett landskap som vi båda har en stark anknytning till samt känner till produktionskedjan av, ger maten en extra dimension. Vi kan inte ta med alla till ett sådant landskap, men vi kan uppmana till en bättre kännedom om matens ursprung, genom att dela med oss av våra personliga erfarenheter och dess positiva inverkan på oss. En föreläsning i ämnet ger oss möjlighet att dela med oss till en stor grupp, där vi samtidigt får möjligheten att sprida kunskap om värdet av resursen jord och de landskap där maten produceras”

Människan har idag ett vurmande intresse för mat och matlagning (Isaksson, 2012), vilket kan användas som en ingång för att öka kunskapen om livsmedelskedjan och matens ursprung. Dagens konsument kommer in i livsmedelskedjan först när maten har hamnat i butiken och ser således inte de steg som ligger bakom. Genom en föreläsning kan kunskap om matens ursprung spridas, samt en uppmärksamhet väckas kring relationen mellan människa och produktionslandskap.

Som tidigare nämnts utnyttjades denna ingång på en föreläsning i workshopen med en skolklass i Eslövs kommun, genom att ta reda på var skollunchen eleverna hade ätit den dagen kom ifrån. Frågan om var maten kom ifrån ställdes sedan till eleverna, men ingen av dem visste. Ansvarig för livsmedelsinköp visste inte heller liksom de som levererat maten till skolan. Genom att på föreläsningen knyta an matens ursprung till något som deltagarna hade en personlig koppling till, kunde ett ökat intresse samt ökad nyfikenhet utläsas. Detta kan ses som ett tecken på att använda ingången mat (vi måste alla äta) och således synliggöra kopplingen mellan människa och produktionslandskap, fungerade i ett föreläsningssammanhang.

Ytterligare en föreläsning har genomförts inom studien, för en Rotary-klubb i Eslöv. Föreläsningen var en halvtimme lång och gick igenom de viktigaste bitar som upptäckts under studien, såsom människans svaga relation till produktionslandskapet och vilka konsekvenser detta får för framtiden. Även ett urval av medel för att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap presenterades, med fokus på de som är framtagna med Eslöv som kontext.

Illustration föreställande Lisa (t.v.) och Jonna (t.h.) under ett av våra tre föreläsningstillfällen.

3

ARTIKEL/MEDIA

”Som i så många andra svenska kök spred sig doften av det nybakade brödet, samtidigt som äggen just hade kokat färdigt. Tidningen låg och väntade på bordet; härliga söndagsmorgon. Jag hade just tagit ett bett av mackan, då jag såg en artikeln om matens ursprung. Författarna poängterade hur viktig relationen mellan människan och produktionslandskapet är, och kommer att bli i framtiden. Artikeln gjorde mig uppmärksam på just den mat mitt frukostbord hjöd på, och jag började vrida på förpackningarna för att ta reda på var maten egentligen kom ifrån”

En artikel eller annan typ av media är ett effektivt kommunikationsmedel för att nå ut till många mottagare. Media som studien har genererat är två artiklar om den workshop som genomförts med en skolklass samt en artikel skriven av oss, publicerad på landskapsobservatorium. I samtliga artiklar har relationen mellan människa och produktionslandskap tagits upp, vilket går hand i hand med studiens syfte att väcka uppmärksamhet om frågan hos så många som möjligt. Ju mer uppmärksamhet som ges i media kring frågan om jordbrukslandskapets framtid, desto fler ges möjligheten att ta del i problematiken och uppmärksamma relationen mellan människa och produktionslandskap. Enligt en undersökning av ARS – Research AB (2008) är det via nyhetsinslag i TV, radio samt tidningar de informationskanaler som en majoritet av Sveriges befolkning helst helst vill motta information om hur de kan reducera sin klimatpåverkan. Detta motiverar ytterligare varför artiklar gällande ämnet, är ett bra medel för en bred kunskapsspridning. Då flertalet Svenskar föredrar information kring miljöpåverkan genom just tidningar, kan en artikel angående matens ursprung sägas väcka uppmärksamhet om produktionslandskapen.

LANDSKAPSOBSERVATORIUM

FÖR ÖKAD KUNSKAP OCH DIALOG MELLAN LANDSKAPETS AKTÖRER

URBAN KANNIBALISM

Urban Kannibalism – relationen mellan människa och produktionslandskap

ARTIKEL Att vara mån om det landskap som är grunden för liv har genom historien varit en självklarhet. Dagens samhälle har medfört att bandet mellan människa och produktionslandskap har försvagats. Förr var i princip alla involverade i matens framställning på ett eller annat sätt, idag vilar jordbrukets produktion på enbart ett fåtal procent av Sveriges befolkning. Denna utveckling har för den sakens skull inte gjort gemene man mindre beroende av jordbrukslandskapets förmåga att frambringa mat. Vi står inför en framtid full av utmaningar. Temperaturförändringar, minskad tillgång på naturresurser och en ständigt växande befolkning ställer hårda krav på jordbrukets förmåga att försörja jordens invånare. Vi är övertygade om att vi inför en sådan framtid måste återupprätta banden med jordbrukslandskapet.

Enligt nationalencyklopedin innefattar begreppet Landskap vår fysiska omgivning i vid bemärkelse (NE, 2012). Observatorium beskrivs som en anläggning för astronomiska observationer (NE, 2012). Skulle man då kunna säga att landskapsobservatorium står för synen på landskap sett från rymden? Alltså en globalt omfattande syn? Kanske, i alla fall just det här fallet. Det är nämligen just den landskapssynen som vi, Jonna Milton och Lisa Björk, arbetar med i vårt examensarbete vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) i Alnarp. Vår uppsats behandlar människors syn på en särskild del av hennes fysiska omgivning som hon är högst beroende av samt som är av stor global betydelse: jordbrukslandskapet. Eller vänta, är jordbrukslandskapet verkligen en del av samtidens människors fysiska omgivning?

Med den här artikeln vill vi, liksom med vår uppsats, ge er en inblick i vad vi tycker är en viktig fråga för mänskliig överlevnad. I uppsatsen undersöks relationen mellan människa och jordbrukslandskap i en Skånsk kontext, men ur en aspekt som ser jordbrukslandskapet som en viktig nationell liksom global resurs.

...

Skriven av Jonna Milton och Lisa Björk
2012-12-10 11:25

Om författaren Jonna Milton och Lisa Björk

Jonna Milton och Lisa Björk är landskapsarkitektstudenter vid SLU Alnarp.

...ch klasskamraterna i femman på Östra skolan pysslade med lera, papper och pennor för att visa sina idéer för en ...id där städer inte tillåts växa på bekostnad av jordbruksmarken.

FOTO: SARA STRANDLUND

...mmornas pyssel ...rädda världen

”Vi måste börja värna jordbrukslandskapet”

...ftkranslösningen. Alexander Dahlberg, David Tang och ...rdan Aliti tänker sig färre småhus och fler höghus – för att ...na åkermarken.

...Björk. Att skicka mat ... och tvärs över jord... att inte använda der ...ar runt knuten och ...ga bostäder på jord...marken är ohållbart, ...ion och konstaterar ...att det inte finns ...årlek till jord...dskapet som till ...s skogen.

...detta gör kanske ...att bygga på ...lattare att ta.

barnen var att hitta ett sätt att göra Eslövsborna mer rädda om jorden.

Till sin hjälp fick barnen papper, pennor, tidningar att klippa och klistra med – och en bricka fylld med skånsk mylla.

– Garanterat närproducerat, vi snodde den i tisdags på åkern intill vår skola, säger landskapsarkitektstudenterna.

När några barn låter leran bli basen i tredimensionella bilder över lantliga landskap, eller där stad möter land, formar andra små grisar, kor och till och med människor som demonstrerar.

Dardan Aliti, Alexander Dahlberg och David Tang tänker annorlunda. De bygger en lyftkran med en dinglande rivningskula av sin Alnarpslera.

– Den ska smascha alla småhusen, sen bygger man höghus istället så blir det plats till mer åkrar, förklarar de.

På torsdag ska Jonna Milton och Lisa Björk hålla en liknande workshop i stadshuset. Då är det kommunens lantbrukare man ska mjölka på idéer.

– Det ska bli spännande att se vad skillnaderna blir, säger de.

Att de överhuvudtaget valde Eslöv som bas för sitt projekt beror bland annat på att man tycker att kommunen ligger i startblocken för att värna den goda jorden.

– Vi tittade också på folkmängd, mängden jordbruksmark och på hur kommunen tar hänsyn till jordbruklandskapet i sin översiktsplan. Vi ville ha en kommun som hade intresset – men inte en som redan ligger i framkant.

...en temadag hos ...Östra skolans femteklassare ville man därför sprida en medvetenhet till morgondagens konsumenter och samtidigt försöka ta vara på deras tankar och idéer.

Uppgiften som de gav

HELENA SVENSSON text
helena.svensson@skd.se
0455-693 63

Två exempel på artiklar som publicerats, t.v. egenförfattad artikel publicerad på landsskapsobervatorium.se, t.h. artikel skriven av, och publicerad i Skånska Dagbladet.

4

BLOGG

”Äter vi upp oss själva genom att missbruka vårt produktionslandskap? I den här bloggen får ni följa ett examensarbete av två landskapsarkitekter som utreder frågan: hur kan landskapsplanerare och landskapsarkitekter bidra till att stärka relationen mellan människan och produktionslandskapet? Varför är en sådan relation viktig och varför väljer vi att blogga om detta?”

Blogg är ett fenomen som vuxit med stormsteg de senaste 10 åren. Det är ett snabbt och enkelt sätt att kommunicera ett budskap med den omedelbara publikation som en blogg möjliggör.

Den blogg som använts i studien har redovisat upptäckter som relaterar till relationen mellan människa och produktionslandskap och hur det tar sig uttryck i människors vardag. Topp-noteringen för bloggen är 78 besökare under en dag, vilket kan ses som en bred spridning i förhållande till det smala fokus bloggen har haft. Ett av målen med studien är att undervisa samt inspirera, vilket bloggen kan ses som ett medel för. Bloggen har, genom att utnyttja ett samtidsfenomen, syftat till att föra in frågan om matens ursprung och det landskap som föder oss i människors vardag; i förlängningen med målet att uppmärksamma frågan. Scanna QR-koden till höger för att se samtliga inlägg!

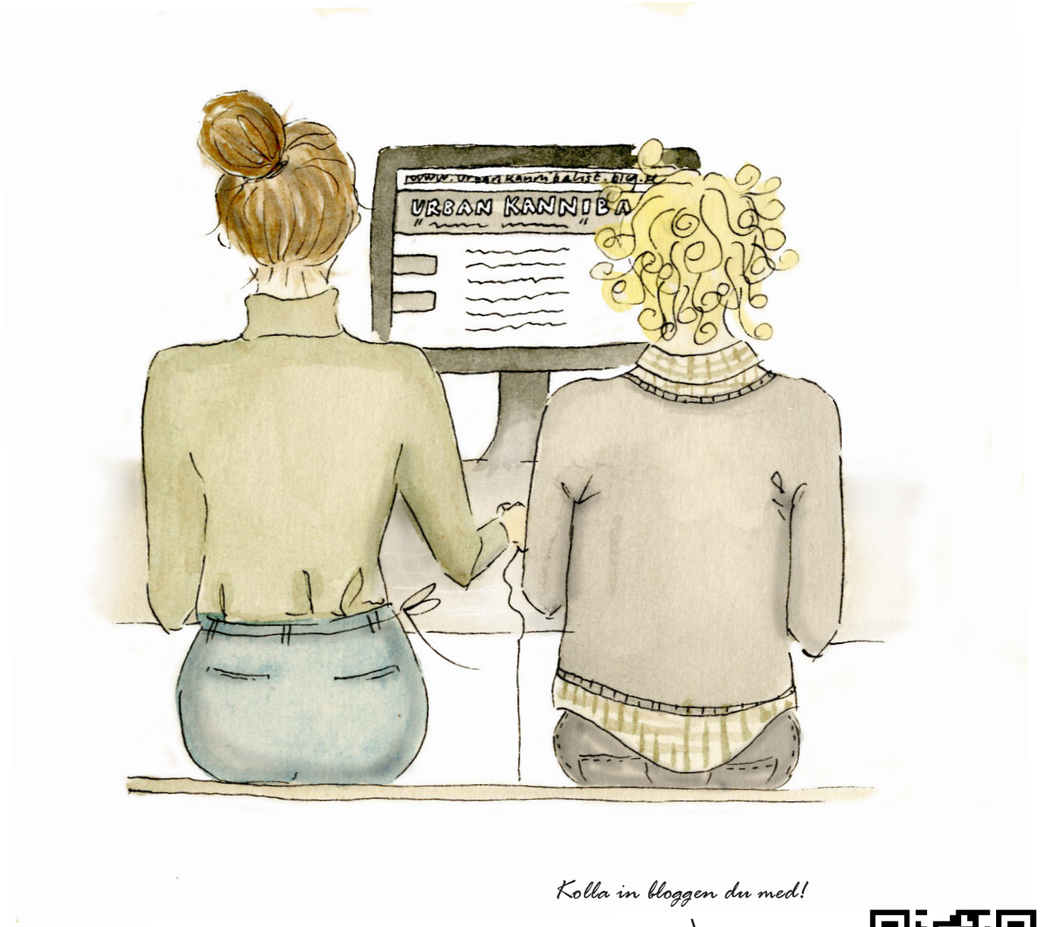

Kolla in bloggen du med!

Illustration av Lisa (t.v) och Jonna (t.h) under skapandet av blogginlägg.

5

ODLINGSSPEGEL

”Samtidens människor har låg kunskap om vad som sker i jordbrukslandskapet, särskilt de som bor och/eller har växt upp i en urban miljö. Staden är det landskap människan identifierar sig med idag. Den utgör således vardagens scen, där livets föreställning utspelar sig. Odlingsspegeln ämnar utgöra ett inslag i pjäsen: jordbrukslandskapet. Genom en projektering av det omgivande jordbrukslandskapet skrivs berättelsen om matens ursprung in i manus.”

Studien har visat att närvaron av produktionslandskapet är en viktig faktor för att upprätta en relation mellan människa och produktionslandskap. Stenseke (1997) menar att förlusten av närhet till det produktiva landskapet har lett till en känsla av oberoende hos människan. Idag bor över 50 % av världens befolkning i städer (Frenning & Ståhl, 2011), vilket innebär att många människors dagliga liv utspelar sig i staden. Stadens miljöer erbjuder liten eller ingen kontakt med produktionslandskapet. För att stärka relationen mellan människa och produktionslandskap används en *”odlingsspegel”* där en bild av produktionslandskapet förs in i stadsmiljön. I stadens centrala delar projekteras det lokala jordbrukslandskapet; en bild som uppdateras kontinuerligt. Bilden innefattar också information i form av text där information kring vad som sker på den åkern just nu presenteras.

Syftet med odlingsspegeln att väcka uppmärksamhet kring det lokala jordbrukslandskapet samt sprida information och kunskap om jordbrukslandskapets aktiviteter.

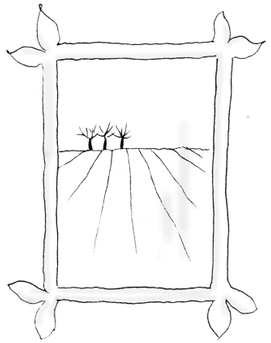

Illustration av en central plats i staden där en projekterad bild av det lokala produktionslandskapet visas.

6

TA STEGET UT I MYLLAN

"Sten Stensson Sten är ett utmärkande karaktärsdrag för Eslöv. I stadens centrum tornar hotellet upp sig och vittnar om stadens historia. Den tillhörande trappan inkluderas i symboliken, och står således för entrén till ett viktigt monument i Eslöv stad. "Ta steget ut i myllan" utnyttjar denna symbolik genom att trappan istället placeras i odlingslandskapet i ett försök att likställa och upphöja jordbrukslandskapets värde i Eslöv. Eslövs kommun består trots allt av mer än två tredjedelar odlingsmark, och istället för Sten Stenssons Sten, skulle odlingslandskapet kunna innebära ett karaktärsdrag och således en utmärkande egenskap i Eslövs kommun. Eslövs kommun har något att vara stolt över: sin imponerande tillgång på jordbruksmark"

"Ta steget ut i myllan" innebär att trappan som tillhör Sten Stenssons Stens hotell, flyttas ut i produktionslandskapet. Det har beslutats att Sten Stenssons Stens trappa ska rivas (Lokaltidningen, 2013). Beslutet väcker starka känslor hos Eslövs invånare (ibid), vilket kan ses som att trappan är en viktig symbol för Eslöv. Eslövsborna ser trappan som en av stadens sevärdheter (ibid). *"Ta steget ut i myllan"* utnyttjar denna symbolik genom att flytta trappan ut i produktionslandskapet. Materialet från rivningen används för att bygga upp trappan i produktionslandskapet. Trappan täcks sedan med gräs. Således skapas en entré till jordbrukslandskapet och gör ett annars otillgängligt landskap mer lättillgängligt för gemene man. Trappans rekreativa karaktär kan bidra till en ökad fysisk kontakt med jordbrukslandskapet, vilket i studien har konstaterats stärka relationen mellan människa och produktionslandskap.

Genom att flytta trappan ut i produktionslandskapet förväntas även symboliken som trappan står för följa med. Förutom att symboliken av ett karaktärsgivande element förs ut i landskapet, kan trappan ge en anledning att besöka det lokala produktionslandskapet samt fungera som ett element som höjer attraktiviteten. Då ett vidsträckt landskap kan vara svårt att förstå för människan (Spirn, 1998), kan land-art kan vara ett sätt förstå landskapet genom att människan tror att hon förstår land-art som fenomen (Jackson, 1984 i Kastner, 1998). *"Ta steget ut i myllan"* kan ses som just land-art och således bidra till en ökad förståelse av jordbrukslandskapet.

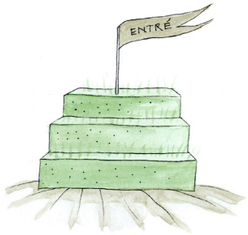

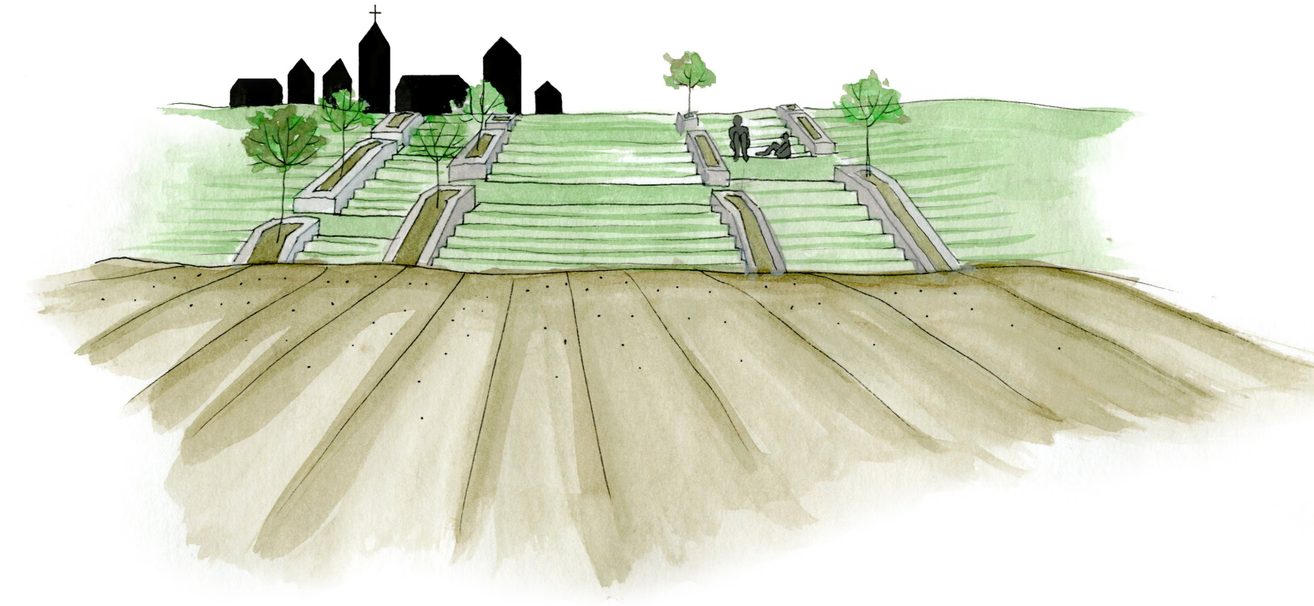

En skildring av hur Sten Stenssons Stens trappa flyttas ut i jordbrukslandskapet.

7

LYFT BLICKEN

”På Eslövs stads trånga gator skyms (in)sikten mot jordbrukslandskapet. Gatorna blir allt fler, om än bebyggelsen ofta är låg. Köplador, industrier och bostadshus utgör element i stadsmänniskans vardag. ”Lyft blicken” är ett verk som ämnar föra in produktionslandskapet i stadsmänniskors dagliga miljö, genom att göra odlingslandskapets värde närvarande även i stadsmiljön”

År 1913 presenterades Eslövs första stadsplan vilken fastslog att Eslöv skulle sträva efter att bli en *“trädgårdsstad”* utan hög bebyggelse (Sallius et al., 1961). Låg bebyggelse tar större ytor i anspråk och idag är planerade utbyggnadsområden för Eslövs kommun till 80 % förlagda på jordbruksmark (Länsstyrelsen, u.å). I Skåne återfinns rikets bästa jordar vilka kan betraktas vara av toppklass även ur ett internationellt perspektiv. *“Lyft blicken”* syftar till att skänka staden en påminnelse om jordbrukslandskapets värde utifrån ett matproduktionsperspektiv.

Förslaget utgörs av en landskapsinstallation föreställande en lyftkran placerad i stadens centrum. Lyftkranens ”arm” sträcker sig ut över Eslövs bebyggelse och kan skådas från stadens alla hörn.

Kranen bär upp en plattform fylld av jord (en bit av jordbrukslandskapet) där naturens själv får bestämma växtlighetens omfattning. Installationen ämnar illustrera jordens värde och förmåga att ge liv samt påminna om den expanderande bebyggelsens hot mot framtidens livsmedelsförsörjning.

Inspiration till verket har hämtats från workshopen som genomförts inom studien med en skolklass på Östra skolan i Eslöv. Eleverna som skapade kranen beskrev sitt verk såhär: *”Lyftkranen ska slå ner all låg bebyggelse, så att vi kan bygga höghus och inte bygga mer på vår fina jord.”* *“Lyft blicken”* är en vidaretveckling av elevernas tankar som här har fått en symbolisk innebörd.

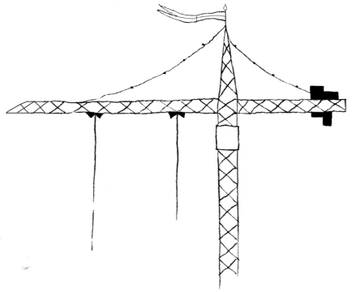

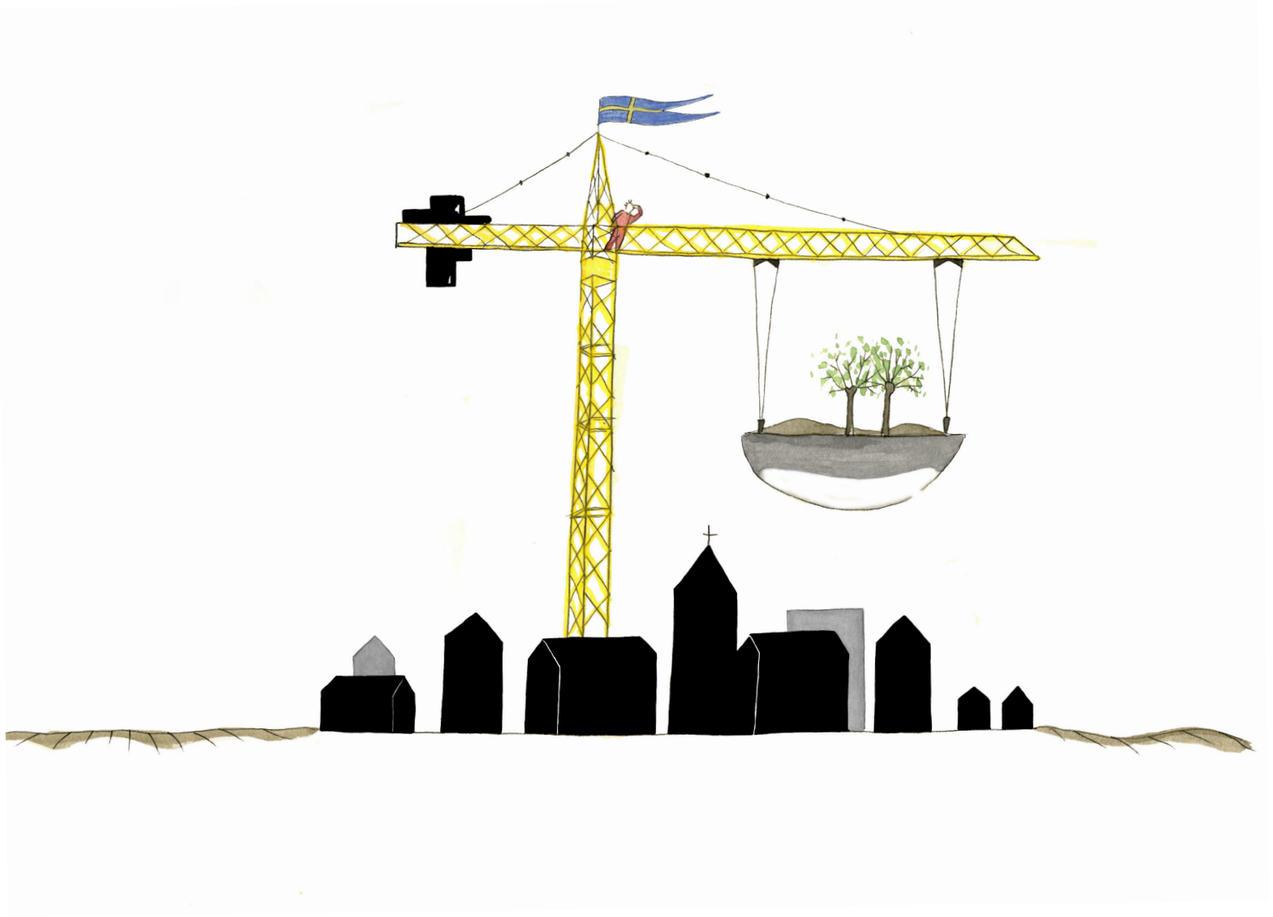

Illustration på lyftkranen som placeras i staden. En plattform fäst i lyftkranens återger en bit jordbrukslandskap.

8

VÅGA DRA GRÄNSEN

”Staden äter upp de landskap som föder människan genom att hungrigt sluka produktionslandskapet med nyexploatering. Var går gränsen? I gränslandet såklart. Idag möter Eslövs stad jordbrukslandskapet med villamattor, industri och infrastruktur. Gränsen för exploatering flyttas ständigt ut i landskapet och staden tar ideligen mer jordbruksmark i anspråk.”Våga dra gränsen” består av en stenmur som markerar gränsen för utbyggnad: utanför stenmuren är ingen ny exploatering tillåten. I Eslöv finns stora möjligheter till förtätning (Anon, 2012a), vilket innebär att en gräns inte skulle hindra stadens utveckling. Den skulle istället illustrera en omtanke om jordbrukslandskapets och dess betydelse för människans fortlevnad”

I Skåne försvinner åkrar i rasande takt (Jordbruksverket, 2013). Liknande tendenser kan skönjas i Eslövs kommun där planerade utbyggnadsområden är till 80 % förlagda på jordbruksmark (Länsstyrelsen, u.å). Att bebygga åkermark är en irreversibel process: om jorden en gång bebyggts kan jorden aldrig återfå tidigare kvalitet för matproduktion vilket är ett hot mot en hållbar utveckling (Miljödepartementet, 2009). Den urbana miljön planeras växa ut på åkrarna utan vidare resonemang om värdet av jordbruksmarken ur andra perspektiv. För att förhindra att staden breder ut sig, kan en fysisk gräns i landskapet dras. En gräns som inte bara innebär att ge jordbruksmarken högre värde gentemot exploatering, utan som också fungerar som en mental påminnelse om gränsen mellan stad och land. *“Våga dra gränsen”* består av en stenmur parallell med ett rekreationsstråk, där en sten ungefär var 8:nde meter har en text inristad. Texterna ger små utdrag ur jordbrukshistorien: från samlare och jägare till samtidens människa. En promenad längs gränsen är således en promenad genom historien om människans ursprung.

”Våga dra gränsen” har delvis inspirerats av första delen av ett verk på Wanås utställningar, som gjordes 2002. Verkets skapare är Jenny Holzer, och verket heter *”Wanås Wall”*. Det består av inskriptioner på en befintlig stenmur i parken. Idén om att föra in liknande inskriptioner på den stenmur som tidigare skissats upp, uppstod i en diskussion under idéfasen till *”Våga dra gränsen”,* där verket nämndes.

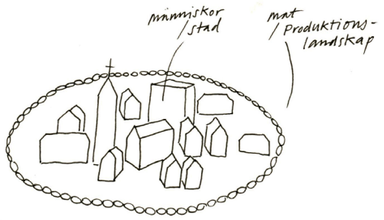

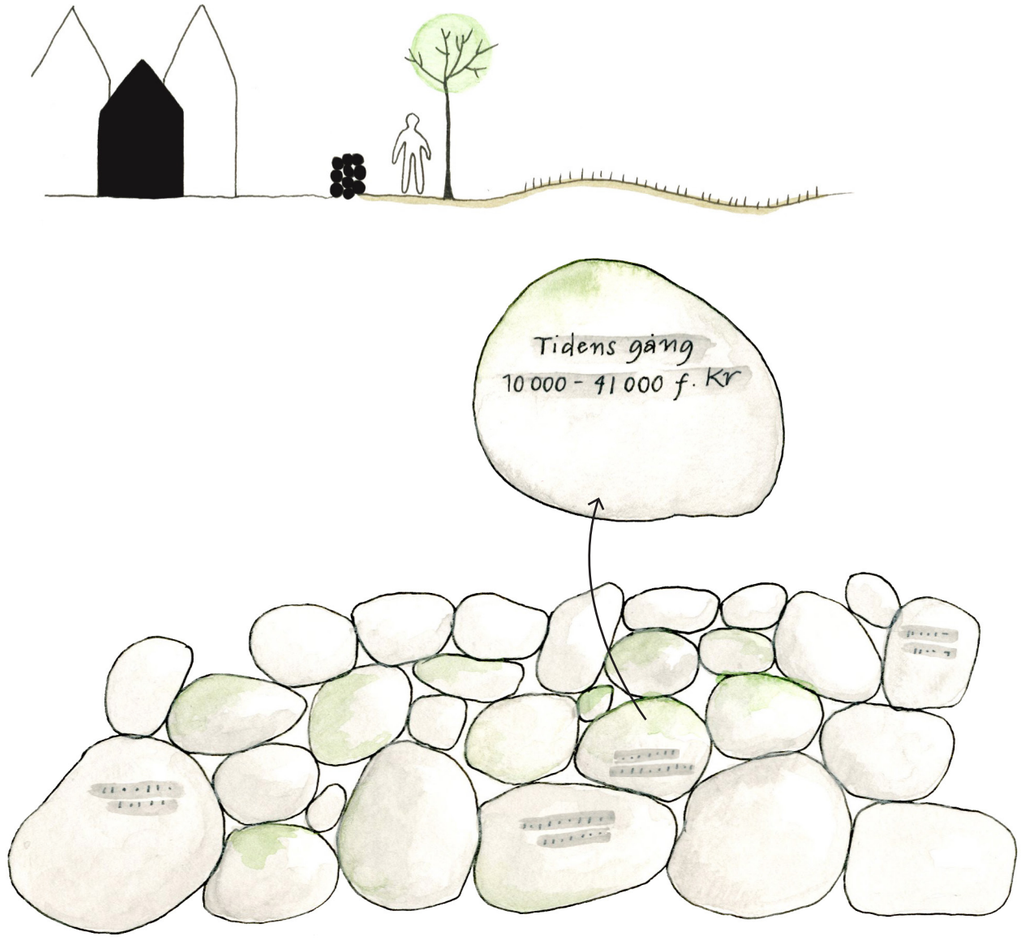

Återgivelse av hur “Våga dra gränsen” skulle kunna utformas. Gränsen består av en stenmur som anläggs kring staden.

9

PLANTERA EN RELATION

”Människans ursprung är naturen. I begynnelsen levde människan av det naturen gav, vilket hon gör än idag, även om kopplingen till naturen har osynliggjorts. Oavsett var människan befinner sig, i staden, på landet, till havs, ingår samtliga element i samma kretslopp där naturen är förutsättningen för hennes överlevnad. Dagens svaga relation tyder på att sambanden har fallit i glömska; en påminnelse om detta ligger därför i tiden”

Mycket kan sägas om skillnaden mellan stadens och landsbygdens miljöer. Skillnaderna i funktion, struktur och sökta upplevelser är stora. Oavsett skillnaderna är de i allra högsta grad beroende av varandra. Närliggande stad och land ingick förr i samma kretslopp (McNeill, 2003), men idag kan kretsloppet betraktas som mer komplext (ESPON, 2006).

Medlet *”plantera en relation”* syftar till att synliggöra och uppmärksamma sambanden mellan stad och land. Idén innebär att posta kuvert innehållande solrosfrön tillsammans med en uppmaning att plantera fröerna på valfritt ställe; i stadens blomkrukor, i kanten av produktionslandskapets åkrar, på hustak eller i hemmets fönsterkrukor under en viss tidsperiod. När solrosorna sedan blommar, förenar de stad och land i gult. Det visuella intrycket ämnar fungera som en påminnelse om att stad och land är en enhet. Medlet är inspirerat från en liknande idé som genomförts i en liten by i Holland av gruppen SLeM (Se mer i uppsatsen, avsnitt 2.3.2 – Uppmärksamhetsaspekten – en rad exempel). Idén fick stor genomslagskraft och förenade inte bara stad och land visuellt, utan sammaförde också invånarna genom att många hjälptes åt att plantera solrosorna (Doedens, 2012 [muntlig]).

Illustration av (a) kuvert innehållande solrosfrön som skickas ut till invånarna i Eslöv som sedan (b) planterar fröer över hela kommunen, vilket (c) leder till att stad ch land förenas i gult genom ett visuellt intryck.

10

MATA MED INFO

”Information om matvarors ursprung är idag dold för konsumenten. I matbutiken när konsumenter väljer varor är det inte alltid möjligt att utläsa produktens ursprung genom förpackningen, eller andra faktorer som ligger till grund för val av produkt. Idag finns en önskan från många konsumenter att handla hållbara produkter, men möjligheterna till kunskap om miljömedvetna val är få och anonyma (Connell, 2010). ”Mata med info” innebär en QR-kod, placerad i anslutning till varan, som länkar till mer utförlig information om varan vilket innebär ett snabbt och effektivt sätt att jämföra produkter”

Konsumenter med intentionen att praktisera ett miljömedvetet beteende upplever enligt en undersökning av Connell (2010), att en bristande tillgång på kunskap om vilka val som är mest miljövänliga, är ett hinder. Ur detta har idén ”Mata med info” fötts, vilken består av en QR-kod som placeras på hyllan bredvid varan. Var och varannan Svensk äger idag en smart-phone, där app:en som används för QR-kod scanning är gratis att ladda ner. Scannings-funktionen kan också byggas in de ”självscannings-apparater” många butiker idag använder. Länken förflyttar konsumenten snabbt till en sida, där information om produktens ursprung, klimat-påverkan samt produktionsvillkor redovisas. Informationen redovisas på samma sätt oavsett produkt för att ge en lättöverskådlig och jämförbar bild produkter emellan. Informationen blir på så sätt lättillgänglig och effektiv, och kan vara ett steg på vägen mot att möta konsumentens krav. Idag finns en efterfrågan från konsumenter på en mer transparent livsmedelskedja (ESPON, 2006), och lättillgänglig information om livsmedelskedjan kan således vara ett steg på vägen att möta denna efterfrågan.

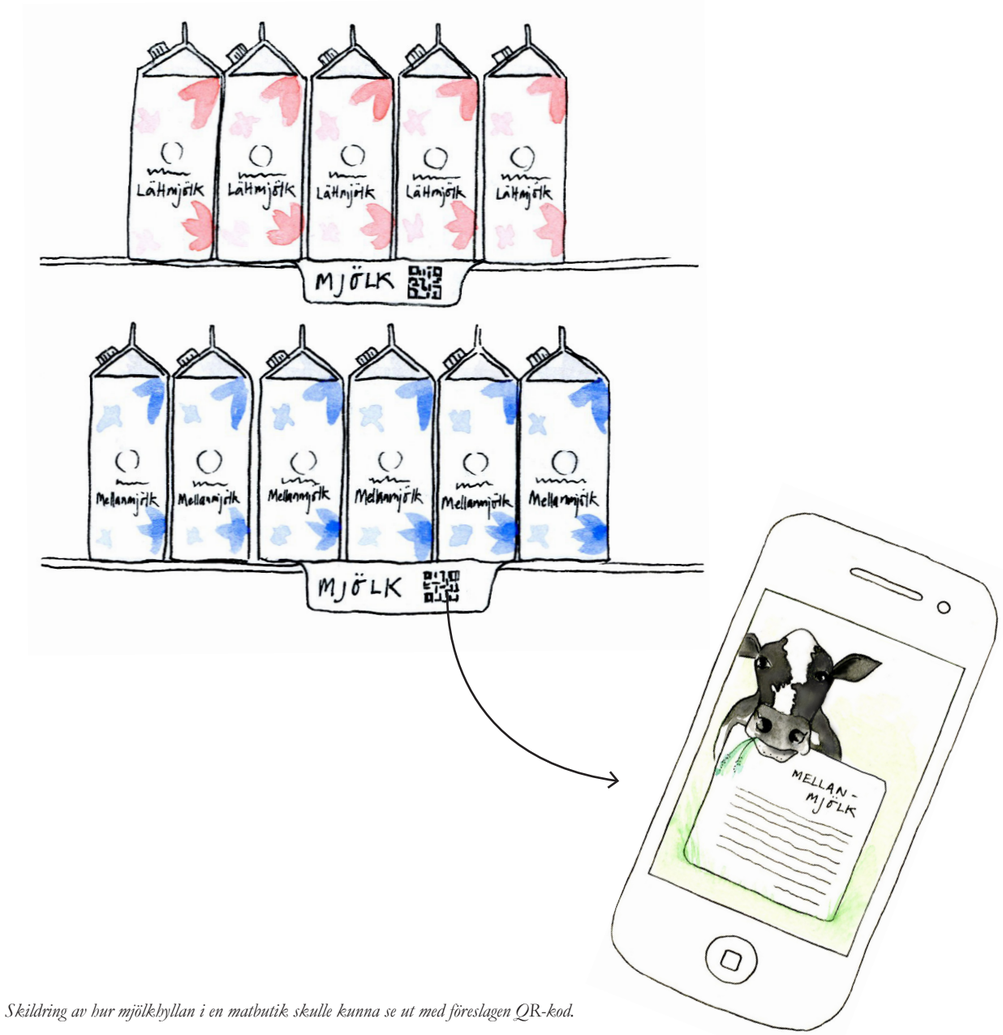

Skildring av hur mjölkhyllan i en matbutik skulle kunna se ut med föreslagen QR-kod.

KÄLLFÖRTECKNING

Anonym (2012a) *Intervjuer om jordbruksmarkens hanterande* [Muntlig] Genomförda av: Jonna Milton & Lisa Björk, Samhällsbyggarsektionen på Eslövs kommun 2012-12-07

Anonym (2012b) *Uttalande under Workshop* [Muntlig] Östra skolan i Eslöv 2012-11-14

ARS – Research AB (2008) *Allmänhetens attityder och konsumtionsbeteenden kopplat till klimatförändringen* [elektronisk] på uppdrag av Naturvårdsverket, ARS P0986:II tillgänglig: http://www.naturvardsverket.se/upload/05_klimat_i_forandring/pdf/1/rapport-allmanheten-klimat-konsumtion-2009.pdf [2013-01-10]

Connell, K. (2010) *Internal and external barriers to eco-conscious apparel acquisition* [elektronisk] International Journal of Consumer Studies, vol 34 Tillgänglig: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1470-6431.2010.00865.x/pdf [2012-12-14]

Doedens, B. (2012) *de SLeM Landscape Theater* [Muntlig] Föreläsning i kursen LAR-34306: Advanced Research Methods, Wageningen university [2012-06-07]

ESPON: *European Spatial Planning Observation Network* (2006) Urban – Rural relations in Europe [elektronisk] Bengs, C. & Schmidt-Thomé, K. (red.) Tillgänglig: http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ESPON2006Projects/ThematicProjects/UrbanRural/fr-1.1.2_revised-full_31-03-05.pdf [2012-10-15]

Frenning, K. & Ståhl, B. (2001), *Framtid med växtvärk - Kan hållbara städer möta klimatutmaningarna?* [elektronisk] VINNOVA: Verket för Innovationssystem Analys VA 2011:02 Tillgänglig: www.vinnova.se/upload/EPiStorePDF/va-11-02.pdf [2012-12-29]

Isaksson, C. (2012) *Varför bli bonde när man kan bli stjärnkock? i Isaksson, C.* (red.) (2012) Maten och makten – Hur skall den nya världen mättas? Stockholm: Ekerlids Förlag, ss. 51-72.

Jordbruksverket (2013) *Exploatering av jordbruksmark 2006-2010* [elektronisk] Tillgänglig: http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra13_3b.pdf [2013-01-14]

Kastner, J (red.) (1998) *Land and environmental art* New York och London: Phaidon Press Limited

Länsstyrelsen i Skåne, (u.å.) *ÖP-sammanställning för Skåne* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.ginorden.org/events/gi-norden-seminars/arbete-smart-i-planering-byggande/kallioniemi-om-oepsammanstaellning.pdf/at_download/file [2012-12-28]

McNeill, J. R. (2003) *Någonting är nytt under solen: nittonhundratalets miljöhistoria* Stockholm: SNS förlag

Miljödepartementet (2009) *SOU 2009:45 - Områden av riksintresse och Miljökonsekvensbeskrivningar* [elektronisk] Tillgänglig: http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/55/54/a90a6221.pdf [2102-10-19]

Nilsson, Å-M. (2013) *Stenssontrappan ska rivas [online] lokaltidningen* (Senast uppd.: 2013-01-24) Tillgänglig: http://lokaltidningen.se/stenssontrappan-ska-rivas-/20130124/ARTIKLER/130129943/ [2013-01-24]

Sallius, J. Johannesson, G. & Arvastson A. (1961) *Fälad blev stad* Eslövs stads drätselkammare: Eslöv.

Spirn, A. W. (1998) *The language of landscape* New Haven and London: Yale University Press

Stenseke, M. (1997) *Bonden och landskapet – Ägares och brukares relation till markerna och förutsättningarna för en uthållig markanvändning* Avhandling Lunds Universitet, Lund

Uddenberg, N. (2001) *Varför i all värden har vi kruväxter?* i Sjöberg, F. et al (red) (2001) Vad ska vi med naturen till? Nora: Nya Doxa ss. 63-69

Westholm, E. (2008) *När hektaren inte räcker* i Johansson, B. (red) (2008) Ska hela Sverige leva, Stockholm: Formas Fokuserar, s. 279-286